

GÖRÖG ÉS LATIN

REMEKÍRÓK

KIADJA

A M. TUD. AKADÉMIÁNAK

CLASSICA-PHILOLOGIAI BIZOTTSÁGA

PLATON SOPHISTÁJA

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

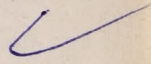
1908.

~~5287.~~

PLATON SOPHISTÁJA

~~Rod/729~~

(GÖRÖGÜL ÉS MAGYARUL)

FORDITOTTA, BEVEZETÉSSSEL, JEGYZETEKKEL S PHILOSOPHIAI
MŰSZÓTÁRRAL ELLÁTTA

SIMON JÓZSEF SÁNDOR

0425/61
ELTE TFK KÖNYVTÁR

0425765

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1908.

ELTE Pszichológiai és
pszichológiai Kar

.....
Könyvtár

ELŐSZÓ.

Itt adom Platon *Sophistájának* tudtommal a legelső magyar fordítását. S hogy nem tudott mindeddig fordítót találni a *Sophista* a magyar irodalomban, azon a *Theaitetos* és az *Állam* mellett egy cseppet sem lehet csodálkoznunk. Mert ha már nem igen érdekelte a magyar gondolkodókat sem az ismeretnek és megismerésnek a *Theaitetosban*, sem az igazságosságának s a helyes állami berendezésnek az *Államban* megvilágított kérdése, hogyan érdekelte volna akkor magának a létnek és a nemlétnek itt, a *Sophistá-*ban, oly elvont dialektikával megvitatott problémája? A *Sophista* gondolkodása menete ugyanis még Platonnál is több helyt szárazon syllogistikus. S az efféle okoskodásoktól már idegenkedik a mi természettudományi philosophiai gondolkodásunk. A létet és a nemlétet nem ily itt-ott üres, ide-odaokoskodással, hanem ilyen vagy olyan érzékleti tényadatokkal iparkodik megvilágítani a mai világfelfogás és létmagyarázat.

A *Sophista* syllogistikája azonban még ebben a formájában is rendkívül érdekes és tanulságos. Végeredményében pedig, hogy a *sophista* nem egyéb, mint álböles, igazi szemfényvesztő a beszédekben, a ki beszél ugyan, de mondataiban nincs itélet, még manapság is megdönt-

hetetlen; míg másrésről a mondatoknak, mint ítéletformáknak s az ítéleteknek, mint mondatartalmaknak, ily éles szembeállításával oly mélyen járó gondolkodást árul el, a mely méltán lehet még mai nap is fejlesztője és tanítója a fogalmak tisztázásával foglalkozó dialektikai gondolkodásnak.

Fordításomról már eddig megjelent fordításaim után nincs mit megjegyeznem. Eljárásomon nem változtattam semmit. A görög szöveg a Hermann-Wohlrab-féle kiadás módosítatlan lenyomata. Ezután csakis köszönetemet tol-mácsolom még az Akadémia classica-philologiai bizottságának fordításom kiadatásáért s dr. Gyomlay Gyula úrnak, mint a bizottság előadójának, fordításom szíves birálatáért. S ezzel munkámat t. olvasóimnak szíves figyelmébe ajánlom.

Budapesten, 1907 decz. 25.

Dr. Simon József Sándor.

BEVEZETÉS.

A Theaitetos cz. beszélgetés utolsó mondataiból kiteszik, hogy Platon a Sophista cz. beszélgetését mintegy a Theaitetos folytatásának tekinti. A beszélgetés személyei is ugyanazok az eleai idegennek kivételével, a ki aztán az egész fejtegetést vezeti és befejezi. De erre utal a beszélgetés tartalma is, a mely mintegy folytatása a Theaitetos tárgyának. A Theaitetosban az ismeret kérdését, itt pedig a lét és létező kérdését vitatja meg Platon. Ott az volt a végeredmény, hogy az ismeret és a tudás nem nyugodhatik tisztán az érzéki észrevételen és a belőle származó képzeleten. Itt viszont az a kérdés nyer minden oldalú megvilágítást, hogy nem az eleaiak léte, úgy a Parmenides változhatatlan és mozdulatlan *Egy-e*, mint a megaraiak által feltételezett többségű független gondolati alakoké, vezet el bennünket az igazság megismerésére, hanem e czélból azt kell feltételeznünk, hogy csakis akkor van a felvett gondolati alakoknak valóságuk, ha részök van a mozgásban is, meg a nyugalásban is. Szóval, csakis akkor, hogyha valamennyiöknek külön-külön részök van a létezőben. Ezt persze csakis az igazi philosophus és dialektikus ismerheti meg. Kérdés mostmár, hogy ez a sophistának, vagy az államférfiúnak felel-e meg. Vagy ha nem, akkor miben különbözik hát az igazi philosophus a sophistától.

Ezt a kérdést mindjárt a beszélgetés elején felveti Sokrates. Az egész kérdés alkalmat ad most már a beszélgetés tartalmának kifejtésére. A sophista meghatározása persze csak a keret. A beszélgetés veleje ugyanis a nem létező vizsgálata s a vele összefüggő dialektikai alapfogalmaknak kifejtése. A kettő természetesen szoros összefüggést mutat. Mert a nemlétező kérdése az a terület, a melyen a sophista mozog s a melynek létét az eleiaiak megtagadják.

E két rész a beszédben is élesen elhatárolódik. Az első rész, a Sophista meghatározása teszi ki a beszélgetésnek elejét (p. 218 B — p. 237 A) és a végét (p. 264 B — 268 D); a második rész, a philosophiai gondolatok kifejtése, az igazi dialektikának és philosophiának megvilágítása alkotja a beszélgetés derekát (p. 237 A — 264 B).

Az első rész ismét hat kisebb szakaszra oszlik; a második pedig négy kisebb részt tüntet fel. A tárgyalás előtt áll a Bevezetés. A többi öt résztől függetlenül egyszerűen csak átvisz a fejtegetésbe. A beszélgetést Theodoros vezeti be. Elmondja, hogy a megbeszélés szerint eljöttek mind, a kik tegnap a Theaitetos cz. beszélgetésben szerepeltek, sőt egy idegent is, egy eleai kitűnő philosophust, hoztak magukkal. Talán Homeros szerint valami isten, mondja rá Sokrates, mert szoktak ám az istenek így csatlakozni az emberekhez. Theodoros csak isteni férfinak mondja őt, mert így kellene nevezni minden philosophust. Sokrates helyesli ezt, csak hogy nem tudja, kit kell tulajdonképp philosophusnak tartani. Néha a sophistákat nézik annak, néha az államférfiakat. Felmerül hát most az a kérdés, kit tartanak annak az idegennek földiei. Az idegen erre elmondja, hogy náluk más mind a három; a philosophus nem egy a sophistával és az államférfiúval. Persze, hogy mind-egyiköket külön-külön meghatározni nehéz dolog. Sokrates

erre, miután Theodoros biztosította arról, hogy az idegen szívesen ad a kérdésekről felvilágosítást, felkéri az idegent, adja elő róluk a nézeteit olyan formában, a minőben neki tetszik. Az idegen a kérdésekben és feleletekben való előadást választja és Sokrates tanácsára Theaitetost választja ki fejtegető társául.

Az első rész első szakaszában (p. 218 C — p. 223 B) azt törekszik meghatározni, mi a sophista. Mivel ez nem könnyű dolog, tehát valami könnyebb és csekélyebb dologon kell a módját begyakorolni. Felhozza például a horgászt. Ez valami mesterséget űz. A mesterségek készítők és szerzők. A horgász bizonyosan az utóbbiak közé tartozik. Meg kell hát a szerző mesterségeket vizsgálni. Kiviláglik, hogy a szerző mesterség kétféle: csereüzleti és kényszerítő; ez utóbbi ismét küzdve kényszerítő és vadászva kényszerítő. A vadászva kényszerítő viszont élettelenekekre való vadászat és állatvadászat; az állatvadászatnak fajtái a mezei és vízi állatvadászat; a vízi állatvadászat madarászatra és halászatra oszlik; a halászatnak törös és megsebző vadászat a két alfaja; a megsebző vadászatnak pedig a fáklyás és horgos vadászat s végre a horgos vadászatnak alfajtái a szigonyos vadászat és a keresett horgászat. A horgásznak efféle meghatározása alapján most már a sophista meghatározását kísérik meg. Ő neki is van mestersége; ő is vadász, de ő szárazföldön gazdag ifjakra vadászik. De a szárazföldi vadászat kétféle: vad állatokra és szelid állatokra való vadászat. A szelidekre való vadászat erőszakot, vagy rábeszélést alkalmazó; a rábeszélést alkalmazó a magán és a nyilvános életben előforduló; a magán életbeli részint díjért szolgáló, részint ajándékokat adó, azaz szerelmi; a díjért szolgáló egyik faja a hizelgő, vagyis édesgető, a másik pedig az erény czéljából készpénzért társalgó — a sophista

(p. 221 B — 223 B). Csakhogy ezzel még nincs ám a sophista teljesen meghatározva. Tovább kell tehát őt még kutatniok.

A második szakaszban (p. 223 B — 224 E) a szerző mesterségből indulnak ki, a melynek két faja volt: a vadászó és csereüzletli; a csereüzletinek alfajai az ajándékozó és az üzérkedő; az üzérkedőnek a saját terményeit és a mások munkáit kicserélgető csereárulás volt a két alfaja; a csereárulásnak a kiskereskedés és az utazó kereskedés a részei; az utazó kereskedés testi és lelki fajra oszlik; az utazó kereskedés kiállító és tudományt árusító; a tudományt árusító erényt és más egyebet árusít; az erényt árusító ismét a sophista. Csakhogy még most sincs a meghatározása kimerítve.

A harmadik szakaszban (p. 225 A — 226 A) ismét a szerző mesterségre s az ő küzdve kényszerítő fájára térnek vissza. A küzdve kényszerítő fajt két részre lehet osztani: versenyző és küzdve viaskodó alfajra; a küzdve viaskodó egyik alfaja a birkózó, a másik a vitázó, abban test áll testtel szemben, itt pedig szó a szóval. A vitázó lehet törvényszéki vitázó a nyilvános, míg a vitatkozó a magánéletben; a vitatkozó üzleti ügyekre vonatkozó faja névtelenül marad, a jogos és jogtalan dolgokra vonatkozó pedig perlekedő nevet kap. A perlekedő vagyontékozló és vagyonszerző. Együttesen vagy fecsegő, ha nem sokat törődik a vagyonszerzéssel, vagy a magánosok pereskedéseiből gazdagodik, a sophistaság. De még mindig kikisiklik a kezükből a sophista. Jobban meg kell őt hát fogniok.

A negyedik szakaszban (p. 226 A — 231 B) a mesterséget új világitásban mutatja be az idegen. Több házi foglaltosságot és elkülönítést kifejező szót véve alapul elkülönítő mesterségnek nevezi az új mesterséget. Ennek az

egyik alfaját névtelenül hagyják, a másikat tisztításnak nevezik. A tisztításnak egyik faja a testre, a másik a lélekre vonatkozik. A léleknek két tisztítandó baja van: a rosszság és a nemtudás, a nemtudásnak az a faja, melynél azt hiszi valaki, hogy tudja, a mit nem tud: tudatlanság. Ez ellen a tanító mesterség való. Ez kétféle: kézmívestanítás és nevelés. Itt az intő mesterséget és a megczáfoló mesterséget kell megkülönböztetnünk. A megczáfolási mesterség a legfontosabb és legsikeresebb tisztítás. S a kik ezt üzik, azok a 'sophisták, de a származásuknál fogva előkelő sophisták. Ők a dőre álbölcsesség ellen irányuló czáfoló mesterséget üzik. Csaknem egy jelentésű a nevök a philosophusok nevével. Theaitetost zarba hozza a sophistaságnak ily szép és az előbbiekkal ellentétben álló meghatározása. Ez alkalmul szolgál arra, hogy az eddigi meghatározásokat megismételjük.

Az ötödik szakaszban tehát (p. 232 B — 236 E) kimutatja az idegen, hogy a sophista kitünő vitázó és mindenben tanítani akar másokat. Ámde egy ember se tudhat mindent. S így miben rejlik a sophistaság csudatevő ereje, melynélfogva ő mindenben a legbölcsebbeknek akarna feltűnni? Csakis látszatos ismeretei vannak, de az igazság nincs a birtokában. Épp úgy tesz tehát a sophista, mint a ki egy mesterséggel mindent el akarna készíteni tudni a világon. Az ilyen csak tréfál; szavait ép úgy nem lehet valóságnak tartani, mint a képirás a valóság utánzatait nem tarthatja az eredetivel azonosnak. A sophista is csak utánzója a valóságnak, szemfényvesztő. De ezzel még nincs jól meghatározva. A képutánzás mesterségét kell tehát megvizsgálni, hogy miben áll az utánzás titka. A képutánzás kétféle: az eredeti mértékviszonyai szerint, a másolatokat készítő mesterség és csak a művész egyéni szemlélete szerint csak látszatképeket készítő a látszatos

mesterség. De még ezzel sem tökéletes a sophista meghatározása, mert a jelentkezés és a látszat és ugyanekkor nemlét, valaminek az állítása, de nem igaz — ezek örökké vitás kérdések. Mert a ki hamis állításról és vélekedésről beszél, az már ezzel ellenmondásba keveredik önmagával. Hiszen az ilyen állítás a nemlétezőt létezővé teszi, mert különben nem volna valótlanság. Ezt mind meg kell tehát vizsgálni.

Ezzel kezdetét veszi a beszélgetésnek igazi philosophiai veleje.

Ennek első szakaszában (p. 237 A — 241 D) a Parmenides tételét veszik elő. Az, hogy csak a létező létezik, önmagának ellene mond. Mert a semmiképpen se létezőt se létezőnek, se valaminek nem lehet kimondani. Hiszen a valami már meghatározottat, egyedit és létezőt fejez ki. S a ki nem valamiről szól, az már vagy semmiről se szól, vagy egyáltalán nem is szól. A ki nemlétezőről beszél tehát, az nem is beszél. A nemlétezőt tehát a szám se illeti meg, se az egység, se a többség, úgy hogy a nemlétezőnek még a nevét se volna szabad kimondani, mert már e kimondás is valamiről való beszéd. A nemlétező ugyanis elgondolhatatlan, kimondhatatlan és megnevezhetetlen. A ki beszél róla, már ellenmondásba jutott önmagával, mert létezőt csempész beléje. A sophista tehát nehéz területre menekült, mert a nemlétező árnyékába rejtőzött el. Ha ő is képeket készít, akkor előbb meg kell tudnunk, mit értsünk általában képen. Mi a képet a valósághoz hasonló készítménynek, az őseredeti másolatának tartjuk. S ha az eredeti a létező maga, a kép akkor, mint másolat, tulajdonképp nem valósággal létező, hanem csakis nemlétező. De nem a valóságos nemlét járul hozzá, hanem a lét benne a nemléttel van összeköttetésben. A létnek tehát a nemléttel vonatkozásban kell lennie. S ha azt

mondjuk a sophistáról, hogy ő látszatképekkel dolgozik, mert a csalás a mestersége, akkor ez azt jelenti, hogy ő hamis képzeleteket ad, vagyis a nemlétezőt a létező alakjában állítja elénk. A valótlan, azaz hamis beszéd tehát a létezőt nemlétezőnek, a nemlétezőt pedig létezőnek tünteti fel. Ebbe azonban nem fog beleegyezni a sophista, mert ő semmiféle nemlétezőt el nem ismer; a nemlétező ugyanis elgondolhatatlan, kimondhatatlan és megnevezhetetlen és érthetetlen. Hogy ezt valahogyan megczáfolhassuk, a Parmenides tételét az egy létről, mely minden viszonyt és többséget kizár, kell közelebből megvizsgáljunk. Ki kell mutatnunk, hogy bizonyos tekintetben van a nemlétező is, sőt nemlétező gyakran maga a létező is; mert hogyan is lehetne szó másképp valótlanságról. Minden hamis képzelet csak felcserélése a létezőnek a nemlétezővel. S ha Parmenides szerint a létező teljesen ellenkezője a nemlétezőnek s így ki is zárja önmagából, akkor csakis létező, azaz való és igaz dolog lehet képzeletünknek a tárgyá, hamis és valótlan képzelet lehetetlen.

A második szakaszban (p. 242 A — 245 E) a létezőt veszi az idegen közelebbi vizsgálat alá. Már a régi philosophusok se értettek vele szemben egyet. Az egyik háromféleképpen tartja: a létezőnek ez a háromféle száma hol harcban áll, hol meg békében él egymással. Másik csak kettőnek, cseppfolyónak meg szilárdnak, hidegnek vagy melegnek tartja. Az eleaiak Xenophanestól kezdve egynek nézik. Herakleitos soknak, örök szétkülönödésben levőnek tartja. Szóval a lét kérdése nehéz kérdés. Mert ha csak két alapelemet, hideget és meleget teszünk is fel, mivel a létező csak egy, vagy mindakettőnek külön létet tulajdonítunk, s akkor a léttel együtt már három alap van, vagy pedig csak az egyiket ruházzuk fel léttel, akkor pedig nincs két alap, hanem csak egy. De az eleaiak

léte mint összesség és egész, már a sokaságot is magába zárja. Mert vagy csak pusztá név az egy és a lét egy dolog számára, vagy két különböző valami. S akkor már két alap van. Ha azonban a lét és az egy csak pusztá név, akkor csak pusztá névnek a neve, tartalom nélkül. Az eleaiak által feltételezett *egész* és *összesség*, mint ilyen lehet részeinek az egysége, de az igazi egység oszthatatlan és mindig ugyanaz. De ha azt tesszük fel, hogy az összesség nem egész, hanem maga az egész, akkor hiányzik az összesség belőle, nemlétezővé lesz. S ha a lét és egész önönmagukban léteznek, akkor az egész már több mint az egység. Az ilyen egész nemcsak, hogy nem létezhetik, de nem is létesülhetett, mert minden létesült csakis mint részeinek összessége lehetséges; se lét, se valódi létesülés egész nélkül nem létezhetik. De nagyság se gondolható egész nélkül; mert akármilyen nagy vagy kicsiny valami, csak mint egész gondolható. Ezzel a nehézséggel jár a létező magyarázata, ha valaki egynek, vagy kettőnek feltételezi.

A harmadik szakaszban (p. 245 E — 250 B) azoknak a nézetét bírálja az idegen, a kik a létet, mint egységet vagy többséget fogják fel. Az egyikök csakis a megfoghatót, az érzékit tartják létezőnek, a másikuk csakis a gondolati képeket, a testit nem ruházzák fel léttel. Az előbbieket tehát minden testet mint élő és lélekkel bíró dolgot kötelesek feltételezni. Ámde ez a lélek, épp úgy, mint a jó és rossz tulajdonságok, nem láthatók, kézzel nem foghatók. S így kénytelenek nem kézzel foghatót is feltételezni. Ha azonban a lelket és tulajdonságait valamiképp mégis testinek állítanak is, más úton kénytelenek mégis nemtesti létet feltételezni. A tevékenyre és szenvedésre való hatékonyságról is azt kell ugyanis mondaniok, hogy léteznek. Mert épp az a hatékonyság a létező,

mely lényegénél fogva nem testi. A másik csoport hívei, a gondolati képek és alakok barátai, azonban a létezőt és a létesülést elkülönítik egymástól s azt mondják, hogy érzékleteink útján állunk összeköttetésben a létesüléssel, a gondolkodás által pedig a léttel, a mely mindig ugyanazonegy és változatlan. De ez az összeköttetés se lehet más, mint tevékenység vagy szenvedés, a mely az összeköttetést létesítő hatékonyságból ered. Hogy a létező épp ez a hatékonyság, ezt ők tagadják. A létesülésben van szerintük ez a hatékonyság. Ámde nem tagadhatják, hogy a lélek a megismerő, a létező azonban a megismert. E szerint a megismerés a lélek tevékenysége, a megismerhetőség pedig szenvedés. A lét e szenvedésnél fogva mozgásba jön, mert a nyugalmost nem lehet megismerni. De a valóban létezőt mozognak is fel kell tételni, ha élőknek, lélekkel bírónak és értelmesnek gondoljuk, mint létezőt. A mozdulatlan ugyanis nem lehet ilyen. Vagy el kell tehát a létezőtől a lelket vitatni s mégis élőknek és eszesnek feltételezni, vagy pedig étellel, lélekkel és értelemmel kell őt felruházni, de mozdulatlannak gondolni, mint élő. Ez ellenmondás. De a mint lehetetlen megismerés, ha minden mozdulatlan, épp ily lehetetlen akkor is, ha minden mozog s nyugalom nincs soha és sehol. A ki tehát az ismeretet és a tudományt megtagadni nem akarja, annak a létet mozognak is és nyugalmasnak is kell állítania. Ez a teljességgel való lét; ezzel az eleaiak tana is, de a Herakleitosé is megezáfoltnak tekinthető. A mozgás és nyugalom ellentétek ugyan, de csak azért, mert a lét tőlük különböző harmadik, a mely hozzájuk járul s őket létezővé teszi. De miként lehet a létező tőlük különböző, a nélkül, hogy vagy mozogna, vagy nyugalomban volna, ez ismét nehéz kérdés. Szóval a létező kérdése épp oly nehéz, mint a nemlétezőé.

A negyedik szakasz (p. 251 A — 264 B) ismét a nemlétező kérdését veti fel, hogy ezzel együtt a létező kérdése is kitüntethető legyen. Mennyiben lehet az egy sok is egyszerre, vagyis miképp lehet egynek és ugyanannak sok neve egyszerre? Vajjon nincs-e a fajok között bizonyos kapcsolat és nem gondolható-e bizonyos közösség közöttük? Vajjon minden faj összeköttetésbe léphet-e egymással, vagy csak egyik-másik? Ha nincs kapcsolat közöttük, akkor se mozgás, se nyugalom nem lehetséges a létezőben; tehát egyikök se létezhetik. S ezzel az eleaiaknak is, meg a kettős alap híveinek is megdől az állításuk. De ha nincs összeköttetés, megdől azoké is, a kik az összességet majd egyesülésből, majd elkülönedésből származtatják. Sőt nem állhat fenn azoknak a nézete sem, a kik a gondolati alakok kapcsolatát tagadják. Mert sem a *létező*, sem a *nélküle*, sem az *önmönmagában* kifejezést nem használhatják, mivel ez mind a dolgok kapcsolatát fejezné ki. Ha pedig azt tesszük fel, hogy minden gondolati kép összekapcsolható, akkor a *nyugvásnak is mozognia, és a mozgásnak is nyugodnia* kell. Ez pedig lehetetlen. Csak az marad hát még hátra, hogy némelyikök összeköthető, némelyikök nem, éppen úgy, mint a betűk is, meg a hangok is. Hogy mely fajok köthetők össze, ezt vizsgálni a dialektika feladata. Csak az tudja helyesen fajai szerint megítélni a dolgokat, a ki felismeri, hogy egy gondolati kép mint húzódik végig valamennyin s viszont sok másat mint foglal egy kívülről magában. Ez a philosophus feladata. Ezt is nehéz a sophistától megkülönböztetni. Mert míg a sophista a nemlétező mögé búvik, a philosophus a létezőnek vakítóan fényes országában van s itt alig bírják sokan őt szemlélni. Mint kapcsolhatók tehát a főfajok össze, ez a további kérdés. A létező, a nyugalom és a mozgás, ez a három főfaj, összekapcsol-

ható-e kölcsönösen egymással? A két utóbbi semmiképp sem köthető egymással össze; de a létező összeköthető velök. Ehhez a három főfajhoz azonban még az azonosnak és a másnak faja is járul. Ez a kettő az, a mely a mozgással is, meg a nyugvással is összekapcsolható. Az azonos azonban elüt a létezőtől, a mozgástól és a nyugvástól. A negyedik faj mellettök. De a más és a lét is különbözök s nemcsak nevek egy és ugyanazon dologra vonatkozólag. A más tehát az ötödik főfaj. A mozgás más, mint a nyugvás, létezik azonban, mert része van a létezőben; tehát azonos is, meg nemazonos is, mert része van az azonosban is, a nemazonosban is. De ugyanez más is, mint a más, de bizonyos tekintetben még sem más, mert része van benne. Épp így a létezőtől is különböző, de bizonyos tekintetben nem különböző, mert része van a létezőben. Így hát aztán létező is, meg nemlétező is. S ekképp a nemlétező benne van a mozgásban is, meg a többi főfajokban is, mert mindegyikök épp a más által különbözök, mint a lét, azaz nemlétezők, de ugyanekkor létezők is, mert részök van a létezőben. Minden fajban sok tehát a létező, de sok a nemlétező is. S épp így taglalja tovább a létezőt is. Ezzel a fejtegetéssel természetesen túllépték a Parmenides tilalmát, mert ő nemcsak a nemlétező létezését tagadja, hanem még a kutatását is megtiltja. Itt pedig most kiviláglott, hogy a nemlét nemcsak hogy létezik, hanem a másnak alá is van rendelve. A lét és a más pedig minden dolgon végighúzódik. S a más, mint a léttel nem azonos, de benne részes, a nemléttel lesz egy és ugyanaz. S így a lét ezer és ezer esetben nemlét lesz. Ha a nemlét nem volna összeköthető a véleménynyel és a mondattal, akkor minden igaz volna. Ámde, mivel nemlétezőt is gondolhat, vagy mondhat az ember, annyiban valótlant is gondol vagy mond. Már

pedig ezzel tág tere nyílik a csalásnak, látszatnak és üres ábrándnak. Ide menekült a sophista, mert azt mondja, hogy nemlétezőt se gondolni, se mondani nem lehet. Meg kell hát vizsgálni, lehet-e nemlétezőt gondolni és állítani. A mondatot, az ítéletet veszik hát vizsgálat alá. Ha csak főneveket vagy csak igéket mondunk egymásután, nincs mondat. Főnevek és igék együtt adnak mondatot. De ha nincs köztük kapcsolat, akkor nem adnak a mondatok ítéletet, azaz nem vonatkoznak semmire. Ez a valótlan-ság. Az oly mondat, mely semmire se vonatkozik, olyan, mintha nem is volna beszéd. Értelme nincs semmi.

E fejtegetések után (p. 264 C — 268 D) újra a sophista meghatározására tér át az idegen. Az utánzó mesterségnek másoló és látszatos fajtát veszi ismét elő s keresi, hová is sorozhatná a sophistát. Mivel bebizonyosodott, hogy van valótlan képzelet, van tehát csalás is. Itt lesz a sophista. Felhossa újra a készítő és szerző mesterséget. A készítőnek két fajtát különböztet meg: egy istenit s egy emberit. Mindkettőnek újra két alfaja van: az ön-maga készítő és a képutánzó. A képutánzó a másoló és a látszatos fajra oszlik. Ámde egynémelyik utánzó tudatosan utánoz, némelyik meg nemtudatosan. A sophista a nem-tudatosak közé tartozik, még pedig mint képzeletutánzó. Sőt mint ilyen, tetteve is utánoz, még pedig magánkörben és mondatokkal, nem hosszú beszédekkel kényszeríti vitatársát ellenmondásba; a bölcsét utánozza ugyan, de nem tudatosan, tetőtől-talpig igazi álbölcsnek kell hát őt tartani, mondja Theaitetos.

Erre az idegen még egyszer összefoglalja a hosszú meghatározást, melynek alapja az, hogy a sophista igazi szemfényvesztő a beszédekben.

PLATON SOPHISTÁJA

(GÖRÖGÜL ÉS MAGYARUL)

ΣΟΦΙΣΤΗΣ

(ἢ περὶ τοῦ ὄντος).

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ,
ΞΕΝΟΣ ΕΛΕΑΤΗΣ, ΘΕΑΙΤΗΓΟΣ.

Ι. ΘΕΟ. Κατὰ τὴν χθὲς ὁμολογίαν, ὦ Σώκρατες, ἤκομεν αὐτοὶ τε κοσμίως καὶ τόνδε τινὰ ξένον ἄγομεν, τὸ μὲν γένος ἐξ Ἑλέας, ἑταῖρον δὲ τῶν ἀμφὶ Παρμενίδην καὶ Ζήνωια, μάλα δὲ ἄνδρα φιλόσοφον.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν, ὦ Θεόδωρε, οὐ ξένον ἀλλὰ τινα θεὸν ἄγων κατὰ τὸν Ὅμηρου λόγον λέληθας; ὅς φησιν ἄλλους τε θεοὺς **Β** τοῖς ἀνθρώποις, [ὅποσοι μετέχουσιν αἰδοῦς δικαίας, καὶ δὴ καὶ τὸν ξένιον οὐχ ἥκιστα θεὸν συνοπαδὸν γιγνόμενον ὕβρεις **Γ** τε καὶ εὐνομίας τῶν ἀνθρώπων καθορᾶν. τάχ' οὖν ἂν καὶ σοὶ τις οὗτος τῶν κρειττόνων συνέπιτο, φαύλους ἡμᾶς ὄντας ἐν τοῖς λόγοις ἐποφόμενός τε καὶ ἐλέγξων, θεὸς ὢν τις ἐλεγκτικός.

ΘΕΟ. Οὐχ οὗτος ὁ τρόπος, ὦ Σώκρατες, τοῦ ξένου, ἀλλὰ μετριώτερος τῶν περὶ τὰς ἔριδας ἐσπουδακότων. καὶ μοι δοκεῖ θεὸς μὲν ἀνὴρ οὐδαμῶς εἶναι, θεῖος μὴν πάντας **Δ** γὰρ [ἐγὼ τοὺς φιλοσόφους τοιοῦτους προσαγορεύω.

ΣΩ. Καλῶς γε, ὦ φίλε. τοῦτο μέντοι κινδυνεύει τὸ γένος οὐ πολὺ τι ῥᾶον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, εἶναι διακρίνειν ἢ τὸ τοῦ

A SOPHISTA¹

VAGYIS A LÉTRŐL.

A beszélgetés személyei: THEODOROS, SOKRATES, ELEAI IDEGEN,
THEAITETOS.

I. THEOD. Tegnapi² megállapodásunk szerint eljöttünk szépen magunk is, édes Sokrates, meg hozzuk ime ezt a bizonyos idegent is, eleai származású, Parmenides és Zenon tanítványainak barátja, kiváló philosophus.

SOKR. Talán bizony nem is egy idegent, hanem a mint Homeros mondja, "valami istent hozol tudtodon kívül, édes Theodoros, magaddal; ő ugyanis azt állítja, hogy azokhoz az emberekhez, a kiknek megvan az illő szerműk, egyik vagy a másik isten, így legkivált a vendégarátság istene társul szegődik s figyelemmel kíséri az emberek pöffészkedését és szerénységét. Könnyen megeshetik hát, hogy téged is egy ilyen kísér a hatalmasok között, hogy megfigyeljen minket, gyöngé embereket, fejtegetésünkben és megczáfoljon, mint afféle megczáfoló isten.

THEOD. Nem ilyen a természete, Sokrates, ennek az idegennek. Ellenkezőleg szerényebb ő azoknál, a kik élnek-halnak a vitatkozásokért. S én nem is tartom őt mint embert istennek, de mindenesetre isteni embernek. Igy hívok ugyanis minden philosophust. C

SOKR. S bizony helyesen, kedves barátom. De úgy látszik, hogy az effajta embereket, igazán szólva, épp

θεοῦ· πάνυ γὰρ ἄνδρες οὗτοι παντοῖοι φανταζόμενοι διὰ τὴν
 τῶν ἄλλων ἄγνοιαν ἐπιστροφῶσι πόληας, οἱ μὴ πλαστῶς
 ἀλλ' ὄντως φιλόσοφοι, καθορῶντες ὑπόθεν τὸν τῶν κάτω
 βίον, καὶ τοῖς μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς
 δ' ἄξιοι τοῦ παντός· καὶ τοτὲ μὲν πολιτικοὶ φαντάζονται |
D τοτὲ δὲ σοφισταί, τοτὲ δ' ἔστιν οἷς δόξαν παράσχοιντο ἄν
 ὡς παντάπασιν ἔχοντες μανικῶς. τοῦ μέντοι ξένου ἡμῖν ἡδέως
 ἄν πυνθανοίμην, εἰ φίλον αὐτῷ, τί ταῦθ' οἱ περὶ τὸν ἐκεῖ |
 217 τόπον ἡγοῦντο καὶ ὠνόμαζον.

ΘΕΟ. Τὰ ποῖα δὴ;

ΣΩ. Σοφιστήν, πολιτικόν, φιλόσοφον.

ΘΕΟ. Τί δὲ μάλιστα καὶ τὸ ποῖόν τι περὶ αὐτῶν διαπο-
 ρηθεὶς ἐρέσθαι διανοήθη;

ΣΩ. Τόδε· πότερον ἐν πάντα ταῦτα ἐνόμιζον ἢ δύο, ἢ
 καθάπερ τὰ ὀνόματα τρία, τρία καὶ γένη διαιρούμενοι καθ'
 ἐν ὄνομα γένος ἐκάστω προσήπτον;

ΘΕΟ. Ἄλλ' οὐδεὶς, ὡς ἐγῶμαι, φθόνος αὐτῷ διελθεῖν
 αὐτά· ἢ πῶς, ὦ ξένε, λέγωμεν;

B | **ΞΕ.** Οὕτως, ὦ Θεόδωρε. φθόνος μὲν γὰρ οὐδεὶς οὐδὲ
 χαλεπὸν εἶπειν ὅτι γε τρί' ἡγοῦντο· καθ' ἕκαστον μὴν διο-
 ρίσασθαι σαφῶς, τί ποτ' ἔστιν, οὐ μικρὸν οὐδὲ ῥάδιον ἔργον.

ΘΕΟ. Καὶ μὲν δὴ κατὰ τύχην γε, ὦ Σώκратες, λόγων
 ἐπελάβου παραπλησίων ὧν καὶ πρὶν ἡμᾶς δεῦρ' ἐλθεῖν
 διερωτῶντες αὐτὸν ἐτυγχάνομεν· ὁ δὲ ταῦτα, ἅπερ πρὸς σὲ

oly nehéz megkülönböztetni, mint az istenek fajtájabelit. Mert a mások tudatlansága miatt mindenféle alakokat öltve járnak be a városokat ezek az emberek, már a kik nem csak hazudják, hanem igazán philosophusok is, s úgy néznek le a magasból az alant levők életére, s némelyek előtt szóra se látszanak érdemeseknek, mások előtt pedig a legfőbb becsülésre méltók. S egyszer úgy D tűnnek fel, mint államférfiak, egyszer meg mint sophisták, néha meg azt a látszatot keltik, mintha tökéletesen meg volnának kábulva. Meg szeretném hát kérdezni ettől az idegentől, ha ugyan inyére van, hogy ugyan mint vélekednek erről az ő hazájabeliei⁴ és hogy hívják. 217

THEOD. Már micsodát?

SOKR. Hát a sophistát, az államférfit, a philosophust.

THEOD. S különösen micsoda és milyen nehézség az, a mire itt bukkantál, hogy épp ez a kérdés jutott az eszedbe?

SOKR. Hát ez: vajjon egynek gondolják-e ők mindezt, vagy kettőnek? Avagy, mint a hogy a név három, háromféle fajt különböztetnek-e meg s egy-egy névnek megfelelően mindegyiket külön fajhoz sorozzák?

THEOD. Neki pedig, a hogy én gondolom, nem is lesz e fejtegetés ellen semmiféle ellenvetése. Vagy hogy higyjük, kedves idegen?

ID. Csak így, édes Theodoros; mert csakugyan nincs B ellene semmi ellenvetésem s nem is nehéz felelnem rá, hogy háromféleképpen tartják; persze mindegyiket külön-külön pontosan meghatározni, hogy micsoda, nem kis dolog s nem könnyű feladat.

THEOD. S véletlenül épp azt a kérdést érintetted, édes Sokrates, melyet mi találtunk tőle kérdezni, mielőtt ide jöttünk. S ő ugyanazt hozta fel akkor is kifogásul velünk szemben, a mit most te veled szemben. Mert azt mondja,

νῶν, καὶ τότε ἐσκήπτετο πρὸς ἡμᾶς. ἐπεὶ διακηκοέναι γέ φησιν ἰκανῶς καὶ οὐκ ἀμνημονεῖν.

C Π. ΣΩ. | Μὴ τοίνυν, ὦ ξένε, ἡμῶν τήν γε πρώτην αἰτη-
 σάντων χάριν ἀπαρνηθεὶς γένη, τοσόνδε δ' ἡμῖν φράζε· πό-
 τερον εἴωθας ἦθιόν αὐτὸς ἐπὶ σαυτοῦ μακρῷ λόγῳ διεξιέναι
 λέγων τοῦτο, ὃ ἂν ἐνδείξασθαι τῆ βουλευθῆς, ἢ δι' ἐρωτή-
 σεων, οἷόν ποτε καὶ Παρμενίδῃ χρωμένῳ καὶ διεξιόντι λόγους
 παγκάλους παρεγενόμενῳ ἐγὼ νέος ὢν, ἐκείνου μάλα δὴ τότε
 ὄντος πρεσβύτου;

ΕΕ. Τῷ μὲν, ὦ Σώκρατες, ἀλύπως τε καὶ εὐηνίως προσ-
 D διαλεγομένῳ ῥᾶον οὕτω, τὸ πρὸς ἄλλον· εἰ δὲ μή, τὸ
 καθ' αὐτόν.

ΣΩ. Ἐξέσσι τοίνυν τῶν παρόντων ὃν ἂν βουλευθῆς ἐκλέξα-
 σθαι· πάντες γὰρ ὑπακούσονται σοὶ πράως· συμβούλῃ μὴν
 ἐμοὶ χρώμενος τῶν νέων τινὰ αἰρήσει, Θεαίτητον τόνδε, ἢ
 καὶ τῶν ἄλλων εἴ τις σοὶ κατὰ νοῦν.

ΕΕ. ὦ Σώκρατες, αἰδῶς τίς μ' ἔχει τὸ νῦν πρῶτον συγ-
 γενόμενον ὑμῖν μὴ κατὰ σμικρὸν ἔπος πρὸς ἔπος ποιεῖσθαι
 τὴν συνουσίαν, ἀλλ' ἐκτείναντα ἀπομηκύνειν λόγον συχόν
 E κατ' ἐμαυτόν, εἴτε καὶ | πρὸς ἕτερον, οἷον ἐπίδειξιν ποιούμενον·
 τῷ γὰρ ὄντι τὸ νῦν ῥηθὲν οὐχ ὅσον ὧδε ἐρωτηθὲν ἐλπίσειεν
 ἂν αὐτὸ εἶναι τις, ἀλλὰ τυγχάνει λόγου παμμήκους ὄν. τὸ
 δὲ αὐ σοὶ μὴ χαρίζεσθαι καὶ τοῖσδε, ἄλλως τε καὶ σοῦ
 λέξαντος ὡς εἶπες, ἄξενόν τι καταφαίνεται μοι καὶ ἄγριον.
 218 ἐπεὶ Θεαίτητόν γε τὸν | προσδιαλεγόμενον εἶναι δέχομαι

hogy ő bizony elégszer hallotta s nem is felejtette még el.

II. SOKR. Ne tagadd hát meg tőlünk, édes idegen, C hiszen ez tehozzád a legelső kérdésünk, hanem mondd meg: vajjon, mikor azt, a mit más valakivel akarsz közölni, elmondod, csak úgy egymagadra hagyva hosszabb fejtegetésben szoktad-e előadni, vagy pedig kérdésekben, a hogy Parmenidest⁵ is hallottam egyszer, a mint elragadóan szép tételeit fejtegette, a mikor én még fiatal voltam, ő pedig már meglehetősen öreg ember?

ID. Azzal, a ki könnyen vezethetően társalog, édes Sokrates, könnyebb így, egymást kérdezgetve; de ha nem D könnyen, akkor úgy egymagamra hagyva.

SOKR. Úgy, hát csak válassz ki egyet, a kit akarsz, a jelenlevők közül; mert ők valamennyien szívesen fognak rád hallgatni. S ha az én tanácsomat követed, akkor a fiatalok közül szemelj ki egyet, pl. ezt a Theaitetost, vagy más valamelyiköket, már a melyik neked tetszik.

ID. Valami különös elfogultság lep meg, édes Sokrates, hogy mindjárt, a hogy veletek először találkozom, nem úgy röviden, mondatra-mondattal kell veletek társalognom, hanem egymagamra támaszkodva, vagy hol az egyikötökkel, hol a másikatokkal, szószaporitva, mintha csak fitogtatóba csinálnám, hosszúra kell kinyújtanom E a fejtegetést. Mert valóban nem lehet azzal, a mi most kérdésben forog, oly röviden végezni, a hogy ezt a kérdésből sejthetné az ember. Ez hosszabb fejtegetésre szorul. Másrésről meg úgy látszik nekem, hogy, ha neked és ezeknek itt — különösen mikor oly szépen szólsz hozzám, mint szólottál — a kedvetekben nem járok, barátságtalanul és udvariatlanul cselekszem. Egyéb-

παντάπασιν ἐξ ὧν αὐτός τε πρότερον διειλεγμαι καὶ σὺ τὰ νῦν μοι διακελεύει.

ΘΕΑΙ. Ἄρα τοίνυν, ὦ ξένε, οὕτω καὶ καθάπερ εἶπε Σωκράτης πᾶσι κεχαρισμένος ἔσει;

ΞΕ. Κινδυνεύει πρὸς μὲν ταῦτα οὐδὲν ἔτι λεκτέον εἶναι, Θεαίτητε· πρὸς δὲ σὲ ἤδη τὸ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, γίγνεται ἂν ὁ λόγος. ἂν δ' ἄρα τι τῷ μήκει πονῶν ἄχθη, μὴ ἔμε αἰτιᾶσθαι τούτων, ἀλλὰ τούσδε τοὺς σοὺς ἐταίρους.

B ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ οἶμαι μὲν δὴ νῦν | οὕτως οὐκ ἀπερεῖν· ἂν δ' ἄρα τι τοιοῦτον γίγνηται, καὶ τόνδε παραληφόμεθα Σωκράτη, τὸν Σωκράτους μὲν ὁμώνυμον, ἐμὸν δὲ ἡλικιωτήν καὶ συγγουμαστήν, ᾧ συνδιαπνεῖν μετ' ἐμοῦ τὰ πολλὰ οὐκ ἄηθες.

III. ΞΕ. Εὖ λέγεις, καὶ ταῦτα μὲν ἰδίᾳ βουλευσεί προϊόντος τοῦ λόγου· κοινῇ δὲ μετ' ἐμοῦ σοὶ συσκεπτέον ἀρχομένῳ πρῶτον, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, νῦν ἀπὸ τοῦ σοφιστοῦ, ζητοῦντι

C καὶ ἐμφανίζοντι λόγῳ τί ποτ' ἔστι. νῦν γὰρ δὴ σὺ | καγὼ τούτου πέρι τοῦνομα μόνον ἔχομεν κοινῇ· τὸ δὲ ἔργον, ἐφ' ᾧ καλοῦμεν, ἐκάτερος τάχ' ἂν ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἔχοιμεν· δεῖ δὲ ἀεὶ παντὸς πέρι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μᾶλλον διὰ λόγων ἢ τοῦνομα μόνον συνομολογήσασθαι χωρὶς λόγου. τὸ δὲ φῶλον, ὃ νῦν ἐπινοοῦμεν ζητεῖν, οὐ πάντων ῥάστον συλλαβεῖν τί ποτ' ἔστιν, ὁ σοφιστής· ὅσα δ' αὖ τῶν μεγάλων δεῖ διαπνεῖσθαι καλῶς, περὶ τῶν τοιούτων δέδοκται πᾶσι καὶ

iránt szívesen látom Theaitetost vitatársamul, egyrészt ²¹⁸ mert már magam is vitatkoztam vele előbb, másrészt pedig mert te tanácsolod.

THEAIT. Megteszed hát csakugyan mindnyájunknak ezt a szívességet, édes idegen, mint a hogy ezt Sokrates is mondotta?

ID. Azt gondolom, Theaitetos, erre már nem kell **B** több szót vesztegetnünk. Mostantól kezdve tehát már, úgy látszik, hozzád kell a fejtegetésnek szólnia. Éppen ezért, ha bosszantani találna a fárasztó hosszúsága, ne engem okozz, hanem ezeket, a te barátaidat.

THEAIT. No én azt hiszem, hogy most nem egykönnyen fogok belefáradni. De ha mégis megesne rajtam ilyesvalami, hát arra az esetre vegyük be még ezt a Sokrateset is, Sokratesnek a névrokonát, kortársamat és testgyakorló pajtásomat; ő ugyanis már megszokta, hogy velem szenvedje át a sok fáradságot.

III. ID. Jól mondod; s erre nézve majd magad határozatsz előrehaladtával a fejtegetésünknek. Most pedig velem együttesen kell vizsgálódnod, még pedig, a hogy én hiszem, először a sophistán kezdened s kutatva világosan kifejtened, hogy micsoda. Mert most még én **C** is, meg te is, csakis a szóra nézve értünk egyet, de a mire alkalmazzuk, a dolgot egyikünk is, másikunk is könnyen a maga módja szerint foghatja fel. Már pedig mindig inkább fejtegetések árán magára a dologra nézve kell egybehangzó véleményben lennünk, mint pusztán csak a szóra fejtegetés nélkül. A mi pedig ezt a fajt, melyet épp most iparkodunk kifürkészni, a sophistát illeti, korántsem a legeslegkönnyebb dolog meghatározni, hogy micsoda. Másrészt pedig, ha valami nagy dologgal kell az embernek teljesen tisztába jönnie, akkor, a hogy ebben már mindnyájan és régóta egyet-

D πάλαι τὸ πρότερον ἐν σμικροῖς | καὶ ῥάσι ἀτὰ δεῖν μελετᾶν, πρὶν ἐν αὐτοῖς τοῖς μεγίστοις. νῦν οὖν, ὦ Θεαίτητε, ἔγωγε καὶ νῦν οὕτω συμβουλεύω, χαλεπὸν καὶ δυσθήρευτον ἡγησαμένους εἶναι τὸ τοῦ σοφιστοῦ γένος πρότερον ἐν ἄλλῳ ῥάσι τὴν μέθοδον αὐτοῦ προμελετᾶν, εἰ μὴ σὺ ποθεν εὐπετεστέραν ἔχεις εἰπεῖν ἄλλην ὁδόν.

ΘΕΑΙ. Ἄλλ' οὐκ ἔχω.

ΞΕ. Βούλει δῆτα περὶ τινος τῶν φαύλων μετιόντες πειραθῶμεν παράδειγμα αὐτὸ θέσθαι τοῦ μείζονος;

E **ΘΕΑΙ** | **Ναί.**

ΞΕ. Τί δῆτα προταξαίμεθ' ἂν εὐγνωστον μὲν καὶ σμικρόν, λόγον δὲ μηδενὸς ἐλάττωνα ἔχον τῶν μείζονων; οἷον ἀσπαλιευτῆς· ἄρ' οὐ πᾶσι τε γνώριμον καὶ σπουδῆς οὐ πάνυ τι πολλῆς τινος ἐπάξιον;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

219 **ΞΕ.** Μέθοδον μὲν αὐτὸν | ἐλπίζω καὶ λόγον οὐκ ἀνεπιτήθειον ἡμῖν ἔχειν πρὸς ὃ βουλόμεθα.

ΘΕΑΙ. Καλῶς ἂν ἔχοι.

IV. Φέρε δῆ, τῆδε ἀρχώμεθα αὐτοῦ. καὶ μοι λέγε· πρότερον ὡς τεχνίτην αὐτὸν ἢ τινα ἄτεχνον, ἄλλην δὲ δύναμιν ἔχοντα θήσομεν;

ΘΕΑΙ. Ἦμιστά γε ἄτεχνον.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὲν τῶν γε τεχνῶν πασῶν σχεδὸν εἶδη δύο.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Γεωργία μὲν καὶ ὅση περὶ τὸ θνητὸν πᾶν σῶμα θεραπευαία, τὸ τε αὖ περὶ τὸ ξύνθητον καὶ πλαστόν, ὃ δῆ **B** σκευῶς | ὠνομάκαμεν, ἢ τε μιμητική, ξύμπαντα ταῦτα δικαιοτάτα ἐνὶ προσαγορεύσει' ἂν ὀνόματι.

értenek, mielőtt a legfontosabbjára térne át az ember, előbb a kisebbjével és a könnyebbjével kell foglalkozni. Most hát, édes Theaitetos, én is azt ajánlom mindket- D
tőnknek, hogy, mivel úgyis csak nehezen és bajosan vadászhatónak mondtuk a sophistának a faját, hát először is valami könnyebb dolgon gyakoroljuk be a kifürkészése módját, ha ugyan te nem tudsz valami célravezetőbb útját-módját.

THEAIT. Hát én nem tudok.

ID. Nem bánod hát, ha valami csekélyebb dolgon kezdve próbáljuk meg mintáját adni a fontosabbnak?

THEAIT. Persze hogy nem. E

ID. Ugyan mivel kezdhetnök hát, a mi könnyen fel-fogható és csekélység, de azért semmivel se mond kevesebbet a fejtegetése a fontosabbakénál, mint pl. a horgással. Vajjon nem ismeri-e mindenki, azután meg nem is valami sokra becsülik?

THEAIT. Persze.

ID. A kutatása módja pedig, meg a fejtegetése, hiszem, ²¹⁹ hogy éppen olyan megfelelő, mint akár azé, a mit akarunk.

THEAIT. Ez szép volna.

IV. ID. Rajta tehát, kezdjük el ezzel. Mondd meg hát nekem, valami mesterséghez értőnek, vagy nemértőnek, hanem más egyéb ügyességgel bírónak tartzuk őt?

THEAIT. Mindenesetre mesterséghez értőnek.

ID. Már pedig az összes mesterségeknek körülbelül csak két fajuk van.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. A földművelés és a hányféle az egész emberi testre vonatkozó foglalatatoskodás, meg arra az összetett és B
készített tárgyra, a mit eszköznek nevezünk, azután meg az utánzó mesterség, mindez a legáltalában talán egy néven volna elnevezhető.

ΘΕΑΙ. Πῶς καὶ τίς;

ΞΕ. Πᾶν ὅπερ ἂν μὴ πρότερόν τις ὄν ὕστερον εἰς οὐσίαν ἄγῃ, τὸν μὲν ἄγοντα ποιεῖν, τὸ δὲ ἀγόμενον ποιῆσθαι πού φαμεν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθῶς.

ΞΕ. Τὰ δὲ γε νῦν δὴ ἅ διήλθομεν ἅπαντα εἶχεν εἰς τοῦτο τὴν αὐτῶν δύναμιν.

ΘΕΑΙ. Εἶχε γὰρ οὖν.

ΞΕ. Ποιητικὴν τοίνυν αὐτὰ συγκεφαλαιωσάμενοι προσείπωμεν.

C ΘΕΑΙ. | Ἔστω.

ΞΕ. Τὸ δὲ μαθηματικὸν αὖ μετὰ τοῦτο εἶδος ὅλον καὶ τὸ τῆς γνωρίσεως τό τε χρηματιστικὸν καὶ ἀγωνιστικὸν καὶ θηρευτικὸν, ἐπειδὴ δημιουργεῖ μὲν οὐδὲν τούτων, τὰ δὲ ὄντα καὶ γεγονότα τὰ μὲν χειροῦται λόγοις καὶ πράξεσι, τὰ δὲ τοῖς χειρουμένοις οὐκ ἐπιτρέπει, μάλιστα ἂν που διὰ ταῦτα ξυνάπαντα τὰ μέρη τέχνη τις κτητικὴ λεχθεῖσα ἂν διαπρέψειεν.

ΘΕΑΙ. Ναί· πρόποι γάρ ἂν.

D V. ΞΕ. Κτητικῆς δὴ καὶ ποιητικῆς ξυμπασῶν | οὐσῶν τῶν τεχνῶν ἐν ποτέρᾳ τὴν ἀσπαλιευτικὴν, ᾧ Θεαίτητε, τιθῶμεν;

ΘΕΑΙ. Ἐν κτητικῇ που δῆλον.

ΞΕ. Κτητικῆς δὲ ἄρ' οὐ δύο εἶδη; τὸ μὲν ἐκόντων πρὸς ἐκόντας μεταβλητικὸν ὄν διὰ τε δωρεῶν καὶ μισθώσεων καὶ ἀγοράσεων, τὸ δὲ λοιπὸν ἢ κατ' ἔργα ἢ κατὰ λόγους χειροῦμενον ἔξυμπαν χειρωτικὸν ἂν εἴη;

ΘΕΑΙ. Φαίνεται γοῦν ἐκ τῶν εἰρημένων.

ΞΕ. Τί δέ; τὴν χειρωτικὴν ἄρ' οὐ διχῇ τμητέον;

THEAIT. Hogyan és milyennel?

ID. Minden egyes dolognál, melyet, mint ezelőtt nemlétezőt csak később hoz létre valaki, a létrehozóról azt mondjuk: *készít*, a létrehozott dologról pedig, hogy *készül*.

THEAIT. Úgy van.

ID. Az épp most említettük összes dolgoknak pedig ebben volt a jellemző tulajdonságuk.

THEAIT. Persze, hogy ebben.

ID. *Készítő* mesterségnek lehetne tehát valamennyiöket összefoglalva neveznünk.

THEAIT. Legyen így.

C

ID. Míg viszont aztán a tanulásra és az ismeretre vonatkozó egész fajt, továbbá a pénzszerzést, a versenyzést és a vadászatot, mivel egyikök sem készít valamit, hanem a már meglevőt és létesültet részint szóval és tettel hatalmába keríti, részint pedig nem engedi, hogy hatalmukba mások kerítsék, ezért hát ezt az egész csoportot leginkább *szerező* mesterség névvel diszithetné fel az ember.

THEAIT. Természetesen; s ez találó is volna.

V. ID. Mivel tehát az összes létező mesterségek *szerezők* és *készítők*, melyik csoportba sorozzuk most már, ^Dédes Theaitetos, a horgászatot?

THEAIT. Világos, hogy a *szerezőbe*.

ID. S vajjon nincs-e ennek a *szerező* mesterségnek is két faja? Az egyik a kölcsönösen önszántukból ajándékozásokkal, bérletekkel és vásárlásokkal űzött csere-üzletre vonatkozik; a hátralevő másik pedig lehetne tán akár szóval, akár tettel erőszakot használó, azaz *kényszerítő*.

THEAIT. Szavaid után persze hogy lehetne.

ID. Hát a *kényszerítőt* nem lehetne-e vajjon szintén kétfelé választani?

ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Τὸ μὲν ἀναφανδὸν ὄλον ἀγωνιστικὸν θέντας, τὸ δὲ
Ἐκρυφαῖον | αὐτῆς πᾶν θηρευτικόν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὴν δέ γε μὴν θηρευτικὴν ἄλογον τὸ μὴ οὐ
τέμνειν διχῆ.

ΘΕΑΙ. Λέγε ὅπη.

ΞΕ. Τὸ μὲν ἀφύχου γένους διελομένους, τὸ δ' ἐμφύχου.

ΘΕΑΙ. Τί μὴν; εἴπερ ἔστων γε ἄμφω.

220 ΞΕ. Πῶς δὲ οὐκ ἔστων; καὶ δεῖ γε ἡμᾶς | τὸ μὲν τῶν
ἀφύχων, ἀνώνομον ὄν πλὴν κατ' ἓνια τῆς κολυμβητικῆς ἅτα
μέρη καὶ τοιαῦτ' ἄλλα βραχέα, χαίρειν ἔασαι, τὸ δέ, τῶν
ἐμφύχων ζῶων οὖσαν θήραν, προσειπεῖν ζφοθηρικὴν.

ΘΕΑΙ. Ἔστω.

ΞΕ. Ζφοθηρικῆς δὲ ἄρ' οὐ διπλοῦν εἶδος ἂν λέγοιτο ἐν
δίκῃ, τὸ μὲν πεζοῦ γένους, πολλοῖς εἴδεσι καὶ ὀνόμασι διη-
ρημένον, πεζοθηρικόν, τὸ δ' ἕτερον νευστικοῦ ζῶου πᾶν
ἐνουροθηρικόν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

B ΞΕ. Νευστικοῦ μὴν τὸ μὲν πτηνὸν | φῶλον ὀρώμεν, τὸ δὲ
ἐνουδρον;

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὐ;

ΞΕ. Καὶ τοῦ πτηνοῦ μὴν γένους πᾶσα ἡμῖν ἢ θήρα
λέγεται πού τις ὀρνιθευτικὴ.

ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τοῦ δὲ ἐνουδρου σχεδὸν τὸ σύνολον ἀλιευτικὴ.

THEAIT. Hogyan?

ID. Úgy, hogy az egész nyiltan üzött részét, *küzdve* E kényszerítőnek, az egész titkon üzött részét pedig *vadászva* kényszerítőnek mondjuk.

THEAIT. Igaz.

ID. Persze hogy esztelenség volna, ha a *vadászót* szintén kétfelé nem osztanók.

THEAIT. Mondd, hogyan.

ID. Megkülönböztetve az *élettelen* és az *élő* fajokra vadászót.

THEAIT. Miért ne, ha már megvan mind a kettő.

ID. Hogyne volna meg? S az élettelenekre vadászó 220 részt, mivel a víz alá búvásnak néhány módját s más ilyen apró-cseprő dolgot kivéve névvel fel nem ruházható, úgy kell majd hagynunk, a hogy van; a másikat pedig, az élő lények vadászatát, *állatvadászatnak* kell neveznünk.

THEAIT. Legyen úgy.

ID. Hát az állatvadászatnak nem lehetne-e vajjon, még pedig jogosan, szintén két fajtát megkülönböztetnünk: az egyik a szárazföldi állatokra vonatkozó s egy mástól sokféle alakjánál és nevénel fogva különböző, a szárazföldi állatvadászat; a másik pedig az úszó állatokra vonatkozó, a vízi állatvadászat.

THEAIT. Úgy van.

ID. Az úszó állatoknak pedig szárnyas és vízben élő B fajtáját vehetünk észre?

THEAIT. Már hogyne?

ID. S az egész szárnyas fajra való vadászatot talán *madarászatnak* nevezik?

THEAIT. Hát persze, hogy így nevezik.

ID. A vízben élőre való pedig körülbelül egészben *halászatnak* mondják?

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τί δέ; ταύτην αὐτὴν θήραν ἄρ' οὐκ ἂν κατὰ μέγιστα μέρη δύο διελοίμην;

ΘΕΙ. Κατὰ ποία;

ΞΕ. Καθ' ἃ τὸ μὲν ἔρκεσιν αὐτόθεν ποιεῖται τὴν θήραν, τὸ δὲ πληγῆ.

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις, καὶ πῆ διαιρούμενος ἑκάτερον;

C ΟΕ. Τὸ μὲν, ὅτι πᾶν ὅσον ἂν ἕνεκα κωλύσεως | εἴργη τι περιέχον, ἔρκος εἰκὸς ὀνομάζειν.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Κύρτους δὴ καὶ δίκτυα καὶ βρόχους καὶ πόρκους καὶ τὰ τοιαῦτα μῶν ἄλλο τι πλὴν ἔρκη χρή προσαγορεύειν;

ΘΕΑΙ. Οὐδὲν ἄλλο.

ΞΕ. Τοῦτο μὲν ἄρα ἐρκοθηρικὸν τῆς ἄγρας τὸ μέρος φήσομεν ἢ τι τοιοῦτον.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δὲ ἀγίστροις καὶ τριόδουσι πληγῆ γιγνόμενον
D ἔτερον μὲν ἐκείνου, πληκτικὴν δὲ τινα | θήραν ἡμᾶς προσει-
πεῖν ἐνὶ λόγῳ νῦν χρεῶν ἢ τί τις ἂν, Θεαίτητε, εἴποι κάλλιον;

ΘΕΑΙ. Ἀμελώμεν τοῦ ὀνόματος· ἀρκεῖ γὰρ καὶ τοῦτο.

ΟΕ. Τῆς τοίνυν πληκτικῆς τὸ μὲν νυκτερινόν, οἶμαι, πρὸς πυρὸς φῶς γιγνόμενον ὑπ' αὐτῶν τῶν περὶ τὴν θήραν πυρευ-
τικὴν ῥηθῆναι συμβέβηκεν.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τὸ δὲ γε μεθήμερινόν, ὡς ἐχόντων ἐν ἄκροις ἀγκιστρα καὶ τῶν τριοδόντων, πᾶν ἀγκιστρευτικόν.

E ΘΕΑΙ. Λέγεται | γὰρ οὖν.

THEAIT. Annak.

ID. Hát ezt a vadászatot ismét nem különíthetném-e el vajjon két nagy fajra?

THEAIT. Ugyan melyikre?

ID. A szerint, a mint az egyiket egyenesen csak törökkel üzik, a másikat pedig megsebzéssel.

THEAIT. Hogy mondod s miképp választod szét ezt a kettőt?

ID. Mindazt, a mi megakadályozás czéljából valamit C körülfogva megakaszt, körülbelül törnek nevezik.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. A borítókasokat, hálókat, kötélbogokat, reczéket s más efféléket talán csak nem hívhatjuk más valaminek, mint töröknek?

THEAIT. Nem egyébnek.

ID. A vadászatnak ezt a nemét tehát törös vadászatnak, vagy ilyesfélenek mondjuk.

THEAIT. Igazad van.

ID. A horgokkal és szigonyokkal való megsebzéssel történő fajt pedig, mint ettől különbözött egyszóval körülbelül *megsebző* vadászatnak kell neveznünk; vagy D tudna tán valaki valami jobbat is mondani, édes Theaitetos?

THEAIT. Ne törődjünk a névvel; mert hiszen megfelel ez is.

ID. A megsebző vadászatnak éjjel üzött nemét pedig, mivel fáklyavilág mellett folyik, már maguk a vadászok is fáklyás vadászatnak nevezték el.

THEAIT. Nagyon igaz.

ID. A nappal megejtett vadászatot pedig, mivel a szigonyoknak is horgaik vannak a végükön, egyáltalában *horgos*nak mondják.

THEAIT. Persze, hogy így mondják.

E

VI. ΕΕ. Τοῦ τοίνυν ἀγκιστρευτικοῦ τῆς πληκτικῆς τὸ μὲν ἄνωθεν εἰς τὸ κάτω γιγνόμενον διὰ τὸ τοῖς τριόδουσι οὕτω μάλιστα χρῆσθαι τριοδοντία τις, οἶμαι, κέκληται.

ΘΕΑΙ. Φασὶ γοῦν τινές.

ΕΕ. Τὸ δέ γε λοιπὸν ἔστιν ἐν ἔτι μόνον ὡς εἰπεῖν εἶδος.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΕΕ. Τὸ τῆς ἐναντίας ταύτῃ πληγῆς, ἀγκίστρω τε γιγνόμενον καὶ τῶν ἰχθύων οὐχ ἧ τις ἂν τύχη | τοῦ σώματος, ὥστερ τοῖς τριοδουσι, ἀλλὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στόμα τοῦ θηρευθέντος ἐκάστοτε, καὶ κάτωθεν εἰς τοῦναντίον ἄνω βάρβοις καὶ καλάμοις ἀνασπώμενον· οὐ τί φήσομεν, ὦ Θεαί-
221 τητε, δεῖν τοῦνομα λέγεσθαι;

ΘΕΑΙ. Δοκῶ μὲν, ὅπερ ἄρτι προῦθέμεθα δεῖν ἐξευρεῖν, τοῦτ' αὐτὸ νῦν ἀποτετελέσθαι.

VII. ΕΕ. Νῦν ἄρα τῆς ἀσπαλιευτικῆς περὶ σὺ τε καὶ ἡ
B συνωμολογήκαμεν οὐ μόνον | τοῦνομα, ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον περὶ αὐτὸ τοῦργον εἰλήφαμεν ἱκανῶς. ξυμπάσης γὰρ τέχνης τὸ μὲν ἡμισυ μέρος κτητικὸν ἦν, κτητικοῦ δὲ χειρωτικόν, χειρωτικοῦ δὲ θηρευτικόν, τοῦ δὲ θηρευτικοῦ ζφοθηρικόν, ζφοθηρικοῦ δὲ ἐνουγροθηρικόν, ἐνουγροθηρικοῦ δὲ τὸ κάτωθεν τμήμα ὅλον ἀλιευτικόν, ἀλιευτικῆς δὲ πληκτικόν, πληκτικῆς δὲ ἀγκιστρευτικόν· τούτου δὲ τὸ περὶ τὴν κάτωθεν ἄνω πληγὴν
C ἀνασπώμενην, ἀπ' αὐτῆς τῆς πράξεως | ἀφομοιωθὲν τοῦνομα, ἡ νῦν ἀσπαλιευτικὴ ζητηθεῖσα ἐπίκλην γέγονεν.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν τοῦτό γε ἱκανῶς δεδήλωται.

VIII. ΕΕ. Φέρε δὴ, κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα καὶ τὸν σοφιστὴν ἐπιχειρῶμεν εὔρεῖν, ὅτι ποτ' ἔστιν.

VI. ID. A megsebző vadászatnak azt a horgos fajtát most már, a mely felülről lefelé történik, mivel a szigonygerelyeket leginkább így kezelik, azt hiszem, szigonyosnak hívják.

THEAIT. Egyesek így mondják.

ID. S most úgyszólván csakis egyetlenegy faj van még hátra.

THEAIT. Melyik?

ID. Az, a melyik ellenkező módon sebez meg, horoggal történik s a halakat testöknek nem tetszés szerinti²²¹ helyén találja, mint a szigonyokkal szokás, hanem az üldözött jószágnak mindig csak a fején és a száján s aztán ellenkezőleg alúlról-felfelé halász- és horgászvesszővel halássza ki. Hát ennek, édes Theaitetos, micsoda nevet kell most már adnunk?

THEAIT. Úgy látom, hogy a megoldásra épp az imént kitéztük kérdés most már be van fejezve.

VII. ID. Most tehát már te is, meg én is, édes Theaitetos, a horgászatnak nemcsak a nevére értünk egyet,^B hanem eléggé felfogtuk egyúttal magának a dolognak a fogalmát is egyszersmind. Az összes mesterségeknek a felerésze ugyanis szerző volt, a szerzőnek kényszerítő, a kényszerítőnek vadászó, a vadászónak állatvadászat, az állatvadászatnak vízi állatvadászat, a vízinek alúlról felfelé való egész része halászat, a halászatnak fele a megsebző, a megsebzőnek horgos halászat; ennek a megsebezve alúlról-felfelé kihalászó faja pedig magától a ténytől kapván megfelelő elnevezését, lett az imént^C keresztük úgynevezett *horgászat*.⁶

THEAIT. Ez aztán már igazán töviről-hegyire meg van magyarázva.

VIII. ID. Rajta hát most, e szerint a minta szerint próbáljuk és keressük meg a sophistát is, hogy micsoda.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἐκεῖνό γ' ἦν τὸ ζήτημα πρῶτον, πότερον
ιδιώτην ἢ τινα τέχνην ἔχοντα θετέον εἶναι τὸν ἀσπαλιευτήν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ νῦν δὴ τοῦτον ιδιώτην θήσομεν, ὃ Θεαίτητε,
D ἢ | παντάπασιν ὡς ἀληθῶς σοφιστήν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ιδιώτην· μανθάνω γὰρ ὃ λέγεις, ὡς
παντὸς δεῖ τοιοῦτος εἶναι τὸ γε ὄνομα τοῦτο ἔχων.

ΞΕ. Ἄλλὰ τινα τέχνην αὐτὸν ἡμῖν ἔχοντα, ὡς ἔοικε,
θετέον.

ΘΕΑΙ. Τίνα ποτ' οὖν δὴ ταύτην;

ΞΕ. Ἄρ' ὧ πρὸς θεῶν ἡγνοήκαμεν τάνδρὸς τὸν ἄνδρα
ὄντα ξυγγενῆ;

ΘΕΑΕ. Τίνα τοῦ;

ΞΕ. Τὸν ἀσπαλιευτὴν τοῦ σοφιστοῦ.

ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Θηρευτά τινα καταφαίνεσθον ἄμφω μοι.

E | ΘΕΑΙ. Τίνος θήρας ἄτερος; τὸν μὲν γὰρ ἕτερον εἶπομεν.

ΞΕ. Δίχα που νῦν διείλομεν τὴν ἄγρην πᾶσαν, νευστικοῦ
μέρους, τὸ δὲ πεζοῦ τέμνοντες.

ΘΕΑΙ. Ναί.

222 ΞΕ. Καὶ τὸ μὲν διήλομεν, ὅσον περὶ τὰ νευστικὰ τῶν ἐνύδρων·
τὸ δὲ πεζὸν εἰάσαμεν ἄσχιστον, εἰπόντες ὅτι πολυειδὲς εἶη.

ΘΕΑΙ. | Πάνυ γε.

ΞΕ. Μέχρι μὲν τοίνυν ἐνταῦθα ὁ σοφιστὴς τε καὶ ὁ
ἀσπαλιευτὴς ἅμα ἀπὸ τῆς κτητικῆς τέχνης πορεύεσθον.

ΘΕΑΙ. Ἐοίκατον γοῦν.

THEAIT. Nagyon helyes.

ID. S akkor az volt az első kérdésünk, hogy vajjon valami mesterséghez nem értőnek, vagy értőnek kell-e a horgászt tartanunk.

THEAIT. Igaz.

ID. Tehát most mesterséghez nemértőnek tartjuk-e D ezt is, édes Theaitetos, vagy kétségtelenül igazán sophistának?

THEAIT. Már semmi esetre se mesterséghez nemértőnek; mert értem, mit mondasz, azt hogy minden tekintetben ilyennek kell lennie, a kinek ez a neve.

ID. Persze, hogy valami mesterséghez értőnek kell őt, úgy látszik, tartanunk.

THEAIT. De vajjon melyik mesterséghez?

ID. Hát nem tudjuk, áldjon meg a jó isten, hogy az egyik rokona a másikának?

THEAIT. Már melyik és melyiknek?

ID. Hát a horgász a sophistának.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Valamiféle vadásznak látszik nekem mind a kettő.

THEAIT. S milyen vadra ez a másik? Mert az egyikről E már szóltunk.

ID. Kétfelé osztottuk az imént az egész vadászatot s megkülönböztettük az úszó fajtát és a szárazföldi fajtát.

THEAIT. Úgyvan.

ID. S az egyiken, már a melyik a vízi állatoknak úszó fajtát illeti, végig is mentünk; de a szárazföldit felosztatlanul hagytuk s csakis annyit mondtunk, hogy sokféle.

THEAIT. Nagyon igaz.

222

ID. Eddig a pontig hát most már a sophista is, meg a horgász is közösen a szerző mesterségből indul ki.

THEAIT. Úgy látszik, hogy ebből.

ΞΕ. Εκτρέπεσθον δέ γε ἀπὸ τῆς ζωοθηρικῆς, ὁ μὲν ἐπὶ θάλατταν που καὶ ποταμούς καὶ λίμνας, τὰν τούτοις ζῶα θηρευσόμενος.

ΘΕΑΙ. Τί μὴν;

ΝΕ. Ὁ δέ γε ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποταμούς ἐτέρους αὐτίνας, πλούτου καὶ νεότητος οἷον λειμῶνας ἀφθόνους, τὰν τούτοις θρέμματα χειρωςόμενος.

B ΟΕΑΙ. Πῶς | λέγεις;

ΞΕ. Τῆς πεζῆς θήρας γίνεσθον δύο μεγίστω τινὲ μέρη.

ΘΕΑΙ. Ποῖον ἐκάτερον;

ΟΕ. Τὸ μὲν τῶν ἡμέρων, τὸ δὲ τῶν ἀγρίων.

ΙΧ. ΘΕΑΙ. Εἴτ' ἔστι τις θήρα τῶν ἡμέρων;

ΞΕ. Εἴπερ γέ ἐστιν ἄνθρωπος ἡμερον ζῶον. θῆς δὲ ὅπη χαίρεις, εἴτε μηδὲν τιθεῖς ἡμερον, εἴτε ἄλλο μὲν ἡμερόν τι, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἄγριον, εἴτε ἡμερον μὲν λέγεις αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρώπων δὲ μηδεμίαν ἡγεῖ θήραν· τούτων ὁπότερ' ἂν ἡγῆ φίλον εἰρησθαί σοι, τοῦτο ἡμῖν διόρισον.

C | ΘΕΑΙ. Ἄλλ' ἡμᾶς τε ἡμερον, ὧ ξένε, ἡγοῦμαι ζῶον, θήραν τε ἀνθρώπων εἶναι λέγω.

ΞΕ. Διττὴν τοίνυν καὶ ἡμεροθηρικὴν εἴπωμεν.

ΘΕΑΙ. Κατὰ τί λέγοντες;

ΞΕ. Τὴν μὲν λησιτικὴν καὶ ἀνδραποδιστικὴν καὶ τυραννικὴν καὶ ξύμπασαν τὴν πολεμικὴν, ἐν πάντα βίαιον θήραν ὀρισάμενοι.

ΘΕΑΙ. Καλῶς.

ΞΕ. Τὴν δέ γε δικανικὴν καὶ δημηγορικὴν καὶ προσομι-

ID. Az állatvadászattól kezdve azonban már eltérnek egymástól: az egyik tengerre, folyókra és tavakra száll, hogy rajtok állatokat vadásszon.

THEAIT. Természetesen.

ID. A másik pedig a szárazföldre s aztán más valamilyen folyókra, mint pl. a gazdagságnak és az ifjúságnak buja legelőire, hogy ezeken kerítsen élő fajzatokat a hatalmába.

THEAIT. Hogy érted ezt?

B

ID. A szárazföldi vadászatnak két bizonyos főfaja van.

THEAIT. S melyik ez a kettő?

ID. Az egyik a szelid-, a másik a vadállatokra vadászó.

IX. THEAIT. Hát van szelid állatokra való valamilyen vadászat is?

ID. Persze, ha ugyan az ember szelid állat. Állapítsd meg hát most, már a mint neked tetszik, vajjon nem fogadsz-e el semmiféle szelid állatot, vagy valami szelidet elfogadsz ugyan, de az embert vadnak tartod, vagy viszont szelidnek mondod az embert, de emberekre semmiféle vadászatot nem gondolsz lehetségesnek. A melyiket kedvesnek tartod hát közülök a megemlítésre, azt add elő itt most nekünk.

THEAIT. Hát azt gondolom, édes idegen, hogy mi szelid állatok vagyunk s hogy van emberekre való vadászat is, azt állítom.

ID. Akkor hát osszuk kétfelé a szelid állatokra való vadászatot is.

THEAIT. Minő szempontból?

ID. A rablást, a lélekkufárságot, a zsarnokságot és az egész hadviselést foglaljuk mind egy kalap alá, mint *erőszakos* vadászatot.

THEAIT. Pompás.

ID. Az ügyvédeskedést, népszónokoskodást és a társa-

λητικὴν, ἐν αὐτῷ τὸ ξύνολον, πιθανουργικὴν τινα μίαν τέχνην |
D προσειπόντες.

ΘΕΑΙ. Ὅρθως.

ΞΕ. Τῆς δὴ πιθανουργικῆς διττὰ λέγωμεν γένη.

ΘΕΑΙ. Ποῖα;

ΞΕ. Τὸ μὲν ἕτερον ἰδίᾳ, τὸ δὲ δημοσίᾳ γιγνόμενον.

ΘΕΑΙ. Γίγνεσθον γὰρ οὖν εἶδος ἐκάτερον.

ΞΕ. Οὐκοῦν αὐτῆς ἰδιοθηρευτικῆς τὸ μὲν μισθαρνητικόν
 ἐστι, τὸ δὲ δωροφορικόν;

ΘΕΑΙ. Οὐ μανθάνω.

ΞΕ. Τῇ τῶν ἐρώτων θήρα τὸν νοῦν, ὡς ἔοικας, οὐπω
 προσέσχες.

ΘΕΑΙ. Τοῦ πέρι;

E ΞΕ. | Ὅτι τοῖς θηρευθεῖσι δῶρα προσεπιδιδόασιν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις.

ΞΕ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐρωτικῆς τέχνης ἔστω εἶδος.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τοῦ δὲ γε μισθαρνητικοῦ τὸ μὲν προσομιλοῦν διὰ
 χάριτος καὶ παντάπασιν δι' ἡδονῆς τὸ δέλεαρ πεποιημένον
 καὶ τὸν μισθὸν πραττόμενον τροφὴν ἑαυτῷ μόνον κολακικὴν,
 223 ὡς ἐγὼ φημι, | πάντες φαίμεν ἂν ἢ ἡδοντικὴν τινα τέχνην
 εἶναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Τὸ δὲ ἐπαγγελλλόμενον μὲν ὡς ἀρετῆς ἕνεκα τὰς
 ὁμιλίας ποιούμενον, μισθὸν δὲ νόμισμα πραττόμενον, ἄρα οὐ
 τοῦτο τὸ γένος ἐτέρῳ προσειπεῖν ἄξιον ὀνόματι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Τίνι δὴ τούτῳ; πειρῶ λέγειν.

ΘΕΑΙ. Δῆλον δὴ τὸν γὰρ σοφιστὴν μοι δοκοῦμεν ἀνευρη-

logva csalogatót viszont együttesen egy mesterségnek, *D rábeszélőnek* mondjuk.

THEAIT. Helyes.

ID. A rábeszélőnek ismét két fajtát különböztessünk meg.

THEAIT. Melyek azok?

ID. Az egyik a magán-, a másik meg a nyilvános életben előforduló.

THEAIT. Mert csakugyan mind a kettő előfordul.

ID. S vajjon ismét a magánéletbeli vadászatnak egyik faja nem díjért szolgáló-e, a másik pedig ajándékadó?

THEAIT. Ezt nem értem.

ID. Úgy látszik, hogy még nem figyelted meg a szerelmesek vadászatát.

THEAIT. Miért?

ID. Mert ezek ajándékokat adogatnak a vadászatuk tárgyának.

THEAIT. Való igazat mondasz.

ID. Hát legyen ez a szerelmi mesterségnek a faja most már.

THEAIT. Jól van.

ID. A díjért szolgáló mesterségnek azt a fajtát pedig, a mely csupa kedveskedésből társalkodik s minden áron csak élvezetekbe rejti csalogató eledelét s díját csakis a magának való táplálékszerzésben keresi, azt hiszem, ²²³ hogy mindnyájan hizelgő, vagy valamilyen édesgető mesterségnek nevezhetnők.

THEAIT. Már hogyan?

ID. Amelyik pedig azt igéri, hogy az erény céljából társalog s aztán készpénzt szed be díjul, vajjon ezt a fajt nem érdemes-e más névvel ruháznunk fel?

THEAIT. Már hogyan volna?

ID. És pedig milyennel? Próbáld csak és mondd meg.

THEAIT. Most már világos: mert hiszen, úgy látom,

κέναι. τοῦτ' οὖν ἔγωγε εἰπὼν τὸ προσήκον ὄνομ' ἂν ἡγοῦμαι
καλεῖν αὐτόν.

X. ΞΕ. Κατὰ δὴ τὸν νῦν, ὦ Θεαίτητε, λόγον, ὡς ἔοικεν,
B ἢ | τέχνης οἰκειωτικῆς, χειρωτικῆς, [κτητικῆς,] θηρευτικῆς,
ζφοθηρίας, [πεζοθηρίας,] χερσαίας, [ήμεροθηρικῆς,] ἀνθρω-
ποθηρίας, ἰδιοθηρίας, [μισθαρνικῆς,] νομισματοπωλικῆς, δο-
ξοπαιδευτικῆς, νέων πλουσίων καὶ ἐνδοξῶν γιγνομένη θήρα
προσρητέον, ὡς ὁ νῦν λόγος ἡμῖν συμβαίνει, σοφιστικῆ.

ΘΕΑΙ. Πάντάπασι μὲν οὖν.

ΞΕ. Ἔτι δὲ καὶ τῆδε ἴδωμεν· οὐ γάρ τι φαύλης μέτοχόν
C ἔστι τέχνης τὸ νῦν ζητούμενον, | ἀλλ' εἰ μάλα ποικίλης. καὶ
γὰρ οὖν ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις φάντασμα παρέχεται, μὴ
τοῦτο, ὃ νῦν αὐτὸ ἡμεῖς φάμεν, ἀλλ' ἕτερον εἶναι τι γένος.

ΘΕΑΙ. Πῆ δὴ;

ΞΕ. Τὸ τῆς κτητικῆς τέχνης διπλοῦν ἦν εἶδος που, τὸ
μὲν θηρευτικὸν μέρος ἔχον, τὸ δὲ ἀλλακτικόν.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τῆς τοίνυν ἀλλακτικῆς δύο εἶδη λέγωμεν, τὸ μὲν
δωρητικόν, τὸ δὲ ἕτερον ἀγοραστικόν;

ΘΕΑΙ. Εἰρήσθω.

ΞΕ. Καὶ μὴν αὖ φήσομεν ἀγοραστικὴν διχῆ τέμνεσθαι.

D | ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Τὴν μὲν τῶν αὐτουργῶν αὐτοπωλικὴν διαιρούμενοι,
τὴν δὲ τὰ ἀλλότρια ἔργα μεταβαλλομένην μεταβλητικὴν.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τί δέ; τῆς μεταβλητικῆς οὐχ' ἢ μὲν κατὰ πόλιν

a sophistára bukkantunk. Én legalább azt gondolom, hogy csakis ha így mondom, nevezem őt az igazi nevén.

X. ID. E mostani fejtegetésünk szerint tehát, úgy látszik, édes Theaitetos, az eltulajdonító, kényszerítő B (szerző), vadászó, élőlényre (szárazföldre), szárazföldön élőre (szelidre), emberre, a maga hasznáért (díjért), készpénzért, pusztá véleményeket tanítgatva vadászó mesterségű s a gazdag és előkelő ifjakra leső vadászatot kell — már a hogy e mostani fejtegetésünk bizonyítja — *sophistaságnak* neveznünk.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. S most már ekképpen is vizsgáljuk meg a dolgot. Mert nem valami gyerekjáték ám ez a kérdéses mesterségfaj, hanem nagyon is össze-vissza van kuszálva. Aztán meg hát az a látszata van az előbbi fejtegeté- C sünknek, mintha nem is az volna, a minek mi épp most mondjuk, hanem egészen más valami faj.

THEAIT. Már hogyan?

ID. A szerző mesterségnek kettős volt a faja, az egyik a vadászó részt, a másik meg a csereüzletet foglalta magában.

THEAIT. Csakugyan ilyen volt.

ID. Hát a csereüzletinek, mondjuk-e, hogy két faja van most már: az ajándékozó és az üzérkedő.

THEAIT. Mondjuk.

ID. Másrésztől meg viszont az üzérkedőt is két részre oszthatónak fogjuk mondani.

THEAIT. Hogyan? D

ID. Megkülönböztetjük az önmunkásnak saját termé- nyeit árusító mesterséget és a mások munkáit kicserél- gető csereárulást.

THEAIT. Nagyon helyes.

ID. Hát aztán a csereárulásnak a város falain belül

ἀλλαγῆ, σχεδὸν αὐτῆς ἡμισυ μέρος ὄν, κατηλική προσαγορεύεται;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γε ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην πόλιν διαλλαττόμενον ὠνῆ καὶ πράσει ἐμπορικῆ;

ΘΕΑΙ. Τί δ' οὐ;

ΞΕ. Τῆς δ' ἐμπορικῆς ἄρ' οὐκ ἠσθήμεθα ὅτι τὸ μὲν | Εἴσοις τὸ σῶμα τρέφεται καὶ χρήται, τὸ δὲ ἴσοις ἢ ψυχῆ πωλοῦν διὰ νομίματος ἀλλάττεται;

ΘΕΑΙ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

ΞΕ. Τὸ περὶ τὴν ψυχὴν ἴσως ἀγνοοῦμεν, ἐπεὶ τό γε ἕτερόν που ξυνίεμεν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

224 ΞΕ. | Μουσικὴν τε τοίνυν ξυνάπασαν λέγωμεν, ἐκ πόλεως ἐκάστοτε εἰς πόλιν ἔνθεν μὲν ὠνηθεῖσαν, ἐτέρωσε δὲ ἀγομένην καὶ πιπρασκομένην, καὶ γραφικὴν καὶ θαυματοποιικὴν καὶ πολλὰ ἕτερα τῆς ψυχῆς, τὰ μὲν παραμυθίας, τὰ δὲ καὶ σπουδῆς χάριν ἀχθέντα καὶ πωλούμενα, τὸν ἄγοντα καὶ πωλοῦντα μηδὲν ἦττον τῆς τῶν σιτίων καὶ ποτῶν πράσεως ἐμπορον ὀρθῶς ἂν λεγόμενον παρασχεῖν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις.

Β ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸν | μαθήματα ξυνωνούμενον πόλιν τε ἐκ πόλεως νομίματος ἀμείβοντα ταῦτόν προσερεῖς ὄνομα;

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

XI. ΞΕ. Τῆς δὴ ψυχεμπορικῆς ταύτης ἄρ' οὐ τὸ μὲν ἐπιδεικτικὴ δικαιοῦτα λέγοιτ' ἂν, τὸ δὲ γελοῖον μὲν οὐκ ἦττον τοῦ πρόσθεν, ὅμως δὲ μαθημάτων οὐσαν πρᾶσιν αὐτὴν ἀδελφῶ τινι τῆς πράξεως ὀνόματι προσεῖπειν ἀνάγκη;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ταύτης τοίνυν τῆς μαθηματοπωλικῆς τὸ μὲν περὶ

való csereüzletét, a mely ennek csaknem a felét alkotja, nem kiskereskedésnek mondjuk-e?

THEAIT. De annak.

ID. S a cserét az egyik városból a másikba vásárlás és eladás útján közvetítő nemét pedig utazókereskedésnek?

THEAIT. Miértne?

ID. Hát azt nem tapasztaltuk-e már, hogy az utazókereskedésnek egyik faja pénzért cserébe olyasmit ad E el, a mivel a testet tápláljuk és látjuk el, a másik pedig olyat, a mivel a lelket.

THEAIT. Hogy érted ezt?

ID. Talán épp a lelket illető fajt nem ismerjük, mert a másik legalább ismeretes előttünk.

THEAIT. Igaz.

ID. Mondjuk ki hát most már, hogy a ki az összes ²²⁴ zenét városról mindig városra — innen vásárolva, oda elvive s ott eladva — meg a kópírást, a bűvészetet s a léleknek más egyéb, részint felüdülés, részint komoly munka céljából üzött s áruba bocsájtott dolgait viszi, és eladja, akárcsak élelmiszereket és italokat adna el, az mindezt igazi néven mint utazó kereskedő árusítja.

THEAIT. Való igazat mondasz. B

ID. S vajjon azt, aki tudományt vásárol össze s városról-városra pénzért árusítja, nem szakasztott úgy hívod-e?

THEAIT. De nagyon is.

XI. ID. S ennek a lelki utazókereskedésnek nem lehetne-e vajjon az egyik faját a legáltalóbban kiállító mesterségnek nevezni, a másikat pedig, a mely épp oly furcsa ugyan, mint az előbbi, de valójában csak a tudományoknak árusítása, nem kell-e viszont a ténnyel rokon valamilyen névvel felruházni?

THEAIT. De bizony, hogy kell.

ID. Ennek a tudományt árusító mesterségnek azt a

С τὰ | τῶν ἄλλων τεχνῶν μαθήματα ἐτέρῳ, τὸ δὲ περὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἄλλῳ προσρητέον.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Τεχνοπωλικὸν μὴν τό γε περὶ τᾶλλα ἂν ἀρμόττοι· τὸ δὲ περὶ ταῦτα σὺ προθυμήθητι λέγειν ὄνομα.

ΘΕΑΙ. Καὶ τί τις ἂν ἄλλο ὄνομα εἰπὼν οὐκ ἂν πλημμελοίῃ πλὴν τὸ νῦν ζητούμενον αὐτὸ εἶναι τὸ σοφιστικὸν γένος;

ΞΕ. Οὐδὲν ἄλλο. Ἔθι νῦν συναγάγωμεν αὐτὸ λέγοντες, ὡς D τὸ κτητικῆς, μεταβλητικῆς, ἀγοραστικῆς | ἐμπορικῆς, ψυχεμπορικῆς περὶ λόγους καὶ μαθήματα, ἀρετῆς πωλητικὸν δεύτερον ἀνεφάνη σοφιστικῆ.

ΘΕΑΙ. Μάλα γε.

ΞΕ. Τρίτον δὲ γ' οἶμαί σε κἂν εἴ τις αὐτοῦ καθιδρυμένος ἐν πόλει, τὰ μὲν ὠνούμενος, τὰ δὲ καὶ τεκταινόμενος αὐτὸς μαθήματα περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα καὶ πωλῶν ἐκ τούτου τὸ ζῆν προὔτάξατο, καλεῖν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὅπερ νῦν δῆ.

ΘΕΑΙ. Τί δ' οὐ μέλλω;

ΞΕ. Καὶ τὸ κτητικῆς ἄρα μεταβλητικόν, ἀγοραστικόν, | καπηλικόν εἴτε αὐτοπωλικόν, ἀμφοτέρως, ὅτιπερ ἂν ἦ περὶ E τὰ τοιαῦτα μαθηματοπωλικὸν γένος, ἀεὶ σὺ προσερεῖς, ὡς φαίνει, σοφιστικόν.

ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη· τῷ γὰρ λόγῳ δεῖ συνακολουθεῖν.

XII. ΞΕ. Ἔτι δὴ σκοπῶμεν, εἴ τιτι τοιῶδε προσέοικεν ἄρα τὸ νῦν μεταδιωκόμενον γένος.

faját most már, mely a többi mesterségek ismeretére C vonatkozik, más, az erényre vonatkozó részét meg ismét más néven kell nevezni.

THEAIT. Már hogyne?

ID. A többi mesterségre vonatkozó résznek mindenestre műkereskedés lehetne a megfelelő neve. Ennek a másíknak pedig te légy szíves most a nevét megmondani.

THEAIT. S ugyan minő más nevet adhatna neki valaki a nélkül, hogy ne tévedne, ha nem, a mit épp most keresünk, a sophista faj nevet?

ID. Mást nem. De most rajta, foglaljuk össze a dolgot s mondjuk ki, hogy másodsor a szerző, csereüzleti, D üzérkedő, utazó-kereskedő, még pedig a beszédekre és tudományokra vonatkozó utazó-kereskedő mesterségü, az erényárusító faj mutatkozott sophistaságnak.

THEAIT. Minden bizonynyal.

ID. Harmadszor pedig azt gondolom, hogy ha valaki itt megtelepedvén efféle tudományokat egyrészt vásárolgatva, másrészt meg önmaga szereve és eladogatva az életét ezután így folytatná, akkor ezt se hinád másképp, mint azt az imént.

THEAIT. Már hogy is hívhatnám?

ID. Tehát a szerző mesterségnek csereüzleti, üzérkedő E részére, akár kiskereskedő, akár önterményeit árusító is, akármilyen legyen az effélékre vonatkozó tudomány-árusító faj, úgy látszik, mindkét esetben egyformán sophista fajnak nevezed.

THEAIT. Szükségképpen; hiszen engednem kell a logikus fejtegetésnek.

XII. ID. S most vizsgálódjunk még tovább, ha vajjon van-e ennek az épp most kerestük fajnak ilyesvalamiféle dologgal hasonlósága.

- 225 | ΘΕΑΙ. Ποίω δῆ;
- ΞΕ. Τῆς κτητικῆς ἀγωνιστικῆ τι μέρος ἡμῖν ἦν.
- ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.
- ΞΕ. Οὐκ ἀπὸ τρόπου τοίνυν ἐστὶ διαίρειν αὐτὴν δίχα.
- ΘΕΑΙ. Καθ' ὅποια λέγε.
- ΞΕ. Τὸ μὲν ἀμιλλητικὸν αὐτῆς τιθέντας, τὸ δὲ μαχητικόν.
- ΘΕΑΙ. Ἔστιν.
- ΞΕ. Τῆς τοίνυν μαχητικῆς τῷ μὲν σώματι πρὸς σώματα γιγνομένῳ σχεδὸν εἰκὸς καὶ πρέπον ὄνομα λέγειν τι τοιοῦτον τιθεμένους οἷον βιαστικόν.
- ΘΕΑΙ. Ναί.
- ΞΕ. Τῷ δὲ λόγοις πρὸς λόγους τί τις, ὦ Θεαίτητε, ἄλλο
- Β** εἶπη πλὴν | ἀμφισβητικόν;
- ΘΕΑΙ. Οὐδέν.
- ΞΕ. Τὸ δὲ γε περὶ τὰς ἀμφισβητήσεις θετέον διττόν.
- ΘΕΑΙ. Πῆ;
- ΞΕ. Καθ' ὅσον μὲν γὰρ γίγνεται μήκεσί τε πρὸς ἐναντία μήκη λόγων καὶ περὶ τὰ δίκαια καὶ ἄδिका δημοσία, δικανικόν.
- ΘΕΑΙ. Ναί.
- ΞΕ. Τὸ δ' ἐν ἰδίῳ αὖ καὶ κατακεκερματισμένον ἐρωτή-
σει πρὸς ἀποκρίσεις μῶν εἰθίσμεθα καλεῖν ἄλλο πλὴν
ἀντιλογικόν;
- ΘΕΑΙ. Οὐδέν.
- ΞΕ. Τοῦ δὲ ἀντιλογικοῦ τὸ μὲν ὅσον περὶ τὰ ἐμβόλαια
- Γ** ἀμφισβητεῖται μὲν, εἰκὴ δὲ καὶ | ἀτέχνως περὶ αὐτὸ πράτ-

THEAIT. Miféle dologgal?

225

ID. A szerző mesterségnek egyik faja küzdve kényszerítő volt.

THEAIT. Persze, hogy ez.

ID. S talán csak illő dolog most már, ha ezt is két részre osztjuk.

THEAIT. S mondd, mily részekre.

ID. Az egyiket versenygőnek, a másikat meg küzdve viaskodónak nevezzük.

THEAIT. Megvan.

ID. A küzdve viaskodó ama részének most már, melyben testtel test áll szemben, körülbelül megfelelő és illő nevet adnánk, ha ilyesvalaminek neveznök, hogy birkozó.

THEAIT. Bizony.

ID. Annak pedig, a melyben beszéd áll a beszéddel szemben, mi más nevet adhatna valaki, édes Theaitetos, ha nem azt, hogy vitázó? B

THEAIT. Semmit.

ID. A vitázásra vonatkozó fajt pedig bizony kétfélének kell mondanunk.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. A melyikben ugyanis hosszabb beszéd küzd a hosszabb beszéd ellen s a jogos és jogtalan dolog dől el nyilvánosan, az a törvényszéki vitázó.

THEAIT. Az.

ID. Mig viszont a magánéletben szokásos és kérdésekre és feleletekre szétforgácsolódo fajt nem úgy szoktuk-e vajjon nevezni, hogy vitatkozó?

THEAIT. Csakis így.

ID. A vitatkozóknak azt a részét pedig, a melyben üzleti ügyek forognak kérdésben s cél és terv nélkül egyszerű természetességgel történik a döntés, külön fajtának kell meghatározunk, mivel éppen más egyébnak

τεται, τοῦτο θετέον μὲν εἶδος, ἐπεὶπερ αὐτὸ διεγνώκεν ὡς ἕτερον ὃν ὁ λόγος, ἀτὰρ ἐπωνυμίας οὐδ' ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν ἔτυχεν οὔτε νῦν ὑφ' ἡμῶν τυχεῖν ἄξιον.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ· κατὰ σμικρὰ γὰρ λίαν καὶ παντοδαπὰ διήρηται.

ΞΕ. Τὸ δέ γε ἔντεχον, καὶ περὶ δικαίων αὐτῶν καὶ ἀδικῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλῶν ὅλως ἀμφισβητοῦν, ἄρ' οὐκ ἐριστικὸν αὐτὸ λέγειν εἰθίσμεθα;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

D ΞΕ. Τοῦ μὴν ἐριστικοῦ τὸ μὲν | χρηματοφορικόν, τὸ δὲ χρηματιστικὸν ὃν τυγχάνει.

ΘΕΑ. Παντάπασι γε.

ΞΕ. Τὴν ἐπωνυμίαν τοίνυν, ἣν ἐκάτερον δεῖ καλεῖν αὐτῶν, πειραθῶμεν εἰπεῖν.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρή.

ΞΕΑΙ. Δοκῶ μὴν τό γε δι' ἡδονὴν τῆς περὶ ταῦτα διατριβῆς ἀμελὲς τῶν οἰκείων γιγνόμενον, περὶ δὲ τὴν λέξιν τοῖς πολλοῖς τῶν ἀκουόντων οὐ μεθ' ἡδονῆς ἀκουόμενον καλεῖσθαι κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν οὐχ ἕτερον ἀδολεσχηκοῦ.

ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν οὕτω πως

E ΞΕ. Τούτου τοίνυν | τοῦναντίον, ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν ἐρίδων χρηματιζόμενον, ἐν τῷ μέρει σὺ πειρῶ νῦν εἰπεῖν.

ΘΕΑΙ. Καὶ τί τις ἂν αὐτῶν εἰπὼν ἕτερον οὐκ ἐξαμάρτοι πλὴν γε τὸν θαυμαστὸν πάλιν ἐκείνον ἦκειν αὐτῶν νῦν τέταρτον τὸν μεταδιωκόμενον ὑφ' ἡμῶν σοφιστῆν;

226 ΞΕ. Οὐδὲν ἄλλ' ἢ τὸ | χρηματιστικὸν γένος, ὡς ἔοικεν, ἐριστικῆς ὃν τέχνης, τῆς ἀντιλογικῆς, τῆς ἀμφισβητικῆς, τῆς μαχητικῆς, τῆς ἀγωνιστικῆς, τῆς κτητικῆς ἔστιν, ὡς ὁ λόγος αὐτὸ μεμήνυκε νῦν, ὁ σοφιστής.

különböztette meg a fejtegetés, de külön elnevezést sem a régiektől nem kapott, sem mi tőlünk nem érdemes, hogy kapjon.

THEAIT. Igaz; mert különben is mindenféle apró-cseprő részekre oszlik.

ID. A művészileg szabályos s magukról a jogos és jogtalan s általában a többi dolgokról vitázó részt viszont nem perlekedőnek szoktuk-e nevezni?

THEAIT. Már hogyan?

ID. A perlekedőnek meg éppen vagyontékozló és vagyonszerző faja van.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. Próbáljuk és mondjuk meg azt a nevet most már, a hogy mind a kettejüket kell hínunk.

THEAIT. Hát próbáljuk meg.

ID. Már énnekem bizony úgy tetszik, hogy azt a fajtát, melyet a vele való foglalkozás gyönyörűségéből a vagyonszerzéssel semmit sem törődve üznek, de beszéd módját illetőleg a hallgatók közül a legtöbben nem nagy gyönyörűséggel hallgatnak, az én nézetem szerint csakis fecsegőnek lehet nevezni.

THEAIT. Mert hát csakugyan így valahogy nevezik.

ID. S ennek az ellenkezőjét most már, a magánosok perlekedéseiből gazdagodót, sor szerint te próbáld most megmondani.

THEAIT. S ugyan mi mást mondhatna újra valaki, hogy ne tévedjen, mint hogy a mit nyomozunk, az a csudálatos (faj) most ismét negyedszer bukkan elő: a sophista.

ID. Nem egyéb hát, úgy látszik, a sophista, a hogy²²⁶ ezt a fejtegetésünk most újra megvilágította, mint a perlekedő, vitatkozó, vitázó, küzdve viaskodó és kényyszerítő, szerző mesterségnek a vagyonszerző faja.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

XIII. ΞΕ. Ὅρας οὖν ὡς ἀληθῆ λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον καὶ τὸ λεγόμενον οὐ τῆ ἐτέρα ληπτέον;

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν ἀμφοῖν χρή.

ΞΕ. Χρῆ γὰρ οὖν, καὶ κατὰ δυνάμιν γε οὕτω ποιητέον, Β τοιόνδε τι μεταθέοντας ἔχθος αὐτοῦ. καὶ μοι λέγε· τῶν οἰκειτικῶν ὀνομάτων καλοῦμεν ἅττα που;

ΘΕΑΙ. Καὶ πολλά· ἀτὰρ ποῖα δὴ τῶν πολλῶν πυνθάνει;

ΞΕ. Τὰ τοιαῦδε, οἷον διηθεῖν τε λέγομεν καὶ διαττᾶν καὶ βράττειν καὶ διακρίνειν.

ΘΕΑΙ. Τί μὴν;

ΞΕ. Καὶ πρὸς γε τούτοις ἔτι ξαίνειν, κατάγειν, κερκίζειν, καὶ μυρία ἐν ταῖς τέχναις ἄλλα τοιαῦτα ἐνόησα ἐπιστάμεθα. ἦ γάρ;

C ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον αὐτῶν πέρι βουληθεὶς δηλώσαι παραδείγματα πρόθεις ταῦτα κατὰ πάντων ἧρου;

ΞΕ. Διακριτικά που τὰ λεχθέντα εἴρηται ξύμπαντα.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Κατὰ τὸν ἐμὸν ταῖνον λόγον ὡς περὶ ταῦτα μίαν οὔσαν ἐν ἅπασι τέχνῃ ἐνὸς ὀνόματος ἀξιόσομεν αὐτήν.

ΘΕΑΙ. Τίνα προσειπόντες;

ΞΕ. Διακριτικὴν.

ΘΕΑΙ. Ἔστω.

ΞΕ. Σκόπει δὴ ταύτης αὐτῆς δύο ἂν πη δυνώμεθα κατιδεῖν εἶδη.

ΘΕΑΙ. Ταχέϊαν ὡς ἐμοὶ σκέψιν ἐπιτάττεις.

THEAIT. Mindenesetre, hogy ez.

XIII. ID. Látod-e most már, mily igaz az, a mit mondanak, hogy sokalakú ám ez a jószág s a mint mondják, csak úgy félkézzel meg nem fogható?

THEAIT. Fogjuk meg hát mind a kettővel.

ID. Hát bizony hogy fogjuk meg és pedig teljes erőnk-ből tegyük ezt s ilyképp legyünk valahogy a sarkában. S mondd csak, emlegetünk-e mi néhány házi foglala-Btosságot jelentő szót is?

THEAIT. Még pedig sokat. De hát a sok közül melyeket akarsz?

ID. Hát ilyeneket, teszem azt, mikor azt mondjuk: megszütni, megszitálni, meglapátolni, megszemelni.

THEAIT. Hát még?

ID. S ezeken kívül még: meggerebenezni, megfogni, megszőni — és ezer meg ezer más ilyen mesterségi műszót tudunk még, úgy-e?

THEAIT. De mit akarsz tulajdonképen mindezzel meg-Cvilágítani, hogy ezeket a példákat hozod elő s valamennyit tudakolod?

ID. Valamennyi említettem dolog valami elkülönítést fejez ki.

THEAIT. Azt.

ID. Nézetem szerint tehát ezt a mesterséget, mivel valamennyiökben egy és ugyanaz, egy névre fogjuk érdemesíteni.

THEAIT. S minek nevezzük?

ID. Elkülönítő mesterségnek.

THEAIT. Legyen.

ID. S vizsgálj meg csak, hátha ennek ismét két fajtát tudnánk valahogyan észrevenni.

THEAIT. Milyen könnyű vizsgálódást teszel feladatommá.

D ΞΕ. Καὶ μὴν ἔν γε ταῖς εἰρημέναις διακρίσει τὸ μὲν χεῖρον ἀπὸ βελτίονος ἀποχωρίζειν ἦν, τὸ δ' ὅμοιον ἀφ' ὁμοίου.

ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οὕτω νῦν λεχθὲν φαίνεται.

ΞΕ. Τῆς μὲν τοίνυν ὄνομα οὐκ ἔχω λεγόμενον· τῆς δὲ καταλειπούσης μὲν τὸ βέλτιον διακρίσεως, τὸ δὲ χεῖρον ἀποβαλλούσης ἔχω.

ΘΕΑΙ. Λέγε τί.

ΞΕ. Πᾶσα ἢ τοιαύτη διάκρισις, ὡς ἐγὼ ξυνοῶ, λέγεται παρὰ πάντων καθαρμός τις.

ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν.

E ΞΕ. | Οὐκοῦν τό γε καθαρτικὸν εἶδος αὐ̄ διπλοῦν ὄν πᾶς ἂν ἴδοι;

ΘΕΑΙ. Naί, κατὰ σχολήν γε ἴσως· οὐ μὴν ἔγωγε καθορῶ νῦν.

XIV. ΞΕ. Καὶ μὴν τὰ περὶ τὰ σώματα πολλὰ εἶδη καθάρσεων ἐνὶ περιλαβεῖν ὀνόματι προσήκει.

ΘΕΑΙ. Ποῖα καὶ τίνοι;

ΞΕ. Τὰ τε τῶν ζώων, ὅσα ἐντὸς σωμάτων ὑπὸ γυμναστικῆς
227 ἱατρικῆς τε ὀρθῶς διακρινόμενα | καθαίρεται καὶ περὶ τὰκτός, εἰπεῖν μὲν φαῦλα, ὅσα βαλανευτικῆ παρέχεται· καὶ τῶν ἀψύχων σωμάτων, ὧν γναφευτικῆ καὶ ξύμπασα κοσμητικῆ τὴν ἐπιμέλειαν παρεχομένη κατὰ σμικρὰ πολλὰ καὶ γελοῖα δοκοῦντα ὀνόματα ἔσχεν.

ΘΕΑΙ. Μάλα γε.

ΞΕ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ Θεαίτητε. ἀλλὰ γὰρ τῆ τῶν λόγων μεθόδῳ σπογγιστικῆς ἢ φαρμακοποσίας οὐδὲν ἤττον οὐδὲ τι μᾶλλον τυγχάνει μέλον, εἰ τὸ μὲν σμικρὰ, τὸ δὲ

Id. Az említettük elkülönítések alkalmával minden-**D** esetre vagy rosszabb volt elválasztani való a jobbtól, vagy egyforma az egyformától.

THEAIT. Csakugyan úgy tetszik most nekem is, a hogy mondod.

Id. Hát az egyiknek nem tudok szokásos nevét most már; de annak az elkülönítésnek, mely a jobbját meghagyja, a rosszabbját meg eldobja, tudok.

THEAIT. S mondd, melyik az.

Id. Minden ilyesféle elkülönítést, a hogy én látom, minden emberfia valamilyen tisztításnak nevez.

THEAIT. Persze, hogy ennek.

Id. S hogy a tisztító faj is kétféle most már, azt **E** ugyan mindenki láthatja.

THEAIT. Igen, ha talán elég ideje van rá; de én bizony még nem igen látom.

XIV. Id. S mindenesetre úgy illik, hogy a tisztításoknak a testekre vonatkozó sokféle fajtát egy név alá foglaljuk össze.

THEAIT. Melyeket és melyik alá?

Id. Az élőlényekéit, a mik a testen belül testgyakorlás és orvoslás által helyesen kiválasztva tisztulnak ²²⁷ meg, azután meg a külsőre vonatkozókat, értve mindazt a jelentéktelen dolgot, a mit a fürdés nyújt; továbbá az élettelen testekéit, a mikről a ványolás, meg az összes csinosítás sok jelentéktelen s látszólag nevetséges név alatt gondoskodik.

THEAIT. Bizony igen.

Id. Hát kétségtelenül igen, édes Theaitatos. Ámde a fejtegetésünk menetére nézve éppenséggel nem használna se többet, se kevesebbet, hogy pl. a szivacsos, vagy az orvosságivással való tisztulást illetőleg az egyik faj kevés, a másik meg sok hasznot hoz-e. Mert minden

μεγάλα ἡμᾶς ὠφελεῖ καθαῖρον. τοῦ κτήσασθαι γὰρ ἕνεκα
B νοῦν | πασῶν τεχνῶν τὸ ξυγγενές καὶ τὸ μὴ ξυγγενές κατα-
 νοεῖν πειρωμένη τιμᾷ πρὸς τοῦτο ἐξ ἴσου πάσας, καὶ θάτερα
 τῶν ἐτέρων κατὰ τὴν ὁμοιότητα οὐδὲν ἡγεῖται γελιοῦτερα,
 σεμνότερον δέ τι τὸν διὰ στρατηγικῆς ἢ φθειριστικῆς δηλοῦντα
 θηρευτικὴν οὐδὲν νενόμικεν, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ χαυνότερον.
 καὶ δὴ καὶ νῦν, ὅπερ ἤρου, τί προσεροῦμεν ὄνομα ξυμπάσας
 δυνάμεις, ὅσαι σῶμα εἶτε ἔμφυχον εἶτε ἄφυχον εἰλήφασι
C καθαίρειν, οὐδὲν αὐτῇ διοίσει, ποῖόν τι | λεχθὲν εὐπρεπέστα-
 τον εἶναι δόξει· μόνον ἐχέτω χωρὶς τῶν τῆς ψυχῆς καθάρ-
 σεων πάντα ξυνοδῆσαν, ὅσα ἄλλο τι καθαίρει. τὸν γὰρ περὶ
 τὴν διάνοιαν καθαρμὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐπιχειρήθηκεν ἀφο-
 ρίσασθαι τὰ νῦν, εἴ γε ὅπερ βούλεται μανθάνομεν.

ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μεμάθηκα, καὶ συγχωρῶ δύο μὲν εἶδη κα-
 θάρσεως, ἐν δὲ τὸ περὶ τὴν ψυχὴν εἶδος εἶναι, τοῦ περὶ τὸ
 σῶμα χωρὶς ὄν.

ΞΕ. Πάντων κάλλιστα. καὶ μοι τὸ μετὰ τοῦτο ἐπάκουε
D πειρώμενος αὐτὸ τὸ | λεχθὲν διχῆ τέμνειν.

ΘΕΑΙ. Καθ' ὅποι' ἂν ὑφηγῆ, πειράσομαί σοι συντέμνειν.

XV. ΞΕ. Πονηρίαν ἕτερον ἀρετῆς ἐν ψυχῇ λέγομέν τι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Καὶ μὴν καθαρμὸς ἦν τὸ λείπειν μὲν θάτερον, ἐκ-
 βάλλειν δὲ ὅσον ἂν ἦ πού τι φλαῦρον.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Καὶ φυγῆς ἄρα, καθ' ὅσον ἂν εὐρίσκωμεν κακίας

mesterségnek megértése czéljából a rokon és a nem rokon dolgot törekedve (fejtegetésünk menete) megismer-
 merni, ezért valamennyit egyaránt értékeli s hasonlósá-
 gára való tekintetből egyiket sem tartja neveltségesebb-
 nek a másikánál, se fenségesebb dolgot nem lát abban,
 hogy valaki a vadászat mesterségét inkább a vezérke-
 déssel, mint a tetveszkedéssel teszi szemlélhetővé, ha-
 nem éppen annál nagyobb pöffeszkedést. Szakasztott így
 most ebben a kérdezted dologban is, hogy minő név-
 vel ruházzuk fel azokat az összes erőket, melyek akár
 egy élő, akár egy élettelen testet vannak hivatva meg-
 tisztítani, teljesen mindegy lesz reá (fejtegetésünk me-
 netére) nézve, hogy ugyan minő kifejezés látszik majd
 a legillendőbbnek. A fődolog előtte csak az, hogy a lélek C
 tisztításain kívül mindazt, a mi más egyebet tisztít meg,
 egyesítse magában. Mert most a gondolkodást illető
 tisztítást kezdte el a többiektől megkülönböztetni, ha
 ugyan értjük, hogy mit akar.

THEAIT. Én már értem s egyetértek veled abban, hogy
 két fajta van a tisztításnak, az egyik a lélekre vonat-
 kozó s különbözik a testre vonatkozótól.

ID. Elragadóan szép. S most hallgasd meg a többit
 s a mondottat próbáld meg újra kétfelé választani. D

THEAIT. A mire rá vezetsz, azt veled együtt megpró-
 bálom szétválasztani neked.

XV. ID. Rosszaságnak ellentétben az erénnyel ne-
 vezünk valamit a lélekben, úgy-e?

THEAIT. Már hogyan?

ID. Már pedig a tisztítás abban állt, hogy az egyikét
 meghagyjuk, a mi esetleg rossz benne, azt pedig ki-
 dobjuk.

THEAIT. Hát bizony ebben állott.

ID. S így hát a mikor magát a léleknek tisztítását

ἀφαίρεσίν τινα, καθαρμὸν αὐτὸν λέγοντες ἐν μέλει φθειγέμεθα.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα γε.

ΞΕ. Δύο μὲν εἶδη κακίας περὶ ψυχὴν ῥητέον.

ΘΕΑΙ. Ποῖα;

228 | ΞΕ. Τὸ μὲν οἶον νόσον ἐν σώματι, τὸ δ' οἶον αἴσχος ἐγγιγνόμενον.

ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔμαθον.

ΞΕ. Νόσον ἴσως καὶ στάσιν οὐ ταῦτ' ἐνενομίμας;

ΘΕΑΙ. Οὐδ' αὖ πρὸς τοῦτο ἔχω τί χρεῖ με ἀποκρίνασθαι.

ΞΕ. Πότερον ἄλλο τι στάσιν ἡγούμενος ἢ τὴν τοῦ φύσει ἐυγενεοῦς ἔκ τινος διαφορᾶς διαφορὰν;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

ΞΕ. Ἄλλ' αἴσχος ἄλλο τι πλὴν τὸ τῆς ἀμετρίας πανταχοῦ δυσειδὲς ὄν γένος;

B ΘΕΑΙ. | Οὐδαμῶς ἄλλο.

ΞΕ. Τί δέ; ἐν ψυχῇ δόξας ἐπιθυμίαις καὶ θυμὸν ἡδοναῖς καὶ λόγον λύπαις καὶ πάντα ἀλλήλοις ταῦτα τῶν φλαύρως ἐχόντων οὐκ ἡσθήμεθα διαφερόμενα;

ΘΕΑΙ. Καὶ σφόδρα γε.

ΞΕ. Ξυγγενῆ γε μὴν ἐξ ἀνάγκης ἐύμπαντα γέγονεν.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Στάσιν ἄρα καὶ νόσον τῆς ψυχῆς πονηρίαν λέγοντες ὀρθῶς ἐροῦμεν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθότατα μὲν οὖν.

C ΞΕ. Τί δ'; ὅσα κινήσεως | μετασχόντα καὶ σκοπὸν τινα θέμενα πειρώμενα τούτου τυγχάνειν καθ' ἑκάστην ὀρμὴν παράφορα αὐτοῦ γίνεται καὶ ἀποτυγχάνει, πότερον αὐτά

emlegetjük, már a mennyiben a rosszaságnak valamilyen eltávolítását vesszük észre, csak ugyanazt a nótát fújjuk?

THEAIT. Még pedig nagyon is.

ID. A lélekben előforduló rosszaságnak pedig két fajtát kell állítanunk.

THEAIT. Melyeket?

ID. Az egyiket mint betegséget a testben, a másikat²²⁸ mint veleszületett rútságot.

THEAIT. Ezt nem értem.

ID. Talán a betegséget és a meghasonlást nem tartod ugyanegynek?

THEAIT. Újra nem tudom, hogy erre mit kell felelnem.

ID. Vajjon más valamit tartasz-e meghasonlásnak, mint a természeténél fogva rokon dolognak bizonyos megzavarodásból eredő egyenetlenségét?

THEAIT. Nem.

ID. Hát a rútság másvalami-e, mint a mértéknélküliségnek mindenütt undok faja?

THEAIT. Sohasem más.

B

ID. Hát aztán nem tapasztaltuk-e már, hogy a lélekben a gondolatok a vágyakkal, az akarat az élvezetekkel, az ész a fájdalmakkal, ha rossz állapotban vannak, ezek is mind meghasonlanak egymással?

THEAIT. De még nagyon is.

ID. Mindez pedig nem szükségképpen rokon származású-e?

THEAIT. Már hogyan volna?

ID. Helyesen mondjuk hát, mikor a lélek meghasonlásának és betegségének nevezzük a rosszaságot.

THEAIT. Bizony egészen helyesen.

ID. Hát a mik mozgásban vannak s bizonyos czélt^C tűzvéni ki s ezt elérni törekedve minden előretérés után félresodródznak s czélttévesztenek, vajjon azt mondjuk-e,

φήσομεν ὑπὸ συμμετρίας τῆς πρὸς ἄλληλα ἢ τοῦναντίον ὑπὸ ἀμετρίας αὐτὰ πάσχειν;

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὡς ὑπὸ ἀμετρίας.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν ψυχὴν γε ἴσμεν ἄκουσαν πᾶσαν πᾶν ἀγνοοῦσαν.

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

ΞΕ. Τό γε μὴν ἀγνοεῖν ἐστὶν ἐπ' ἀλήθειαν ὀρμωμένης
D ψυχῆς, | παραφόρου συνέσεως γιγνομένης, οὐδὲν ἄλλο πλὴν παραφροσύνη.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ψυχὴν ἄρα ἀνόητον αἰσχροὺν καὶ ἄμετρον θετέον.

ΘΕΑΙ. * Ἔοικεν.

ΞΕ. * Ἔστι δὴ δύο ταῦτα, ὡς φαίνεται, κακῶν ἐν αὐτῇ γένῃ, τὸ μὲν πονηρία καλούμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν, νόσος αὐτῆς σαφέστατα ὄν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δὲ γε ἄγνοιαν μὲν καλοῦσι, κακίαν δὲ αὐτὸ ἐν ψυχῇ μόνον γιγνόμενον οὐκ ἐθέλουσιν ὁμολογεῖν.

E ΘΕΑΙ. Κομιδῇ | συγχωρητέον, ὃ νῦν δὴ λέξαντος ἡμφε-
γνόησά σου, τὸ δύο εἶναι γένη κακίας ἐν ψυχῇ, καὶ δειλίαν μὲν καὶ ἀκολασίαν καὶ ἀδικίαν ἑμπαντα ἡγῆτέον νόσον ἐν ἡμῖν, τὸ δὲ τῆς πολλῆς καὶ παντοδαπῆς ἀγνοίας πάθος αἰσχος θετέον.

XVI. ΞΕ. Οὐκοῦν ἐν σώματί γε περὶ δύο παθήματα τοῦτω δύο τέχνα τινὲ ἐγενέσθην;

ΘΕΑΙ. Τίνε τοῦτω;

229 ΞΕ. Περὶ μὲν αἰσχος γυμναστική, περὶ | δὲ νόσον ἰατρική.

ΘΕΑΙ. Φαίνεσθον.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ περὶ ὕβριν καὶ ἀδικίαν καὶ δειλίαν ἢ

hogy ezek ezt az egymás közötti arányosság miatt, vagy ellenkezőleg a mértéknélküliség miatt szenvedik?

THEAIT. Világos, hogy a mértéknélküliség miatt.

ID. Persze tudunkkal minden lélek akarata ellenére nem tud mindent.

THEAIT. Minden bizonynyal.

ID. *Nem tudni* e szerint annyi, mint mikor a lélek D igazság után törekszik, de a belátás félresodródik, tehát nem más, mint félresodródás az igazságtól.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. A nem-tudó lelket tehát rútnak és mértéknélküliségnek kell tartanunk.

THEAIT. Úgy látszik.

ID. Ez a két fajuk van tehát, a mint látszik, a benne levő bajoknak; az egyik, melyet sokan rosszaságnak neveznek, kétségtelenül betegsége neki.

THEAIT. Az.

ID. A másikat pedig nemtudásnak mondják; de hogy ez csakis a lélekben támadó rosszaság, ebbe már nem akarnak belegeezni.

THEAIT. Bele kell teljességgel nyugodnom, pedig ké- E telkedtem benne, mikor az imént azt mondottad, hogy két faja van a lélekben levő rosszaságnak, s a gyáva- ságot, zabolátlanságot s jogtalanságot mind bennünk levő betegségnek kell tartanom s a sok és mindenféle nemtudásnak állapotát rútságnak kell mondanom.

XVI. ID. S úgy-e, hogy e két baj ellen a testben két bizonyos mesterség származott?

THEAIT. Melyek azok?

ID. A rútság ellen a testgyakorlás, a betegség ellen ²²⁹ pedig az orvoslás mestersége.

THEAIT. Úgy látszik.

ID. S vajjon a pöffeszkedés, a jogtalanság és a gyá-

κολαστική πέφυκε τεχνῶν μάλιστα δὴ πασῶν προσήκουσα [δικη];

ΘΕΑΙ. Τὸ γοῦν εἰκός, ὡς εἰπεῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν.

ΞΕ. Τί δέ; περὶ ξύμπασαν ἄγνοιαν μῶν ἄλλην τινὰ ἢ διδασκαλικὴν ὀρθότερον εἶποι τις ἄν;

ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν.

ΞΕ. Φέρε δὴ διδασκαλικῆς δὲ ἄρα ἐν μόνον γένος φατέον Β εἶναι ἢ πλείω, δύο δὲ τινε αὐτῆς εἶναι μεγίστω, σκόπει.

ΘΕΑΙ. Σκοπῶ.

ΞΕ. Καί μοι δοκοῦμεν τῆδε ἄν πη τάχιστα εὔρειν.

ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Τὴν ἄγνοιαν ἰδόντες εἶ πη κατὰ μέσον αὐτῆς τομὴν ἔχει τινά. διπλῆ γὰρ αὕτη γιγνομένη δῆλον ὅτι καὶ τὴν διδασκαλικὴν δύο ἀναγκάζει μόρια ἔχειν, ἐν ἐφ' ἐνὶ γένει τῶν αὐτῆς ἑκατέρφ.

ΘΕΑΙ. Τί οὖν; καταφανές πῆ σοι τὸ νῦν ζητούμενον;

ΞΕ. Ἀγνοίας δ' οὖν μέγα τί μοι | δοκῶ καὶ χαλεπὸν ἀφωρισμένον ὄραν εἶδος, πᾶσι τοῖς ἄλλοις αὐτῆς ἀντίσταθμον μέρεσιν.

ΘΕΑΙ. Ποῖον δὴ;

ΞΕ. Τὸ μὴ κατειδότα τι δοκεῖν εἰδέναι· δι' οὗ κινδυνεύει πάντα ὅσα διανοία σφαλλόμεθα γίγνεσθαι πᾶσιν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

ΞΕ. Καὶ δὴ καὶ τούτφ γε οἶμαι μόνφ τῆς ἀγνοίας ἀμαθίαν τοῦνομα προσριθῆναι.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

vaság ellen valamennyi mesterség között nem a büntető-e (a megtorlás) a legalkalmasabb?

THEAIT. Ez valószínű, már legalább a közhiedelem szerint szólva.

ID. Hát az összes nemtudás ellen mondhatna-e valami más találóbbat valaki, mint a tanító mesterséget?

THEAIT. Egyet sem.

ID. S most vigyázz: vajjon a tanító mesterségnek csakis egy fajtát kell-e állítanunk, vagy többet, úgy, B hogy két bizonyos főfaja volna; ezt fontold meg.

THEAIT. Fontolgom.

ID. S nekem úgy látszik, hogy így valahogy bukkanunk rá a legkönnyebben.

THEAIT. Hogyan?

ID. Ha a nemtudást vizsgáljuk, hogy nincs-e valami képp a közepén kettéválása. Mert ha ő kétfelé szakad, tiszta dolog, hogy két része lesz szükségképpen a tanító mesterségnek is az ő egyik-másik fájának teljeseen megfelelően.

THEAIT. Hát azután? Talán már ki is derült előtted, a mit most keresünk?

ID. Nekem legalább úgy látszik, hogy a nemtudásnak C egy nagy és fontos fajtát látok elkülönítve, a mely felér az ő többi összes fajaival.

THEAIT. Ugyan melyik ez?

ID. Az, mikor azt hiszi valaki, hogy tudja azt, a mit nem tud; s épp ebből erednek, úgy látszik, valameny-nyiünknel gondolkodásunknak összes csalódásai.

THEAIT. Igazad van.

ID. S én legalább azt hiszem most már, hogy a nemtudásnak csakis ezen egyetlen fajtát kellene ezzel a névvel felruházni, hogy tudatlanság.

THEAIT. Mindenesetre.

ΞΕ. Τί δὲ δὴ τῷ τῆς διδασκαλικῆς ἄρα μέρει τῷ τοῦτο ἀπαλλάττοντι λεκτέον;

D | ΘΕΑΙ. Οἶμαι μὲν οὖν, ὦ ξένε, τὸ μὲν ἄλλο δημιουργικὰς διδασκαλίας, τοῦτο δὲ ἐνθάδε γε παιδείαν δι' ἡμῶν κεκληθῆσθαι.

ΞΕ. Καὶ γὰρ σχεδόν, ὦ Θεαίτητε, ἐν πᾶσιν Ἑλλησιν. ἀλλὰ γὰρ ἡμῖν ἔτι καὶ τοῦτο σκεπτέον, εἰ ἄτομον ἤδη ἐστὶ πᾶν ἢ τινα ἔχον διαίρεσιν ἀξίαν ἐπωνυμίας.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρὴ σκοπεῖν.

XVII. ΞΕ. Δοκεῖ τοίνυν μοι καὶ τοῦτο ἔτι πῃ σχίζεσθαι.

ΘΕΑΙ. Κατὰ τί;

ΞΕ. Τῆς ἐν τοῖς λόγοις διδασκαλικῆς ἢ μὲν τραχυτέρα. **Ε**τις | ἔοικεν ὁδὸς εἶναι, τὸ δ' ἕτερον αὐτῆς μῦριον λειότερον.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δὴ τούτων ἐκότερον λέγωμεν;

ΞΕ. Τὸ μὲν ἀρχαιοπρεπὲς τι πάτριον, ᾧ πρὸς τοὺς υἱεῖς μάλιστα' ἐχρῶντό τε καὶ ἔτι πολλοὶ χρῶνται τὰ νῦν, ὅταν
230 αὐτοῖς ἐξαμαρτάνωσι τι, τὰ μὲν | χαλεπαίνοντες, τὰ δὲ μαλ-
θακωτέως παραμυθούμενοι· τὸ δ' οὖν ξύμπαν αὐτὸ ὀρθότατα εἴποι τις ἂν νουθετητικὴν.

ΘΕΑΙ. Ἔστιν οὕτως.

ΞΕ. Τὸ δὲ γε, ὡς εἴξασί τινες αὐτὸν λόγον ἑαυτοῖς δόντες ἠγγήσασθαι πᾶσαν ἀκούσιον ἀμαθίαν εἶναι, καὶ μαθεῖν οὐδὲν ποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον εἶναι σοφὸν τούτων ὧν οἶοιτο πέρι δεινὸς εἶναι, μετὰ δὲ πολλοῦ πόνου τὸ νουθετητικὸν εἶδος τῆς παιδείας σμικρὸν ἀνύτειν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθῶς γε νομίζοντες.

B ΞΕ. Τῷ τοι ταύτης τῆς δόξης ἐπὶ | ἐκβολὴν ἄλλῃ τρόπῳ στέλλονται.

Id. Hát a tanítómesterségnek azt a fajtát, mely ettől megszabadít, hogy kellene hívunk?

THEAIT. Én azt gondolom, kedves idegen, hogy a másikat fajtát kézművestanításnak, ezt azonban itt mi legalább nevelésnek hívjuk.

Id. S körülbelül így az összes görögök is, édes Theaitetos. Ámde nekünk még azt is meg kell vizsgálnunk, hogy vajjon teljesen oszthatatlan-e már, vagy van valamilyen külön névre érdemes feloszthatósága.

THEAIT. Persze, hogy meg kell vizsgálnunk.

XVII. Id. Úgy látszik, hát nekem, hogy még ezt is fel kell valamiképp osztanunk.

THEAIT. Mily alapon?

Id. A beszédekkel tanító mesterségnek az egyik útja E kissé rögzösbnek látszik, a másik része azonban simább.

THEAIT. Hogy hívjuk most már egyiküket is, másikukat is?

Id. Az egyik ódivatú, régies; s leginkább gyermekeikkel szemben alkalmazták, sőt alkalmazták még most ²³⁰ is sokan, a mikor őket, mert valami hibát követtek el, részint megszidják, részint szelidebb szavakkal rábeszélnek. Ezt az egész fajt tehát a leghelyesebben intő mesterségnek mondhatná az ember.

THEAIT. Úgy van.

Id. A másik pedig abban áll, hogy némelyek a dolog magyarázatát adva maguknak, úgy látszik, arra a meggyőződésre jutottak, hogy minden tudatlanság akaratunkon kívül álló s a ki azt hiszi, hogy böles, az nem is akar abban, a miben mesternek hiszi magát, tanulni semmit, s így a nevelésnek intő faja csakis nagy fáradtsággal viheti itt valamicskére.

THEAIT. S ezt ugyan helyesen gondolják.

Id. Ennek a nézetnek a kiirtásához tehát más mód-B don látnak hozzá.

ΘΕΑΙ. Τίτι δῆ.

ΞΕ. Διερωτῶσιν ὧν ἂν οἴηται τις τί περί λέγειν λέγων μηδέν· εἶθ' ἄτε πλανωμένων τὰς δόξας ῥαδίως ἐξετάζουσι, καί συναγοντες δὴ τοῖς λόγοις εἰς ταῦτόν τιθέασι παρ' ἀλλήλας, τιθέντες δὲ ἐπιδεικνύουσιν αὐτὰς αὐταῖς ἅμα περὶ τῶν αὐτῶν πρὸς τὰ αὐτὰ κατὰ ταῦτά ἐναντίας· οἱ δ' ὄρωντες ἑαυτοῖς μὲν χαλεπαίνουσι, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἡμεροῦνται, καὶ τούτῳ δὴ τῷ τρόπῳ τῶν περὶ αὐτοὺς μεγάλων καὶ |
C σκληρῶν δοξῶν ἀπαλλάττονται πασῶν ἀπαλλαγῶν ἀκούειν τε ἡδίστην καὶ τῷ πάσχοντι βεβαιοτάτα γιγνομένην. νομίζοντες γάρ, ὧ παῖ φίλε, οἱ καθαίροντες αὐτούς, ὥσπερ οἱ περὶ τὰ σώματα ἰατροὶ νενομίκασι μὴ πρότερον ἂν τῆς προσφερομένης τροφῆς ἀπολαβεῖν δύνασθαι σῶμα, πρὶν ἂν τὰ ἐμποδίζοντα ἐν αὐτῷ τις ἐκβάλη, ταῦτόν καὶ περὶ ψυχῆς διενεώθησαν ἐκεῖνοι, μὴ πρότερον αὐτὴν ἔξειν τῶν προσφερομένων μαθη-
Dμάτων ὄνησιν, πρὶν | ἂν ἐλέγχων τις τὸν ἐλεγχόμενον εἰς αἰσχύνην καταστήσας, τὰς τοῖς μαθήμασιν ἐμποδίουσ δόξας ἐξελῶν, καθαρὸν ἀποφύγη καὶ ταῦτα ἡγούμενον, ἅπερ οἶδεν, εἰδέναι μόνα, πλείω δὲ μή.

ΘΕΑΙ. Βελτίστη γοῦν καὶ σωφρονεστάτη τῶν ἔξεων αὕτη.

ΞΕ. Διὰ ταῦτα δὴ πάντα ἡμῖν, ὧ Θεαίτητε, καὶ τὸν ἔλεγχον λεκτέον ὡς ἄρα μεγίστη καὶ κυριωτάτη τῶν καθάρσεων ἐστί, καὶ τὸν ἀνέλεγκτον αὐ νομιστέον, ἂν καὶ τυγχάνη
E βασιλεὺς ὁ μέγας ὧν, τὰ μέγιστα | ἀκάθαρτον ὄντα, ἀπαί-

THEAIT. Már melyiken?

ID. Kikérdezgetik mindabból, a mihez azt hiszi valaki, hogy nagyon is hozzá tud szólni, mikor pedig egy árva szót sem tud. S mikor aztán belezavarodnak, nézeteiket könnyen próbára teszik, fejtegetéseikben egybefoglalván, egymással szembeállítják s szembeállítva kimutatják, hogy ugyanazon viszonyok közt s ugyanazon szempontból tekintve, egymásnak ellene mondanak. S mikor ők ezt látják, önmagukra megharagszanak, másokkal szemben pedig megszelídülnek s ekképpen azután önmagukra nézve megszabadulnak mélyen meggyökeresedett nézeteiktől. S valamennyi megszabadulás közül ezt a legkellemesebb hallani, a ki pedig megéli, arra nézve a legbiztosabb; mert szakasztott úgy gondolkoznak, édes fiam, a kik őket így megtisztítják, mint a hogy a testről az orvosok gondolkoznak, hogy a míg a benne levő akadályokat ki nem dobja magából, addig éppenséggel nem képes a test a nyújtott tápláléknak felhasználására, szakasztott így gondolkodnak tehát azok a lélekről is, hogy ez se veheti előbb hasznát a nyújtott ismereteknek, a míg csak valaki megczáfolva a megczáfoltat, meg nem szégyeníti s az ismereteknek útjában álló nézeteket belőle eltávolítván, őt megtisztultan s arra a meggyőződésre jutva nem mutatja be, hogy csakis azt tudja, a mit tud, de nem többet.

THEAIT. S kétségkívül ez a legjobb és legbölesebb állapot.

ID. Mindezeknél fogva tehát, édes Theaitetos, a megczáfolást is a legfontosabb és a legsikeresebb tisztításnak kell mondanunk, a meg nem czáfoltat pedig, még ha maga a hatalmas király⁷ találna is lenni, mivel megtisztítatlan a legfőbb dolgokban, neveletlennek és rút-nak kell mondanunk mindabban, a miben pedig ép a

δευτόν τε καὶ αἰσχροὺς γεγονέναι ταῦτα, ἃ καθαρώτατον καὶ κάλλιστον ἔπρεπε τὸν ὄντως ἐσόμενον εὐδαίμονα εἶναι.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

XVIII. ΕΕ. Τί δέ; τοὺς ταύτη χρωμένους τῇ τέχνῃ τίνας φήσομεν; ἐγὼ μὲν γὰρ φοβοῦμαι | σοφιστὰς φάναι.

ΘΕΑΙ. Τί δὴ;

ΕΕ. Μὴ μείζον αὐτοῖς προσάπτωμεν γέρας.

ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴν προσέεικε τοιοῦτῳ τινὶ τὰ νῦν εἰρημμένα.

ΕΕ. Καὶ γὰρ κυνὶ λύκος, ἀγριώτατον ἡμερωτάτῳ. τὸν δὲ ἀσφαλῆ δεῖ πάντων μάλιστα περὶ τὰς ὁμοιότητας ἀεὶ ποιεῖσθαι τὴν φυλακὴν· ὀλισθηρότατον γὰρ τὸ γένος. ὅμως δὲ ἔστωσαν· οὐ γὰρ περὶ σμικρῶν ὄρων τὴν ἀμφισβήτησιν οἴομαι βγενήσεσθαι τότε ὁπόταν | ἱκανῶς φυλάττωσιν.

ΘΕΑΙ. Οὐκ οὖν τό γε εἰκός.

ΕΕ. Ἐστω δὴ διακριτικῆς τέχνης καθαρτικῆς, καθαρτικῆς δὲ τὸ περὶ ψυχὴν μέρος ἀφωρίσθω, τούτου δὲ διδασκαλικῆς, διδασκαλικῆς δὲ παιδευτικῆς· τῆς δὲ παιδευτικῆς ὁ περὶ τὴν μάταιον δοξοσοφίαν γιγνόμενος ἔλεγχος ἐν τῷ νῦν λόγῳ παραφανέντι μηδὲν ἄλλ' ἡμῖν εἶναι λεγέσθω πλὴν ἢ γενεὴ γενναία σοφιστικῆς.

ΘΕΑΙ. Λεγέσθω μὲν· ἀπορῶ δὲ ἔγωγε ἤδη διὰ τὸ πολλὰ C πεφάνθαι, τί χρὴ | ποτε ὡς ἀληθῆ λέγοντα καὶ δισχυριζόμενον εἰπεῖν ὄντως εἶναι τὸν σοφιστὴν.

ΕΕ. Εἰκότως γε σὺ ἀπορῶν. ἀλλὰ τοι κάκεινον ἠγείσθαι χρὴ νῦν ἤδη σφόδρα ἀπορεῖν ὅπῃ ποτὲ ἔτι διαδύσεται τὸν

legtisztábbnak és a legszebbnek illik lennie annak, a ki valóban boldog akar lenni.

THEAIT. Mindenesetre.

XVIII. ID. S ugyan hogy hívjuk majd azokat, a kik ezt a mesterséget űzik? Mert én félek őket sophisták-²³¹ nak mondani.

THEAIT. S ugyan miért?

ID. Hogy túlságosan nagy tiszteletben találom részé-
síteni őket.

THEAIT. Pedig ez a most említettük dolog épp ilyes-
valamihez hasonlít.

ID. Mint farkas a kutyához, a legvadabb a legszele-
debbhez. Már a ki biztosan akar állni, annak főképp a hasonlóságokra kell mindig ügyelnie. Mert nagyon is sikamlós egy faj ám ez. De hát legyenek azok. Nem hiszem ugyanis, hogy vita támadhat kicsinyes határ-
dolgokról, ha eléggé óvatos az ember. B

THEAIT. Már bizony ez nem valószínű.

ID. Legyen tehát, válasszuk el az elkülönítő mester-
ségtől a tisztítót, a tisztítótól pedig a lélekre vonat-
kozó részt, ettől a tanítómesterséget, a tanítótól a ne-
velőt; ennek pedig a dőre álbölcsesség ellen irányuló
czáfoló része e most megvilágosodott fejtegetésünkben
semmiféle más nevet nem kaphat tőlünk, mint a szár-
mazásánál fogva előkelő sophistaság.

THEAIT. Mondjuk így. De én részemről zavarban va-
gyok most már, annyi sok jött napvilágra, hogy igazán ^C
szólva és helyesen meghatározva, minek is kell hát már
valósággal mondanunk a sophistát?

ID. És méltán vagy zavarban. De hidd el, hogy ő
kelme is nagy zavarban van ám most, hogy miképp buj-
hatna ki a fejtegetés alul. Mert igaz ám az a köz-
mondás: «minden bajból kikerülni valósággal feje-

λόγον· ὀρθὴ γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἀπάσας μὴ βῆδιον εἶναι διαφεύγειν. νῦν οὖν καὶ μάλιστα ἐπιθετέον αὐτῷ.

ΘΕΑΙ. Καλῶς λέγεις.

XIX. ΞΕ. Πρῶτον δὴ στάντες οἷον ἐξαναπνεύσωμεν, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διαλογισώμεθα ἅμα ἀναπαυόμενοι, φέρε, |
D ὁπόσα ἡμῖν ὁ σοφιστὴς πέφανται. δοκῶ μὲν γάρ, τὸ πρῶτον εὐρέθη νέων καὶ πλουσίων ἔμμισθος θηρευτής.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γε δεύτερον ἔμπορός τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τρίτον δὲ ἄρα οὐ περὶ ταῦτα ταῦτα κάπηλος ἀνεφάνη;

ΘΕΑΙ. Ναί, καὶ τέταρτόν γε αὐτοπώλης περὶ τὰ μαθήματα ἡμῖν.

ΞΕ. Ὅρθως ἐμνημόνευσας. πέμπτον δ' ἐγὼ πειράσομαι
E μνημονεύειν· τῆς γὰρ ἀγωνιστικῆς | περὶ λόγους ἦν τις ἀθλητής, τὴν ἐριστικὴν τέχνην ἀφωρισμένος.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τὸ γε μὴν ἔκτον ἀμφισβητήσιμον μὲν, ὅμως δ' ἔθεμεν αὐτῷ συγχωρήσαντες δοξῶν ἐμποδίων μαθήμασι περὶ ψυχὴν καθαρτὴν αὐτὸν εἶναι.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

232 | ΞΕ. Ἄρ' οὖν ἐννοεῖς, ὅταν ἐπιστήμων τις πολλῶν φαί-
νηται, μίας δὲ τέχνης ὀνόματι προσαγορεύηται, τὸ φάντασμα τοῦτο ὡς οὐκ ἔσθ' ὕγιές, ἀλλὰ δῆλον ὡς ὁ πάσχων αὐτὸ πρὸς τινὰ τέχνην οὐ δύναται κατιδεῖν ἐκεῖνο αὐτῆς, εἰς ὃ πάντα τὰ μαθήματα ταῦτα βλέπει, διὸ καὶ πολλοῖς ὀνόμασιν ἀνθ' ἑνὸς τὸν ἔχοντα αὐτὰ προσαγορεύει;

delmi.» Most hát csak nagyon a sarokba kell őt szorítanunk.

THEAIT. Szépen mondod.

XIX. ID. De először is álljunk meg s vegyünk egy kis lélekzetet, a míg aztán pihenünk, vegyük fontolóra magunkban a dolgot; tehát hányféle alakban is mutatta D be magát nekünk a sophista? A hogy én tudom, legelőször azt találtuk, hogy gazdag ifjakra díjért vadászó.

THEAIT. Azt.

ID. Másodszor pedig a lélekre vonatkozó ismereteknek utazó kereskedője.

THEAIT. Úgy van.

ID. Harmadszor azonban vajjon nem kiskereskedőnek mutatkozott-e ugyanezekben a dolgokban?

THEAIT. Persze, és negyedszer az ismereteket, mint önkészítményeit elárúsítónak.

ID. Jól emlékszel rá. Az ötödiket pedig megpróbálom, én juttatom az eszedbe: valamiféle athléta volt, a kinek E a küzdve-kényszerítés a beszédben a mestersége, mert élesen szokta körülhatárolni a perlekedő mesterséget.

THEAIT. Persze, hogy ez volt.

ID. A hatodik persze még kérdéses, de azért mégis meghatároztuk s megállapodtunk abban, hogy az ismereteket a lélekben gátló véleményektől megtisztító.

THEAIT. Betűről-betűre igaz.

ID. Most hát belátod, úgy-e, hogy ha valaki sok mesterséghez értőnek látszik, elnevezni azonban csak egyről nevezik, ez nem természetes jelenség, hanem ellenkezőleg világos, hogy a kivel ez bizonyos mesterségre nézve történik, az nem bírja ebben azt a pontot felismerni, a melyre ezen összes ismeretek vonatkoznak, s ezért is nevezi el sokféle néven egy helyett az efféle ismeretekkel bíró embert?

ΘΕΑΙ. Κινδυνεύει τούτο ταύτη πη μάλιστα πεφυκέναι.

B XX. ΞΕ. Μή τοίνυν ἡμεῖς γε αὐτὸ ἐν τῇ | ζητήσῃ δι' ἀργίαν
πάσχωμεν, ἀλλ' ἀναλάβωμεν πρῶτόν τι τῶν περὶ τὸν σοφιστήν
εἰρημένον. ἐν γὰρ τί μοι μάλιστα κατεφάνη αὐτὸν μηνῶν.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ἀντιλογικὸν αὐτὸν ἔφαμεν εἶναι που.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τί δ'; οὐ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ τούτου διδάσκαλον
γίνεσθαι;

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Σκοπῶμεν δὴ, περὶ τίνος ἄρα καὶ φασὶν οἱ τοιοῦτοι
ποιεῖν ἀντιλογικούς. ἢ δὲ σκέψῃς ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἔστω τῆδὲ
C πη. φέρε, περὶ τῶν θείων, | ὅσ' ἀφανῆ τοῖς πολλοῖς, ἄρ'
ἱκανοὺς ποιοῦσι τούτο δρᾶν;

ΘΕΑΙ. Λέγεται οὖν δὴ περὶ αὐτῶν ταῦτα.

ΞΕ. Τί δ' ὅσα φανερά γῆς τε καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν περὶ
τὰ τοιαῦτα;

ΘΕΑΙ. Τί γὰρ;

ΞΕ. Ἀλλὰ μήν ἐν γε ταῖς ἰδίαις συνουσίαις, ὁπόταν γε-
νέσεώς τε καὶ οὐσίας πέρι κατὰ πάντων λέγηται τι, ξύνομισμεν
ὡς αὐτοὶ τε ἀντειπεῖν δεινοὶ τοὺς τε ἄλλους ὅτι ποιοῦσιν
ἅπερ αὐτοὶ δυνατοὺς;

ΘΕΑΙ. Παντάπασι γε.

D ΞΕ. | Τί δ' αὖ περὶ νόμων καὶ ξυμπάντων τῶν πολιτικῶν,
ἄρ' ὁχ' ὑπισχνούνται ποιεῖν ἀμφισβητικούς;

ΘΕΑΙ. Οὐδεὶς γὰρ ἂν αὐτοῖς, ὡς ἔπος εἶπειν, διελέγετο
μὴ τούτο ὑπισχνουμένοις.

THEAIT. Úgy látszik, hogy egészen így valahogy áll a dolog.

XX. ID. Hát valahogy lustaságból így ne járjunk B most már mi is vizsgálódásunk közben. Ezért különösen egyet ragadjunk meg újra a sophistáról mondott dolgok közül, mert leginkább egy dolog jellemzi őt, a hogy én látom.

THEAIT. Ugyan melyik?

ID. A vitatkozó mesterség emberének mondtuk őt.

THEAIT. Annak.

ID. Szután nemde, hogy épp ebben másoknak a tanítója?

THEAIT. Természetesen.

ID. S most vizsgáljuk meg, hogy ugyan miben állítják hát ezek az emberek, hogy a vitatkozó mesterséghez értővé teszik az embert. S okoskodásunkat körülbelül ilyenformán legelülről kezdjük: Tehát mondd, az C isteni dolgokban, a melyek rejtve vannak a tömeg előtt, tesznek-e ők képesekké ennek a véghezvitelére?

THEAIT. Hát bizony ezt állítják róluk.

ID. Tehát a földnek, az égnek s más efféléknek a dolgaiban, úgy-e?

THEAIT. Már hogyne?

ID. De meg aztán mi is tudjuk, hogy a mikor magánbeszélgetéseik közben létesülésről és létről van általában szó, akkor nemcsak ők maguk mesterek a vitatkozásban, hanem még másokat is oly ügyesekké tesznek, mint ők maguk.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. S viszont a törvényekre s az összes állami dolgokra nézve nem ígéretik-e vajjon, hogy vitázó mesterré teszik az embert?

THEAIT. Hiszen, ha nem ígéretnék, kereken kimondva, egy árva lélek se hederítene ebben a dologban rájuk.

ΞΕ. Τά γε μὴν περὶ πασῶν τε καὶ κατὰ μίαν ἐκάστην τέχνην, ἃ δεῖ πρὸς ἕκαστον αὐτὸν τὸν δημιουργὸν ἀντειπεῖν, δεδημοσιωμένα που καταβέβληται γεγραμμένα τῷ βουλομένῳ μαθεῖν.

ΘΕΑΙ. Τὰ Πρωταγόρειά μοι φαίνει περὶ τε πάλης καὶ ἑστῶν | ἄλλων τεχνῶν εἰρηκέναι.

ΞΕ. Καὶ πολλῶν γε, ὦ μακάριε, ἐτέρων. ἀτὰρ δὴ τὸ τῆς ἀντιλογικῆς τέχνης ἄρ' οὐκ ἐν κεφαλαίῳ περὶ πάντων πρὸς ἀμφισβήτησιν ἰκανή τις δύναμις ἔοικ' εἶναι;

ΘΕΑΙ. Φαίνεται γοῦν σχεδὸν οὐδὲν ὑπολιπεῖν.

ΞΕ. Σὺ δὴ πρὸς θεῶν, ὦ παῖ, δυνατόν ἦγεί τοῦτο; τάχα γὰρ ἂν ὑμεῖς μὲν δεξιότερον οἱ νέοι πρὸς αὐτὸ βλέπετε, ἡμεῖς δὲ ἀμβλύτερον.

233 ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον, καὶ πρὸς τί | μάλιστα λέγεις; οὐ γάρ πο κατανοῶ τὸ νῦν ἐρωτώμενον.

ΞΕ. Εἰ πάντα ἐπίστασθαί τινα ἀνθρώπων ἐστὶ δυνατόν.

ΘΕΑΙ. Μακάριον μὲντ' ἂν ἡμῶν, ὦ ξένε, ἦν τὸ γένος.

ΞΕ. Πῶς οὖν ἂν ποτέ τις πρὸς γε τὸν ἐπιστάμενον αὐτὸς ἀνεπιστήμων ὧν δύναται' ἂν ὑγιές τι λέγων ἀντειπεῖν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

ΞΕ. Τί ποτ' οὖν ἂν εἴη τὸ τῆς σοφιστικῆς δυνάμεως θαῦμα;

ΘΕΑΙ. Τοῦ δὴ πέρι;

B ΞΕ. Καθ' ὅν τινα τρόπον ποτέ | δυνατοὶ τοῖς νέοις δόξαν παρασκευάζειν, ὡς εἰσὶ πάντα πάντων αὐτοὶ σοφώτατοι. δῆλον

Id. S a mit az összes mesterségeknek, meg azután minden egyes mesterségnek a dolgában minden egyes mesterrel magával szemben ellenvetni kell, mindaz már közkinccsé lett és meg van írva annak a számára, a ki meg akarja tanulni.

THEAIT. Úgy rémlik előttem, mintha most Protagorasnak a birkózásról s a többi mesterségekről szóló dologra czéloztál volna.^s E

Id. S bizony még sok másra, drága barátom. De a mi a vitatkozó mesterség dolgát illeti, azt hiszed, hogy nincs a főpontban minden tárgyra nézve a vitázásra elegendő ügyessége?

THEAIT. Már úgy látszik, hogy semmi kivánni valót sem hagy hátra.

Id. S te, az isten szerelmére, lehetségesnek tartod ezt, fiam? Hiszen tinektek, fiataloknak, élesebb látástok lehet már e tekintetben, mint minekünk gyöngébben látóknak.

THEAIT. Milyent gondolsz s különösen mire mondod? ²³³
Mert nem igen értem e mostani kérdésedet.

Id. Hahogy tudhat-e mindent valamelyik emberfia?

THEAIT. Már akkor igazán boldog volna a mi nemünk, kedves idegen.

Id. Hogyan tudhatna hát akkor valaki egy szakértővel szemben szakértelem nélkül vitázás közben valami életrevalót mondani?

THEAIT. Sehogysem.

Id. Miben rejlik hát akkor a sophistaságnak csudatevő ereje?

THEAIT. Már mi tekintetben?

Id. Abban, a mi módon azt a véleményt tudják éb-
resztelni az ifjakban, hogy mindenben ők a legislegböl-
csebbek. Mert tiszta dolog, hogy ha se talpraesetten nem B

γὰρ ὡς εἰ μήτε ἀντέλεγον ὀρθῶς μήτε ἐκείνοις ἐφαίνοντο, φαινόμενοί τε εἰ μηδὲν αὐτῶν μᾶλλον ἐδόκουν διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν εἶναι φρόνιμοι, τὸ σὸν δὴ τοῦτο, σχολῇ ποτ' ἂν αὐτοῖς τις χρήματα διδοὺς ἤθελεν ἂν τούτων αὐτῶν μαθητῆς γίγνεσθαι.

ΘΕΑΙ. Σχολῇ μὲντ' ἂν.

ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐθέλουσιν;

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

C ΞΕ. Δοκοῦσι γὰρ, οἶμαι, | πρὸς ταῦτα ἐπιστημόνως ἔχειν αὐτοὶ πρὸς ἅπερ ἀντιλέγουσιν.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Δρῶσι δέ γε τοῦτο πρὸς ἅπαντα, φαρμέν;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Πάντα ἄρα σοφοὶ τοῖς μαθηταῖς φαίνονται.

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Οὐκ ὄντες γε· ἀδύνατον γὰρ τοῦτό γε ἐφάνη.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐκ ἀδύνατον;

XXI. ΞΕ. Δοξαστικὴν ἄρα τινὰ περὶ πάντων ἐπιστήμην ὁ σοφιστὴς ἡμῖν, ἀλλ' οὐκ ἀλήθειαν ἔχων ἀναπέφανται.

D | ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν, καὶ κινδυνεύει γε τὸ νῦν εἰρημένον ὀρθότατα περὶ αὐτῶν εἰρησθαι.

ΞΕ. Λάβωμεν τοίνυν σαφέστερόν τι παράδειγμα περὶ τούτων.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δὴ;

ΞΕ. Τόδε. καὶ μοι πειρῶ προσέχων τὸν νοῦν εὖ μάλα ἀποκρίνασθαι.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Εἴ τις φαίη μὴ λέγειν μηδ' ἀντιλέγειν, ἀλλὰ ποιεῖν καὶ δρᾶν μιᾷ τέχνῃ ξυνάπαντα ἐπίστασθαι πράγματα.

vitatkoznának, se ő előttük ilyenformán nem látszanának vagy ha viszont perlekedés közben a dolog mélyére jobban nem látnának, akkor már a te szavad szerint is,⁹ nehezen fizetne nekik valaki s aligha lenne épp ezekben a dolgokban tanítványukká.

THEAIT. Bizony aligha.

ID. Pedig most szives-örömet teszik?

THEAIT. De még nagyon is.

ID. Mert úgy látszik, azt hiszem, hogy ők maguk C tisztában vannak mindazzal, a mit vitázva megtámadnak.

THEAIT. Már hogyan volnának?

ID. Teszik pedig ezt mindenféle dologgal szemben, ezt állítjuk, úgy-e?

THEAIT. Ezt.

ID. Mindenben bölcseneknek látszanak tehát tanítványaik előtt.

THEAIT. Hogyan?

ID. Pedig bizony nem azok; mert hiszen ez lehetetlenségnek bizonyult.

THEAIT. Már hogyan volna lehetetlenség?

XXI. ID. Bebizonyítottuk tehát, hogy csakis látszatos ismerete van minden dologról a sophistának, de az igazság nincs a birtokában.

THEAIT. Mindenesetre s úgy látszik, hogy ezt a most D megállapítottuk dolgot teljes joggal állapítottuk meg róluk.

ID. De vegyünk fel erre most már egy még világosabb példát.

THEAIT. Vajjon melyet?

ID. Hát ezt. De próbáld meg s nagyon is vigyázva felelj.

THEAIT. És mire?

ID. Ha valaki azt mondaná, hogy se beszélni, se vitatkozni nem tud ugyan, de megcsinálni és elkészíteni egyetlenegy mesterséggel tudja az összes dolgokat mind.

Ε ΘΕΑΙ. | Πῶς πάντα εἶπες;

ΞΕ. Τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥηθέντος σὺ γ' ἡμῖν εὐθὺς ἀγνοεῖς·
τὰ γὰρ ξύμπαντα, ὡς ἔοικας, οὐ μανθάνεις.

ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

ΞΕ. Λέγω τοίνυν σὲ καὶ ἐμὲ τῶν πάντων καὶ πρὸς ἡμῖν
τᾶλλα ζῶα καὶ δένδρα.

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις;

ΞΕ. Εἴ τις ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τᾶλλα φυτὰ πάντα ποιήσῃ φαίη.

ΘΕΑΙ. Τίνα δὴ λέγων τὴν ποιήσῃ; οὐ γὰρ δὴ | γεωργόν
234 γε ἔρεῖς τίνα· καὶ γὰρ ζῶων αὐτὸν εἶπες ποιητήν.

ΞΕ. Φημί, καὶ πρὸς γε θαλάττης καὶ οὐρανοῦ καὶ θεῶν
καὶ τῶν ἄλλων ξυμπάντων· καὶ τοίνυν καὶ ταχὺ ποιήσας
αὐτῶν ἕκαστα πάνυ μικροῦ νομίσματος ἀποδίδοται.

ΘΕΑΙ. Παιδιὰν λέγεις τινά.

ΞΕ. Τί δέ; τὴν τοῦ λέγοντος, ὅτι πάντα οἶδε καὶ ταῦτα
ἕτερον ἂν διδάξειεν ὀλίγου καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, μῶν οὐ
παιδιὰν νομιστέον;

ΘΕΑΙ. Πάντως που.

Β ΞΕ. Παιδιάς δὲ ἔχεις ἢ τι | τεχνικώτερον ἢ καὶ χαριέ-
στερον εἶδος ἢ τὸ μιμητικόν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς· πάμπολυ γὰρ εἴρηκας εἶδος εἰς ἕν πάντα
ἐυλλαβῶν καὶ σχεδὸν ποικιλώτατον.

XXII. ΞΕ. Οὐκοῦν τόν γ' ὑπισχομένον δυνατόν εἶναι
μιᾶ τέχνῃ πάντα ποιεῖν γινώσκομέν που τοῦτο, ὅτι μιμήματα
καὶ ὁμώνυμα τῶν ὄντων ἀπεργαζόμενος τῇ γραφικῇ τέχνῃ
δυνατὸς ἔσται τοὺς ἀνοήτους τῶν νέων παίδων, πόρρωθεν τὰ
γεγραμμένα ἐπιδεικνύς, λανθάνειν ὡς, ὅτιπερ ἂν βουληθῇ ὁρᾶν,
τοῦτο ἰκανώτατος ὢν ἀποτελεῖν ἔργῳ.

THEAIT. Hogy érted ezt, hogy mind? E

ID. Már mindjárt az elejét se fogod fel a mondásomnak. Hiszen az *összes* sem érted, úgy látszik.

THEAIT. Már bizony nem.

ID. Tehát *összesen* értelek téged, értem magamat s rajtunk kívül a többi élőlényeket és fákat.

THEAIT. Hogy mondod?

ID. Ha valaki azt mondaná, hogy megcsinál engem, téged s a többi teremtményeket is mind.

THEAIT. Hogy érted ezt a megcsinálást? Mert csak ²³⁴ nem valami földművelőt emlitesz tán, mivel azt mondtad, hogy élőlényeket is megcsinál.

ID. Azt, meg hogy a tengert, az eget, az isteneket s a többi összes dolgokat is mind. S aztán, a hogy megcsinálta, nyomban el is adja egy kis hitvány pénzdarabért.

THEAIT. Tréfa, a mit mondasz.

ID. Micsoda? Hát a ki azt mondja, hogy mindent tud s erre mást is potom árért s röviden megtanít, ezt már nem kell tréfának tartani?

THEAIT. Már mindenestre.

ID. S a tréfának ismeresz-e művésziesebb vagy kelle- B mesebb fajtát, mint az utánzó?

THEAIT. Éppen nem; hiszen így mindent egybefoglalva nagyon is tág körű s körülbelül a legbonyolultabb fajtát említetted.

XXII. ID. Hát arról, a ki fogadkozik, hogy mindent meg tud egyetlenegy mesterséggel csinálni, nem veszsük-e észre, hogy csak utánzatokat s a létezőknek hasonnevű másait készítgetve, a kópírás mestersége révén tudja a gyöngébb eszű, fiatal gyerekekemberekkel elhitetni, persze azzal, hogy festett dolgait távolról mutatgatja, hogy a mit meg akar csinálni, arra tökéletesen ügyes, hogy tényleg meg is csinálja.

C | ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;
 ΕΕ. Τί δὲ δὴ; περὶ τοὺς λόγους ἄρ' οὐ προσδοκῶμεν εἶναι τινα ἄλλην τέχνην, ἣ δυνατόν αὐτὸν τυγχάνει τοὺς νέους καὶ ἔτι πόρρω τῶν πραγμάτων τῆς ἀληθείας ἀφεστῶτας διὰ τῶν ὧτων τοῖς λόγοις γοητεύειν, δεικνύοντας εἶδωλα λεγόμενα περὶ πάντων, ὥστε ποιεῖν ἀληθῆ δοκεῖν λέγεσθαι καὶ τὸν λέγοντα δὴ σοφώτατον πάντων ἅπαντ' εἶναι;

D ΘΕΑΙ. Τί γὰρ | οὐκ ἂν εἴη ἄλλη τις τοιαύτη τέχνη;
 ΕΕ. Τοὺς πολλοὺς οὖν, ὧ Θεαίτητε, τῶν τότε ἀκουόντων ἄρ' οὐκ ἀνάγκη χρόνον τε ἐπελθόντος αὐτοῖς ἱκανοῦ καὶ προΐούσης ἡλικίας τοῖς τε οὖσι προσπίπτοντας ἐγγύθεν καὶ διὰ παιδημάτων ἀναγκαζομένους ἐναργῶς ἐφάπτεσθαι τῶν ὄντων, μεταβάλλειν τὰς τότε γενομένας δόξας, ὥστε σμικρὰ μὲν φαίνεσθαι τὰ μεγάλα, χαλεπὰ δὲ τὰ ῥάδια, καὶ πάντα Ε πάντη ἀνατετράφθαι τὰ | ἐν τοῖς λόγοις φαντάσματα ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς πράξεσιν ἔργων παραγενομένων;

ΘΕΑΙ. Ὡς γοῦν ἐμοὶ τηλικῶδε ὄντι κρῖναι. οἶμαι δὲ καὶ ἐμὲ τῶν ἔτι πόρρωθεν ἀφεστηκότων εἶναι.

ΕΕ. Τοιγαροῦν ἡμεῖς σε οἶδε πάντες πειρασόμεθα καὶ νῦν πειρώμεθα ὡς ἐγγύτατα ἄνευ τῶν παιδημάτων προσάγειν. περὶ δ' οὖν τοῦ σοφιστοῦ τόδε μοι λέγε· πότερον ἤδη τοῦτο σαφές, 235 ὅτι τῶν | γοήτων ἐστὶ τις, μιμητῆς ὢν τῶν ὄντων, ἣ διατάζομεν ἔτι, μὴ περὶ ὅσωνπερ ἀντιλέγειν δοκεῖ δυνατός εἶναι, περὶ τοσοῦτων καὶ τὰς ἐπιστήμας ἀληθῶς ἔχων τυγχάνει;

THEAIT. Már hogyne ?

C

ID. S vajjon a mi a beszédek etli, vajjon nem gon-
dolhatjuk-e, hogy itt is más egyéb mesterség van, a
melylyel ismét a gyerekembereket és azokat, a kik még
messze állnak a dolgokban rejlő igazságtól, fülökön ke-
resztül beszéddel esetleg annyira el lehet varázsolni,
persze azzal, hogy szavakkal mindennek a képmását
mutogatják, hogy elhiszik, hogy igaz, a mit az illető
beszél s a ki beszél, az valamennyiök között minden-
ben a legbölcsebb.

THEAIT. Már miért ne lehetne egy más valami ilyen D
mesterség ?

ID. E szerint nem kell-e majd, édes Theaitetos, so-
kaknak az akkori hallgatók közül a nekik megfelelő idő
elteltével s életkoruk előrehaladtával, mikor a létezőkhöz
közelebb férközhetnek s benyomásaik alapján tisztán
kénytelenek felfogni a létvilágot, szakítaniok akkor szer-
zett véleményeikkel, úgy, hogy például a nagy kicsinek, a
könnyű meg nehéznek tűnik fel előttük s a beszédekben
kifejezett tünemények mind és mindenütt megczáfolódnak
a cselekvésekben megnyilatkozó tényeknél fogva. E

THEAIT. De igen, már a mennyire én ilyenkorú lé-
temre megitélhetem. De azt hiszem, hogy bizony még
én is azok közé a messze állók közé tartozom.

ID. Éppen ezért mi mindnyájan itt megpróbáljuk és
pedig most mindjárt, hogy téged azok nélkül a benyo-
mások nélkül mentül közelebb hozzunk a dologhoz.
Tehát a sophistára vonatkozólag ezt mondd meg most
nekem: vajjon világos-e már előtted, hogy valami²³⁵
szemfényvesztő, mert csak utánzója a létvalóságnak,
vagy még most is kétséges előttünk, hogy a hány do-
logban csak elég ügyesnek látszik a vitatkozásra, mind-
annyiban igazán meg is vannak neki az ismeretei ?

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς ἄν, ὦ ξένη; ἀλλὰ σχεδὸν ἤδη σαφές ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τῶν τῆς παιδείας μετεχόντων ἐστὶ τις [μερῶν].

ΞΕ. Εἰς γόητα μὲν δὴ καὶ μιμητὴν ἄρα θετέον αὐτόν τινα.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ θετέον;

XXIII. ΞΕ. Ἄγε δὴ, νῦν ἡμέτερον ἔργον ἤδη τὸν θῆρα Β μηκέτ' ἀνεῖναι· σχεδὸν γὰρ αὐτὸν | περιελήφραμεν ἐν ἀμφιβληστρικῷ τινι τῶν ἐν τοῖς λόγοις περὶ τὰ τοιαῦτα ὀργάνων, ὥστε οὐκέτ' ἐκφεύξεται τόδε γε.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Τὸ μὴ οὐ τοῦ γένους εἶναι τοῦ τῶν θαυματοποιῶν τις εἷς.

ΘΕΑΙ. Κάμοι τοῦτο γε οὕτω περὶ αὐτοῦ ξυνοδοκεῖ.

ΞΕ. Δέδοκται τοίνυν ὅτι τάχιστα διαιρεῖν τὴν εἰδωλοποιικὴν τέχνην, καὶ καταβάνας εἰς αὐτήν, ἐὰν μὲν ἡμᾶς εἰδῆς ὁ σοφιστὴς ὑπομείνη, συλλαβεῖν αὐτὸν κατὰ τὰ ἐπεσταλμένα C ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ λόγου, | κάκείνῳ παραδόντας ἀποφῆναι τὴν ἄγρην· ἐὰν δ' ἄρα κατὰ μέρη τῆς μιμητικῆς δύηται πη, ξυνακολουθεῖν αὐτῷ διαιροῦντας ἀεὶ τὴν ὑποδεχομένην αὐτὸν μοῖραν, ἕωςπερ ἂν ληφθῇ· πάντως οὔτε οὗτος οὔτε ἄλλο γένος οὐδὲν μὴ ποτε ἐκφυγὸν ἐπεύξεται τὴν τῶν οὕτω δυναμένων μετιέναι καθ' ἕκαστά τε καὶ ἐπὶ πάντα μέθοδον.

ΘΕΑΙ. Λέγεις εὖ, καὶ ταῦτα ταύτῃ ποιητέον.

ΞΕ. Κατὰ δὴ τὸν παρεληλυθότα τρόπον τῆς διαιρέσεως D ἔγωγέ μοι | καὶ νῦν φαίνομαι δύο καθορᾶν εἶδη τῆς μιμητικῆς· τὴν δὲ ζητούμενην ἰδέαν, ἐν ὅποτέρῳ ποθ' ἡμῖν οὐσα τυγχάνει, καταμαθεῖν οὐδέπω μοι δοκῶ νῦν δυνατός εἶναι.

THEAIT. Már hogy volna meg, kedves idegen? Ellenkezőleg körülbelül világos már a mondottakból, hogy ő kelme is olyan valaki, a kinek kedve telik a tréfában.

ID. Tehát valami szemfényvesztőnek és utánzónak kell őt most már tartanunk?

THEAIT. Már hogyan kellene ennek.

XXIII. ID. Hát csak rajta! Csak most kötelességünk már igazán, hogy el ne ereszsük valahogy ezt a jószágot. Hiszen idestova meg is fogtuk már a hálóféle dolgunkkal, ezzel a beszédekben ilyesfélékre szolgáló eszközzel. Nem is igen szalad ki tehát már innen.

THEAIT. Honnan?

ID. Hát onnan, hogy ő nem egy ilyen szemfényvesztőfajta.

THEAIT. Bizony én nekem is csak ez a hitem róla.

ID. A legislegsürgősebb feladatunknak látszik most már, hogy az utánképző mesterséget osztályozzuk s átlevpén a területére a sophistát, ha éppen megvár bennünket, a királyi szó parancsából¹⁰ elcsípjük s átadva a vadat, neki megmutassuk. Ha pedig meghúzná valamiképp magát az utánzó mesterség zíg-zugaiban, akkor csak nyomozzuk együttesen őt, összébb szűkitve lassanlassan az őt rejtő területet, a míg csak meg nem csípjük. Egyáltalán se ő, se más valamelyik fajtajabeli ne kérkedjen azzal, hogy megszökött azoknak a nyomozó tekintete elől, a kik úgy egyenkint, mint együttesen oly jól tudnak másokat sarokba szorítani.

THEAIT. Jól mondod; csakugyan így kell tennünk.

ID. Az osztályozásnak előbb érintettük módja szerint már most is úgy tetszik nekem, hogy az utánzó mesterségnek két faját látok; de hogy a kerestük alak épp melyikőjükben van, ezt most még nem tudnám megállapítani.

ΘΕΛΙ. Σὺ δ' ἄλλ' εἰπέ πρῶτον καὶ δῖελε ἡμῖν, τίνε τῷ δύο λέγεις.

ΞΕ. Μίαν μὲν τὴν εἰκαστικὴν ὁρῶν ἐν αὐτῇ τέχνῃ. ἔστι δ' αὐτῇ μάλιστα, ὅποταν κατὰ τὰς τοῦ παραδείγματος συμμετρίας τις ἐν μήκει καὶ πλάτει καὶ βάθει, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι χρώματα ἀποδιδοὺς τὰ | προσήκοντα ἐκάστοις, τὴν τοῦ μιμήματος γένεσιν ἀπεργάζεται.

ΘΕΛΙ. Τί δ'; οὐ πάντες οἱ μιμούμενοί τι τοῦτ' ἐπιχειροῦσι δρᾶν;

ΞΕ. Οὐκ οὖν ὅσοι γε τῶν μεγάλων πού τι πλάττουσιν ἔργων ἢ γράφουσιν. εἰ γὰρ ἀποδιδοῖεν τὴν τῶν καλῶν ἀληθινὴν συμμετρίαν, οἶσθ' ὅτι σμικρότερα μὲν τοῦ δέοντος τὰ ἄνω, 236 μείζω δὲ τὰ | κάτω φαίνοιτ' ἂν διὰ τὸ τὰ μὲν πόρρωθεν, τὰ δ' ἐγγύθεν ὑφ' ἡμῶν ὁρᾶσθαι. ἄρ' οὖν οὐ χαίρειν τὸ ἀληθὲς ἐάσαντες οἱ δημιουργοὶ νῦν οὐ τὰς οὔσας συμμετρίας, ἀλλὰ τὰς δοξούσας εἶναι καλὰς τοῖς εἰδώλοις ἐναπεργάζονται.

ΘΕΛΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Τὸ μὲν ἄρα ἕτερον οὐ δίκαιον, εἰκὸς γε ὄν, εἰκόνα καλεῖν;

ΘΕΛΙ. Ναί.

Β | ΞΕ. Καὶ τῆς γε μιμητικῆς τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος κλητέον, ὅπερ εἵπομεν ἐν τῷ πρόσθεν, εἰκαστικὴν;

ΘΕΛΙ. Κλητέον.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ φαινόμενον μὲν διὰ τὴν οὐκ ἐκ καλοῦ θεῶν εἰκέναι τῷ καλῷ, δυνάμιν δὲ εἶ τις λάβοι τὰ τηλικαῦτα ἱκανῶς ὁρᾶν, μῆδ' εἰκὸς ᾧ φησιν εἰκέναι, τί καλοῦμεν; ἄρ' οὐκ. ἐπεὶ περ φαίνεται μὲν, εἶκε δὲ οὐ, φάντασμα;

THEAIT. Hát először is csak azt mondd meg és fejtsd ki nekünk, miféle két fajtát gondolsz.

ID. Az egyiket a másoló mesterségnek ismerem meg benne. Létrejön pedig ez akkor, mikor valaki hosszúságban, szélességben és magasságban teljesen a mintának mértékviszonyai szerint, sőt a nekik külön-külön megfelelő szint is megadva hozza létre az utánzatot. **E**

THEAIT. Micsoda? Hát nem ezt iparkodnak valamenynyien tenni, a kik valamit utánoznak?

ID. Persze, hogy nem, legalább a kik valami nagy tárgyat faragnak, vagy festenek meg. Mert ha a szép tárgyaknak igazi mértékviszonyát adnák vissza, akkor, a mint tudod, a fent levők kelleténél kisebbeknek, az 236 alant levők nagyobbaknak látszanának, mert azokat távolról, ezeket pedig közelről nézzük. Vajjon nem szívesen szakítanak-e most már a mesterek a valósággal s nem a meglevő mértékviszonyokat, hanem csak a látszatra szépeket dolgozzák ki alakjaikban?

THEAIT. De még nagyon is.

ID. Nem joggal nevezik-e hát az egyiket, mivel másolás, másolatnak?

THEAIT. Joggal.

ID. S így az utánczó mesterségnek efféle fajtát is, a mint **B** ezt előbb mondtuk, másoló mesterségnek kell hívunk?

THEAIT. Annak.

ID. Nos tehát, azt a képet, mely nem a szép tárgyból eredő szemléletnél fogva ¹¹ hasonlít a szép tárgyhöz, hanem, ha valaki abba a helyzetbe jutna, hogy az ily nagy tárgyakat megfelelően megvizsgálja, akkor azt mondaná, hogy nem másolása annak, a mihez hasonlít, hogy nevezzük most már? Vajjon nem látszatképnek-e, mivel csak látszik annak, de másolni le nem másolja?

ΘΕΑΙ. Τί μὴν;

C ΞΕ. Οὐκοῦν πάμπολυ καὶ κατὰ τὴν ζωγραφίαν τοῦτο τὸ μέρος ἐστὶ καὶ κατὰ ξύμπασαν μιμητικὴν;

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὐ;

ΞΕ. Τὴν δὴ φάντασμα ἀλλ' οὐκ εἰκόνα ἀπεργαζομένην τέχνην ἄρ' οὐ φανταστικὴν ὀρθότατ' ἂν προσαγορεύοιμεν;

ΘΕΑΙ. Πολύ γε.

ΞΕ. Τούτω τοίνυν τῶ δύο ἔλεγον εἶδη τῆς εἰδωλοποιικῆς, εἰκαστικὴν καὶ φανταστικὴν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθῶς.

ΞΕ. Ὁ δέ γε καὶ τότε ἠμφεγνόουν, ἐν ποτέρᾳ τὸν σοφιστὴν θετέον, οὐδὲ νῦν πω δύναμαι θεάσασθαι σαφῶς, ἀλλ' ὄντως |
D θαυμαστός ἀνὴρ καὶ κατιδεῖν παγχάλεπος, ἐπεὶ καὶ νῦν μάλα εὖ καὶ κομφῶς εἰς ἄπορον εἶδος διερευνήσασθαι καταπέφευγεν.

ΘΕΑΙ. Ὅμοιον.

ΞΕ. Ἄρ' οὖν αὐτὸ γινώσκων ἐξόμφης, ἢ σε οἶον ῥύμη τις ὑπὸ τοῦ λόγου συνειθισμένον συνεπεσπάσατο πρὸς τὸ ταχὺ ἐυμφῆσαι;

ΘΕΑΙ. Πῶς καὶ πρὸς τί τοῦτο εἴρηκας;

XXIV. ΞΕ. Ὅντως, ὦ μακάριε, ἐσμὲν ἐν παντάπασι
E χαλεπῇ σκέψει. τὸ γὰρ φαίνεσθαι | τοῦτο καὶ τὸ δοκεῖν, εἶναι δὲ μὴ, καὶ τὸ λέγειν μὲν ἅττα, ἀληθῆ δὲ μὴ, πάντα ταῦτά ἐστι μεστὰ ἀπορίας ἀεὶ ἐν τῇ πρόσθεν χρόνῳ καὶ νῦν. ὅπως γὰρ εἰπόντα χρὴ ψευδῆ λέγειν ἢ δοξάζειν ὄντως εἶναι, καὶ τοῦτο φθεγξάμενον ἐναντιολογία μὴ συνέχεσθαι, παντάπασιν, ὦ | Θεαίτητε, χαλεπόν.

ΘΕΑΙ. Τί δὴ;

THEAIT. Ugyan minek másnak?

ID. S vajjon nem fordul-e ez a faj nagyon is gyakran elő mind a képirásban, mind az egész utánzó mesterségben?

THEAIT. Már hogyan fordulna?

ID. A csak látszatképeket, de nem másolatokat készítő mesterséget tehát vajjon nem látszatos mesterségnek mondhatnók-e a leghelyesebben?

THEAIT. De bizony.

ID. Ezt a két fajtát mondtam én tehát az utánképző mesterségnek: a másoló és a látszatos mesterséget.

THEAIT. Helyes.

ID. De a mivel már akkor se tudtam tisztába jönni, hogy ugyan melyikbe is sorozzam hát a sophistát, azt most se látom még egészen világosan. Mert valóban csudálatos egy ember ám ez, szörnyen nehéz a veséjébe látni. Ime most is nagy furfanggal egy csak alig-alig kinyomozható fajba rejtőzött.

THEAIT. Úgy látszik.

ID. Vajjon mindezt belátva adsz-e hát most nekem igazat, vagy csak a fejtegetésnek némi heve ragadott úgy szokásból magával, hogy oly gyorsan igazat adtál?

THEAIT. Hogy és mire mondtad ezt?

XXIV. ID. Igazán minden ízében nehéz vizsgálódásba jutottunk, drága barátom. Mert ez, hogy jelentkezés és látszat, de ugyanekkor nemlét, valaminek az állítása, de nem igaz, mindez örökké telisdedtele van bizonytalansággal; tele volt a multban s tele van ma nap is. Mert, hogy, a ki azt állítja, valóban kell hamis állításnak és vélekedésnek lennie, már azzal, hogy ezt kimondja, ellenmondásba nem keveredik, ez, édes Theaitetos, teljességgel nehéz egy kérdés.

THEAIT. Hogy-hogy?

ΞΕ. Τετόλμηκεν ὁ λόγος οὗτος ὑποθέσθαι τὸ μὴ ὄν εἶναι·
 ψευδὸς γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως ἐγίγνετο ὄν. Παρμενίδης δὲ ὁ
 μέγας, ὃ παῖ, παισὶν οὖσιν ἡμῖν ἀρχόμενός τε καὶ διὰ τέλους
 τοῦτο ἀπεμαρτύρατο, πεζῇ τε ὧδε ἐκάστοτε λέγων καὶ μετὰ
 μέτρων·

οὐ γὰρ μὴ ποτε τοῦτο δαμῆς, ψησίην, εἶναι μὴ ἔόντα·
 ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήσιος εἶργε νόημα.

Β παρ' ἐκείνου τε οὖν μαρτυρεῖται, καὶ | μάλιστα γε δὴ πάν-
 των ὁ λόγος αὐτός ἂν δηλώσειε μέτρια βασανισθεῖς. τοῦτο
 οὖν αὐτὸ πρῶτον θεασώμεθα, εἰ μὴ τί σοι διαφέρει.

ΘΕΑΙ. Τὸ μὲν ἐμὸν ὅπη βούλει τίθεσο, τὸν δὲ λόγον, ἧ
 βέλτιστα διέξεις, σκοπῶν αὐτός τε ἴθι κάμῃ κατὰ ταύτην
 τὴν ὁδὸν ἄγε.

XXV. ΞΕ. Ἀλλὰ χρὴ δρᾶν ταῦτα· καὶ μοι λέγε· τὸ μὴ-
 δαμῶς ὄν τολμῶμένῃ που φθέγγεσθαι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Μὴ τοίνυν ἔριδος ἔνεκα μηδὲ παιδιᾶς, ἀλλ' εἰ σπουδῇ
 C δέοι | συννοήσαντά τινα ἀποκρίνασθαι τῶν ἀκροατῶν, ποῖ
 χρὴ τοῦνομ' ἐπιφέρειν τοῦτο τὸ μὴ ὄν· τί δοκοῦμεν ἂν εἰς
 τί καὶ ἐπὶ ποῖον αὐτόν τε καταχρήσασθαι καὶ τῷ πυνθανο-
 μένῳ δεικνύουσι;

ΘΕΑΙ. Χαλεπὸν ἤρου καὶ σχεδὸν εἰπεῖν οἷόν γε ἐμοὶ παν-
 τάπασις ἄπορον.

ΞΕ. Ἀλλ' οὖν τοῦτό γε δῆλον, ὅτι τῶν ὄντων ἐπὶ τι τὸ μὴ
 ὄν οὐκ οἰστέον.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ ἂν;

Id. Azt meri ugyanis ez az okoskodás feltételezni, hogy a nemlétező létezik. Mert hamis állítás nem állhatna be másképp. Pedig, édes fiam, a nagy Parmenides,¹² mikor még gyerekek voltunk, kezdettől mindvégig egyre csak a mellett bizonykodott s el-elmondta prózában is, meg versben is:

Meg ne hajolj az előtt, hogy a nemlét létezik – úgymond – Erre az útra ne térj, de kerüld jól vizsga eszeddel,

emellett bizonykodik ő hát; s ha kellően megfontoljuk, B főképp ez az okoskodás maga igazolhatja ezt a legislegvilágosabban. Ezt magát vizsgáljuk meg hát először, ha ugyan nincs inyed ellen.

THEAIT. Én felőlem tégy csak úgy, a hogy akarsz. Az okoskodást pedig vizsgáld meg, hogy merre vezet legjobban az útja, s aztán lépj rá magad is, meg vezess engem is ezen az úton.

XXV. Id. Hát persze, hogy ezt meg kell tennünk. S mondd csak: a mi semmiképpen sem létezik, meg mernők-e azt nevezni?

THEAIT. Már hogyne?

Id. Ha tehát nem szóvitából, vagy tréfából, hanem komolyan, jól megfontolva kellene valamelyik C hallgatónak arra a kérdésre felelnie, hogy mire is kell hát azt a szót, hogy nemlétező, vonatkoztatni, mit gondolsz, mire és mihez használná fel ő maga is, meg utasítaná a kérdezőt is.

THEAIT. Nehéz kérdés s mondhatnám, hogy alighanem teljességgel megoldhatatlan egy korombeli embernek.

Id. De ez talán csak világos, hogy valami létezőre nem volna szabad a nemlétezőt vonatkoztatnia.

THEAIT. Már hogyne volna?

ΞΕ. Οὐκοῦν ἐπείπερ οὐκ ἐπὶ τὸ ὄν, οὐδ' ἐπὶ τὸ τί φέρων ὀρθῶς ἂν τις φέροι.

ΘΕΑΙ. Πῶς δὴ;

D | ΞΕ. Καὶ τοῦτο ἡμῖν που φανερόν, ὡς καὶ τὸ τί τοῦτο ῥῆμα ἐπ' ὄντι λέγομεν ἐκάστοτε· μόνον γὰρ αὐτὸ λέγειν, ὥσπερ γυμνὸν καὶ ἀπηρημωμένον ἀπὸ τῶν ὄντων ἀπάντων, ἀδύνατον· ἢ γάρ;

ΘΕΑΙ. Ἀδύνατον.

ΞΕ. Ἄρα τῆδε σκοπῶν ἐξόμφης ὡς ἀνάγκη τὸν τι λέγοντα ἔν γε τι λέγειν;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Ἐνὸς γὰρ δὴ τό γε τι φήσεις σημεῖον εἶναι, τὸ δὲ τινὲ δυοῖν, τὸ δὲ τινὲς πολλῶν.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὕ;

E | ΞΕ. Τὸν δὲ δὴ μὴ τί λέγοντα ἀναγκαιότατον, ὡς ἔοικε, παντάπασι μηδὲν λέγειν.

ΘΕΑΙ. Ἀναγκαιότατον μὲν οὖν.

ΞΕ. Ἄρ' οὖν οὐδὲ τοῦτο συγχωρητέον, τὸ τὸν τοιοῦτον λέγειν μὲν [τι], λέγειν μὲντοι μηδὲν, ἀλλ' οὐδὲ λέγειν φατέον, ὅς γ' ἂν ἐπιχειρῆ μὴ ὄν φθέγγεσθαι;

ΘΕΑΙ. Τέλος γοῦν ἂν ἀπορίας ὁ λόγος ἔχοι.

238 | XXVI. ΞΕ. Μήπω μέγ' εἵπης· ἔτι γάρ, ὦ μακάριε, ἔστι, καὶ ταῦτά γε τῶν ἀποριῶν ἢ μεγίστη καὶ πρώτη. περὶ γὰρ αὐτήν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν οὔσα τυγχάνει.

ΘΕΑΙ. Πῶς φῆς; λέγε καὶ μηδὲν ἀποκνήσης.

Id. Következésképp, mivel a létezőre nem vonatkozatható, helytelenül is vonatkoztatná, ha valamire vonatkoztatná.

THEAIT. Már hogyan?

Id. Már csak ez is világos előttünk, hogy ezt a szót D is: valami, mindig csak létezőre mondjuk. Mert csak úgy magánosan, mintegy csupaszon s az összes létezőktől megfosztva lehetetlen is mondani, úgy-e?

THEAIT. Lehetetlen.

Id. S ha ezt megvizsgálod, helyesled-e vajjon azt is, hogy a ki *valamit* említ, az szükségképpen valami *egyet* is említ.

THEAIT. Úgy van.

Id. Mert az egynek — helyeselni fogod ezt is — ismertetőjele a valami, a kettőnek az egy pár, a többnek pedig az egynéhány.

THEAIT. Már hogyan?

Id. A ki tehát nem valamiről beszél, az úgy látszik, E szükségképpen egyáltalán semmiről sem beszél.

THEAIT. Bizony hogy szükségképpen.

Id. E szerint nem kell-e vajjon még azt is megengednünk, hogy a ki ilyenről beszél, beszél ugyan (valamit), de mondani nem mond semmit, sőt azt kell mondanunk, hogy nem is beszél, ha tudniillik nemlétezőről próbál szólni.

THEAIT. Így persze, hogy a végére jutna az okoskodásunk a nehézségnek.

XXVI. Id. Hohó, ne mondj még olyan nagyot! Van ²³⁸ám még nehézségünk, drága barátom, sőt épp most jön a legnagyobb és a legfontosabb. Ott van ugyanis épp magának (az okoskodásunknak) kiindulópontja körül.

THEAIT. Hogy érted ezt? Mondd már és ne ötöljhatolj.

ΞΕ. Τῷ μὲν ὄντι που προσγένοιτ' ἂν τι τῶν ὄντων ἕτερον.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Μὴ ὄντι δέ τι τῶν ὄντων ἄρα προσγίγνεσθαι φήσομεν δυνατόν εἶναι;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Ἀριθμὸν δὴ τὸν ξύμπαντα τῶν ὄντων τίθεμεν.

B ΘΕΑΙ. | Εἴπερ γε καὶ ἄλλο τι θετέον ὡς ὄν.

ΞΕ. Μὴ τοίνυν μηδ' ἐπιχειρῶμεν ἀριθμοῦ μήτε πλήθος μήτε τὸ ἐν πρὸς τὸ μὴ ὄν προσφέρειν.

ΘΕΑΙ. Οὐκ οὖν ἂν ὀρθῶς γε, ὡς ἔοικεν, ἐπιχειροῖμεν, ὡς φησιν ὁ λόγος.

ΞΕ. Πῶς οὖν ἂν ἢ διὰ τοῦ στόματος φθέγγεαιτο ἂν τις ἢ καὶ τῇ διανοίᾳ τὸ παράπαν λάβοι τὰ μὴ ὄντα ἢ τὸ μὴ ὄν χωρὶς ἀριθμοῦ;

ΘΕΑΙ. Λέγε πῆ;

ΞΕ. Μὴ ὄντα μὲν ἐπειδὴν λέγωμεν, ἄρα οὐ πλήθος |

C ἐπιχειροῦμεν ἀριθμοῦ προστιθέναι;

ΘΕΑΙ. Τί μὴν;

ΞΕ. Μὴ ὄν δέ, ἄρα οὐ τὸ ἐν αὐτῷ;

ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε.

ΞΕ. Καὶ μὴν οὔτε δίκαιόν γε οὔτε ὀρθόν φαμεν ὄν ἐπιχειρεῖν μὴ ὄντι προσαρμόττειν.

ΘΕΑΙ. Λέγεις ἀληθέστατα.

ΞΕ. Συννοεῖς οὖν ὡς οὔτε φθέγγεσθαι δυνατόν ὀρθῶς οὔτ' εἰπεῖν οὔτε διανοηθῆναι τὸ μὴ ὄν αὐτὸ καθ' αὐτό, ἀλλ' ἔστιν ἀδιανόητόν τε καὶ ἄρρητον καὶ ἀφθεγκτον καὶ ἄλογον;

ID. A létezővel csak szembeállítható egy másik létező?

THEAIT. Már hogyan?

ID. Nemlétezővel pedig, mit gondolsz, lehet-e valami létezőt szembeállítanunk?

THEAIT. Már hogyan?

ID. A számokat már csak kivétel nélkül a létezőkhöz sorozzuk?

THEAIT. Ha ugyan van még más valami is, a mit létezőnek kell tételeznünk.

ID. Még csak meg se próbálhatjuk hát, hogy a szá-B
mok közül akár a többséget, akár az egyet a nemlétezőre vonatkoztassuk.

THEAIT. S a mint látszik, nem is valami helyesen próbálnók, már a hogy az okoskodásunk mutatja.

ID. Hogyan ejtheti ki tehát valaki az ajkán, vagy egyáltalán hogyan foghatja fel gondolatában a nemlétezőket, vagy a nemlétezőt szám nélkül?

THEAIT. Mondd, mi tekintetben?

ID. A mikor azt mondjuk, hogy nemlétezők, vajjon nem próbálunk-e meg számbeli többséget vonatkoztatni reájok? C

THEAIT. Már hogyan?

ID. Mikor pedig azt, hogy nemlétező, vajjon nem az egységet-e?

THEAIT. Világos, mint a nap.

ID. És még sem tartjuk sem jogosnak, sem helyesnek megpróbálni, hogy létezőt nemlétezőhöz kapcsoljunk.

THEAIT. Színigazság, a mit mondasz.

ID. Belátod-e hát most már, hogy se kimondani, se megnevezni, se elgondolni nem lehet helyesen a nemlétezőt a maga valóságában, hanem hogy ez elgondolhatatlan, megnevezhetetlen, kimondhatatlan és érthetetlen?

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

D. ΞΕ. Ἄρ' οὖν | ἐφευσάμην ἄρτι λέγων τὴν μείστην ἀπορίαν
εἶρεῖν αὐτοῦ περὶ;

ΘΕΑΙ. Τοῦ δὲ ἔτι μείζω τινὰ λέγειν ἄλλην ἔχομεν;

ΞΕ. Τί δέ, ὦ θαυμάσιε; οὐκ ἐννοεῖς αὐτοῖς τοῖς λεχθεῖ-
σιν ὅτι καὶ τὸν ἐλέγχοντα εἰς ἀπορίαν καθίστησι τὸ μὴ ὄν
οὕτως, ὥστε, ὅποταν αὐτὸ ἐπιχειρῇ τις ἐλέγχειν, ἐναντία
αὐτὸν αὐτῷ περὶ ἐκεῖνο ἀναγκάζεσθαι λέγειν;

ΘΕΑΙ. Πῶς φῆς; εἰπέ ἔτι σαφέστερον.

ΞΕ. Οὐδὲν δεῖ τὸ σαφέστερον ἐν ἐμοὶ σκοπεῖν. ἐγὼ μὲν
E γὰρ | ὑποθέμενος οὔτε ἑνὸς οὔτε ὧν πολλῶν τὸ μὴ ὄν δεῖν
μετέχειν, ἄρτι τε καὶ νῦν οὕτως ἐν αὐτὸ εἴρηκα· τὸ μὴ ὄν
γὰρ φημί. ξυνηεῖς τοι;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν αὖ καὶ σμικρὸν ἔμπροσθεν ἀφθεγκτόν τε
αὐτὸ καὶ ἄρρητον καὶ ἄλογον ἔφην εἶναι. ξυνέπει;

ΘΕΑΙ. Ξυνέπομαι. πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Οὐκοῦν τό γε εἶναι προσάπτειν πειρώμενος ἐναντία |
239 τοῖς πρόσθεν ἔλεγον;

ΘΕΑΙ. Φαίνει.

ΞΕ. Τί δέ; τοῦτο προσάπτων οὐχ ὡς ἐνὶ διελεγόμην;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἄλογόν τε λέγων καὶ ἄρρητον καὶ ἀφθεγκτον
ὡς γε πρὸς ἐν τὸν λόγον ἐποιούμην.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Φαμὲν δέ γε δεῖν, εἴπερ ὀρθῶς τις λέξει, μήτε ὡς

THEAIT. Tökéletesen be.

ID. Vajjon nem volt-e hát igazam, mikor azt monddottam, hogy a legnagyobb nehézséget említem majd róla.

THEAIT. Ennél csakugyan lehetne-e még nagyobb is, a mit meg kell említenünk?

ID. Micsoda? Te bámulatos ember! Hát nem veszed épp a mondottakból észre, hogy a nemlétező még a czáfolgatóját is annyira zavarba ejti, hogy a mikor czáfolgatni kezdi valaki, rávonatkozólag kénytelen-kelletlen ellenmondásba keveredik önnönmagával.

THEAIT. Hogy érted ezt? Beszélj világosabban.

ID. Rajtam ugyan senkifia ki ne próbálja ezt a *világosabbant*. Én ugyanis előre bocsájtottam, hogy se az egységben, se a többségben része ne legyen a nemlétezőnek és mégis éppen most is egynek monddottam, mert azt mondom, hogy nemlétező. Ezt csak érted?

THEAIT. Értem.

ID. De meg aztán kevéssel előbb viszont azt monddottam, hogy kimondhatatlan, megnevezhetetlen és érthetetlen. Igaz?

THEAIT. Persze, hogy igaz. Már hogyan volna?

ID. A mikor tehát megpróbáltam összekötni a létezéssel, nem monddottam az előbbieknél ellent?

THEAIT. Úgy látszik, hogy igen.

239

ID. S mikor ezzel összekötöttem, nem mint egyről beszéltem-e róla?

THEAIT. De bizony.

ID. S bárha érthetetlennek, megnevezhetetlennek és kimondhatatlannak monddottam, mégis mint egyről szőttem tovább okoskodásomat róla.

THEAIT. Már hogyan?

ID. Pedig azt állítjuk, hogy, ha helyesen akar beszélni

ἐν μήτε ὡς πολλὰ διορίζειν αὐτό, μηδὲ τὸ παράπαν αὐτὸ καλεῖν· ἐνὸς γὰρ εἶδει καὶ κατὰ ταύτην ἂν τὴν πρόσρησιν προσαγορεύοιτο.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι γε.

B XXVII. ΞΕ. Τὸν μὲν τοίνυν ἐμέ γ' | ἔτι τί τις ἂν λέγοι; καὶ γὰρ πάλαι καὶ τὰ νῦν ἠττημένον ἂν εὔροι περὶ τὸν τοῦ μὴ ὄντος ἔλεγχον. ὥστε ἐν ἔμοιγε λέγοντι, καθάπερ εἶπον, μὴ σκοπῶμεν τὴν ὀρθολογίαν περὶ τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' ἔα δὴ νῦν ἐν σοὶ σκεψώμεθα.

ΘΕΑΙ. Πῶς φῆς;

ΞΕ. Ἰθι ἡμῖν εὖ καὶ γενναίως, ἅτε νέος ὢν, ὅτι μάλιστα δύνασαι συντείνας πειράσθῃ, μήτε οὐσίαν μήτε τὸ ἐν μήτε πλήθος ἀριθμοῦ προστιθεὶς τῷ μὴ ὄντι. κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον φθέγγασθαί τι περὶ αὐτοῦ.

C ΘΕΑΙ. Πολλὴ μὲντ' ἂν με καὶ ἄτοπος ἔχοι | προθυμία τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰ σὲ τοιαῦθ' ὀρῶν πάσχοντα αὐτὸς ἐπιχειροίην.

ΞΕ. Ἄλλ' εἰ δοκεῖ, σὲ μὲν καὶ ἐμέ χαίρειν ἐῷμεν· ἕως δ' ἂν τινα δυναμένῳ δρᾶν τοῦτο ἐντυγχάνωμεν, μέχρι τούτου λέγωμεν ὡς παντὸς μᾶλλον πανούργως εἰς ἄπορον ὁ σοφιστής τόπον καταδέδουκεν.

ΘΕΑΙ. Καί μάλα δὴ φαίνεται.

ΞΕ. Τοιγαροῦν εἴ τινα φήσομεν αὐτὸν ἔχειν φανταστικὴν **D** τέχνην, βραδίως ἐκ ταύτης τῆς | χρείας τῶν λόγων ἀντιλαμβανόμενος ἡμῶν εἰς τοῦναντίον ἀποστρέφει τοὺς λόγους, ὅταν εἰδωλοποιὸν αὐτὸν καλῶμεν, ἀνερωτῶν τί ποτε τὸ παράπαν εἰδωλον λέγομεν. σκοπεῖν οὖν, ὦ Θεαίτητε, χρῆ, τί τις τῷ νεανίᾳ πρὸς τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρινεῖται.

valaki, akkor sem egynek, sem többnek nem szabad ezt meghatározni s egyáltalán nem is szabad megneveznie. Hiszen már magánál a megnevezésnél fogva is az egynek alakjában emlitené.

THEAIT. Mindenesetre.

XXVII. ID. De mit mondhat én rólam valaki most már? Hiszen a mi a nemlétezőnek czáfolatát illeti, láthatja, hogy már rég le vagyok verve s le különösen most. Így hát ne is az én fejtegetésemben kutassuk, a hogy említettem, a nemlétezőre vonatkozó helyes beszédmódot, hanem engedd, hogy azt rajtad vizsgálgassuk most már.

THEAIT. Hogy mondod?

ID. Előre hát, csak okosan és bátran! Hiszen fiatal vagy, hát szedd össze, a hogy csak tudod, minden erőt s próbáld meg, de a nélkül, hogy akár létet, akár számbeli egységet, vagy többséget kötnél a nemlétezővel össze, mondj valamit, de helyesen, róla.

THEAIT. Igazán az esztelenségig nagy próbálgatás-vágynak kellene engem meglepnie akkor, ha magam próbálnám meg, a mikor látom, hogy te így jártál.

ID. Hagyjuk tehát, ha úgy tetszik, az én meg a te személyedet. A míg pedig olyasvalakire találunk, a ki ezt meg tudja tenni, addig jelentsük ki, hogy rettenetes ravasul valami megközelíthetetlen helyre bujt el a sophista.

THEAIT. Nagyon is, úgy látszik.

ID. E szerint, ha azt állítjuk, hogy valami látszatos mesterséget űz, akkor az okoskodásnak ezen alkalmazásánál fogva könnyen ő keríti hatalmába s fordítja ellenkezőjére vissza az okoskodásunkat, s ha képutánzó-D nak mondjuk őt, megkérdezi, hogy ugyan mit is tartunk mi egyáltalán képnek. Jól meg kell hát gondolnunk, édes Theaitetos, hogy mit felel a kérdésére ennek a legénynek az ember.

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὅτι φήσομεν τά τε ἐν τοῖς ὕδασι καὶ κατόπτροις εἶδωλα, ἔτι καὶ τὰ γεγραμμένα καὶ τὰ τετυπωμένα καὶ τᾶλλα, ὅσα που τοιαῦτ' ἔσθ' ἕτερα.

Ε XXVIII. ΞΕ. Φανερός, ὦ Θεαίτητε, εἰ | σοφιστὴν οὐχ ἑωρακώς.

ΘΕΑΙ. Τί δῆ;

ΞΕ. Δόξει σοι μύειν ἢ παντάπασιν οὐκ ἔχειν ὄμματα.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Τὴν ἀπόκρισιν ὅταν οὕτως αὐτῷ διδῶς [εἰάν ἐν κατόπτροις ἢ πλάσμασι λέγῃς τι], καταγελάσεται σοι τῶν λόγων, ὅταν ὡς βλέποντι λέγῃς αὐτῷ, προσποιούμενος οὔτε κάτοπτρα 240 οὔτε ὕδατα | γινώσκειν οὔτε τὸ παράπαν ὕψιν, τὸ δ' ἐκ τῶν λόγων ἐρωτήσῃ σε μόνον.

ΘΕΑΙ. Ποῖον;

ΞΕ. Τὸ διὰ πάντων τούτων, ἃ πολλὰ εἰπὼν ἠξίωσας ἐνὶ προσειπεῖν ὀνόματι, φθεγεσάμενος εἶδωλον ἐπὶ πᾶσιν ὡς ἐν ὄν. λέγε οὖν καὶ ἀμύνου μηδὲν ὑποχωρῶν τὸν ἄνδρα.

ΘΕΑΙ. Τί δῆτα, ὦ ξένε, εἶδωλον ἂν φαίμεν εἶναι πλὴν γε τὸ πρὸς τάληθινὸν ἀφωμοιωμένον ἕτερον τοιοῦτον;

ΞΕ. Ὅτερον δὲ λέγεις τοιοῦτον ἀληθινόν, ἢ ἐπὶ τίνι τὸ | Β τοιοῦτον εἶπες;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ἀληθινόν γε, ἀλλ' εἰκὸς μὲν.

ΞΕ. Ἄρα τὸ ἀληθινὸν ὄντως ὄν λέγων;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ μὴ ἀληθινὸν ἄρ' ἐναντίον ἀληθοῦς;

THEAIT. Tiszta dolog, hogy a vízben és a tükörben levő képeket fogjuk említeni, meg azután a megfesteteket, a kifaragottakat s a többieket, a mik csak ebből a fajtából vannak.

XXVIII. ID. Biztosra veszem, hogy még nem láttál E sophistát, édes Theaitatos.

THEAIT. Már miért?

ID. Látni fogod, hogy vagy behunyja a szemét, vagy egyáltalán nincs is szeme.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Ha majd ilyenformán adod a feleletet neki [ha tükörben, vagy készítményben mondasz valamit], ki-neveti a beszédedet s mikor úgy szólsz hozzá, mint a ki lát, majd tetteteli, hogy ő se tükröt, se vizet, se egy-²⁴⁰általán látást nem ismer, s csakis az okoskodás alapján fog kérdezgetni téged.

THEAIT. S milyen dologról?

ID. Arról, a mi közös minden dologban, a miket, mint tömeget, említve *egy* névvel való megnevezésre érdemesítetttél, mikor valamennyiökről, mint *egy* létezőről, azt mondottad, hogy *kép*. Beszélj hát és véd megadat s meg ne hátrálj ez előtt az ember előtt.

THEAIT. Ugyan minek mondhatnók másnak a képet, kedves idegen, mint a valóság szerint utánképzett ilyen másiknak?

ID. Ezt a *másikat* is ilyen valóságnak mondod, vagy B mire érted ezt az *ilyent*?

THEAIT. Semmiképp se valóságnak, hanem csak hasonlónak hozzá.

ID. S vajjon a valóságot igazán létezőnek mondod-e?

THEAIT. Annak.

ID. A nemvalóságot pedig a valóság ellentétének, úgy-e?

ΘΕΑΙ. Τί μήν;

ΞΕ. Οὐκ ὄντως ὄν ἄρα λέγεις τὸ εἰκόσ, εἴπερ αὐτό γε μὴ ἀληθινὸν ἐρεῖς.

ΘΕΑΙ. Ἄλλ' ἔστι γε μήν πως.

ΞΕ. Οὐκ οὖν ἀληθῶς γε, φῆς.

ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν· πλήν γ' εἰκῶν ὄντως.

ΞΕ. Οὐκ ὄντως ὄν ἄρα ὄντως ἐστὶν ὄντος ἢ λέγομεν εἰκόνα;

C ΘΕΑΙ. | Κινδυνεύει τοιαύτην τινὰ πεπλέχθαι συμπλοκῆν τὸ μὴ ὄν τῷ ὄντι, καὶ μάλα ἄτοπον.

ΞΕ. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον; ὁρᾷς γοῦν ὅτι καὶ νῦν διὰ τῆς ἐπαλλάξεως ταύτης ὁ πολυκέφαλος σοφιστὴς ἠνάγκακεν ἡμᾶς τὸ μὴ ὄν οὐχ ἐκόντας ὁμολογεῖν εἶναι πως.

ΘΕΑΙ. Ὅρῳ καὶ μάλα.

ΞΕ. Τί δὲ δῆ; τὴν τέχνην αὐτοῦ τίνα ἀφορίσαντες ἡμῖν αὐτοῖς συμφωνεῖν οἰοί τε ἐσόμεθα;

ΘΕΑΙ. Πῆ καὶ τὸ ποῖόν τι φοβούμενος οὕτω λέγεις;

D ΞΕ. | Ὅταν περὶ τὸ φάντασμα αὐτὸν ἀπατᾶν φῶμεν καὶ τὴν τέχνην εἶναι τίνα ἀπατητικὴν αὐτοῦ, τότε πότερον ψευδῆ δοξάζειν τὴν ψυχὴν ἡμῶν φήσομεν ὑπὸ τῆς ἐκείνου τέχνης, ἢ τί ποτ' ἐροῦμεν;

ΘΕΑΙ. Τοῦτο· τί γὰρ ἂν ἄλλο εἴπαιμεν;

ΞΕ. Ψευδῆς δ' αὖ δόξα ἐστὶ τάναντία τοῖς οὖσι δοξάζουσα, ἢ πῶς;

ΘΕΑΙ. Τάναντία.

ΞΕ. Λέγεις ἄρα τὰ μὴ ὄντα δοξάζειν τὴν ψευδῆ δόξαν;

ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη.

E ΞΕ. Πότερον μὴ εἶναι τὰ μὴ | ὄντα δοξάζουσάν, ἢ πως εἶναι τὰ μηδαμῶς ὄντα;

THEAIT. Minek másnak ?

ID. Nem igazán létezőnek mondd tehát a hasonlót, ha ugyan nemvalóságnak mondd.

THEAIT. De mégis az bizonyos tekintetben.

ID. Csak hogy nem valósággal, úgy érted ?

THEAIT. Persze, hogy nem ; csakis másolata a létezőnek.

ID. Valósággal tehát nem igazán létező az, a mit a létező másolatának monduk ?

THEAIT. Úgy látszik, hogy ilyesféle kapcsolatba fonódott C össze a nemlétező a létezővel ; s ez nagyon különös.

ID. Már hogyan volna különös ? Legalább látod, hogy most is, épp ezzel a kölcsönös viszonynyal arra kényszerített bennünket ez a sokfejű sophista, hogy a nemlétezőt akaratumk ellenére valamiképp létezőnek valljuk.

THEAIT. Nagyon is látom.

ID. Hát azután hogy határozzuk meg a mesterségét, hogy minmagunkhoz teljesen következetesek maradhassunk ?

THEAIT. Hogyan és milyen valamitől féltedben mondd ezt ?

ID. A mikor ugyanis azt mondjuk, hogy a látszat-D képpel csal s a mestersége valami csalóka mesterség, vajjon akkor azt állítjuk-e, hogy lelkünk hamis dolgokat képzel az ő mestersége következtében, vagy mit állítunk ?

THEAIT. Ezt ; mit is állíthatnánk mást ?

ID. Hamis képzelet viszont az lesz, mely az ellenkezőjét képzelet a létezőknek vagy nem ?

THEAIT. Igen, az ellenkezőjét.

ID. E szerint azt gondolod, hogy a nemlétező dolgokat képzelet a hamis képzelet.

THEAIT. Okvetetlenül.

ID. Vajjon azt képzelet-e most már, hogy a nemlétező E dolgok nem léteznek, vagy hogy valamiképp mégis létezik, a mi egyáltalán nemlétező ?

ΘΕΑΙ. Εἶναι πως τὰ μὴ ὄντα δεῖ γε, εἴπερ φεύσεται ποτέ τις τι καὶ κατὰ βραχὺ.

ΞΕ. Τί δ' ; οὐ καὶ μηδαμῶς εἶναι τὰ πάντως ὄντα δοξάζεται ;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ τοῦτο δὴ ψεῦδος ;

ΘΕΑΙ. Καὶ τοῦτο.

ΞΔ. Καὶ λόγος, οἶμαι, ψευδῆς οὕτω κατὰ ταῦτα νομισθῆ-
241 σεται τὰ τε ὄντα λέγων μὴ εἶναι | καὶ τὰ μὴ ὄντα εἶναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως τοιοῦτος γένοιτο ;

ΞΕ. Σχεδὸν οὐδαμῶς· ἀλλὰ ταῦτα ὁ σοφιστῆς οὐ φήσει. ἢ τίς μηχανῆ συγχωρεῖν τινα τῶν εἰς φρονούντων, ὅταν ἀφθεγκτα καὶ ἄρρητα καὶ ἄλογα καὶ ἀδιανόητα προδιωμολογημένα ἢ τὰ πρὸ τούτων ὁμολογηθέντα ; μανθάνομεν, ὦ Θεαίτητε, ἃ λέγει ;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ μανθάνομεν, ὅτι τάναντία φήσει λέγειν ἡμᾶς τοῖς νῦν δὴ, ψευδῆ τολμήσαντας εἰπεῖν ὡς ἔστιν ἐν Β δόξαις τε καὶ κατὰ λόγους ; τῷ | γὰρ μὴ ὄντι τὸ ὄν προσάπτειν ἡμᾶς πολλάκις ἀναγκάζεσθαι, διομολογησαμένους νῦν δὴ που τοῦτο εἶναι πάντων ἀδυνατώτατον.

XXIX. ΞΕ. Ὀρθῶς ἀπεμνημόνευσας. ἀλλ' ὥρα δὴ βουλεύεσθαι τί χρὴ δρᾶν τοῦ σοφιστοῦ περὶ· τὰς γὰρ ἀντιλήψεις καὶ ἀπορίας, ἐάν αὐτὸν διερευνῶμεν ἐν τῇ τῶν ψευδουργῶν καὶ γοήτων τέχνῃ τιθέντες, ὁρᾶς ὡς εὐποροὶ καὶ πολλαί.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

ΞΕ. Μικρὸν μέρος τοίνυν αὐτῶν διεληλύθαμεν, οὐσῶν
C ὡς | ἔπος εἰπεῖν ἀπεράντων.

THEAIT. Valamiképp létezniök kell bizony a nemlétező dolgoknak is, ha ugyan valaha valaki valamiben, bárha csekélységben is, megtévedhet.

ID. Hát azt, hogy a minden tekintetben létező dolgok éppenséggel nem léteznek, nem képzelheti-e?

THEAIT. Képzelheti.

ID. S hamis dolog ez is most már?

THEAIT. Ez is hamis.

ID. S okoskodásnak is, gondolom, azt fogjuk ennél-fogva hamisnak nevezni, a mely a létezőt nemlétezőnek, a nemlétezőt pedig létezőnek mondja ki.

241

THEAIT. Már hogy is jöhetne ilyesvalami másképp létre?

ID. Majdnem sehogy. Ezt persze a sophista nem fogja megengedni. Vagy mily úton-módon is helyeselhetné, a kinek helyén van az esze, mikor már ezelőtt elismerte, hogy az előbb megengedett dolog kimondhatatlan, megnevezhetetlen, érthetetlen és elgondolhatatlan. Értjük-e, édes Theaitetos, mit jelent ez?

THEAIT. Már hogyne értenők, hogy azt fogja mondani, az ellenkezőjét állítjuk az iménti állításainknak, mert azt mertük mondani, hogy létezik hamis dolog a képzeletben is, meg az okoskodásban is; mert hiszen a B nemlétezővel vagyunk gyakran kénytelenek összekapcsolni a létezőt, holott csak épp az imént ismertük el, hogy ez merő lehetetlenség.

XXIX. ID. Jól emlékszel rá. De itt az ideje, hogy meghányjuk-vessük, mit tegyünk a sophistával: mert láthatod, hogy, ha a bűvészek és szemfényvesztők mesterségét tulajdonítva neki, akarjuk őt meghatározni, mily nagy bőségűek az ellenvetései és nehézségei.

THEAIT. Nagyon is.

ID. S csakis egy kicsinyke részükön mentünk még C keresztül, mikor az igazat megvallva végtelen a számuk.

ΘΕΑΙ. Ἀδύνατον γὰρ ἄν, ὡς ἔοικεν, εἶη τὸν σοφιστὴν ἔλειν, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει.

ΞΕ. Τί οὖν; ἀποστησόμεθα νῦν μαλθακισθέντες;

ΘΕΑΙ. Οὐκ οὖν ἔγωγέ φημι δεῖν, εἰ καὶ κατὰ σμικρὸν οἷοι τ' ἐπιλαβέσθαι πη τὰνδρός ἐσμεν.

ΞΕ. Ἐξείεις οὖν συγγνώμην καὶ καθάπερ νῦν εἶπες ἀγάπησεις, ἔάν πη καὶ κατὰ βραχὺ παρασπασώμεθα οὕτως ἰσχυροῦ λόγου;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐχ ἔξω;

D ΞΕ. Τόδε τοίνυν ἔτι | μᾶλλον παραιτοῦμαί σε.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Μή με οἷον πατραλοῖαν ὑπολάβῃς γίνεσθαι τινα.

ΘΕΑΙ. Τί δῆ;

ΞΕ. Τὸν τοῦ πατρὸς Παρμενίδου λόγον ἀναγκαῖον ἡμῖν ἀμνομένοις ἔσται βασανίζειν, καὶ βιάζεσθαι τό τε μὴ ὄν ὡς ἔστι κατὰ τι καὶ τὸ ὄν αὖ πάλιν ὡς οὐκ ἔστι πη.

ΘΕΑΙ. Φαίνεται τὸ τοιοῦτον διαμαχητέον ἐν τοῖς λόγοις.

ΞΕ. Πῶς γὰρ οὐ φαίνεται καὶ τὸ λεγόμενον δῆ τοῦτο E τυφλῷ; τούτων γὰρ μήτε ἐλεγχθέντων μήτε | ὁμολογηθέντων σχολῇ ποτέ τις οἶός τε ἔσται περὶ λόγων ψευδῶν λέγων ἢ δόξης, εἴτε εἰδώλων εἴτε εἰκόνων εἴτε μιμημάτων εἴτε φαντασμάτων αὐτῶν, ἢ καὶ περὶ τεχνῶν τῶν ὅσαι περὶ ταῦτά εἰσι, μὴ καταγέλαστος εἶναι τὰ ἐναντία ἀναγκαζόμενος αὐτῷ λέγειν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα.

THEAIT. Akkor hát lehetetlenség, úgy látszik, megfognunk a sophistát, ha csakugyan így áll a dolog.

ID. Micsoda? Kimerültünk s abbahagyjuk most már?

THEAIT. Már ezt éppen nem mondom, hogy tegyük, még ha csak egy kicsikét is meg tudjuk valahogy fogni azt az embert.

ID. Elnézéssel leszel tehát s a mint épp most mondtad, megelégszel azzal is, ha csak valamicskét is a magunk oldalára húzunk valahogy ebből a nagy okoskodásból?

THEAIT. Már hogyan lennék?

ID. Most meg aztán még nagyobb dologra kérlek. D

THEAIT. Ugyan mire?

ID. Hogy valahogy azt ne gondold rólam, hogy valami apagyilkos lesz belőlem.

THEAIT. Már miért?

ID. Mert ha segíteni akarunk magunkon, okvetetlenül meg kell ám Parmenides apánknak az okoskodását vizsgálnunk s kieroszakolnunk, hogy a nemlétező bizonyos tekintetben létezik s viszont a létező bizonyos szempontból nem létezik.

THEAIT. Úgy látszik, hogy csakugyan ilyesvalamit kell kivívnunk ebben a vitakérdésben.

ID. Már hogyan látszana úgy? Hiszen ezt már a vak is látja, a hogy mondani szokták. A míg ugyanis mind-**E** ezt vagy meg nem czáfoltuk, vagy helyben nem hagytuk, addig bajosan szólhat valaki csak egy szót is hamis okoskodásról és képzeletről, legyen ez kép, másolat, utánzat vagy éppen látszatkép, vagy az ezekre vonatkozó összes mesterségekről, mert azonnal nevetéssé lesz, mivel ellenmondásba kénytelen jutni önnön-magával.

THEAIT. Való igaz.

242 | **ΞΕ.** Διὰ ταῦτα μέντοι τολμητέον ἐπιτίθεσθαι τῷ πα-
 τρικῇ λόγῳ νῦν, ἢ τὸ παράπαν ἐατέον, εἰ τοῦτό τις εἶργει δρᾶν
 ὄκνος.

ΘΕΑΙ. Ἄλλ' ἡμᾶς τοῦτό γε μηδὲν μηδαμῆ εἶρέη.

ΞΕ. Τρίτον τοίνυν ἔτι σε σμικρόν τι παραιτήσομαι.

ΘΕΑΙ. Λέγε μόνον.

ΞΕ. Εἶπον νῦν δὴ λέγων ὡς πρὸς τὸν περὶ ταῦτ' ἔλεγχον
 ἀεὶ τε ἀπειρηκῶς ἐγὼ τυγχάνω καὶ δὴ καὶ τὰ νῦν.

ΘΕΑΙ. Εἶπες.

ΞΕ. Φοβοῦμαι δὴ τὰ εἰρημένα, μὴ ποτε διὰ ταῦτά σοι
 μανικὸς εἶναι δόξω παρὰ πόδα μεταβαλὼν ἐμαυτὸν ἄνω
Β καὶ | κάτω. σὴν γὰρ δὴ χάριν ἐλέγχειν τὸν λόγον ἐπιθησό-
 μεθα, ἐάνπερ ἐλέγχωμεν.

ΘΕΑΙ. Ὡς τοίνυν ἔμοιγε μηδαμῆ δόξωμ μηδὲν πλημμελεῖν,
 ἂν ἐπὶ τὸν ἔλεγχον τοῦτον καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἴης, θαρρῶν
 ἴθι τούτου γε ἔνεκα.

XXX. **ΞΕ.** Φέρε δὴ, τίνα ἀρχὴν τις ἂν ἄρξαιτο παρακιν-
 δυνευτικοῦ λόγου; δοκῶ μὲν γὰρ τήνδ', ὦ παῖ, τὴν ὀδὸν
 ἀναγκαιοτάτην ἡμῖν εἶναι τρέπεσθαι.

ΘΕΑΙ. Ποίαν δὴ;

ΞΕ. Τὰ δοκοῦντα νῦν ἐναργῶς ἔχειν ἐπισκέψασθαι πρῶτον,
Ο μὴ πη | τεταραγμένοι μὲν ὦμεν περὶ ταῦτα, βραδίως δ' ἀλλή-
 λους ὁμολογῶμεν ὡς εὐκρινῶς ἔχοντες.

ΘΕΑΙ. Λέγε σαφέστερον ὃ λέγεις.

ΞΕ. Εὐκόλως μοι δοκεῖ Παρμενίδης ἡμῖν διειλέχθαι καὶ

Id. Éppen ezért bátran meg kell hát ezt az apánkról²⁴² maradt állítást támadnunk, vagy tökéletesen otthagynunk, ha valami félszünk van és nem engedi ezt megtennünk.

THEAIT. De már minket csak ne gátoljon ebben semmi.

Id. De még harmadszor is kérek valami csekélységet tőled.

THEAIT. Csak mondd.

Id. Már az imént szólva említettem, hogy ennek a dolognak a czáfolatát én még eddig mindig megtagadtam s megtagadom most is.

THEAIT. Említetted.

Id. Most félek hát a szavaim miatt, hátha bolondnak látszom előtted miattuk, hogy hol le, hol fel ide-oda forgolódom. Mert hát már a te kedvéért csak megpróbáljuk s megczáfoljuk ezt az állítást, már ugyan ha megczáfoljuk.

THEAIT. Már én előttem bizony sehogy sem fogsz olyanak látszani, hogy bolondságot követsz el, ha ebbe a czáfolatba és bizonyításba bocsájtkozol. E felől hát csak fogj hozzá bátran.

XXX. Id. Rajta tehát, melyik részén is kezdhetné ezt a veszedelmes kérdést az ember? Én azt hiszem, édes fiam, hogy a legszükségesebb erre az útra fordulunk.

THEAIT. Melyikre?

Id. Először is azt kell megvizsgálunk, a mi már most is világosnak látszik előttünk, hogy valahogy^C zavart fogalmaink ne legyenek róla s csak úgy könnyen igazat ne adogassunk egymásnak, mintha tisztában volnánk a dologgal.

THEAIT. Mondd világosabban, a mit mondasz.

Id. Nekem úgy tetszik, hogy csak úgy félvállról fej-

πᾶς ὅστις πώποτε ἐπὶ κρίσιν ὥρμησε τοῦ τὰ ὄντα διορίσασθαι πόσα τε καὶ ποιά ἐστίν.

ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Μῶθόν τινα ἕκαστος φαίνεται μοι διηγεῖσθαι παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν, ὁ μὲν ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις
 Δένιοτε αὐτῶν ἅττα πη, τοτὲ δὲ καὶ φίλα | γιγνόμενα γάμους
 τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς τῶν ἐκγόνων παρέχεται· δύο δὲ
 ἕτερος εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, συναι-
 κίζει τε· αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι· τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἑλεατικὸν
 ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς
 ἑνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων οὕτω διεξέρχεται τοῖς
 μύθοις. Ἰάδες δὲ καὶ Σικελαὶ τινες ὕστερον Μοῦσαι ξυννε-
 Ενοήκασιν ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέςτατον | ἀμφοτέρα καὶ λέγειν
 ὡς τὸ ὄν πολλά τε καὶ ἓν ἐστίν, ἔχθρα δὲ καὶ φιλία συν-
 ἔχεται· διαφερόμενον γὰρ αἰεὶ ξυμφέρεται, φασὶν αἰ συντονώ-
 τεραι τῶν Μουσῶν· αἰ δὲ μαλακώτεραι τὸ μὲν αἰεὶ ταῦτα
 οὕτως ἔχειν ἐχάλασαν, ἐν μέρει δὲ τοτὲ μὲν ἓν εἶναι φασί
 243 τὸ πᾶν καὶ φίλον ὑπ' Ἀφροδίτης, τοτὲ δὲ | πολλὰ καὶ πολέ-
 μιον αὐτὸ αὐτῷ διὰ νεϊκός τι· ταῦτα δὲ πάντα εἰ μὲν ἀλη-
 θῶς τις ἢ μὴ τούτων εἴρηκε, χαλεπὸν καὶ πλημμελὲς οὕτω
 μεγάλα κλεινοῖς καὶ παλαιοῖς ἀνδράσιν ἐπιτιμᾶν· ἐκεῖνο δὲ
 ἀνεπίφθονον ἀποφήσασθαι.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ὅτι λίαν τῶν πολλῶν ἡμῶν ὑπεριδόντες ὠλιγώρη-
 σαν· οὐδὲν γὰρ φροντίσαντες εἴτ' ἐπακολουθοῦμεν αὐτοῖς

tegette azt előttünk Parmenidés, meg a ki csak belefogott valaha a létezők meghatározásának kérdésébe, hogy mennyi a számuk és milyenek.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Úgy látszik nekem, mintha mindegyikök csak egy-egy mesét mondott volna el nekünk, mint valami gyermekeknek. Az egyik, hogy a létezők száma három s egyikük-másikuk harczban áll néha egymással; majd hogy barátság jön létre köztük, összeházasodnak, gyermekeket nemzenek s utódokat nevelnek. A másik meg, hogy kettő: cseppfolyó és szilárd, vagy meleg és hideg; ezeket aztán eljegyzi és összeházasítja. Az eleaiak népsége pedig ott nálunk Xenophanestól,¹³ sőt még előbb-ről kezdve úgy adja elő a meséjét, hogy az úgynevezett minden csak egy létező. Néhány ioniai és szicíliai múzsa pedig azt eszelte ki később, hogy legbiztosabb, ha mind a kettőt összeköti és azt mondja az ember, hogy a létező sok is, meg egy is és ellenségeskedés,^E meg barátság tartja őket össze. A mikor ugyanis szétkülönödik, mindig újra egyesül, mondják a jobban feszítő múzsák.¹⁴ A kevésbé feszítő¹⁵ pedig már engednek valamit abból, hogy ez mindig így van; azt mondják, hogy a mindenség váltakozva majd egy s Aphrodite segítségével barátságban álló, majd meg hogy sok és czivakodásból önnönmagával ellenséges viszonyban²⁴³ élő. Hogy most már mindebben igaza van-e valamelyiköknek, vagy nincs, azt bajos volna eldönteni, sőt tapasztatlanság is ily nagyon híres és öreg embereket ócsárolgatni. Azt azonban ne vegyék rossz néven tőlünk, ha kereken kijelentjük...

THEAIT. Mit?

ID. Hogy minket, a nagy tömeget, ugyancsak lenéztek és semmibe se vettek. Nem törődve ugyanis azzal,

λέγουσιν εἴτε ἀπολειπόμεθα, περαίνουσι τὸ σφέτερον αὐτῶν |
B ἕκαστοι.

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις;

ΞΕ. Ὅταν τις αὐτῶν φθέγγηται λέγων ὡς ἔστιν ἢ γέγονεν ἢ γίγνεται πολλὰ ἢ ἐν ἢ δύο, καὶ θερμὸν αὐτὸ ψυχρῷ συγκερρανόμενον, ἄλλοθί πη διακρίσεις καὶ συγκρίσεις ὑποτιθεῖς, τούτων, ὦ Θεαίτητε, ἕκαστοτε σύ τι πρὸς θεῶν ξυνηεῖς ὅτι λέγουσιν; ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτε μὲν ἦν νεώτερος, τοῦτό τε τὸ νῦν ἀπορούμενον ὁπότε τις εἴποι, τὸ μὴ ὄν, ἀκριβῶς ᾤμην ξυνηέναι. νῦν δὲ ὀράς ἔν' ἐσμέν αὐτοῦ πέρι τῆς ἀπορίας.

C | **ΘΕΑΙ.** Ὅρῳ.

ΞΕ. Τάχα τοίνυν ἴσως οὐχ ἦττον καὶ κατὰ τὸ ὄν ταῦτόν τοῦτο πάθος εἰληφότες ἐν τῇ ψυχῇ περὶ μὲν τοῦτο εὐπορεῖν φαμεν καὶ μανθάνειν ὁπότεν τις αὐτὸ φθέγγηται, περὶ δὲ θάτερον οὐ, πρὸς ἀμφοτέρω ὁμοίως ἔχοντες.

ΘΕΑΙ. Ἴσως.

ΞΕ. Καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὴ τῶν προειρημένων ἡμῖν ταῦτόν τοῦτο εἰρήσθω.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

XXXI. ΞΕ. Τῶν μὲν τοίνυν πολλῶν πέρι καὶ μετὰ τοῦτο **D** σκεψόμεθ', ἂν δόξη, περὶ | δὲ τοῦ μεγίστου τε καὶ ἀρχηγοῦ πρώτου νῦν σκεπτέον.

ΘΕΑΙ. Τίνος δὴ λέγεις; ἢ δῆλον ὅτι τὸ ὄν φῆς πρῶτον δεῖν διερευνησασθαι, τί ποθ' οἱ λέγοντες αὐτὸ δηλοῦν ἡγοῦνται;

ΞΕ. Κατὰ πόδα γε, ὦ Θεαίτητε, ὑπέλαβες. λέγω γὰρ δὴ ταύτῃ δεῖν ποιείσθαι τὴν μέθοδον ἡμᾶς, οἷον αὐτῶν παρόν-

hogy vajjon követjük-e a beszédöket, vagy elmaradunk tőlük, mindegyikök véges-végig elmondja a maga mon-B dókáját.

THEAIT. Hogy mondod?

ID. A mikor például kimondja valamelyikök ezt a szót, hogy van, vagy létesült, vagy létesül, már akár sok, akár egy, akár kettő, majd ismét, hogy meleg hideggel vegyül össze, s ezért másutt elkülönödések és egyesüléseket tételez fel: vajjon az ég szerelmére, érted-e te mindannyiszor, édes Theaitetos, hogy mit mondanak? Mert én legalább, mikor még fiatalabb voltam, ha valaki ezt az éppen most kérdéses dolgot, a nemlétezőt, említette, azt hittem, hogy tökéletesen értem. Most pedig látod, hogy mekkora zavarban vagyunk miatta.

THEAIT. Látom.

ID. Könnyen meg lehet hát most már, hogy magára a létezőre nézve is szakasztott ebben az állapotban van a lelkünk, mikor azt mondjuk, hogy könnyen elbánunk vele s értjük, a mikor róla beszélnek, míg a másikat nem értjük, holott mind a kettővel egyformán állunk.

THEAIT. Meglehet.

ID. S ugyanezt mondhatnók most már a többi felsoroltuk dolgokról is.

THEAIT. Mindenesetre.

XXXI. ID. A nagy tömegre vonatkozókat hát, ha neked is úgy tetszik, majd később is megvizsgálhatjuk. Most először pedig a legtekintélyesebbet, a vezért kell megvizsgálunk.

THEAIT. Kiről beszélsz? Vagy világos dolog, hogy azt mondod, először is a létezőt kell kifürkésznünk, vajjon mit is akarnak hát vele, a kik emlegetik, kifejezni?

ID. Sarkamban vagy, édes Theaitetos. Csakugyan azt gondolom, hogy azon a módon kell vizsgálódásunkat

των αναπυθνανομένους ὧδε· φέρε, ὅποσοι θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἢ τινε δύο τοιοῦτω τὰ πάντ' εἶναι φατε, τί ποτε ἄρα τοῦτ' **E** ἐπ' ἀμφοῖν φθέγγεσθε, | λέγοντες ἄμφω καὶ ἑκάτερον εἶναι; τί τὸ εἶναι τοῦτο ὑπολάβωμεν ὕμῶν; πότερον τρίτον παρὰ τὰ δύο ἐκεῖνα, καὶ τρία τὸ πᾶν ἀλλὰ μὴ δύο ἔτι καθ' ὑμᾶς τιθῶμεν; οὐ γάρ που τοῖν γε δυοῖν καλοῦντες θάτερον ὄν ἀμφοτέρα ὁμοίως εἶναι λέγετε· σχεδὸν γὰρ ἂν ἀμφοτέρως ἓν, ἀλλ' οὐ δύο εἴτην.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΞΕ. Ἄλλ' ἄρα τὰ ἄμφω βούλεσθε καλεῖν ὄν;

ΘΕΑΙ. Ἴσως.

244 ΞΕ. Ἄλλ', ὦ φίλοι, φήσομεν, | κἂν οὕτω τὰ δύο λέγοιτε ἂν σαφέστατα ἓν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθότατα εἴρηκας.

ΞΕ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡμεῖς ἠπορήκαμεν, ὑμεῖς αὐτὰ ἡμῖν ἐμφανίζετε ἱκανῶς, τί ποτε βούλεσθε σημαίνειν ὅπταν ὄν φθέγγησθε. δῆλον γὰρ ὡς ὑμεῖς μὲν ταῦτα πάλοι γινώσκετε, ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ μὲν φόμεθα, νῦν δ' ἠπορήκαμεν. διδάσκετε οὖν πρῶτον τοῦτ' αὐτὸ ἡμᾶς, ἵνα μὴ δοξάζωμεν μανθάνειν μὲν τὰ λεγόμενα παρ' ὑμῶν, τὸ δὲ τούτου γίγνηται πᾶν **B** τοῦναντίον. ταῦτα δὲ | λέγοντές τε καὶ ἀξιοῦντες παρὰ τε **C** τούτων καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, ὅσοι πλεῖον ἑνὸς λέγουσι τὸ πᾶν εἶναι, μὴ, ὦ παῖ, τί πλημμυελήσομεν;

ΘΕΑΙ. Ἦμιστά γε.

XXXII. ΞΕ. Τί δέ; παρὰ τῶν ἓν τὸ πᾶν λεγόντων ἄρ' οὐ πευστέον εἰς δύναμιν τί ποτε λέγουσι τὸ ὄν;

vezetnünk, mintha itt volnának s mi kérdezetnők őket: Rajta tehát, kik a mindenséget melegnek és hidegnek, vagy két ilyesvalaminek állítjátok, mit is mondtok mind a kettőre akkor, mikor azt mondjátok, hogy együtt is, E meg külön-külön is léteznek? Mit értsünk mi ezen a ti létezésetekén? Talán egy harmadikat e mellett a kettő mellett? S így szerintetek háromnak, nem pedig kettőnek határozzuk meg a mindenséget? Mert csak nem állítjátok tán, mind a kettőt egyformán létezőnek, ha a kettő közül csakis az egyiket nevezitek létezőnek? Hiszen mind a két esetben körülbelül egy volnának, nem pedig kettő.

THEAIT. Igazad van.

ID. De talán mind a kettőt együtt akarjátok létezőnek nevezni?

THEAIT. Meglehet.

ID. De már, kedveseim, mondanók akkor nekik, világos, 214 mint a nap, hogy a kettőt így is csak egynek neveznék.

THEAIT. Találóan mondtad.

ID. Mivel tehát mi most tájékozatlanul állunk, ti vessetek kellő világot a kérdésre: mit is akartok tulajdonképp kifejezni azzal, mikor azt mondjátok, hogy létező. Mert csak tiszta dolog, hogy ti mindezt már rég tudjátok. Mi is hittük ezt ezelőtt, de most tájékozatlanul állunk. Először is erről magáról világosítsatok fel hát bennünket, hogy ne képzeljük, hogy értjük állításokat, mikor ennek épp az ellenkezője történik. És a mikor ezt mondjuk és kívánjuk ő tőlük is, meg a többi- B től is, a kik egynél többnek mondják a mindenséget, talán csak nem követünk el tapintatlanságot, úgy-e, fiam?

THEAIT. Legkevésebbé sem.

XXXII. ID. Hát azoktól, a kik egynek mondják a mindenséget, nem kell-e vajjon tehetségünk szerint kérdezetnünk, hogy minek tartják a létezőt?

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Τόδε τοῖνον ἀποκρινέσθων. ἔν ποῦ φατε μόνον εἶναι;
φαμέν γάρ, φήσουσιν. ἦ γάρ;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τί δέ; ὄν καλεῖτέ τι;

ΘΕΑΙ. Ναί.

C ΞΕ. Πότερον ὅπερ ἔν, ἐπὶ τῷ | αὐτῷ προσχρώμενοι δυοῖν
ὀνόμασιν, ἢ πῶς;

ΘΕΑΙ. Τίς οὖν αὐτοῖς ἢ μετὰ τοῦτ', ὧ ξένε, ἀπόκρισις;

ΞΕ. Δῆλον, ὧ Θεαίτητε, ὅτι τῷ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν
ὑποθεμένῳ πρὸς τὸ νῦν ἐρωτηθὲν καὶ πρὸς ἄλλο δὲ ὅτιοῦν
οὐ πάντων ῥᾶστον ἀποκρίνασθαι.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Τό τε δύο ὀνόματα εἶναι μηδὲν θέμενον πλὴν ἔν
καταγέλαστόν που.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὐ;

ΞΕ. Καὶ τὸ παράπαν γε ἀποδέχεσθαι τοῦ λέγοντος, ὡς
D ἔστιν | ὄνομά τι, λόγον οὐκ ἂν ἔχοι.

ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Τιθεῖς τε τοῦνομα τοῦ πράγματος ἕτερον δύο λέγει
πού τινε.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἂν ταῦτόν γε αὐτῷ τιθῆ τοῦνομα, ἢ μηδε-
νὸς ὄνομα ἀναγκασθήσεται λέγειν, εἰ δὲ τις αὐτὸ φήσει,
συμβήσεται τὸ ὄνομα ὀνόματος ὄνομα μόνον, ἄλλου δὲ
οὐδενὸς ὄν.

ΘΕΑΙ. Οὔτως.

ΞΕ. Καὶ τὸ ἔν γε, ἑνὸς ἔν ὄν μόνον, καὶ τοῦτο ὀνόματος
αὐτὸ τὸ ἔν ὄν.

ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη.

THEAIT. Már hogyan kellene?

ID. Erre feleljenek hát ők most már: Ti talán csakis az egyről mondjátok, hogy van? Csakis az egyről, felelik ők majd erre; nemde?

THEAIT. Persze.

ID. Hát aztán, létezőnek hívtok-e valamit?

THEAIT. Persze.

ID. S nemde, a mit egynek s így ugyanarra a dologra két nevet használtok, vagy nem?

THEAIT. Mi most már erre az ő feleletük, kedves idegen?

ID. Világos, édes Theaitetos, hogy, a ki ebből a feltevésből indul ki, annak erre a most kérdeztem, meg más egyéb ilyesféle dologra is nem éppen a legiskönynyebb megfelelnie.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Mert két nevet elfogadni és csak egy dolgot feltelezni nevetséges valami volna.

THEAIT. Már hogyan?

ID. Sőt egyáltalán annak az állításnak az elfogadása D is, hogy *van* valami név, értelem nélküli dolog volna.

THEAIT. Hogyan?

ID. Mert ha valaki a nevet a dologtól különböző valaminek állítja, akkor két valamiről beszél.

THEAIT. Persze.

ID. Ha pedig a nevet magát a dologgal magával azonosítja, akkor vagy semminek a nevét kénytelen állítani, vagy ha valami nevének mondja, akkor majd kisül, hogy a név csakis a névnek neve és semmi másnak.

THEAIT. Úgy van.

ID. És így az egy, mint csakis az egyhez tartozó egy,¹⁶ ez is csak a névnek a neve.

THEAIT. Szükségképpen.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ ὅλον ἕτερον τοῦ ὄντος ἑνὸς ἢ ταῦτ' ἄν φήσουσι τούτῳ;

Ε | ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ φήσουσί τε καὶ φασίν;

ΞΕ. Εἰ τοίνυν ὅλον ἐστίν, ὥσπερ καὶ Παρμενίδης λέγει,

πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ,

μεσσοῦθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μείζον

οὔτε τι βαιότερον πελέναι χρεόν ἐστί τῇ ἢ τῇ,

τοιούτῳ γε ὃν τὸ ὄν μέσον τε καὶ ἔσχατα ἔχει, ταῦτα δὲ ἔχον πᾶσα ἀνάγκη μέρη ἔχειν· ἢ πῶς;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

245 ΞΕ. Ἀλλὰ | μὲν τὸ γε μεμερισμένον πάθος μὲν τοῦ ἑνὸς ἔχειν ἐπὶ τοῖς μέρεσι πᾶσιν οὐδὲν ἀποκωλύει, καὶ ταύτῃ δὴ πᾶν τε ὄν καὶ ὅλον ἓν εἶναι.

ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ;

ΞΕ. Τὸ δὲ πεπονθὸς ταῦτα ἄρ' οὐκ ἀδύνατον αὐτὸ γε τὸ ἓν αὐτὸ εἶναι;

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Ἀμερές δὴπου δεῖ παντελῶς τό γε ἀληθῶς ἓν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον εἰρησθαι.

ΘΕΑΙ. Δεῖ γὰρ οὖν.

Β ΞΕ. Τὸ δὲ γε τοιοῦτον ἐκ | πολλῶν μερῶν ὄν οὐ συμφωνήσει τῷ [ὄλῳ] λόγῳ.

ΘΕΑΙ. Μανθάνω.

ΞΕ. Πότερον δὴ πάθος ἔχον τὸ ὄν τοῦ ἑνὸς οὕτως ἓν τε ἔσται καὶ ὅλον, ἢ παντάπασι μὴ λέγωμεν ὅλον εἶναι τὸ ὄν;

ΘΕΑΙ. Χαλεπὴν προβέβληκας αἴρεσιν.

ΞΕ. Ἀληθέστατα μέντοι λέγεις. πεπονθὸς τε γὰρ τὸ ὄν

ID. Hát aztán az *egész*et a létező egyből különböző másnak fogják-e állítani, vagy vele ugyanazon egynek?

THEAIT. Már hogyan állítanák, mikor már állítják is? E

ID. Ha tehát az egész az, a minék Parmenides is mondja:¹⁷

Teljes gömb tömegével egyenlő minden irányból,
Központjából is egy mindenfele; itt vagy amottan
Súlyra is egy súlyú, cseppel se nagyobb, se csekélyebb.

Ha tehát így van vele a dolog, akkor van a létezőnek közepe is, meg vége is; és ha ez így van, akkor szükségképpen vannak neki részei is; vagy nem?

THEAIT. Vannak.

ID. A részekkel bíró dolognak azonban bizonyára²⁴⁵ minden akadály nélkül meg van összes részeiben az egységbeli tulajdonsága s ilyképp aztán mint összesség és egész egység is egyszersmind.

THEAIT. Miért ne lenne?

ID. A minék pedig ilyesféle a tulajdonsága, vajjon nem lehetetlen dolog-e, hogy az maga legyen az egység a maga valóságában?

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Mert a valódi egységet helyes okoskodás szerint egyáltalán részekre nem oszthatónak kell állítani.

THEAIT. Persze, hogy ilyennek.

ID. Az efféle, sok részből álló dolog pedig nem igen fog megfelelni az [egésznek] okoskodásnak. B

THEAIT. Most már értem.

ID. Vajjon tehát, mivel ilyen az ő egységbeli tulajdonsága, egy és egész lesz-e a létező, vagy egyáltalán ne nevezzük egésznek?

THEAIT. Nehéz választást adtál fel.

ID. Nagyon igazat mondasz. Mert a mikor csaknem

ἐν εἶναι πως, οὐ ταῦτόν ὄν τῷ ἐνὶ φαίνεται, καὶ πλέονα δὴ
τὰ πάντα ἐνός ἔσται.

ΘΕΑΙ. Ναί.

C ΕΕ. Καὶ μὲν ἐάν γε τὸ ὄν ἢ μὴ ὄλον διὰ τὸ | πεπονθέναι
τὸ ὑπ' ἐκείνου πάθος, ἢ δὲ αὐτὸ τὸ ὄλον, ἐνδεές τὸ ὄν
ἑαυτοῦ ξυμβαίνει.

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΕΕ. Καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἑαυτοῦ στερόμενον
οὐκ ὄν ἔσται τὸ ὄν.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΕΕ. Καὶ ἐνός γε αὐ πλείω τὰ πάντα γίγνεται, τοῦ τε
ὄντος καὶ τοῦ ὄλου χωρὶς ἰδίαν ἑκατέρου φύσιν εἰληφότος.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΕΕ. Μὴ ὄντος δέ γε τὸ παράπαν τοῦ ὄλου, ταῦτά τε
D ταῦτα ὑπάρχει τῷ ὄντι καὶ πρὸς τῷ μὴ εἶναι μηδ' | ἂν γε-
νέσθαι ποτὲ ὄν.

ΘΕΑΙ. Τί δὴ;

ΕΕ. Τὸ γενόμενον ἀεὶ γέγονεν ὄλον· ὥστε οὔτε οὐσίαν
οὔτε γένεσιν ὡς οὐσαν δεῖ προσαγορεύειν [τὸ ἐν ἢ] τὸ ὄλον
ἐν τοῖς οὖσι μὴ τιθέντα.

ΘΕΑΙ. Παντάπασιν ἔοικε ταῦθ' οὕτως ἔχειν.

ΕΕ. Καὶ μὴν οὐδ' ὅποσονοῦν τι δεῖ μὴ ὄλον εἶναι· ποσόν
τι γὰρ ὄν, ὅποσον ἂν ἢ, τοσοῦτον ὄλον ἀναγκαῖον αὐτὸ εἶναι.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ γε.

ΕΕ. Καὶ τοίνυν ἄλλα μυρία ἀπεράντους ἀπορίας ἕκαστον
E εἰληφός φανεῖται τῷ τὸ ὄν | εἶτε δύο τινὲ εἶτε ἓν μόνον
εἶναι λέγοντι.

ΘΕΑΙ. Δηλοῖ σχεδὸν καὶ τὰ νῦν ὑποφαίνοντα· συνάπτεται

olyan tulajdonságú a létező, mint az egy, még se látszik az egygyel ugyanazonegynek s így több lesz most már az összesség is egynél.

THEAIT. Igaz.

ID. Ha pedig már a létező nem egész, mert annak C a tulajdonságát vette fel magára, hanem az egész a maga valóságában, akkor a létező bizonyára épp önmagának van híjával.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. S ennek az okoskodásnak értelmében már most, mint önmagától megfosztott, nemlétező lesz a létező.

THEAIT. Úgy van.

ID. S viszont az összesség is több lesz az egynél, ha már a létező is, meg az egész is külön-külön mind-egyikjüknek saját természetét kapta.

THEAIT. Persze.

ID. Nemlétező lévén pedig egyáltalán az egész, mindez illik egyformán a létezőre is és a mellett, hogy nem létezik, nem is létesült létező soha. D

THEAIT. Már miért?

ID. Mert a mi létesült, mindig mint egész létesült. Így tehát sem létről, sem létesülésről nem szabad mint létezőről beszélni, ha már [az egyet, vagy] az egészet nem soroljuk a létezők közé.

THEAIT. Teljességgel úgy látszik, hogy így van.

ID. De valamilyen nagynak se szabad bizonyára lennie a nemegésznek. Mert ha valamilyen, már a milyen, szükségképpen ugyanoly nagy egésznek is kell lennie.

THEAIT. Minden bizonynyal.

ID. Sőt száz meg száz más végtelen nehézségbe üt-közönek találja mindegyiköket, a ki akár két valaminek, akár csak egynek állítja a létezőt. E

THEAIT. Ezt körülbelül e mostani bizonyítékok is

γὰρ ἕτερον ἐξ ἄλλου, μείζω καὶ χαλεπωτέραν φέρον περὶ τῶν ἔμπροσθεν ἀεὶ ῥηθέντων πλάνην.

XXIII. ΕΕ. Τοὺς μὲν τοίνυν διακριβολογουμένους ὄντος τε πέρι καὶ μὴ πάντας μὲν οὐ διεληλύθαμεν, ὅμως δὲ ἱκανῶς ἐχέτω· τοὺς δὲ ἄλλως λέγοντας αὐθρατέον, ἵν' ἐκ πάντων
246 εἰδῶμεν ὅτι τὸ ὄν τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν εὐπορώτερον | εἰπεῖν ὅτι ποτ' ἔστιν.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν πορεύεσθαι χρὴ καὶ ἐπὶ τούτους.

ΕΕ. Καὶ μὴν ἔοικέ γε ἐν αὐτοῖς οἷον γιγαντομαχία τις εἶναι διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν περὶ τῆς οὐσίας πρὸς ἀλλήλους.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΕΕ. Οἱ μὲν εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου πάντα ἔλκουσι, ταῖς χερσὶν ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρῦς περιλαμβά-
νοντες. τῶν γὰρ τοιούτων ἐφαπτόμενοι πάντων δισχυρίζονται
τοῦτο εἶναι μόνον ὃ παρέχει προσβολὴν καὶ ἐπαφὴν τινα,
B ταῦτόν σῶμα καὶ οὐσίαν ὀριζόμενοι, τῶν δὲ ἄλλων | εἶ τις
τί φησι μὴ σῶμα ἔχον εἶναι, καταφρονοῦντες τὸ παράπαν καὶ
οὐδὲν ἐθέλοντες ἄλλο ἀκούειν.

ΘΕΑΙ. Ἦ δεινὸς εἴρηκας ἄνδρας· ἤδη γὰρ καὶ ἐγὼ τούτων συχνοῖς προσέτυχον.

ΕΕ. Τοιγαροῦν οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀμφισβητοῦντες μάλα εὐλαβῶς ἄνωθεν ἐξ ἀοράτου ποθὲν ἀμύονται, νοητὰ ἄττα
καὶ ἀσώματα εἶδη βιαζόμενοι τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν εἶναι·
τὰ δὲ ἐκεῖνων σώματα καὶ τὴν λεγομένην ὑπ' αὐτῶν ἀλή-
C θειαν κατὰ σμικρὰ | διαθραύοντες ἐν τοῖς λόγοις γένεσιν

igazolják. Mert hiszen az egyik a másikából szövődik s egyre nagyobb s leküzdhetetlenebb bonyodalmat hoz bele az előbb megállapítottakba.

XXXIII. ID. Nem mentünk ugyan még véges-végig valamennyiökön, a kik a létezőt s nemlétezőt így töviről-hegyire vizsgálgtják, de mégis legyen ebből elég ennyi. Most pedig azokat vizsgáljuk meg, a kik másképp gondolkodnak, hogy az egészből láthassuk, hogy a létezőről egy mákszemnyivel se könnyebb megmondani, micsoda, mint a nemlétezőről.

246

THEAIT. Hát persze, hogy ezeknek is neki kell mennünk.

ID. S valóban úgy látszik, hogy valami gigászi küzdelem folyik közöttük, mikor a létről úgy egymás között vitatkoznak.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Némelyek például mindent lehúznak az égből¹⁸ és a láthatatlan világból a földre s fogdosgatják a kezükkel, akárcsak a követ, vagy a tölgyfát. Minden effélebe kapaszkodva ugyanis vitatják, hogy csak az létezik, a mi megfogható és megtapintható, s egyszersem a tetet és a létet ugyanazonegynek határozzák meg, ha B pedig más valamiről azt találja mondani valaki, hogy mint testtel nem bíró dolog létezik, azt teljesen megvetik s egy árva szót sem akarnak hallani többé.

THEAIT. Igazán veszedelmes népség, a kiket említisz. Már én is többekkel találkoztam közülük.

ID. Ezért is hát nagyon óvatosan védik, a kik velök vitatkoznak, onnan felülről a láthatatlan világból ellenök magukat: Bizonyos gondolati és testetlen alakokat erőszakosan valóságos lété tesznek; az ő testüket, nemkülönben az ő állított valóságukat pedig vizsgálódásaikban apróra szétmorzsolják s lét helyett változásban C

ἀντ' οὐσίας φερομένην τινὰ προσαγορεύουσιν. ἐν μέσῳ δὲ περὶ ταῦτα ἄπλετος ἀμφοτέρων μάχη τις, ὧ θεαίτητε, αἰ ξυνέστηκεν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

ΞΕ. Παρ' ἀμφοῖν τοίνυν τοῖν γενοῖν κατὰ μέρος λάβωμεν λόγον ὑπὲρ ἧς τίθενται τῆς οὐσίας.

ΘΕΑΙ. Πῶς οὖν δὴ ληψόμεθα;

ΞΕ. Παρὰ μὲν τῶν ἐν εἶδεσιν αὐτὴν τιθεμένων ῥᾶον ἡμερώτεροι γάρ· παρὰ δὲ τῶν εἰς σῶμα πάντα ἐλκόντων δ βία | χαλεπώτερον, ἴσως δὲ καὶ σχεδὸν ἀδύνατον. ἀλλ' ὥδέ μοι δεῖν δοκεῖ περὶ αὐτῶν δρᾶν.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Μάλιστα μὲν, εἴ πη δυνατόν ἦν, ἔργῳ βελτίους αὐτοὺς ποιεῖν· εἰ δὲ τοῦτο μὴ ἐγχωρεῖ, λόγῳ ποιῶμεν, ὑποτιθέμενοι νομιμώτερον αὐτοὺς ἢ νῦν ἐθέλοντας ἂν ἀποκρίνασθαι. τὸ γὰρ ὁμολογηθὲν παρὰ βελτιόνων που κυριώτερον ἢ τὸ παρὰ χειρόνων· ἡμεῖς δὲ οὐ τούτων φροντίζομεν, ἀλλὰ τᾶληθὲς ζητοῦμεν.

Ε ΘΕΑΙ. | Ὅρθότατα.

XXXIV. ΞΕ. Κέλευε δὴ τοὺς βελτίους γεγονότας ἀποκρίνασθαι σοι, καὶ τὸ λεχθὲν παρ' αὐτῶν ἀφερμήνευε.

ΘΕΑΙ. Ταῦτ' ἔσται.

ΞΕ. Λεγόντων δὴ θνητῶν ζῶον εἶ φασιν εἶναι τι.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὗ;

ΞΕ. Τοῦτο δὲ οὐ σῶμα ἔμφυχον ὁμολογοῦσιν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

ΞΕ. Τιθέντες τι τῶν ὄντων ψυχὴν;

247 | ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τί δὲ; ψυχὴν οὐ τὴν μὲν δικαίαν, τὴν δὲ ἀδικὴν φασιν εἶναι, καὶ τὴν μὲν φρόνιμον, τὴν δὲ ἄφρονα;

levő létesülésnek nevezik. Ezért mindig rettenetes küzdelem folyt a két párt közt a középben, édes Theaitetos.

THEAIT. Igaz.

ID. Kérjünk tehát mindkét párttól sorban számot az ő létmeghatározásukról.

THEAIT. És hogyan fogjuk ezt megkapni?

ID. Azoktól, a kik alakokba helyezik, könnyebben; mert ezek szelidebb természetűek. De azoktól, a kik mident erőszakkal testbe húznak bele, már nehezebben, D sőt talán éppenséggel sehogysem. S nekem mégis úgy tetszik, hogy éppen velők kellene elkezdenünk.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Mindenekelőtt, ha menne valahogy a dolog, tetel kellene őket megjavítanunk; de ha ez sehogy se megy, tegyük ezt szóval, feltéve persze, hogy majd tisztességesebben felelgetnek, mint most. Megjavult embereknek helyeslő vallomása többet ér ugyanis, mint a rosszaké. Máskülönben pedig nem ő velők törődünk hanem az igazságot kutatjuk.

THEAIT. Való igaz. E

XXXIV. ID. Feleltesd meg hát ezeket a megjavultakat s add elő a mondandóikat.

THEAIT. Hát legyen.

ID. Mondják meg hát, van-e az ő állításuk szerint valami halandó teremtmény.

THEAIT. Már hogyne volna.

ID. És nem vallják-e be, hogy ez lélekkel felruházott test?

THEAIT. Mindenesetre.

ID. S a lelket valami létezőnek tételezik-e?

THEAIT. Persze. 247

ID. Hát aztán a lelket egyszer nem igazságosnak, egyszer meg igazságtalannak, meg aztán eszesnek és esztelennek állítják-e?

ΘΕΑΙ. Τί μὴν;

ΞΕ Ἄλλ' οὐ δικαιοσύνης ἔξει καὶ παρουσία τοιαύτην αὐτῶν ἐκάστην γίνεσθαι, καὶ τῶν ἐναντίων τὴν ἐναντίαν;

ΘΕΑΙ. Ναί, καὶ ταῦτα ξύμφασιν.

ΞΕ Ἀλλὰ μὴν τό γε δυνατόν τῳ παραγίνεσθαι καὶ ἀπογίνεσθαι πάντως εἶναι τί φήσουσιν.

ΘΕΑΙ. Φασὶ μὲν οὖν.

B ΞΕ. Οὐσης οὖν δικαιοσύνης καὶ | φρονήσεως καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς καὶ τῶν ἐναντίων, καὶ δὴ καὶ ψυχῆς, ἐν ἧ ταῦτα ἐγγίγνεται, πότερον ὄρατόν καὶ ἀπτόν εἶναι φασὶ τι αὐτῶν ἢ πάντα ἀόρατα;

ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οὐδὲν τούτων γε ὄρατόν.

ΞΕ. Τί δέ; τῶν τοιούτων μῶν σῶμά τι λέγουσιν ἔσχειν;

ΘΕΑΙ. Τοῦτο οὐκέτι κατὰ ταῦτά ἀποκρίνονται πᾶν, ἀλλὰ τὴν μὲν ψυχὴν αὐτὴν δοκεῖν σφίσι σῶμά τι κεκτήσθαι, φρόνησιν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὧν ἠρώτηκας, ἀσχύ-
C νονται τὸ τολμᾶν ἢ μηδὲν τῶν | ὄντων αὐτὰ ὁμολογεῖν ἢ πάντ' εἶναι σώματα δισχυρίζεσθαι.

ΞΕ. Σαφῶς γὰρ ἡμῖν, ὦ Θεαίτητε, βελτίους γεγόνασιν ἄνδρες· ἐπεὶ τούτων οὐδ' ἂν ἐν ἐπαισχυνθείεν οἳ γε αὐτῶν σπαρτοὶ τε καὶ αὐτόχθονες, ἀλλὰ διατείνονται ἂν πᾶν, ὃ μὴ δυνατόι ταῖς χερσὶ ξυμπιέξουσιν εἰσίν, ὡς ἄρα τοῦτο οὐδὲν τὸ παράπαν ἐστίν.

ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οἷα διανοοῦνται λέγεις.

ΞΕ. Πάλιν τοίνυν ἀνερωτῶμεν αὐτούς· εἰ γάρ τι καὶ σμι-
D κρὸν ἐθέλουσι τῶν ὄντων συγχωρεῖν ἀσώματον, | ἔξαρκεῖ. τὸ

THEAIT. Miért ne?

ID. De nem az igazságosságnak bírása és jelenléte következtében lesz-e mindegyikök ilyené s az ellenkezőké következtében ellenkezővé?

THEAIT. Persze, hogy azt is helybenhagyják.

ID. Sőt helyeslik bizonyára még azt is, hogy, a mi benne lehet valamiben meg hiányozhatik is valamiből, egyáltalában létezik.

THEAIT. Helyeslik hát.

ID. Ha tehát már létezik igazságosság, belátás és B más egyéb erény, meg az ellenkezőik s ha van továbbá lélek is, a melyben megvan mindez, vajjon láthatónak és tapinthatónak mondják-e valamelyiköket, vagy valamennyit láthatatlannak?

THEAIT. Bizony éppen semmit se láthatónak ezekből.

ID. Hát aztán csak nem állítják, hogy teste van valamelyiköknek?

THEAIT. Erre már nem ekképpen adják meg egészben a választ, hanem hogy nekik úgy tetszik, mintha csak magának a léleknek volna valami teste, de a belátásról és a többi összes kérdezted dolgokról már restel- C kedve helyeselni nem merik, hogy egyikök sem létező, se erősen állítani, hogy valamennyiök test.

ID. Világos tehát előttünk, édes Theaitetos, hogy megjavultak ezek az emberek. Mert máskülönben sem a földbe-vetettek, sem a földből-termettek¹⁹ egyetlen egy ilyes dologtól nem húzódoznának közöttük, hanem minden erejükből csak azt hajtogatnák, hogy mindaz, a mit a kezükkel össze nem fogdoshatnak, ez egyáltalán mind semmi.

THEAIT. Igazán eltaláltad a gondolataikat.

ID. S most kérdezzük meg újra őket. Mert ha a létező dolgok közül csak egy mákszemnyit is testetlen- D

γὰρ ἐπὶ τε τούτοις ἅμα καὶ ἐπ' ἐκείνοις ὅσα ἔχει σῶμα
 ξυμφυῆς γεγονός, εἰς ὃ βλέποντες ἀμφότερα εἶναι λέγουσι,
 τοῦτο αὐτοῖς ῥητέον. τάχ' οὖν ἴσως ἂν ἀποροῖεν. εἰ δὴ τι
 τοιοῦτον πεπόνθασι, σκόπει, προτεινομένων ἡμῶν, ἄρ' ἐθέλοιεν
 ἂν δέχεσθαι καὶ ὁμολογεῖν τοιόνδ' εἶναι τὸ ὄν.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δὴ; λέγε, καὶ τάχα εἰσόμεθα.

ΞΕ. Λέγω δὴ τὸ καὶ ὅποιανοῦν τινα κεκτημένον δύναμιν
 εἴτ' εἰς τὸ ποιεῖν ἕτερον ὅτιοῦν πεφυκός εἴτ' εἰς | τὸ παθεῖν
 καὶ σμικρότατον ὑπὸ τοῦ φαυλοτάτου, κἄν εἰ μόνον εἰς
 ἅπαξ, πᾶν τοῦτο ὄντως εἶναι· τίθεμαι γὰρ ὄρον ὀρίζειν τὰ
 ὄντα, ὡς ἔστιν οὐκ ἄλλο τι πλὴν δύναμις.

ΘΕΑΙ. Ἄλλ' ἐπεὶ αὐτοὶ γε οὐκ ἔχουσιν ἐν τῷ παρόντι
 τούτου βέλτιον λέγειν, δέχονται τοῦτο.

ΞΕ. Καλῶς· ἴσως γὰρ ἂν εἰς ὕστερον ἡμῖν τε καὶ τούτοις
²⁴⁸ ἕτερον ἂν φανείη. πρὸς μὲν οὖν τούτους τοῦτο | ἡμῖν ἐνταῦθα
 μενέτω ξυνομολογηθέν.

ΘΕΑΙ. Μένει.

XXXV. ΞΕ. Πρὸς δὴ τοὺς ἐτέρους ἴωμεν, τοὺς τῶν εἰδῶν
 φίλους· σὺ δ' ἡμῖν καὶ τὰ παρὰ τούτων ἀφερμήγνευε.

ΘΕΑΙ. Ταῦτ' ἔσται.

ΞΕ. Γένεσιν, τὴν δὲ οὐσίαν χωρὶς που διελόμενοι λέγετε;
 ἢ γάρ;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ σῶματι μὲν ἡμᾶς γενέσει δι' αἰσθήσεως κοινω-

nek volnának szivesek bevallani, már elegendő. Erre feleljenek hát, hogy úgy ezekben a dolgokban, mint velök együtt mindazokban, a melyeknek testök van, mi az a bennök rejlő közös valami, a mit szemök előtt tartva, azokat is, meg ezeket is létezőknek mondják. Meglehet, hogy tán nem is sejtik. Ha csakugyan ez volna a bajuk, nézz csak utána, hátha kedvök jönne elfogadni, ha mi tálalnók ki eléjük s beleegyeznének abba, hogy ilyen a létezőnek sajátsága.

THEAIT. Már milyen? Mondd csak s mindjárt tudni fogjuk.

ID. Azt állítom tehát, hogy a mi csak egyáltalán bír azzal a hatékonysággal, hogy vagy egy másik bármilyen **E** dologra tevékenykedni tud, vagy a legcsekélyebb dologtól a legkevesebbet is — még ha csak egyetlenegyszer is — elszenvedni, mindez valóban létezik. Hogy meghatározást adjak, azt állítom tehát a létezőről, hogy a létező nem egyéb, mint hatékonyság.

THEAIT. Mivel pedig ők maguk sem tudnak e pillanatban jobbat mondani ennél, hát elfogadják.

ID. Helyes. Könnyen megeshetik ugyanis, hogy később nekünk is, meg nekik is más valami jut az eszünkbe. ²⁴⁸ Most hát csak ez a megállapodásunk maradjon meg itt velök szemben.

THEAIT. Ez marad.

XXXV. ID. Most pedig térjünk át a többiekre, a [gondolati] alakok barátaira. S te nyomozd ki nekünk most már az ő nézetüket is.

THEAIT. Legyen.

ID. A létesülést és a létet egymástól elkülönítve emlegetitek, úgy-e?

THEAIT. Persze.

ID. Testünkkel érzékelésünknel fogva a létesüléssel

νεῖν, διὰ λογισμοῦ δὲ φυγῆ πρὸς τὴν ὄντως οὐσίαν, ἣν αἰεὶ κατὰ ταῦτα ὡσαύτως ἔχειν φατέ, γένεσιν δὲ ἄλλοτε ἄλλως.

B | ΘΕΑΙ. Φαμέν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τὸ δὲ δὴ κοινωνεῖν, ὧ πάντων ἄριστοι, τί τοῦθ' ὑμᾶς ἐπ' ἀμφοῖν λέγειν φῶμεν; ἄρ' οὐ τὸ νῦν δὴ παρ' ἡμῶν ῥηθέν;

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Πάθημα ἢ ποίημα ἐκ δυνάμεως τινος ἀπὸ τῶν πρὸς ἀλληλα ξυνιόντων γιγνόμενον τάχ' οὖν, ὧ Θεαίτητε, αὐτῶν τὴν πρὸς ταῦτα ἀπόκρισιν σὺ μὲν οὐ κατακούεις, ἐγὼ δὲ ἴσως διὰ συνήθειαν.

ΘΕΑΙ. Τίν' οὖν δὴ λέγουσι λόγον;

C ΞΕ. Οὐ συγχωροῦσιν ἡμῖν τὸ νῦν δὴ | ῥηθέν πρὸς τοὺς γηγενεῖς οὐσίας πέρι.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ἰκανὸν ἔθεμεν ὅρον πού τῶν ὄντων, ὅταν τῆ παρῆ ἢ τοῦ πάσχειν ἢ δρᾶν καὶ πρὸς τὸ σμικρότατον δύναμις;

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Πρὸς δὴ ταῦτα τόδε λέγουσιν, ὅτι γενέσει μὲν μέτεστι τοῦ πάσχειν καὶ ποιεῖν δυνάμεως, πρὸς δὲ οὐσίαν τούτων οὐδετέρου τὴν δύναμιν ἀρμόττειν φασίν.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν λέγουσί τι;

D πυθέσθαι | σαφέστερον, εἰ προσομολογοῦσι τὴν μὲν ψυχὴν γινώσκειν, τὴν δ' οὐσίαν γινώσκεσθαι.

vagyunk közösségben, lelkünkkel pedig gondolkodásunknál fogva a léttel a maga valóságában, melyet ti mindig ugyanazonegynek és olyannak állítottok, míg a létesülést hol ilyennek, hol olyannak.

THEAIT. Persze, hogy ilyenek.

B

ID. De mit értsünk már, ti legderekbabb emberei a világnak, ezen a ti kifejezéseken: közösségben lenni mind a kettővel? Vajjon nem azt-e, a mit épp az imént említettünk?

THEAIT. Ugyan mit?

ID. A szenvedést és a tevékenykedést, a mely az egymással közösségbe jutó dolgoknak bizonyos hatékonyságából ered. Meglehet, édes Theaitetos, hogy te nem érted meg ebbeli feleletöket, de én talán meg csupa megszokottságból.

THEAIT. Miféle okoskodással állnak hát ők elő?

ID. Nem egyeznek bele abba, a mit mi a földszü-C lötteknek az imént mondottunk a létről.

THEAIT. S mi az?

ID. Azt állítottuk, úgy-e, hogy elegendő meghatározása a létezőnek, ha megvan valamiben még a legcsekélyebb dologgal szemben is a szenvedésre, vagy tevékenységre való hatékonyság?

THEAIT. Persze.

ID. Ők pedig azt válaszolják erre, hogy a létesülésnek csakugyan része van a szenvedésre és tevékenységre való hatékonyságban, de viszont azt mondják, hogy a létben már egyikőjükre sincs meg a hatékonyság.

THEAIT. S nem mondanak-e vele valamit?

ID. Erre nekünk viszont azt kell felelnünk, hogy még világosabban óhajtjuk megtudni tőlük, vajjon beleegyeznek-e abba, hogy a lélek megismerhet, a lét pedig D megismerhető.

ΘΕΑΙ. Φασὶ μὴν τοῦτό γε.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ γινώσκειν ἢ τὸ γινώσκεισθαι φατε ποῖημα ἢ πάθος ἢ ἀμφοτέρων; ἢ τὸ μὲν πάθημα, τὸ δὲ θάτερον; ἢ παντάπασιν οὐδέτερον οὐδετέρου τούτων μεταλαμβάνειν;

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὡς οὐδέτερον οὐδετέρου· τάναντία γὰρ ἂν τοῖς ἔμπροσθεν λέγοιεν.

ΞΕ. Μανθάνω· τόδε γε, ὡς τὸ γινώσκειν εἶπερ ἔσται
 Ε ποιεῖν τι, τὸ | γινωσκόμενον ἀναγκαῖον αὐτῷ ξυμβαίνει πάσχειν.
 τὴν οὐσίαν δὴ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον γινωσκομένην ὑπὸ τῆς
 γνώσεως, καθ' ὅσον γινώσκειται, κατὰ τοσοῦτον κινεῖσθαι διὰ
 τὸ πάσχειν, ὃ δὴ φαμεν οὐκ ἂν γενέσθαι περὶ τὸ ἡρεμοῦν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθως.

ΞΕ. Τί δὲ πρὸς Διός; ὡς ἀληθῶς κίνησιν καὶ ζωὴν καὶ
 ψυχὴν καὶ φρόνησιν ἢ ῥαδίως πεισθησόμεθα τῇ παντελῶς
 219 ὄντι μὴ παρεῖναι, μηδὲ ζῆν αὐτὸ μηδὲ | φρονεῖν, ἀλλὰ σεμνὸν
 καὶ ἄγιον, νοῦν οὐκ ἔχον, ἀκίνητον ἐστὸς εἶναι;

ΘΕΑΙ. Δεινὸν μὲντ' ἂν, ὧ ξένε, λόγον συγχωροῦμεν.

ΞΕ. Ἀλλὰ νοῦν μὲν ἔχειν, ζωὴν δὲ μὴ φῶμεν;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφοτέρα ἐνόητ' αὐτῷ λέγομεν, οὐ
 μὴν ἐν ψυχῇ γε φήσομεν αὐτὸ ἔχειν αὐτά;

ΘΕΑΙ. Καὶ τίν' ἂν ἕτερον ἔχοι τρόπον;

ΞΕ. Ἀλλὰ δῆτα νοῦν μὲν καὶ ζωὴν καὶ ψυχὴν, ἀκίνητον
 μέντοι τὸ παράπαν ἔμφυχον ὃν ἐστάναι;

THEAIT. Ebbe bizonyára beleegyeznek.

ID. Hát aztán a megismerést és a megismerhetőséget tevékenységnek, vagy szenvedésnek, avagy éppen mind a kettőnek állítjátok-e? Vagy hogy az egyik szenvedő állapot, a másik meg az ellenkezője? Vagy hogy egyáltalán egyikőjüknek sincs egyikben sem része?

THEAIT. Világos, hogy egyikőjüknek sincs egyikben se; mert különben ellenmondásba jutnának előbbi állításaiikkal.

ID. Értem; mert ha a megismerés valami tevékenység, akkor a megismerhetőség viszont szükségképpen szenvedőleg viselkedik. A lét aztán, ezen okoskodás E szerint, mivel a megismeréstől megismertetik, már a mennyire megismertetik, annyira mozgásba is jön a szenvedésnél fogva, a mi pedig állításunk szerint nyugalomban levő dologgal meg nem eshetik.

THEAIT. Helyes.

ID. Ugyan, az istenre, csak nem hitetjük el oly könnyen magunkkal, hogy az egyáltalán létezőben igazán sem mozgás, sem élet, sem lélek, sem gondolkodás nincsen. Ő se nem él, se nem gondolkodik, hanem isteni komoly-²⁴⁹sággal, értelem nélkül, merev mozdulatlanságban van.

THEAIT. Ezzel bizony veszedelmes egy okoskodást helyeselnénk, kedves idegen.

ID. Azt állítsuk-e hát, hogy értelme van, de élete nincs?

THEAIT. Hogyan?

ID. Hát azt mondjuk, hogy ez mind a kettő meg van benne, de már a lélekben lévén, hisszük, nincsenek meg benne?

THEAIT. De mi módon lehetnének másképp benne?

ID. Hát talán, hogy értelme is, élete is, lelke is van, de bárha egyáltalán étellel bíró, mégis mozdulatlanul mereven áll?

B ΘΕΑΙ. Πάντα ἔμοιγε ἄλογα | ταῦτ' εἶναι φαίνεται.

ΞΕ. Καὶ τὸ κινούμενον δὴ καὶ κίνησιν συγχωρητέον ὡς ὄντα.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὖ;

ΞΕ. Ἐυμβαίνει δ' οὖν, ὦ Θεαίτητε, ἀκινήτων τε ὄντων νοῦν μηδενὶ περὶ μηδενός εἶναι μηδαμοῦ.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἐὰν αὐτὰ φερόμενα καὶ κινούμενα πάντ' εἶναι συγχωρῶμεν, καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ ταῦτόν τοῦτο ἐκ τῶν ὄντων ἐξαιρήσομεν.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Τὸ κατὰ ταῦτά καὶ ὡσαύτως καὶ περὶ τὸ αὐτὸ δοκεῖ
C σοι χωρὶς | στάσεως γενέσθαι ποτ' ἄν;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

ΞΕ. Τί δ'; ἄνευ τούτων νοῦν καθαρὰς ὄντα ἢ γενόμενον ἄν καὶ ὀπουοῦν;

ΘΕΑΙ. Ἦκιστα.

ΞΕ. Καὶ μὴν πρὸς γε τοῦτον παντὶ λόγῳ μαχετέον, ὅς ἂν ἐπιστήμην ἢ φρόνησιν ἢ νοῦν ἀφανίζων ἰσχυρίζεται περὶ τίνος ὀπηοῦν.

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

ΞΕ. Τῷ δὴ φιλοσόφῳ καὶ ταῦτα μάλιστα τιμῶντι πᾶσα, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη διὰ ταῦτα, μήτε τῶν ἐν ἧ καὶ τὰ πολλὰ
D εἶδη λεγόντων τὸ πᾶν ἐστηκός | ἀποδέχεσθαι, τῶν τε αὐτῶν πανταχῇ τὸ ὄν κινούντων μηδὲ τὸ παράπαν ἀκούειν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν παιδῶν εὐχὴν, ὅσα ἀκίνητα καὶ κεκίνημένα, τὸ ὄν τε καὶ τὸ πᾶν ξυναμφότερα λέγειν.

THEAIT. Ez mind képtelenségnek látszik előttem. B

ID. Hiszen a mozgót is, meg a mozgást is létezőnek kell állítanunk.

THEAIT. Már hogyan?

ID. Ebből tehát az következik, édes Theaitetos, hogy ha csak mozdulatlan dolgok léteznek, akkor ugyan soha senkinek semmiféle dologról nem lehet felfogása.

THEAIT. Természetesen.

ID. S viszont ha mindent forgásban és mozgásban levőnek állítunk, ezzel az okoskodással épp úgy kizárjuk a létezők sorából.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Mit gondolsz, lehetséges-e «ugyanazon viszonyok közt, éppen úgy, ugyanazon tekintetben» valaha nyugalom nélkül? C

THEAIT. Soha.

ID. És látod-e, hogy nélkülök, már akárhol is, felfogás volna, vagy létre jöhetne?

THEAIT. Legkevésbé sem.

ID. S így az ellen, a ki megsemmisítve ismeretet, gondolkodást, értelmet valamiképp mégis határozottan beszél valamiről, az okoskodásnak minden erejével küzdenünk kell.

THEAIT. Nagyon is.

ID. Éppen ezért feltétlenül szükséges, úgy látszik, hogy a philosophus és a ki nagyra becsüli ezeket a dolgokat, se azoknak az állítását el ne fogadja, a kik egy vagy több [gondolati] alakot²⁰ feltételezve az D összességet (mindenséget) mereven állónak mondják, se azokra ne hallgasson, a kik a létet mindenütt mozgónak állítják, hanem a gyermekek vágyódása szerint a mi mozdulatlan, azt mozgónak is,²¹ tehát a létet és az összességet mindkettőnek kell mondanunk.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα.

XXXVI. ΞΕ. Τί οὖν; ἄρ' οὐκ ἐπιεικῶς ἤδη φαινόμεθα περιειληφέναι τῷ λόγῳ τὸ οὖν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Βαβαί μέντ' ἂν ἄρα, ὦ Θεαίτητε, ὥς μοι δοκοῦμεν νῦν αὐτοῦ γνώσεσθαι πέρι τὴν ἀπορίαν τῆς σκέψεως.

E | ΘΕΑΙ. Πῶς αὖ καὶ τί τοῦτ' εἴρηκας;

ΞΕ. ὦ μακάριε, οὐκ ἐννοεῖς ὅτι νῦν ἐσμεν ἐν ἀγνοίᾳ τῆ πλείστη περὶ αὐτοῦ, φαινόμεθα δὲ τί λέγειν ἡμῖν αὐτοῖς;

ΘΕΑΙ. Ἐμοὶ γοῦν ὕπη δ' αὖ λελήθαμεν οὕτως ἔχοντες, οὐ πάνυ ξυνήμη.

ΞΕ. Σκόπει δὴ σαφέστερον, εἰ ταῦτα νῦν ξυνομολογοῦντες
250 δικαίως ἂν ἐπερωτηθεῖμεν ἅπερ αὐτοὶ τότε ἠρωτῶμεν τοὺς λέγοντας εἶναι τὸ πᾶν θερμὸν καὶ ψυχρὸν.

ΘΕΑΙ. Ποία; ὑπόμνησόν με.

ΞΕ. Πάνυ μὲν οὖν· καὶ πειράσομαί γε δρᾶν τοῦτο, ἐρωτῶν σὲ καθάπερ ἐκείνους τότε, ἵνα ἅμα τι καὶ προΐωμεν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθῶς.

ΞΕ. Εἶεν δὴ, κίνησιν καὶ στάσιν ἄρ' οὐκ ἐναντιώτατα λέγεις ἀλλήλοις;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Καὶ μὴν εἶναι γε ὁμοίως φῆς ἀμφοτέρα αὐτὰ καὶ ἐκάτερον;

B | ΘΕΑΙ. | Φημί γὰρ οὖν.

ΞΕ. Ἄρα κινεῖσθαι λέγων ἀμφοτέρα καὶ ἐκάτερον, ὅταν εἶναι συγχωρῆς;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

ΞΕ. Ἄλλ' ἐστάναι σημαίνεις λέγων αὐτὰ ἀμφοτέρα εἶναι;

THEAIT. Való igaz.

XXXVI. ID. Nos, mit gondolsz, vajjon nem határoztuk-e már meg világosan okoskodásunkban a létet?

THEAIT. Persze, hogy meg.

ID. Lám, lám, kedves Theaitetos, nekem meg bizony úgy tetszik, hogy még csak most jövünk vele tisztába, milyen zsákutczába jutott a vizsgálódásunk.

THEAIT. Micsoda? Hát ezt már megint hogy érted? E

ID. Te boldog ember, hát nem látod, hogy most vagyunk a legnagyobb tájékozatlanságban vele szemben, mikor magunknak úgy rémlik, hogy gondolunk valamit róla?

THEAIT. Nekem legalább úgy tetszik. S nem is igen értem, hogy észrevétlenül hova jutottunk.

ID. Vizsgáld meg csak tisztábban a dolgot, vajjon, ha mindebbe beleegyezőnk, nem joggal kérdezhetik-e ugyanazt tőlünk, a mit mi magunk kérdeztünk azoktól, a kik az összességet melegnek és hidegnek állították.

THEAIT. Mit? Juttasd csak eszembe.

ID. Mindenesetre, megpróbálom és megteszem s hogy egyúttal előre is menjünk, majd kérdezgetlek, mint azokat akkor.

THEAIT. Helyes.

ID. Rajta tehát, vajjon a mozgást és a nyugvást nem egymás legnagyobb ellentétének mondod-e?

THEAIT. Már hogyne.

ID. S mind a kettőt együttesen is, meg külön-külön egyformán létezőnek állítod?

THEAIT. Persze, hogy ennek állítom. B

ID. S mind a kettőt együttesen is, meg külön-külön is mozgásban levőnek tartod, mikor létezőnek mondod?

THEAIT. Éppen nem.

ID. Hanem hogy nyugvásban vannak, ezt hirdeted róluk, mikor mindkettőjüket létezőnek mondod?

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Τρίτον ἄρα τι παρὰ ταῦτα τὸ ὄν ἐν τῇ ψυχῇ τιθεῖς, ὡς ὅπ' ἐκείνου τήν τε στάσιν καὶ τὴν κίνησιν περιεχομένην, συλλαβῶν καὶ ἀπιδῶν αὐτῶν πρὸς τὴν τῆς οὐσίας κοινωνίαν, οὕτως εἶναι προσεῖπες ἀμφοτέρα;

C ΘΕΑΙ. Κινδυνεύομεν ὡς | ἀληθῶς τρίτον ἀπομαντεύεσθαι τι τὸ ὄν, ὅταν κίνησιν καὶ στάσιν εἶναι λέγωμεν.

ΞΕ. Οὐκ ἄρα κίνησις καὶ στάσις ἐστὶ ξυναμφοτέρων τὸ ὄν, ἀλλ' ἕτερον δὴ τι τούτων.

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

ΞΕ. Κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἄρα τὸ ὄν οὔτε ἔστηκεν οὔτε κινεῖται.

ΘΕΑΙ. Σχεδόν.

ΞΕ. Ποῖ δὴ χρὴ τὴν διάνοιαν ἔτι τρέπειν τὸν βουλόμενον ἐναργέες τι περὶ αὐτοῦ παρ' ἑαυτῷ βεβαιώσασθαι;

ΘΕΑΙ. Ποῖ γάρ;

D ΞΕ. Οἶμαι μὲν οὐδαμῶσε ἔτι ῥάδιον. εἰ γάρ τι μὴ | κινεῖται, πῶς οὐκ ἔστηκεν; ἢ τὸ μηδαμῶς ἐστός πῶς οὐκ αὐ κινεῖται; τὸ δὲ ὄν ἡμῖν νῦν ἐκτὸς τούτων ἀμφοτέρων ἀναπέφανται. ἢ δυνατόν οὖν τοῦτο;

ΘΕΑΙ. Πάντων μὲν οὖν ἀδυνατώτατον.

ΞΕ. Τόδε τοῖνον μνησθῆναι δίκαιον ἐπὶ τούτοις.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ὅτι τοῦ μὴ ὄντος ἐρωτηθέντες τοῦνομα ἐφ' ὅτι ποτὲ δεῖ φέρειν, πάσῃ συνεσχόμεθα ἀπορίᾳ. μέμνησαι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

THEAIT. Már hogy hirdetném?

ID. Mellettök tehát egy harmadiknak tételezed lelkedben a létet, mintha csak a nyugvást és a mozgást is magába foglalná s az ő közösségöket a léttel tartva szemed előtt foglaltad őket össze s így állítod mind a kettejükről, hogy léteznek.

THEAIT. Valóban úgy látszik, hogy egy harmadikat C gyanítunk a létről, a mikor a mozgást is, meg a nyugvást is létezőnek mondjuk.

ID. Tehát se nem mozgás, se nem nyugvás együttesen a lét, hanem valami tőlük különböző.

THEAIT. Úgy látszik.

ID. Így hát természeténél fogva se nem nyugszik, se nem mozog a lét?

THEAIT. Körülbelül.

ID. Hova kell hát most már az embernek gondolkodását irányítania, ha tiszta képet akar felőle alkotni magának?

THEAIT. Bizony hova?

ID. Azt hiszem, hogy semerre se könnyű. Mert ha D nem mozog valami, hogyne volna nyugvásban? Vagy a mi éppenséggel nem nyugszik, viszont hogyne mozogna? A lét pedig ime most mind a kettejüktől eltérő dolognak bizonyult előttünk. Vajjon lehetséges-e ez hát mostmár?

THEAIT. Biz' ez tiszta lehetetlenség.

ID. S ezek mellett még erre is illik gondolnia az embernek.

THEAIT. Már mire?

ID. Hogy, a mikor azt kérdezték tőlünk, ugyan mire is kell csak a nemlétező nevét vonatkoztatni, tökéletesen megzavarodtunk. Emlékszel rá?

THEAIT. Hogyne emlékezném?

Ε **ΞΕ.** Μῶν οὖν ἐν ἐλάττονί τινι νῦν ἔσμεν ἀπορία | περι
τὸ ὄν;

ΘΕΑΙ. Ἐμοὶ μὲν, ὦ ξένε, εἰ δυνατόν εἰπεῖν, ἐν πλείονι
φαινόμεθα.

ΞΕ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐνταῦθα κείσθω διηπορημένον· ἐπειδὴ
δὲ ἐξ ἴσου τό τε ὄν καὶ τὸ μὴ ὄν ἀπορίας μετελήφατον,
νῦν ἐλπὶς ἤδη καθ' ἅπερ ἂν αὐτῶν θάτερον εἴτε ἀμυδρότε-
ρον εἴτε σαφέστερον ἀναφαίνεται, καὶ θάτερον οὕτως ἀνα-
251 φαίνεσθαι· καὶ ἐὰν αὖ μῆδέτερον ἰδεῖν | δυνώμεθα, τὸν γοῦν
λόγον ὀπήπερ ἂν οἰοί τε ὄμεν εὐπρεπέστατα διωσόμεθα οὕτως
ἀμφοῖν ἅμα.

ΘΕΑΙ. Καλῶς.

ΞΕ. Λέγωμεν δὴ καθ' ὄντινά ποτε τρόπον πολλοῖς ὀνόμασι
ταῦτόν τοῦτο ἐκάστοτε προσαγορεύομεν.

ΘΕΑΙ. Οἷον δὴ τί; παράδειγμα εἰπέ.

XXXVII. ΞΕ. Λέγομεν ἄνθρωπον δὴ που πόλλ' ἄττα ἐπο-
νομάζοντες, τὰ τε χρώματα ἐπιφέροντες αὐτῷ καὶ τὰ σχή-
ματα καὶ μεγέθη καὶ κακίας καὶ ἀρετάς, ἐν οἷς πᾶσι καὶ
Β ἐτέροις μυρίοις οὐ μόνον | ἄνθρωπον αὐτὸν εἶναι φάμεν, ἀλλὰ
καὶ ἀγαθὸν καὶ ἕτερα ἄπειρα, καὶ τᾶλλα δὴ κατὰ τὸν αὐτὸν
λόγον οὕτως ἐν ἕκαστον ὑποθέμενοι πάλιν αὐτὸ πολλὰ καὶ
πολλοῖς ὀνόμασι λέγομεν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις.

ΞΕ. Ὅθεν γε, οἶμαι, τοῖς τε νέοις καὶ τῶν γερόντων τοῖς
ὀψιμαθέσι θοοίην παρεσκευάκαμεν· εὐθὺς γὰρ ἀντιλαβέσθαι
παντὶ πρόχειρον ὡς ἀδύνατον τὰ τε πολλὰ ἐν καὶ τὸ ἐν πολλὰ
εἶναι, καὶ δὴ που χαίρουσιν οὐκ ἔωντες ἀγαθὸν λέγειν |
Γ ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθόν, τὸν δὲ ἄνθρωπον

Id. S vajjon kevesebb zavarban vagyunk-e most a E lét miatt?

THEAIT. Nekem úgy látszik, kedves idegen, ha ugyan lehet azt mondanom, hogy még nagyobbban.

Id. Hát csak maradjon most ott magának ez a zavar. Mivel mind a lét, mind a nemlét egyenlőképp nehézségbe van bonyolódva, csakis most lehet már reménységünk arra, hogy a mennyire az egyikök vagy homályosabban, vagy világosabban tűnik elő, annyira a másikuk is megviláglik. Ha meg viszont egyiköket se ²⁵¹ birjuk észrevenni, legalább a mindkettejőkre vonatkozó vizsgálódásnak, már a mennyire tőlünk telik, a legtisztességesebben helytállunk.

THEAIT. Szép lesz.

Id. Állapítsuk meg hát, minő szempontból szoktuk mindig ugyanazt az egy dolgot sokféle néven megnevezni.

THEAIT. Például mit? Mondj csak egy példát.

XXXVII. Id. Hát például az embert is sokféleképp elnevezve emlegetjük, a mikor színeket, alakokat, nagyságot, bünt, erényt ruházunk reá és mindebben, meg sok száz meg száz más dologban nemcsak embernek állítjuk őt, hanem pl. jónak is és számtalan más egyéb-^B nek. S így a többi dolgokat is ugyanezen okoskodás szerint egynek tételezve ismét sok esetben sokféle néven nevezjük.

THEAIT. Igazad van.

Id. Ezzel, azt hiszem, a fiataloknak is, meg a nehéz fejű öregeknek is valóságos csemegét táltunk fel. Nyomban kész ugyanis mindegyikök abba kapaszkodni, hogy hát lehetetlenség, hogy a sok egy, az egy pedig sok legyen s különösen annak örülnek, hogy nem engedik jónak mondani az embert, hanem hogy jó csak a jó és az ember ember. Sokszor találkozhatol, gon-^C

ἄνθρωπον. ἐντυγχάνεις γάρ, ὦ Θεαίτητε, ὡς ἐγῶμαι, πολλάκις τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακόσιν, ἐνίοτε πρεσβυτέροις ἀνθρώποις, καὶ ὑπὸ πενίας τῆς περὶ φρόνησιν κτήσεως τὰ τοιαῦτα τεθαυμακόσι, καὶ δῆ τι καὶ πάσσοφον οἰομένοις τοῦτο αὐτὸ ἀνευρηκέναι.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ἴνα τοίνυν πρὸς ἅπαντας ἡμῖν ὁ λόγος ἦ τοὺς πρότε περὶ οὐσίας καὶ ὀτιοῦν διαλεχθέντας, ἔστω καὶ πρὸς
 D τούτους | καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅσοις ἔμπροσθεν διειλέγμεθα, τὰ νῦν ὡς ἐν ἐρωτήσει λεχθησόμενα.

ΘΕΑΙ. Τὰ ποῖα δῆ;

ΞΕ. Πότερον μῆτε τὴν οὐσίαν κινήσει καὶ στάσει προσάπτωμεν μῆτε ἄλλο ἄλλῃ μηδὲν μηδενί, ἀλλ' ὡς ἄμικτα ὄντα καὶ ἀδύνατον μεταλαμβάνειν ἀλλήλων οὕτως αὐτὰ ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν λόγοις τιθῶμεν; ἢ πάντα εἰς ταῦτόν ξυνάγωμεν ὡς δυνατὰ ἐπικοινωνεῖν ἀλλήλοις; ἢ τὰ μὲν, τὰ δὲ μή;
 E τούτων, ὦ Θεαίτητε, τί ποτ' ἂν | αὐτοὺς προαιρεῖσθαι φήσαιμεν;

ΘΕΑΙ. Ἐγὼ μὲν ὑπὲρ αὐτῶν οὐδὲν ἔχω πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι· τί οὖν οὐ καθ' ἐν ἀποκρινόμενος ἐφ' ἑκάστου τὰ ξυμβαίνοντα ἐσκέψω;

ΞΕ. Καλῶς λέγεις, καὶ τιθῶμέν γε αὐτοὺς λέγειν, εἰ βούλει, πρῶτον μηδενί μηδὲν μηδεμίαν δύναμιν ἔχειν κοινωνίας εἰς μηδέν. οὐκοῦν κινήσις τε καὶ στάσις οὐδαμῆ μεθέξεται οὐσίας;

252 ΘΕΑΙ. | Οὐ γὰρ οὖν.

ΞΕ. Τί δέ; ἔσται πότερον αὐτῶν οὐσίας μὴ προσκοινωνοῦν;

ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔσται.

dolom, édes Theaitetos, olyanokkal, a kik az efféléket jól begyakorolták; olykor-olykor megletebb emberekkel, a kik a belátás megszerzésében való gyámoltalanságból megcsudálják az ilyeneket, sőt azt hiszik, hogy ezzel épp a bölcsesség kútforrására találtak.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. Hogy tehát ez a mi okoskodásunk most valamennyiöknek szóljon, a kik csak valaha akármilyen D véleményt is kockáztattak a létről, intézzük e szavainkat kérdésekben hozzájok is, meg a többiekhez is, a kikkel ezelőtt társalogtunk.

THEAIT. Már melyeket?

ID. Vajjon se a létet ne hozzuk tehát mozgással, vagy nyugvással összeköttetésbe, se másvalamit valami más egyébbel, hanem hogy összekeverhetetlenek s egymással közösségbe nem léphetnek, így állítsuk ezt róluk az okoskodásunkban? Vagy mindent ugyanabba a pontba csoportosítsunk, hogy közösségbe tudnak lépni egymással? Avagy, hogy ez tud, de az nem tud? Ezek E közül, megmondhatnók-e, édes Theaitetos, hogy ugyan melyiket választják?

THEAIT. Én bizony nem tudok erre ő helyettök megfelelni. Mért nem felelsz meg hát te egyenkint reájok s vonod ki mindegyikökből a következményeket?

ID. Jól mondod. Tegyük fel hát, persze ha akarod, hogy azt állítsuk, hogy először is semminek sincs semmiféle olyan hatékonysága, hogy közösségbe lépjen valamivel. Így aztán már sem mozgás, sem nyugvás semmiképen össze nem köthető a léttel?

THEAIT. Bizony nem.

252

ID. Hát aztán létezik-e majd valamelyikök, ha semmi köze sincs a léthez?

THEAIT. Nem létezik.

ΞΕ. Ταχὺ δὴ ταύτη γε τῇ συνομολογίᾳ πάντα ἀνάστατα γέγονεν, ὡς ἔοικεν, ἅμα τε τῶν τὸ πᾶν κινούντων καὶ τῶν ὡς ἐν ἰστάντων καὶ ὅσοι κατ' εἶδη τὰ ὄντα κατὰ ταῦτα ὡσαύτως ἔχοντα εἶναι φασιν ἀεὶ· πάντες γὰρ οὗτοι τό γε εἶναι προσάπτουσιν, οἱ μὲν ὄντως κινεῖσθαι λέγοντες, οἱ δὲ ὄντως ἐστηκότ' εἶναι.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

Β ΞΕ. Καὶ μὴν καὶ ὅσοι τοτὲ μὲν | ξυντιθέασιν τὰ πάντα, τοτὲ δὲ διαιροῦσιν, εἴτε εἰς ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς ἄπειρα εἴτε εἰς πέρασ ἔχοντα στοιχεῖα διαιρούμενοι καὶ ἐκ τούτων συντιθέντες, ὁμοίως μὲν ἐὰν ἐν μέρει τοῦτο τιθῶσι γιγνόμενον, ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν ἀεὶ, κατὰ πάντα ταῦτα λέγοιεν ἂν οὐδέν. εἴπερ μηδεμία ἔστι ξύμμιξις.

ΘΕΑΙ. Ὅρθως.

Γ ΞΕ. Ἔτι τοίνυν ἂν αὐτοὶ πάντων καταγελαστότατα μετίοιεν τὸν λόγον οἱ μηδὲν ἐῶντες κοινωνία παθήματος ἐτέρου θάτερον προσαγορεύειν.

| ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Τῷ τε εἶναι που περὶ πάντα ἀναγκάζονται χρῆσθαι καὶ τῷ χωρὶς καὶ τῷ ἄλλων καὶ τῷ καθ' αὐτὸ καὶ μηρίοις ἐτέροις, ὧν ἀκρατεῖς ὄντες εἴργεσθαι καὶ μὴ συνάπτειν ἐν τοῖς λόγοις οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγεζόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες, ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον Εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται.

Δ | ΘΕΑΙ. Κομιδῆ λέγεις ὅμοιον τε καὶ ἀληθές.

Id. Ugyan hamar megingattunk ezzel a vallomásunkkal most már, úgy látszik, mindent: azoknak a nézetét is, a kik az összességet mozgásban levőnek, meg azokét is, a kik nyugvásban levőnek mondják, sőt még azokét is, a kik a létezőket [gondolati] alakoknak s mindig ugyanazoknak s ugyanúgy maradóknak állítják. Ezek ugyanis valamennyien összekötik vele a létet, a mennyiben egyik részök valósággal mozognak, a másik pedig valósággal nyugvásnak állítja.

THEAIT. Mindenesetre.

Id. Aztán meg azokat is, a kik majd egyesítik, majd B meg szétdarabolják az összességet, már akár egységre, akár az egységből eredő számtalanra, akár meghatározott számú elemekre bontják s belőlük összerakják, úgyszintén akár azt hiszik, hogy váltakozva létesül, akár hogy szakadatlanul, mindezen összes esetekben semmitmondó volna az állításuk, ha semmiféle összevegyülés nem volna.

THEAIT. Helyes.

Id. S valamennyiök között különösen azoknak volna most már a legnevetésesebb szerepök az okoskodásban, a kik semmitsem engednek egy másnaktulajdonságával való közösségnél fogva másnak nevezni.

THEAIT. Hogy-hogy?

Id. Kénytelenek ugyanis használni minden esetben a *lét*, a *nélküle*, a *többieké*, az *önmagában* s száz meg száz más kifejezést, a melyektől nincs erejük tartózkodni s okoskodásaikban őket nem alkalmazni. Arra persze, hogy mások czáfolják meg őket, nem szorúlnak; otthon van náluk, a hogy mondani szokták, az ellenség, a ki majd nekik ront, ott beszél bennök, mint a csudálatos Euriklest²² hordják mindig magukkal, a merre csak mennek.

THEAIT. Mindenesetre találó és igaz, a mit mondasz. D

ΞΕ. Τί δ', ἂν πάντα ἀλλήλοις ἐῷμεν δύναμιν ἔχειν ἐπι-
κοινωνίας;

ΘΕΑΙ. Τοῦτο μὲν οἶός τε καὶ γὰρ διαλύειν.

ΞΕ. Πῶς;

ΘΕΑΙ. Ὅτι κίνησίς τε αὐτῆ παντάπασιν ἴσται· ἂν καὶ
στάσις αὖ πάλιν αὐτῆ κινῶιτο, εἴπερ ἐπιγιγνοῖσθην ἐπ' ἀλλή-
λων.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτο γέ που ταῖς μεγίσταις ἀνάγκαις ἀδύ-
νατον, κίνησιν τε ἴσασθαι καὶ στάσιν κινεῖσθαι;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Τὸ τρίτον δὴ μόνον λοιπόν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

Ε XXXVIII. ΞΕ. Καὶ μὴν ἓν γέ | τι τοῦτων ἀναγκαῖον,
ἢ πάντα ἢ μηδὲν ἢ τὰ μὲν ἐθέλειν τὰ δὲ μὴ συμμί-
γνυσθαι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Καὶ μὴν τὰ γε δύο ἀδύνατον εὐρέσθαι.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Πᾶς ἄρα ὁ βουλόμενος ὀρθῶς ἀποκρίνεσθαι τὸ λοι-
πὸν τῶν τριῶν θήσει.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

ΞΕ. Ὅτε δὴ τὰ μὲν ἐθέλει τοῦτο δρᾶν, τὰ δ' οὔ, σχεδὸν
253 οἷον τὰ γράμματα | πεπονθότ' ἂν εἴη. καὶ γὰρ ἐκείνων τὰ
μὲν ἀναρμωστῆι που πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ξυναρμύττει.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ;

ΞΕ. Τὰ δὲ γε φωνήεντα διαφερόντως τῶν ἄλλων οἷον δε-
σμὸς διὰ πάντων κεχώρηκεν, ὥστε ἄνευ τινὸς αὐτῶν ἀδύνατον
ἀρμόττειν καὶ τῶν ἄλλων ἕτερον ἐτέρῳ.

Id. Hát ha megengedjük, hogy mindennek megvan az a hatékonysága, hogy közösségbe lépjen egymással?

THEAIT. Ezt aztán már én is meg tudom magyarázni.

Id. Nos hogyan?

THEAIT. Hogy a mozgás maga egyáltalán nyugalomba jöjjön, viszont a nyugvás maga újra mozogni kezdene, hahogy egymáshoz juthatnának.

Id. Ámde az a legsarkalatosabb törvényeknél fogva lehetetlen, hogy a mozgás nyugalomban legyen, a nyugalom pedig mozogjon.

THEAIT. Már hogyan volna?

Id. Így hát még csakis a harmadik eset van hátra.

THEAIT. Persze.

XXXVIII. Id. S ez esetek közül egynek már szükségképpen állania kell: vagy minden hajlandó közösségbe lépni, vagy semmi, vagy az egyik igen, a másik meg nem.

THEAIT. Már hogyan kellene?

Id. S a két elsőt már lehetetlennek találtuk.

THEAIT. Lehetetlennek.

Id. Minden emberfia a hátralevőt fogja tehát a három eset közül választani, ha azt akarja, hogy helyes legyen a felelete.

THEAIT. Szükségképpen.

Id. Mivel tehát egynémelyikök hajlandó ezt tenni, a másikuk meg nem, körülbelül abban a helyzetben vagyunk velök, mint a betűkkel. Mert hiszen egynéhány²⁵³ közülök is összefér egymással, egynéhány meg nem.

THEAIT. Már hogyan?

Id. S bizonyára főleg a magánhangzók húzódnak a többiek közt összekötő fonalként valamennyiökön végig, úgyannyira, hogy csak egy nélkül is közülök lehetetlenség volna a többiek közt az egyiket a másikával összekapcsolni.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα γε.

ΞΕ. Πᾶς οὖν οἶδεν ὅποια ὅποιοις δυνατὰ κοινωνεῖν, ἢ τέχνης δεῖ τῷ μέλλοντι δρᾶν ἱκανῶς αὐτά;

ΘΕΑΙ. Τέχνης.

ΞΕ. Ποίας;

ΘΕΑΙ. Τῆς γραμματικῆς.

B. ΞΕ. Τί δέ; περὶ τοὺς τῶν ὀρέων καὶ βαρέων | φθόγγους ἄρ' οὐχ οὕτως; ὁ μὲν τοὺς συγκεραυνυμένους τε καὶ μὴ τέχνην ἔχων γιγνώσκειν μουσικός, ὁ δὲ μὴ ξυνοίεις ἄμουσος;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Καὶ κατὰ τῶν ἄλλων δὴ τεχνῶν καὶ ἀτεχνῶν τοιαῦτα εὐρήσομεν ἕτερα.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὐ;

ΞΕ. Τί δ'; ἐπειδὴ καὶ τὰ γένη πρὸς ἄλληλα κατὰ ταῦτ' αὐτῶς ἔχειν ὠμολογήκαμεν, ἄρ' οὐ μετ' ἐπιστήμης τινὸς ἀναγκαῖον διὰ τῶν λόγων πορεύεσθαι τὸν ὀρθῶς μέλλοντα δεῖξειν ποῖα ποίοις συμφωνεῖ τῶν γενῶν καὶ ποῖα ἄλληλα
C οὐ δέχεται; καὶ δὴ | καὶ διὰ πάντων εἰ συνεχόντα ἅττ' αὐτὰ ἐστίν, ὥστε συμμίνυσθαι δυνατὰ εἶναι, καὶ πάλιν ἐν ταῖς διαιρέσεσιν, εἰ δι' ὅλων ἕτερα τῆς διαιρέσεως αἷτια;

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐκ ἐπιστήμης δεῖ, καὶ σχεδόν γε ἴσως τῆς μεγίστης;

XXXIX. ΞΕ. Τίν' οὖν αὐτὸ προσεροῦμεν, ὦ Θεαίτητε, ταύτην; ἢ πρὸς Διὸς ἐλάθομεν εἰς τὴν τῶν ἐλευθέρων ἐμπεσόντες ἐπιστήμην, καὶ κινδυνεύομεν ζητοῦντες τὸν σοφιστὴν πρότερον ἀνευρηχέναι τὸν φιλόσοφον;

THEAIT. Mindenesetre.

ID. Mindenkifia tudja-e most már, hogy melyik melyikkel léphet közösségbe, vagy valami mesterségre szorul, a ki helyesen akar elbánni velök?

THEAIT. Valami mesterségre.

ID. S melyikre?

THEAIT. A nyelvtanra.

ID. Hát aztán nem szakasztott ez az eset áll-e vajjon B a magas és a mély hangokra is? A ki például érti a mesterségét, hogy felismerje, melyek kapcsolhatók össze és melyek nem, az zenész, a ki pedig nem érti, nem zenész?

THEAIT. Úgy van.

ID. S ugyanazt találjuk a többi mesterségekben való jártasságra és járatlanságra nézve is.

THEAIT. Már hogyan?

ID. Hát aztán, mivel abban állapotunk meg, hogy a fajok is ugyanazon viszonyok szerint keveredhetnek, vajjon nem kell-e szükségképp bizonyos ismerettel el látva haladnia az okoskodásban annak, a ki helyesen akarja megmutatni, hogy minő fajok férnek meg együtt s melyek nem türik egymást? Azután áll e valamennyiökkel egynémelyikök oly szerves összefüggésben, hogy velök egyesíthető, s viszont a tőlük való elkülönítések alkalmával nem okoz-e egyikök-másikuk az egészben felbontást?

THEAIT. Már hogyan volna ismeretre szüksége? Talán épp a legnagyobbra.

XXXIX. ID. Hát ezt aztán minek nevezzük most már, édes Theaitetos? Vagy talán, biz' isten, észrevétlenül épp a szabad emberek ismeretére bukkantunk és úgy látszik, hogy, míg a sophistát kerestük, előbb a philosophust találtuk meg?

ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις :

D ΕΕ. Τὸ κατὰ γένη διαιρεῖσθαι καὶ | μῆτε ταῦτὸν εἶδος ἕτερον ἡγήσασθαι μῆτε ἕτερον ὃν ταῦτὸν μῶν οὐ τῆς διαλεκτικῆς φήσομεν ἐπιστήμης εἶναι ;

ΘΕΑΙ. Ναί, φήσομεν.

ΕΕ. Οὐκοῦν ὃ γε τοῦτο δυνατὸς δρᾶν μίαν ἰδέαν διὰ πολλῶν, ἐνὸς ἐκάστου κειμένου χωρὶς, πάντη διατεταμένην ἰκανῶς διαισθάνεται, καὶ πολλὰς ἐτέρας ἀλλήλων ὑπὸ μιᾶς ἔξωθεν περιεχομένας, καὶ μίαν αὖ δι' ὅλων πολλῶν ἐν ἐνὶ ἐξηγημένῃ, καὶ πολλὰς χωρὶς πάντη διωρισμένας ; τοῦτο δ' | Εἶστιν ἧ τε κοινωνεῖν ἕκαστα δύν.ται καὶ ὅπη μῆ, διακρίνειν κατὰ γένος ἐπίστασθαι.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΕΕ. Ἀλλὰ μὲν τό γε διαλεκτικὸν οὐκ ἄλλῃ δώσεις, ὡς ἐγῶμαι, πλὴν τῷ καθαρῶς τε καὶ δικαίως φιλοσοφοῦντι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλῃ δοίῃ τις ;

ΕΕ. Τὸν μὲν δὴ φιλόσοφον ἐν τοιοῦτῳ τινὶ τόπῳ καὶ νῦν καὶ ἔπειτα ἀνευρήσομεν, εἰάν ζητῶμεν, ἰδεῖν μὲν χαλεπὸν | 254 ἐναργῶς καὶ τοῦτον, ἕτερον μὲν τρόπον ἧ τε τοῦ σοφιστοῦ χαλεπότης ἧ τε τούτου.

ΘΕΑΙ. Πῶς ;

ΕΕ. Ὁ μὲν ἀποδιδράσκων εἰς τὴν τοῦ μῆ ὄντος σκοτεινότητα, τριβῆ προσαπτόμενος αὐτῆς, διὰ τὸ σκοτεινὸν τοῦ τόπου κατανοῆσαι χαλεπός· ἧ γάρ :

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

ΕΕ. Ὁ δὲ γε φιλόσοφος, τῆ τοῦ ὄντος ἀεὶ διὰ λογισμῶν προσκείμενος ἰδέα, διὰ τὸ λαμπρὸν αὖ τῆς χώρας οὐδαμῶς

THEAIT. Hogy mondod?

ID. A fajokat elkülöníteni és sem ugyanazt a nemet D másnak, sem a mást ugyanazon egynek nem tartani, vajjon nem ezt mondjuk-e a dialektikai ismeret feladatának?

THEAIT. Persze, hogy ezt mondjuk.

ID. S így a ki szakértő ebben a dologban, nem ismeri-e meg egész pontosan, hogy sok dolgon keresztül, mialatt persze valamennyiök mint egység elkülönödve marad, mindenütt egy gondolati kép húzódik és hogy sok egymástól különböző mást (képet) kívülről egy foglal össze s viszont egy a sok egészen keresztül egybe összefoglalva marad és sok egymástól teljesen el van különödve? Ez pedig annak a mestersége, hogy kell faj E szerint megítélni tudni, mennyiben hozható mindegyikök közösségbe egymással és mennyiben nem.

THEAIT. Mindenesetre annak.

ID. Gondolom tehát, hogy a dialektika mesterségét csakis olyannak fogod tulajdonítani, a ki tisztán és igazán tud bölcsekedni.

THEAIT. Már hogyan is tulajdoníthatná valaki másnak?

ID. A philosophust pedig, ha keressük, mint éppen most is, úgy ezután is csak valami ilyenféle területen találhatjuk meg. Színről-színre megismerni bajos dolog ²⁵⁴ ugyan őt is, de mégis másként állunk a sophistával, mint ő vele, nehézség dolgában.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Amazt ugyanis, mivel a sötétségbe burkolt nemlétezőhöz menekül, mert megszokta, hogy hozzá bújjon, ²³ rejtekhelyének sötétsége miatt bajos dolog megtalálni.

THEAIT. Az ám.

ID. A philosophust pedig, a ki okoskodásaiban mindig a létezőnek gondolati képénél időzik, az ő birodalmának épp a ragyogó világossága miatt nem könnyű soha

εὐπετής ὀφθῆναι· τὰ γὰρ τῆς τῶν πολλῶν φυγῆς ὄμματα
B καρτερεῖν | πρὸς τὸ θεῖον ἀφορώντα ἀδύνατα.

ΘΕΑΙ. Καὶ ταῦτα εἰκὸς οὐχ ἦττον ἐκείνων οὕτως ἔχειν.

ΞΕ. Οὐκοῦν περὶ μὲν τούτου καὶ τάχα ἐπισκεψόμεθα σα-
 φέστερον, ἂν ἔτι βουλομένοις ἡμῖν ἤ· περὶ δὲ τοῦ σοφιστοῦ
 που δῆλον ὡς οὐκ ἀνετέον, πρὶν ἂν ἱκανῶς αὐτὸν θεασώμεθα.

ΘΕΑΙ. Καλῶς εἶπες.

XL. ΞΕ. Ὅτ' οὖν δὴ τὰ μὲν ἡμῖν τῶν γενῶν ὠμολόγηται
 κοινωνεῖν ἐθέλειν ἀλλήλοις, τὰ δὲ μὴ, καὶ τὰ μὲν ἐπ' ὀλίγον,
 τὰ δ' ἐπὶ πολλά, τὰ δὲ καὶ διὰ πάντων οὐδὲν κωλύειν τοῖς
C πᾶσι | κεκοινωνημένοι, τὸ δὴ μετὰ τοῦτο ξυνεπισπώμεθα τῷ
 λόγῳ τῆδε σκοποῦντες, μὴ περὶ πάντων τῶν εἰδῶν, ἵνα μὴ
 παραττώμεθα ἐν πολλοῖς. ἀλλὰ προσελόμενοι τῶν μερίστων
 λεγομένων ἅττα, πρῶτον μὲν ποῖα ἕκαστά ἐστιν, ἔπειτα κοι-
 νωνίας ἀλλήλων πῶς ἔχει δυνάμεως, ἵνα τό τε ὃν καὶ μὴ
 ὃν εἰ μὴ πάση σαφηνεῖα δυνάμεθα λαβεῖν, ἀλλ' οὖν λόγου
 γε ἐνδεεῖς μηδὲν γινώμεθα περὶ αὐτῶν, καθ' ὅσον ὁ τρόπος
 ἐνδέχεται τῆς νῦν σκέψεως, ἐὰν ἄρα ἡμῖν πῃ παρεικάθη
D τὸ μὴ | ὃν λέγουσιν ὡς ἔστιν ὄντως μὴ ὃν ἀθόφοις ἀπαλ-
 λάττειν.

ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρή.

ΞΕ. Μέγιστα μὴν τῶν γενῶν, ἃ νῦν δὴ διημεν, τό τε ὃν
 αὐτὸ καὶ στάσις καὶ κίνησις.

ΘΕΑΙ. Πολύ γε.

ΞΕ. Καὶ μὴν τῶν γε δύο φαμέν αὐτοῖν ἰαμικῶς πρὸς ἀλλήλω.

észrevenni. Sokaknak nem bírják ugyanis a lelki szemei az isteni dolgot kitartóan szemlélni. B

THEAIT. Természetesen épp úgy vagyunk ezzel a dologgal is, mint amazal.

ID. Ezt is nemsokára közelebbről megvizsgáljuk hát, persze ha még lesz hozzá kedvünk. De annyi tény, hogy a sophistát nem szabad addig eleresztenünk, a míg csak tetőtől-talpig meg nem vizsgáltuk.

THEAIT. Jól mondod.

XL. ID. Hogy tehát a fajok közül egynémelyik hajlandó közösségbe lépni egymással, egynémelyik pedig nem, és néhányuk csak kevéssel, néhányuk meg sokkal, sőt hogy némelyikök mindenféle körülmények közt akadály nélkül valamennyiökkel közösségben van, ebben már megállapodtunk; hagyjuk ezt hát most és más útra csapjunk át okoskodásunkban, hogy ne az összes fajokat vizsgálgassuk, és a sok közt a fejünket elveszítsük, hanem szemeljünk ki egynéhányat az úgynevezett főfajok közül s vizsgáljuk meg először, hogy milyen mindegyikök, aztán pedig, hogy miként állunk az ő egymással való közösségük hatékonyságával és ha már sem a létet, sem a nemléte teljes világosságában fel nem foghatjuk, legalább, a mennyire e mostani vizsgálódásunk menete engedi, semmiképpen se legyünk szükében a rájuk vonatkozó okoskodásnak, hátha mégis sikerül valahogy kimutatnunk, hogy a nemléte valóban nemlétező s így kalauz nélkül megmenekülhetünk.

THEAIT. Persze, hogy erre szükségünk van.

ID. A most tárgyaltuk főfajok pedig maga a lét, a nyugvás és a mozgás voltak.

THEAIT. Nagyon is.

ID. És e kettőről azt mondjuk, hogy nem férnek össze egymással.

ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

ΞΕ. Τὸ δέ γε ὄν μικτόν ἀμφοῖν· ἔστων γὰρ ἄμφω που.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὐδ' ;

ΞΕ. Τρία δὴ γίγνεται ταῦτα.

ΘΕΑΙ. Τί μὴν ;

ΞΕ. Οὐκοῦν αὐτῶν ἕκαστον τοῦν μὲν θυοῦν ἕτερόν ἐστιν, αὐτὸ δ' ἑαυτῷ ταῦτόν.

Ε ΘΕΑΙ. | Οὕτως.

ΞΕ. Τί ποτ' αὐ νῦν οὕτως εἰρήκαμεν τό τε ταῦτόν καὶ θάτερον; πότερα δύο γένη τινὲ αὐτῷ, τῶν μὲν τριῶν ἄλλω, ξυμμιγνυμένω μὴν ἐκείνοις ἐξ ἀνάγκης ἀεὶ, καὶ περὶ πέντε ἄλλ' οὐδ' περὶ τριῶν ὡς ὄντων αὐτῶν σκεπτέον, ἢ τό τε ταῦ-
255 τὸν τοῦτο καὶ θάτερον | ὡς ἐκείνων τι προσαγορευόντες λαν-
θάνομεν ἡμᾶς αὐτούς ;

ΘΕΑΙ. Ἴσως.

ΞΕ. Ἄλλ' οὐ τι μὴν κίνησίς γε καὶ στάσις οὐδ' ἕτερον οὔτε ταῦτόν ἐστι.

ΘΕΑΙ. Πῶς ;

ΞΕ. Ὅτιπερ ἂν κοινῇ προσείπωμεν κίνησιν καὶ στάσιν, τοῦτο οὐδέτερον αὐτοῖν οἶόν τε εἶναι.

ΘΕΑΙ. Τί δὴ ;

ΞΕ. Κίνησις τε στήσεται καὶ στάσις αὐ κινήθησεται· περὶ γὰρ ἀμφοτέρα θάτερον ὅποτερον οὖν γιγνόμενον αὐτοῖν ἀναγκάσει μεταβάλλειν αὐ θάτερον ἐπὶ τοῦναντίον τῆς αὐτοῦ φύ-
B σεως, ἅτε | μετασχὸν τοῦ ἐναντίου.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ γε.

ΞΕ. Μετέχστων μὴν ἄμφω ταῦτοῦ καὶ θατέρου.

ΘΕΑΙ. Ναί.

THEAIT. Bizony azt.

ID. De a lét már csak összefér mind a kettőjökkel, mert hát létezni mégis csak létezik mind a kettő.

THEAIT. Már hogyan?

ID. Lesz tehát három dolog belőlük.

THEAIT. Miértne?

ID. Így hát külön-külön mindegyikök más, mint a másik kettő, de önnönmagával teljesen azonos.

THEAIT. Úgy van.

ID. De mit is mondtunk most már újra ezzel, hogy *E* azonos és *más*? Talán bizony két új faj ez is, attól a háromtól elütő, de velök szükségképp mindig összeköttetésben álló s így most tulajdonképpen öt és nem három létezőt kell bennök vizsgálgatnunk, vagy pedig ezzel az *azonossal* és *mással*, a nélkül, hogy magunk ²⁵⁵ is tudnók, közülök állítunk egyet.

THEAIT. Meglehet.

ID. De bizonyára a mozgás és nyugvás sem nem más, sem nem azonos.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Mert a mit a mozgásról és a nyugvásról közösen mondtunk, az egyik sem lehet kettőjük közül.

THEAIT. Már micsoda?

ID. Hogy a mozgás nyugvásba jut s a nyugvás viszont mozogni kezd. Mert az egyikök, már akár-melyik legyen is kettejük közül, mind a kettőre vonatkoztatva a másikat szükségképpen a saját természeté-^B vel ellenkező dologgá változtatja, mert az ellenkezőben szerepel.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. Részök pedig mégis van mind a kettejöknek az azonosban és a másban.

THEAIT. Van.

ΞΕ. Μὴ τοίνυν λέγωμεν κίνησιν γ' εἶναι ταῦτόν ἢ θάτερον, μὴδ' αὖ στάσιν.

ΘΕΑΙ. Μὴ γάρ.

ΞΕ. Ἄλλ' ἄρα τὸ ὄν καὶ τὸ ταῦτόν ὡς ἓν τι διανοητέον ἡμῖν;

ΘΕΑΙ. Ἴσως.

ΞΕ. Ἄλλ' εἰ τὸ ὄν καὶ τὸ ταῦτόν μὴδὲν διάφορον σημαίνετον, κίνησιν αὖ πάλιν καὶ στάσιν ἀμφοτέρω εἶναι λέγοντες C ἀμφοτέρω οὕτως αὐτὰ ταῦτόν ὡς ὄντα | προσερούμεν.

ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε ἀδύνατον.

ΞΕ. Ἀδύνατον ἄρα ταῦτόν καὶ τὸ ὄν ἓν εἶναι.

ΘΕΑΙ. Σχεδόν.

ΞΕ. Τέταρτον δὴ πρὸς τοῖς τρισὶν εἶδεσιν εἶδος τὸ ταῦτόν τιθώμεν;

ΘΕΑΙ. Πάνω μὲν οὖν.

ΞΕ. Τί δέ; τὸ θάτερον ἄρα ἡμῖν λεκτέον πέμπτον; ἢ τοῦτο καὶ τὸ ὄν ὡς δύο ἅττα ὀνόματα ἐφ' ἐνὶ γένει διανοεῖσθαι δεῖ;

ΘΕΑΙ. Τάχ' ἄν.

ΞΕ. Ἄλλ' οἶμαι σε συγχωρεῖν τῶν ὄντων τὰ μὲν αὐτὰ καθ' αὐτά, τὰ δὲ πρὸς ἄλληλα ἀεὶ λέγεσθαι.

ΘΕΑΙ. Τί δ' οὖ;

D | ΞΕ. Τὸ δ' ἕτερον ἀεὶ πρὸς ἕτερον ἢ γάρ;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Οὐκ ἄν, εἴ γε τὸ ὄν καὶ τὸ θάτερον μὴ πάμπολυ διεφερέτην ἄλλ' εἴπερ θάτερον ἀμφοῖν μεταίχε ταιν εἰδοῖν ὡσπερ τὸ ὄν, ἦν ἄν ποτέ τι καὶ τῶν ἐτέρων ἕτερον οὐ πρὸς

Id. Se a mozgást ne mondjuk hát most már azonosnak, vagy másnak, se a nyugvást.

THEAIT. Persze, hogy ne.

Id. De vajjon a létezőt és az azonost egy valaminek kell-e gondolnunk?

THEAIT. Talán.

Id. Ámde ha sem a létező, sem az azonos különbséget nem mutatnak, mi pedig viszont a mozgásról is, meg a nyugvásról is újra azt mondjuk, hogy mind a kettő létezik, akkor mind a kettőt, mint létezőt, azonosnak is kell állítanunk.

C

THEAIT. De hiszen ez mégis csak lehetetlenség.

Id. Lehetetlenség tehát, hogy az azonos és a létező egyek legyenek.

THEAIT. Körülbelül.

Id. Negyediknek tegyük fel hát a három faj mellett az azonost?

THEAIT. Mindenesetre.

Id. Hát aztán a mást vajjon ötödiknek állítsuk-e? Vagy pedig ezt is, meg a létezőt is egy fajhoz tartozó két más névnek kell gondolnunk?

THEAIT. Talán.

Id. De azt hiszem, egyetértesz abban, hogy a létezők közül némely dolgot önmagában, némely másat pedig mindig egymáshoz viszonyítva értenek.

THEAIT. Miértne?

Id. A más pedig mindig másra vonatkoztatott, úgy-e bár? D

THEAIT. Úgy van.

Id. De nem volna akkor, ha a létező is és a más is nem ütnének el teljesen egymástól. Ha azonban a másnak mind a két gondolati képben része volna, mint a létnek, akkor bármelyik más másra nem vonatkozva is más volna. Most azonban természetesen következik,

ἕτερον. νῦν δὲ ἀτεχνῶς ἡμῖν ὅτιπερ ἂν ἕτερον ᾗ, συμβέβηκεν ἐξ ἀνάγκης ἐτέρου τοῦτο ὅπερ ἐστὶν εἶναί.

ΘΕΑΙ. Λέγεις καθάπερ ἔχει.

ΞΕ. Πέμπτον δὴ τὴν θατέρου φύσιν λεκτέον ἐν τοῖς εἶδε-
Ε σιν οὖσαν, ἐν οἷς | προαιρούμεθα.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ διὰ πάντων γε αὐτὴν αὐτῶν φήσομεν εἶναι διελλυθῆσαν· ἐν ἕκαστον γὰρ ἕτερον εἶναι τῶν ἄλλων οὐ διὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μετέχειν τῆς ἰδέας τῆς θατέρου.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

XLI. ΞΕ. Ὅθεν δὴ λέγωμεν ἐπὶ τῶν πέντε καθ' ἐν ἀναλαμβάνοντες.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Πρῶτον μὲν κινήσιν, ὡς ἔστι παντάπασιν ἕτερον στάσεως. ἢ πῶς λέγωμεν;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Οὐ στάσις ἄρ' ἐστίν.

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

256 ΞΕ. Ἔστι δέ γε | διὰ τὸ μετέχειν τοῦ ὄντος.

ΘΕΑΙ. Ἔστιν.

ΞΕ. Αὐθις δὴ πάλιν ἢ κινήσις ἕτερον ταῦ οὐ ἐστίν.

ΘΕΑΙ. Σχεδόν.

ΞΕ. Οὐ ταῦτόν ἄρα ἐστίν.

ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν.

ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν αὖ πῆ γ' ἦν ταῦτόν διὰ τὸ μετέχειν αὐτό πάντ' αὐτοῦ.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

ΞΕ. Τὴν κινήσιν δὴ ταῦτόν τ' εἶναι καὶ μὴ ταῦτόν ὁμοιογενές καὶ οὐ δυσχεραντέον, οὐ γὰρ ὅταν εἴπωμεν αὐτὴν ταῦτόν καὶ μὴ ταῦτόν, ὁμοίως εἰρήκαμεν, ἀλλ' ὅπότεν μὲν

hogy a mi csak más, az szükségképpen másra vonatkoztatva az, a mi.

THEAIT. Szakasztott úgy van, a hogy mondd.

ID. Az ötödiknek kell tehát a másnak mibenlétét ama gondolati képek közt állítanunk, a melyek közt most válogatunk.

E

THEAIT. Persze.

ID. S most azt fogjuk állítani, hogy ez valamennyi-ökön keresztülvonul. Mert hogy minden egyes más mint a többiek, az nem a saját mibenléténel fogva van, hanem mert része van a másnak gondolati képében.

THEAIT. Mindenesetre.

XLI. ID. Vegyük hát elő mind az ötöt egyenkint s így beszéljünk róluk.

THEAIT. Hogyan?

ID. Először is a mozgást, hogy teljességgel más, mint a nyugvás. Vagy hogy is mondjuk?

THEAIT. Így.

ID. Tehát nem nyugvás.

THEAIT. Semmi esetre sem.

ID. Létezik pedig, mert része van a létezőben.

256

THEAIT. Létezik.

ID. Viszont a mozgás is újra más, mint az azonos.

THEAIT. Persze, hogy más.

ID. Tehát nem azonos.

THEAIT. Bizony, hogy nem.

ID. De bizonyára legalább volt valamiképp azonos, mert mindennek része van benne.

THEAIT. Nagyon igaz.

ID. Valljuk be hát minden húzódozás nélkül, hogy a mozgás azonos is, meg nem azonos is. Mert nem ugyanazonegy értelemben vesszük, mikor azt mondjuk róla, hogy azonos és nemazonos, hanem mikor azonosnak

B ταῦτόν, διὰ τὴν μέθεξιν ταύτου | πρὸς ἑαυτὴν οὕτω λέγομεν,
ὅταν δὲ μὴ ταῦτόν, διὰ τὴν κοινωνίαν αὐθαιτέρου, δι' ἣν
ἀποχωρισμένη ταύτου γέγονεν οὐκ ἐκεῖνο ἀλλ' ἕτερον, ὥστε
ὀρθῶς αὐτὸ λέγεται πάλιν οὐδὲν ταῦτόν.

ΘΕΑΙ. Πάνου πέν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ εἴ πη μετελάμβανεν αὐτὴ κίνησις στά-
σεως, οὐδὲν ἂν ἄτοπον ἦν στάσιμον αὐτὴν προσαγορεύειν;

ΘΕΑΙ. Ὅρθότατά γε, εἴπερ τῶν γενῶν συγχωρησόμεθα τὰ
μὲν ἀλλήλοις ἐθέλειν μίγνυσθαι, τὰ δὲ μή.

C **ΞΕ.** Καὶ μὴν ἐπὶ γε | τὴν τούτου πρότερον ἀπόδειξιν ἢ
τῶν νῦν ἀφικόμεθα, ἐλέγχοντες ὡς ἔστι κατὰ φύσιν ταύτη.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ;

ΞΕ. Λέγομεν δὴ πάλιν ἢ κίνησις ἐστὶν ἕτερον τοῦ ἐτέρου,
καθάπερ ταύτου τε ἦν ἄλλο καὶ τῆς στάσεως;

ΘΕΑΙ. Ἀναγκαῖον.

ΞΕ. Οὐχ ἕτερον ἄρ' ἐστὶ πη καὶ ἕτερον κατὰ τὸν νῦν δὴ
λόγον.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

ΞΕ. Τί οὖν δὴ τὸ μετὰ τοῦτο; ἄρ' αὐτῶν μὲν τριῶν
ἕτερον αὐτὴν φήσομεν εἶναι, τοῦ δὲ τετάρτου μὴ φῶμεν,
D ὁμολογήσαντες αὐτὰ εἶναι πέντε, περὶ ὧν καὶ ἐν | οἷς προῦ-
θέμεθα σκοπεῖν;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς; ἀδύνατον γὰρ συγχωρεῖν ἐλάττω τὸν
ἀριθμὸν τοῦ νῦν δὴ φανέντος.

ΞΕ. Ἀδεῶς ἄρα τὴν κίνησιν ἕτερον εἶναι τοῦ ὄντος δια-
μαχόμενοι λέγομεν;

ΘΕΑΙ. Ἀδεέστατα μὲν οὖν.

mondjuk, úgy értjük, hogy önmagára vonatkoztatva része van az azonosban, mikor pedig nemazonosnak, hogy B közössége van a mással, a miért is aztán elszakadt az azonostól s nem ez többé, hanem más, úgy, hogy viszont helyesen mondják újra róla, hogy nemazonos.

THEAIT. Nagyon helyes.

ID. Ha tehát a mozgás maga valamiképp nyugvásban venne részt, talán csak nem volna csudálatos, ha nyugalmasnak neveznők?

THEAIT. Sőt egészen helyes ha megegyeznénk abban, hogy a fajok közül egynémelyik hajlandó közösségbe lépni egymással, egynémelyik meg nem.

ID. De hiszen ennek a bizonyításához már előbb el- C jutottunk, mint e mostaniéhoz. Kimutattuk ugyanis, hogy ez természeténél fogva így van.

THEAIT. Már hogyne?

ID. Mondjuk ki hát újra: a mozgás más, mint a más, a miként más volt, mint az azonos és a nyugvás.

THEAIT. Szükségképpen.

ID. Nem más tehát bizonyos tekintetben és más e mostani okoskodásunknál fogva.

THEAIT. Igaz.

ID. S mi következik ezután most már? Vajjon másnak fogjuk-e viszont állítani, mint az a három, de már a negyedikkel szemben nem fogjuk másnak, mikor megállapodtunk abban, hogy öt a számuk, és róluk és ben-
nők tűztük ki célul a vizsgálódást. D

THEAIT. Hát még mi? Hiszen már lehetetlenség abban állapodnunk meg, hogy kevesebb a számuk, mint a hogy most mondtuk.

ID. Megküzdünk hát bátran vele s kimondjuk, hogy a mozgás más, mint a létező?

THEAIT. A lehető legbátrabban.

ΞΕ. Οὐκοῦν δὴ σαφῶς ἡ κίνησις ὄντως οὐκ ὄν ἐστι καὶ ὄν, ἐπεὶπερ τοῦ ὄντος μετέχει;

ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε.

ΞΕ. Ἔστιν ἄρα ἐξ ἀνάγκης τὸ μὴ ὄν ἐπὶ τε κινήσεως εἶναι καὶ κατὰ πάντα τὰ γένη. κατὰ πάντα γὰρ ἡ θατέρου Ε φύσις ἕτερον ἀπεργαζομένη | τοῦ ὄντος ἕκαστον οὐκ ὄν ποιεῖ, καὶ ἐύμπαντα δὴ κατὰ ταῦτά οὕτως οὐκ ὄντα ὀρθῶς ἐροῦμεν, καὶ πάλιν, ὅτι μετέχει τοῦ ὄντος, εἶναί τε καὶ ὄντα.

ΘΕΑΙ. Κινδυνεύεις.

ΞΕ. Περὶ ἕκαστον ἄρα τῶν εἰδῶν πολὺ μὲν ἐστι τὸ ὄν, ἄπειρον δὲ πλήθει τὸ μὴ ὄν.

ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

257 ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὄν αὐτὸ τῶν ἄλλων | ἕτερον εἶναι λεκτέον.

ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη.

ΞΕ. Καὶ τὸ ὄν ἄρ' ἡμῖν, ὅσαπέρ ἐστι τὰ ἄλλα, κατὰ τοσαῦτα οὐκ ἔστιν· ἐκεῖνα γὰρ οὐκ ὄν ἐν μὲν αὐτὸ ἐστιν, ἀπέραντα δὲ τὸν ἀριθμὸν τᾶλλα οὐκ ἔστιν αὐτό.

ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οὕτως.

ΞΕ. Οὐκοῦν δὴ καὶ ταῦτα οὐ δυσχεραντέον, ἐπεὶπερ ἔχει κοινωνίαν ἀλλήλοις ἡ τῶν γενῶν φύσις. εἰ δέ τις ταῦτα μὴ συγχωρεῖ, πείσας ἡμῶν τοὺς ἔμπροσθεν λόγους οὕτω πειθέτω τὰ μετὰ ταῦτα.

ΘΕΑΙ. Δικαιότατα εἴρηκας.

B ΞΕ. Ἰδῶμεν | δὴ καὶ τόδε.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ὅποταν τὸ μὴ ὄν λέγωμεν, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἐναντίον τι λέγομεν τοῦ ὄντος, ἀλλ' ἕτερον μόνον.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

Id. Vajjon nem világos-e hát, hogy a mozgás valóban nemlétező is, meg létező is, ha ugyan része van a létezőben?

THEAIT. Világos, mint a nap.

Id. Szükségképpen megvan hát a nemlétező a mozgásnál is, meg az összes fajokban is. Mert a mennyiben E a másnak természete valamennyiökben mindegyiköket mássá teszi, mint a létező, annyiban nemlétezővé teszi s így valamennyiöket helyesen nemlétezőknek mondhatjuk ebből a szempontból, míg másrésről, hogy léteznek és létezők, mert részük van a létezőben.

THEAIT. Úgy látszik.

Id. Minden egyes gondolati képre tehát sok létező van, megmérhetetlen számú azonban a nemlétező.

THEAIT. Úgy tetszik.

Id. A létezőt magát is másnak kell tehát mondanunk, ²⁵⁷ mint a többi.

THEAIT. Szükségképpen.

Id. S így aztán, a hányféle tekintetben a többi létezik, annyiban a létező nem létezik. Mert ő nem lévén az, a mi ők, önmaga egység és ném viszont a végtelen számú többi más.

THEAIT. Bizony, hogy nem.

Id. Ettől sem kell tehát már húzódoznunk, mert hiszen a fajok természete is közösségben van egymással. De ha valaki ebbe bele nem egyezik, akkor czáfolja meg a mi előbbi okoskodásunkat s csak azután ezt a későbbit.

THEAIT. Betűről-betűre igazat mondasz.

Id. De lássuk még ezt is.

B

THEAIT. Mit?

Id. A mikor a nemlétezőt állítjuk, úgy látszik, nem valami ellentétét állítunk a létezőnek, hanem csakis mást.

THEAIT. Hogy-hogy?

ΞΕ. Οἷον ὅταν εἴπωμέν τι μὴ μέγα, τότε μᾶλλον τί σοι φαινόμεθα τὸ μικρὸν ἢ τὸ ἴσον δηλοῦν τῷ ῥήματι;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Οὐκ ἄρ', ἐναντίον ὅταν ἀπόφασις λέγῃται σημαίνειν, συγχωρησόμεθα, τοσοῦτον δὲ μόνον, ὅτι τῶν ἄλλων τί μὴνύει
C τὸ μὴ καὶ τὸ οὐ προτιθέμενα τῶν ἐπιόντων ὀνομάτων | μᾶλλον δὲ τῶν πραγμάτων περὶ ἅττ' ἂν κέηται τὰ ἐπιφθεγγόμενα ὕστερον τῆς ἀποφάσεως ὀνόματα.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

XLII. ΞΕ. Τόδε δὲ διανοηθῶμεν, εἰ καὶ σοὶ ξυνοδοκεῖ.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ἡ θατέρου μοι φύσις φαίνεται κατακεκερματίσθαι καθάπερ ἐπιστήμη.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Μία μὲν ἐστὶ που καὶ ἐκείνη, τὸ δ' ἐπὶ τῷ γιγνόμενον μέρος αὐτῆς ἕκαστον ἀφορισθὲν ἐπωνυμίαν ἴσχει τινα
D ἐαυτῆς ἰδίαν· διὸ πολλαὶ | τέχναι τ' εἰσὶ λεγόμεναι καὶ ἐπιστήμαι.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὰ τῆς θατέρου φύσεως μέρη μιᾶς οὔσης ταῦτ' ὅν πέπονθε τοῦτο.

ΘΕΑΙ. Τάχ' ἂν ἄλλ' ὅπη δὴ λέγωμεν.

ΞΕ. Ἔστι τῷ καλῷ τι θατέρου μέρηον ἀντιτιθέμενον;

ΘΕΑΙ. Ἔστιν.

ΞΕ. Τοῦτ' οὖν ἀνώνομον ἐροῦμεν ἢ τιν' ἔχον ἐπωνυμίαν;

ΘΕΑΙ. Ἔχον· ὁ γὰρ μὴ καλὸν ἐκάστοτε φθεγγόμεθα, τοῦτο οὐκ ἄλλου τινὸς ἕτερόν ἐστιν ἢ τῆς τοῦ καλοῦ φύσεως.

Id. Mint a mikor valamit nemnagynak mondunk, mit gondolsz, vajjon ezzel a kifejezéssel inkább a kicsiséget, mint az egyformaságot jelentjük-e ki?

THEAIT. Már hogy jelentenők?

Id. Abba tehát, hogy a tagadás állítólag ellentétet fejez ki, bele nem egyezhetünk, csakis annyiba, hogy a ne tiltó- és a nem tagadószó elétételével megnevelt C kifejezések más valamit jelentenek, mint a rákövetkező szók, vagy helyesebben azok a dolgok, a melyekre a tagadás után, de mellette kimondott szók vonatkoznak.

THEAIT. Mindenesetre.

XLII. Id. S most hányjuk-vessük meg ezt is, ha ugyan neked is tetszik.

THEAIT. Mit?

Id. Úgy látszik, hogy a másnak mibenléte épp úgy részekre bontható, akárcsak a tudomány.

THEAIT. Hogy-hogy?

Id. Egy ugyan ez is, de minden egyes, bizonyos meghatározott dologra vonatkozó része külön-külön az ő D saját megfelelő nevét viseli. Ezért is beszélnek sokféle mesterségről és tudományról.

THEAIT. Nagyon igaz.

Id. Szakasztott ez a tulajdonságuk van most már a más mibenléte részeinek is, míg ő maga egy.

THEAIT. Meglehet; de mondjuk meg, hogy mennyiben.

Id. Áll-e például a széppel a másnak valami része ellentétben?

THEAIT. Áll.

Id. S ezt névtelennek fogjuk-e most már mondani, vagy van neki valami neve?

THEAIT. Van. Mert a mit mindig nemszépnek mondunk, az nem valami mással szemben más, mint csakis a szép mibenlétével.

ΞΕ. Ἰθι νυν τόδε μοι λέγε.

Ε | ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ἄλλο τι τῶν ὄντων τινὸς γένους ἀφορισθὲν καὶ πρὸς τι τῶν ὄντων αὐτὸ πάλιν ἀντιτεθὲν οὕτω ἐνυμβέβηκεν εἶναι τὸ μὴ καλόν;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Ὅντος δὴ πρὸς ὃν ἀντίθεσις, ὡς ἔοικ', εἶναί [τι] συμβαίνει τὸ μὴ καλόν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθότατα.

ΞΕ. Τί οὖν; κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἄρα μᾶλλον μὲν τὸ καλὸν ἡμῖν ἐστὶ τῶν ὄντων, ἤττον δὲ τὸ μὴ καλόν;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

258 ΞΕ. Ὅμοίως ἄρα τὸ μὴ | μέγα καὶ τὸ μέγα αὐτὸ εἶναι λεκτέον;

ΘΕΑΙ. Ὅμοίως.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸ μὴ δίκαιον τῷ δίκαιῳ κατὰ ταῦτα θετέον πρὸς τὸ μηδέν τι μᾶλλον εἶναι θάτερον θατέρου;

ΘΕΑΙ. Τί μὴν;

ΞΕ. Καὶ τᾶλλα δὴ ταύτῃ λέξομεν, ἐπεὶπερ ἡ θατέρου φύσις ἐφάνη τῶν ὄντων οὕσα, ἐκείνης δὲ οὔσης ἀνάγκη δὴ καὶ τὰ μόρια αὐτῆς μηδενὸς ἤττον ὄντα τιθέσθαι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Οὐκοῦν, ὡς ἔοικεν, ἡ τῆς θατέρου μορίου φύσεως
B καὶ τῆς τοῦ ὄντος πρὸς | ἄλληλα ἀντικειμένων ἀντίθεσις οὐδὲν ἤττον, εἰ θέμις εἰπεῖν, αὐτοῦ τοῦ ὄντος οὐσία ἐστίν, οὐκ ἐναντίον ἐκείνῳ σημαίνουσα, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, ἕτερον ἐκείνου.

ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε.

ΞΕ. Τίν' οὖν αὐτὴν προσείπωμεν;

Id. Csak rajta; s most felelj erre.

THEAIT. Mire?

E

Id. Vajjon nem a létezőknek egy bizonyos fajától elkülönödve s viszont a létezőknek egy másvalamelyik fajával ellentétbe helyezkedve áll-e be az az eset, hogy létezik a nemszép?

THEAIT. De így.

Id. Úgy látszik tehát, hogy egy létezőnek egy létezővel való ellentétbe helyezése a nemszép.

THEAIT. Tökéletesen igaz.

Id. Hát aztán ennél az okoskodásnál fogva vajjon inkább létező-e a szép és kevésbé a nemszép?

THEAIT. Egy cseppet sem.

Id. Szakasztott ezt kell most már mondanunk a nem-²⁵⁸ nagyról és magáról a nagyról is?

THEAIT. Ugyanezt.

Id. S nem ehhez mérten kell-e most már a nemjogost is a jogossal összemérnünk, mivel épp úgy létezik az egyik, mint a másik?

THEAIT. Miértne?

Id. S ekképp szólnak majd a többiről is, mivel a más valósága a létező dolgok közé tartozónak bizonyult. Már pedig, ha ez létezik, akkor az ő részeit is szükségképpen épp úgy létezőknek kell feltételeznünk.

THEAIT. Már hogyan?

Id. Ennél fogva, a mint látszik, a más egy része valóságának és a létező valóságának, mint egymással szembenállóknak, éppen olyan lét tehát az ellentéte, ha szabad ezt mondanom, mint maga a létező, mivel nem az ellenkezőjét fejezi ki neki, hanem csakis azt, hogy más, mint ő.

THEAIT. Világos, mint a nap.

Id. Minek híjuk ezt most már?

ΘΕΑΙ. Δῆλον ὅτι τὸ μὴ ὄν, ὃ διὰ τὸν σοφιστὴν ἐζητοῦμεν, αὐτό ἐστι τοῦτο.

ΞΕ. Πότερον οὖν, ὥσπερ εἶπες, ἔστιν οὐθενὸς τῶν ἄλλων οὐσίας ἐλλειπόμενον, καὶ δεῖ θαρροῦντα ἤδη λέγειν ὅτι τὸ μὴ ὄν βεβαίως ἐστὶ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἔχον, ὥσπερ τὸ μέγα C ἦν μέγα | καὶ τὸ καλὸν ἦν καλὸν καὶ τὸ μὴ μέγα μὴ μέγα καὶ τὸ μὴ καλὸν μὴ καλόν, οὕτω δὲ καὶ τὸ μὴ ὄν κατὰ ταῦτόν ἦν τε καὶ ἔστι μὴ ὄν, ἐνάριθμον τῶν πολλῶν ὄντων εἶδος ἔν; ἢ τίνα ἔτι πρὸς αὐτό, ὧ Θεαίτητε, ἀπιστίαν ἔχομεν;

ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν.

XLIII. ΞΕ. Οἶσθ' οὖν ὅτι Παρμενίδῃ μακροτέρως τῆς ἀπορρήσεως ἠπιστήκαμεν;

ΘΕΑΙ. Τί δῆ;

ΞΕ. Πλεῖστον ἢ 'κείνος ἀπέειπε σκοπεῖν, ἡμεῖς εἰς τὸ πρόσθεν ἔτι ζητήσαντες ἀπεδείξαμεν αὐτῷ.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

D ΞΕ. Ὅτι ὁ μὲν | πού φησιν,

οὐ γὰρ μὴ ποτε τοῦτο δαμῆς, εἶναι μὴ ἔόντα,
ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήσιος εἶργε νόημα.

ΘΕΑΙ. Λέγει γὰρ οὖν οὕτως.

ΞΕ. Ἡμεῖς δέ γε οὐ μόνον ὡς ἔστι τὰ μὴ ὄντα ἀπεδείξαμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος ὃ τυγχάνει ὄν τοῦ μὴ ὄντος ἀπεφηνάμεθα: τὴν γὰρ θατέρου φύσιν ἀποδείξαντες οὐσάν τε E καὶ κατακεκερματισμένην ἐπὶ πάντα τὰ ὄντα πρὸς | ἄλληλα, τὸ πρὸς τὸ ὄν ἕκαστον μῦρον αὐτῆς ἀντιτιθέμενον ἐτολήσαμεν εἰπεῖν ὡς αὐτὸ τοῦτό ἐστιν ὄντως τὸ μὴ ὄν.

ΘΕΑΙ. Καὶ παντάπασί γε, ὧ ξέने, ἀλγυθέστατά μοι δοκοῦμεν εἰργκέναι.

THEAIT. Tiszta dolog, hogy a nemlétnék: s éppen ez az, a mit a sophista miatt kerestünk.

ID. Vajjon, a mint mondottad, semmivel sem áll-e ez hát hátrább lét dolgában a többieknél és bátran mondhatjuk-e most már, hogy a nemlétnék kétségtelenül éppen úgy megvan a maga valósága, mint nagy volt a nagy és C a szép szép s valamint a nemnagy nemnagy és a nemszép nemszép, így a nemlét is szakasztott nemlét volt s az most is, a sok létezőhöz hozzászámított egy alak. Vagy van még valami kételkedésünk vele szemben, édes Theaitetos?

THEAIT. Éppen semmi.

XLIII. ID. S tudod-e most már, hogy a tilalmán messze túl menve nem engedelmeskedtünk Parmenidesnek?

THEAIT. Ugyan?

ID. Többet bizonyítottunk ugyanis neki, mint a meny nyinek megvizsgálásától ő eltiltott, mert még mélyebbre hatoltunk a vizsgálódásunkban.

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Azt mondja ugyanis valahol

D

Meg ne hajolj az előtt, hogy a nemlét létezik (és van) Erre az útra ne térj, de kerüld jól vizsga eszeddel.

THEAIT. Bizony, hogy így beszél.

ID. Mi pedig nemesak, hogy bebizonyítottuk, hogy a nemlétező létezik, hanem még azt is megmutattuk, hogy milyen esetleg a nemlétező faja. Azzal ugyanis, hogy a másnak valóságát létezőnek bizonyítottuk s kimutattuk, E hogy az összes létezőknek egymáshoz való viszonya szerint részekre bomlik, már a léttel szembehelyezett minden egyes részéről bátrak voltunk azt állítani, hogy éppen ez valósággal a nemlét.

THEAIT. S azt gondolom, kedves idegen, hogy mindig a tiszta igazságot mondottuk.

ΞΕ. Μὴ τοίνυν ἡμᾶς εἶπη τις ὅτι τοῦναντίον τοῦ ὄντος τὸ μὴ ὄν ἀποφαινόμενοι τολμῶμεν λέγειν ὡς ἔστιν. ἡμεῖς γὰρ περὶ μὲν ἐναντίου τινὸς αὐτῷ χαίρειν πάσαι λέγομεν, εἴτ' 259 ἔστιν εἴτε μὴ, λόγον ἔχον ἢ καὶ παντάπασιν | ἄλογον· ὁ δὲ νῦν εἰρήκαμεν εἶναι τὸ μὴ ὄν, ἢ πεισάτω τις ὡς οὐ καλῶς λέγομεν ἐλέγξας, ἢ μέχριπερ ἂν ἀδυνατῇ, λεκτέον καὶ ἐκείνῳ καθάπερ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι συμμίγνυται τε ἀλλήλοις τὰ γένη καὶ τό τε ὄν καὶ θάτερον διὰ πάντων, καὶ δι' ἀλλήλων διεληλυθότα τὸ μὲν ἕτερον μετασχόν τοῦ ὄντος ἔστι μὲν διὰ ταύτην τὴν μέθεξιν, οὐ μὴν ἐκείνῳ γε οὐ μετέσχεν ἀλλ' ἕτερον, ἕτερον δὲ τοῦ ὄντος ὄν ἔστι σαφέστατα ἐξ ἀνάγκης

Β εἶναι μὴ ὄν· τὸ δὲ ὄν αὐτῷ | θατέρου μετεληγφὸς ἕτερον τῶν ἄλλων ἂν εἶη γενῶν, ἕτερον δ' ἐκείνων ἀπάντων ὄν οὐκ ἔστιν ἕκαστον αὐτῶν οὐδὲ ξύμπαντα τὰ ἄλλα πλὴν αὐτό, ὥστε τὸ ὄν ἀναμφισβητήτως αὐτῷ μυρία ἐπὶ μυρίοις οὐκ ἔστι, καὶ τὰλλα δὴ καθ' ἕκαστον οὕτω καὶ ξύμπαντα πολλαχῇ μὲν ἔστι, πολλαχῇ δ' οὐκ ἔστιν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

ΞΕ. Καὶ ταύταις δὴ ταῖς ἐναντιώσεσιν εἴτε ἀπιστεῖ τις, σκεπτέον αὐτῷ καὶ λεκτέον βέλτιόν τι τῶν νῦν εἰρημέων· εἴτε

Γ ὡς τι | χαλεπὸν κατανενοηκῶς χαίρει τοτὲ μὲν ἐπὶ θάτερα τοτὲ δ' ἐπὶ θάτερα τοὺς λόγους ἔλκων, οὐκ ἄξια πολλῆς σπουδῆς ἐσπούδακεν, ὡς οἱ νῦν λόγοι φασί. τοῦτο μὲν γὰρ οὔτε τι κομψὸν οὔτε χαλεπὸν εὔρειν, ἐκείνο δ' ἤδη καὶ χαλεπὸν ἅμα καὶ καλόν.

Id. Ne vesse hát senkifia a szemünkre, hogy a nemlétezőt a létező ellentétének állítottuk s azt mertük mondani róla, hogy létezik. Hiszen mi már régóta nem törődünk az ő valamiféle ellentétével, hogy van-e, vagy nincsen, van-e valami értelme, vagy egyáltalán értelem nélküli. A mi pedig e mostani állításunkat, hogy létezik ²⁵⁹ a nemlét, illeti, hát vagy győzzön meg valaki igazolván, hogy nem igazat mondunk, vagy pedig addig, a míg ezt nem bírja megcselekedni, fogadja el, a mit mi állítunk, hogy a fajok összeköttetésbe lépnek egymással s a létező és a más valamennyin, sőt egymáson is keresztülvonul, hogy a másnak része van a létezőben s éppen ezen benne való részességnél fogva létezik; persze nem az, a miben része van, hanem más; mivel pedig a létezőtől elütő más, napnál világosabb, hogy szükségképpen nemlétezőnek kell lennie. A létező viszont, ^B mivel a másban van része, más lehet mint a többi fajok; más lévén pedig mint azok valamennyien: közölük egyik sem, de nem az összes többi sem, hanem csakis önmaga, úgy, hogy a létező viszont kétségtelenül számtalanszor és számtalan esetben nem létezik s így a többi is külön-külön, meg együttesen sokszor létezik, sokszor meg nem létezik.

THEAIT. Igaz.

Id. S ha valaki nem hisz most már ezeknek az ellenmondásoknak, hányja-vesse meg önmaga a dolgot s mondjon okosabbat, mint mi most mondottunk. Hogyha pedig, mint a ki valami nehéz dolgot eszelt ki, abban lelné örömét, hogy az okoskodást hol ide, hol meg oda ^C csüri-csavargatja, akkor bizony, mint ez a fejtegetés is bizonyítja, nem végzett valami nagy fáradságra érdemes dolgot. Mert ez se nem szellemes, se nem nehéz, amaz azonban már nehéz is, meg szép is egyszersmind.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Ὅ καὶ πρόσθεν εἴρηται, τὸ ταῦτα ἐάσαντα ὡς δυνατὰ τοῖς λεγομένοις οἷόν τ' εἶναι καθ' ἕκαστον ἐλέγχοντα ἐπακολουθεῖν, ὅταν τέ τις ἕτερον ὄν πη ταῦτόν εἶναι φῆ καὶ ὅταν
 Δ ταῦτόν ὄν | ἕτερον, ἐκείνη καὶ καθ' ἐκεῖνο ὃ φησι τούτων πεπονημένοι πότερον. τὸ δὲ ταῦτόν ἕτερον ἀποφαίνειν ἀμῆ γέ πη καὶ τὸ θάτερον ταῦτόν καὶ τὸ μέγα σμικρὸν καὶ τὸ ὅμοιον ἀνόμοιον, καὶ χαίρειν οὕτω τάναντία ἀεὶ προφέροντα ἐν τοῖς λόγοις, οὐτε τις ἔλεγχος οὗτος ἀληθινὸς ἄρτι τε τῶν ὄντων τινὸς ἐφαπτομένου δῆλος νεογενῆς ὄν.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

XLIV. ΞΕ. Καὶ γάρ, ὦγαθέ, τό γε πᾶν ἀπὸ παντὸς ἐπιχειρεῖν ἀποχωρίζειν ἄλλως τε οὐκ ἐμμελὲς καὶ δὴ καὶ | παντάσιν ἀμούσου τινὸς καὶ ἀφιλοσόφου.

ΘΕΑΙ. Τί δῆ;

ΞΕ. Τελεωτάτη πάντων λόγων ἐστὶν ἀφάνισις τὸ διαλύειν ἕκαστον ἀπὸ πάντων. διὰ γὰρ τὴν ἀλλήλων τῶν εἰδῶν συμπλοκὴν ὁ λόγος γέγονεν ἡμῖν.

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

260 | ΞΕ. Σκόπει τοῖνον ὡς ἐν καιρῷ νῦν δὴ τοῖς τοιούτοις διεμαχόμεθα καὶ προσηναγκάζομεν ἕαν ἕτερον ἐτέρω μίγνυσθαι.

ΘΕΑΙ. Πρὸς δὴ τί;

ΞΕ. Πρὸς τὸ τὸν λόγον ἡμῖν τῶν ὄντων ἕν τι γενῶν εἶναι. τούτου γὰρ στερηθέντες τὸ μὲν μέγιστον φιλοσοφίας ἀνστερηθεῖμεν, ἔτι δ' ἐν τῷ παρόντι δεῖ λόγον ἡμᾶς διομολογή-

THEAIT. Már melyik?

ID. Az, a mit már előbb is említettünk, hogy ezekkel nem törődve a mennyire csak lehet követni bírja valaki a fejtegetést czáfolva minden egyes dolgot, akkor is, mikor valaki a mást valamiképp azonosnak állítja, meg akkor is, mikor az azonosat másnak, akképp és abban D az értelemben, a melylyel valamelyiköket felruházottnak mondja. Míg ellenben az azonosat valami úton-módon másnak, a mást azonosnak, a nagyot kicsinek és a hasonlót nemhasonlónak tüntetni fel s abban találni örömét, hogy okoskodás közben mindig ellentétekkel álljon elő az ember, ez nem czáfolat a szó szoros értelmében, hanem tisztára valamely létezőn való csecsemőszerű ide-odatapogatódzás.

THEAIT. Mindenesetre.

XLIV. ID. De meg aztán, drágám, az összességet az összességtől elkülöníteni akarni különben is nem ille- E delmes, sőt egyáltalán izléstelen s nem philosophusra valló.

THEAIT. Ugyan miért?

ID. Szóval minden egyes dolognak minden mástól való elszakítása ugyanegy minden vizsgálódásnak teljes megsemmisítésével. Mert hiszen a gondolati alakoknak egymással való összekapcsolásából alakult a mi okoskodásunk is.

THEAIT. Igaz.

ID. Gondold meg tehát, mennyire helyén való volt, 260 hogy ezekkel az emberekkel megküzdöttünk s kényszerítettük őket, hogy a mást a másra vonatkoztatni engedjék.

THEAIT. Mi tekintetben?

ID. Abban, hogy az okoskodás is egy valami létező faj. Ha meg volnánk fosztva tőle, a mi a legfőbb dolog, a philosophiától is meg volnánk fosztva. E pillanatban

σασθαι τί ποτ' ἔστιν, εἰ δὲ ἀφηρέθημεν αὐτὸ μηδ' εἶναι τὸ παράπαν, οὐδὲν ἂν ἔτι που λέγειν οἴοι τ' ἡμεν' ἀφηρέθημεν
B δ' ἂν, εἰ | συνεχωρήσαμεν μηδεμίαν εἶναι μίξιν μηδενὶ πρὸς μηδέν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθως τοῦτό γε· λόγον δὲ δι' ὅτι νῦν διομολογητέον οὐκ ἔμαθον.

ΞΕ. Ἄλλ' ἴσως τῆδ' ἐπόμενος ῥᾶστ' ἂν μάθοις.

ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Τὸ μὲν δὴ μὴ ὄν ἡμῖν ἔν τι τῶν ἄλλων γένος ὄν ἀνεφάνη, κατὰ πάντα τὰ ὄντα διεσπαρμένον.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Οὐκοῦν τὸ μετὰ τοῦτο σκεπτέον, εἰ δόξα τε καὶ λόγῳ μίγνυται.

ΘΕΑΙ. Τί δὴ;

C ΞΕ. Μὴ μιγνυμένου μὲν αὐτοῦ τούτοις ἀναγκαῖον | ἀληθῆ πάντ' εἶναι, μιγνυμένου δὲ δόξα τε ψευδῆς γίγνεται καὶ λόγος· τὸ γὰρ τὰ μὴ ὄντα δοξάζειν ἢ λέγειν, τοῦτ' ἔστι που ὃ ψεῦδος ἐν διανοίᾳ τε καὶ λόγοις γιγνόμενον.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Ὅντος δέ γε ψεύδους ἔστιν ἀπάτη.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἀπάτης οὔτης εἰδώλων τε καὶ εἰκόνων ἤδη καὶ φαντασίας πάντα ἀνάγκη μεστὰ εἶναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

ΞΕ. Τὸν δέ γε σοφιστὴν ἔφαμεν ἐν τούτῳ που τῷ τόπῳ
D καταπεφευγῆναι μὲν, | ἔξαρνον δὲ γεγονέναι τὸ παράπαν μηδ' εἶναι ψεῦδος· τὸ γὰρ μὴ ὄν οὔτε διανοεῖσθαι τινα οὔτε λέγειν· οὐσίας γὰρ οὐδὲν οὐδαμῆ τὸ μὴ ὄν μετέχειν.

tehát még az okoskodásra nézve is meg kell egyeznünk, hogy micsoda; hiszen ha megfosztanának bennünket tőle, hogy egyáltalán semmi se volna, akkor még csak szólni se tudnánk semmit. Már pedig meg volnánk fosztva tőle, ha abban egyeznénk meg, hogy semminek semmivel B
sincs semminemű összeköttetése.

THEAIT. Ebben igazad van. De hogy miért kell az okoskodásra nézve most megállapodnunk, ezt nem értem.

ID. Hát ezt könnyen megérted, ha odáig követsz.

THEAIT. Meddig?

ID. Bebizonyult, hogy a nemlét a többiek között olyan egy faj, mely az összes létező dolgokon végig el van terjedve.

THEAIT. Úgy van.

ID. Ezután hát azt is meg kell vizsgálnunk, vajjon összeköttetésben van-e a képzettel és az okoskodással.

THEAIT. Már miért?

ID. Mert ha nincs velök összeköttetésben, akkor szük- C
ségképpen minden igaz; ha pedig összeköttetésben van, akkor hamis képzelet és hamis okoskodás származik. Nemlétező dolgokat képzelni és mondani ugyanis egyértelmű a gondolkodásban és okoskodásban keletkező valótlansággal.

THEAIT. Úgy van.

ID. Már pedig ha valótlanság van, van csalás is.

THEAIT. Persze.

ID. Ha pedig csalás van, akkor már szükségképpen minden csupa árnykép, látszat és üres ábránd.

THEAIT. Már hogyan?

ID. Mondottuk pedig, hogy a sophista épp ebbe a D
zsák-utczába menekült s megtagadta, hogy valótlanság egyáltalában létezhetik. Mert nemlétezőt se nem gondolhat, se nem mondhat az ember. A nemlétezőnek ugyanis semmiféle része nincs a létben.

ΘΕΑΙ. Ἦν ταῦτα.

ΞΕ. Νῦν δέ γε τοῦτο μὲν ἐφάνη μετέχον τοῦ ὄντος, ὥστε ταύτη μὲν ἴσως οὐκ ἂν μάχοιτο ἔτι τάχα δ' ἂν φαίη τῶν εἰδῶν τὰ μὲν μετέχειν τοῦ μὴ ὄντος, τὰ δ' οὐ, καὶ λόγον δὴ καὶ δόξαν εἶναι τῶν οὐ μετεχόντων, ὥστε τὴν εἰδωλο-
Ε ποικίην καὶ φανταστικὴν, ἐν ἣ φάμεν αὐτὸν εἶναι, | διαμά-
 χοιτ' ἂν πάλιν ὡς παντάπασιν οὐκ ἔστιν, ἐπειδὴ δόξα καὶ
 λόγος οὐ κοινωνεῖ τοῦ μὴ ὄντος· ψεῦδος γὰρ τὸ παράπαν
 οὐκ εἶναι ταύτης μὴ συνισταμένης τῆς κοινωνίας. διὰ ταῦτ'
 οὖν λόγον πρῶτον καὶ δόξαν καὶ φαντασίαν διερευνητέον ὅτι
 ποτ' ἔστιν, ἵνα φανέντων καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτῶν τῷ μὴ
 261 ὄντι κατιδῶμεν, | κατιδόντες δὲ τὸ ψεῦδος ὃν ἀποδείξωμεν,
 ἀποδείξαντες δὲ τὸν σοφιστὴν εἰς αὐτὸ ἐνδήσωμεν, εἴπερ
 ἔνοχος ἔστιν, ἢ καὶ ἀπολύσαντες ἐν ἄλλῃ γένει ζητῶμεν.

ΘΕΑΙ. Κομιδῇ γε, ὦ ξένε, ἔοικεν ἀληθὲς εἶναι τὸ περὶ
 τὸν σοφιστὴν κατ' ἀρχὰς λεχθέν, ὅτι δυσθήρευτον εἶη τὸ
 γένος. φαίνεται γὰρ οὖν προβλημάτων γέμειν, ὧν ἐπειδὴν τι
 προβάλλῃ, τοῦτο πρότερον ἀναγκαῖον διαμάχεσθαι πρὶν ἐπ'
 αὐτὸν ἐκείνον ἀφικέσθαι. νῦν γὰρ μόγις μὲν τὸ μὴ ὄν ὡς
Β οὐκ ἔστι προβληθὲν διεπεράσαμεν, ἕτερον δὲ | προβέβληται,
 καὶ δεῖ δὴ ψεῦδος ὡς ἔστι καὶ περὶ λόγον καὶ περὶ δόξαν
 ἀποδείξαι, καὶ μετὰ τοῦτο ἴσως ἕτερον, καὶ ἔτ' ἄλλο μετ'
 ἐκείνου· καὶ πέρασ, ὡς ἔοικεν, οὐδὲν φανήσεται ποτε.

ΞΕ. Θαρρεῖν, ὦ Θεαίτητε, χρὴ τὸν καὶ σμικρὸν τι δυνά-
 μενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. τί γὰρ ὁ γ' ἀθυμῶν ἐν

THEAIT. Így volt.

ID. Most pedig ime kisült, hogy része van a létezőben, úgy, hogy ez ellen talán nem is harcolhat többé. Azt azonban könnyen mondhatja, hogy egynémelyik gondolati kép részes a nemlétezőben, egynémelyik pedig nem; s épp az ítélet²⁴ és a képzelet e nem részesek közé tartozik, úgy, hogy az árnyképekkel és az üres ábrándokkal foglalkozó mesterség ellen, a melyet állításunk szerint éppen ő üz, újra harczra kelhetne, hogy **E** egyáltalán nem létezik, mivel sem a képzeletnek, se az ítéletnek semmiféle közös kapcsolata nincs a nemléttel. Hiszen ha ez a közös kapcsolat fenn nem állna, valótlanság egyáltalán nem is volna. Ezért is kell tehát először az ítéletet, a képzeletet és a visszaképzelet²⁵ megvizsgáljunk, hogy micsodák, hogyha megviláglanak, láthassuk egyúttal a nemlétezővel való közös kapcsolatukat is s ezt látva létezőnek bizonyítsuk a valótlanságot s ezt bizonyítva, a sophistát, ha ugyan belé való, belé lánczoljuk, vagy pedig szabadon ereszelve, más fajban keressük.

THEAIT. Mégis csak helyes hát, úgy látszik, édes idegen, a mit a sophistáról mindjárt kezdetben mondtunk, hogy csak nehezen vadászható faj. Mert úgy tetszik, hogy tele van védőbástyákkal s mikor egyet elénk tol, először is ezt kell szükségképen lerombolnunk, mielőtt hozzá férhetnénk. Most is ime, alighogy az egyik védőbástyát, hogy a nemlétező nem létezik, áttörtük, már a másikat toltá elénk, s be kell most már bizonyítanunk, hogy **B** van valótlanság az okoskodásban is, a képzeletben is és azután talán újra mást és utána megint mást; a végét pedig, úgy tetszik, soha se fogjuk látni.

ID. Csak bátraknak kell lennünk, édes Theaitetos, a míg csak egy kicsikét is, de folytonosan előre mehe-

τούτοις δράσειεν ἂν ἐν ἄλλοις, ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων ἢ καὶ πάλιν εἰς τοῦπισθεν ἀπωσθεῖς; σχολῆ που, τὸ κατὰ C τὴν παροιμίαν λεγόμενον, ὅ γε τοιοῦτος | ἂν ποτε ἔλοι πόλιν. νῦν δ' ἐπεὶ, ὠγαθέ, τοῦτο ὃ λέγεις διαπεπέρανται, τό τοι μέγιστον ἡμῖν τεῖχος ἡρημένον ἂν εἴη, τὰ δ' ἄλλα ἤδη βῶα καὶ σμικρότερα.

ΘΕΑΙ. Καλῶς εἶπες.

XLV. ΞΕ. Λόγον δὴ πρῶτον καὶ δόξαν, καθάπερ ἐρρήθη νῦν δὴ, λάβωμεν, ἵνα ἐναργέστερον ἀπολογισώμεθα, πότερον αὐτῶν ἄπτεται τὸ μὴ ὂν ἢ παντάπασιν ἀληθῆ μέν ἐστιν ἀμφότερα ταῦτα, ψεῦδος δὲ οὐδέποτε οὐδέτερον.

ΘΕΑΙ. Ὅρθῶς.

D ΞΕ. Φέρε δὴ, καθάπερ ἐπὶ τῶν | εἰδῶν καὶ τῶν γραμμῶν ἐλέγομεν, περὶ τῶν ὀνομάτων πάλιν ὡσαύτως ἐπισκεψώμεθα. φαίνεται γάρ πη ταύτῃ τὸ νῦν ζητούμενον.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον οὖν δὴ περὶ τῶν ὀνομάτων ὑπακουστέον;

ΞΕ. Εἴτε πάντα ἀλλήλοις ξυναρμόττει εἴτε μηδέν, εἴτε τὰ μὲν ἐθέλει, τὰ δὲ μὴ.

ΘΕΑΙ. Δηλον τοῦτό γε, ὅτι τὰ μὲν ἐθέλει, τὰ δ' οὐ.

E ΞΕ. Τὸ τοιόνδε λέγεις ἴσως, ὅτι τὰ μὲν ἐφεξῆς λεγόμενα | καὶ δηλοῦντά τι ξυναρμόττει, τὰ δὲ τῇ συνεχείᾳ μηδὲν σημαίνοντα ἀναρροστεῖ.

ΘΕΑΙ. Πῶς τί τοῦτ' εἶπες;

ΞΕ. Ὅπερ φήθην ὑπολαβόντα σε προσομολογεῖν. ἔστι γὰρ ἡμῖν που τῶν τῇ φωνῇ περὶ τὴν οὐσίαν δηλωμάτων διττὸν γένος.

tünk. Mit tenne ugyanis a többi dologban, a ki már ezekben elveszti a bátorságát? Vagy nem menne semmire bennök, vagy újra meg újra visszadobatná magát. Az ilyen ember ugyan, hogy éljünk a szólásmóddal, bajosan venné be a várat. De most már, drágám, teljesen végeztünk az említett dologgal, a legnagyobb bástyát, elfoglaltuk, a többi már könnyebb is, kisebb is.

THEAIT. Jól mondogod.

XLV. ID. Először is hát az ítéletet és a képzeletet vegyük elő, a hogy épp most mondogtuk, hogy annál világosabban megállapíthassuk, vajjon összeköttetésben áll-e velök a nemlét, vagy pedig igaz egyáltalában mind a kettő és soha egyikök sem valótlanág.

THEAIT. Helyes.

ID. Rajta tehát, a mint megbeszéltük a gondolati képeket és a betüket, épp úgy vizsgáljuk meg most ismét a szókat. Mert így valahogy derül majd ki, a mit most keresünk.

THEAIT. S ugyan mit is kell a szókra nézve megfigyelnünk?

ID. Vajjon mind összekapcsolhatók-e egymással, vagy egy sem, avagy egynéhányuk igen, egynéhányuk meg nem?

THEAIT. Ez ugyan világos, hogy némelyikök igen, némelyikök nem.

ID. S talán ilyenféleképpen érted a dolgot, hogy a melyek egymás után mondva jelentenek valamit, összekapcsolhatók, a melyek pedig egymás után való sorozatukban semmit sem jelentenek, nem kapcsolhatók össze.

THEAIT. Hogy érted ezt?

ID. Úgy, a hogy hittem, hogy elfogadod és helyesled. Mert a létet meghatározó nyelvbeli kifejezéseknek két fajuk van.

ΘΕΑΙ. Πῶς ;

262 ΞΕ. Τὸ μὲν ὀνόματα, τὸ | δὲ ῥήματα κληθέν.

ΞΕΑΙ. Εἶπέ ἑκάτερον.

ΞΕ. Τὸ μὲν ἐπὶ ταῖς πράξεσιν ὃν δῆλωμα ῥῆμά που λέγομεν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὸ δέ γ' ἐπ' αὐ τοῖς ἐκείνα πράττουσι σημεῖον τῆς φωνῆς ἐπιτεθὲν ὄνομα.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν ἐξ ὀνομάτων μὲν μόνων συνεχῶς λεγομένων οὐκ ἔστι ποτὲ λόγος, οὐδ' αὐ ῥημάτων χωρὶς ὀνομάτων λεχθέντων.

ΘΕΑΙ. Ταῦτ' οὐκ ἔμαθον.

B ΞΕ. Δῆλον γὰρ ὡς πρὸς ἕτερόν τι | βλέπων ἄρτι ξυνομολόγεις· ἐπεὶ τοῦτ' αὐτὸ ἐβουλόμην εἰπεῖν, ὅτι συνεχῶς ὧδε λεγόμενα ταῦτα οὐκ ἔστι λόγος.

ΘΕΑΙ. Πῶς ;

ΞΕ. Οἷον βαδίζει τρέχει καθεύδει, καὶ τᾶλλα ὅσα πράξεις σημαίνει ῥήματα, κἂν πάντα τις ἐφεξῆς αὐτ' εἴπη. λόγον οὐδέν τι μᾶλλον ἀπεργάζεται.

ΘΕΑΙ. Πῶς γάρ ;

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ πάλιν ὅταν λέγηται λέων ἔλαφος ἵππος, ὅσα τε ὀνόματα τῶν τὰς πράξεις αὐ πραττόντων ὀνομάσθη, C καὶ κατὰ | ταύτην δὴ τὴν συνέχειαν οὐδεὶς πω ξυνέστη λόγος· οὐδεμίαν γὰρ οὔτε οὕτως οὔτ' ἐκείνως πράξιν οὐδ' ἀπραξίαν οὐδὲ οὐσίαν ὄντος οὐδὲ μὴ ὄντος δηλοῖ τὰ φωνηθέντα, πρὶν ἂν τις τοῖς ὀνόμασι τὰ ῥήματα κεράσῃ· τότε δ' ἤρμος ἐν τε

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Az egyiknek a neve: főnevek, a másinak pedig: igék.

THEAIT. Fejtsd ki csak mindegyiköket.

ID. A cselekvésekre vonatkozó kifejezést igének mondjuk.

THEAIT. Persze.

ID. Viszont azt a beszédbeli jelet, a mely az ezt cselekvő dolgokra vonatkozik, főnévnek mondjuk.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. Ha már most csakis főneveket mondunk, egymás után, ítélet nem jön létre, s viszont akkor sem, ha csak igéket mondunk főnevek nélkül.

THEAIT. Ezt nem értem.

ID. Akkor bizonyosan más valami lebegett a szemed előtt, mikor az előbb helyeselted a dolgot. Mert hiszen én épp azt akartam mondani, hogy ezek a szók így egymásután mondva nem alkotnak mondatot (ítéletet).

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Hát például: megy fut alszik s más egyéb ilyesféle cselekvések igéket mutatnak, s ha valaki így sorjában mondaná ki őket, mondatot azért sehogyse alkotna.

THEAIT. Már hogy is alkotna?

ID. Mig másrésről, ha azt mondaná: oroszlán szarvas ló s megnevezné, a hány cselekvést végző főnév csak van, ebből a sorozatból se jönne semmiféle mondat létre. Mert a kimondott szók sem így, sem amúgy se tevékenységet, se állapotot, se létező, vagy nemlétező dolognak létét nem fejeznek ki mindaddig, a mig csak főnevekkel igéket nem kapcsol össze az ember. Csakis akkor szokott összeválni a dolog, akkor szokott az első kapcsolat mindjárt mondattá alakulni,

καὶ λόγος ἐγένετο εὐθὺς ἡ πρώτη συμπλοκή, σχεδὸν τῶν λόγων ὁ πρῶτος καὶ σμικρότατος.

ΘΕΑΙ. Πῶς ἄρ' ὥδε λέγεις;

ΞΕ. Ὅταν εἴπῃ τις ἄνθρωπος μανθάνει, λόγον εἶναι φῆς τοῦτον ἐλάχιστόν τε καὶ πρῶτον;

D | ΘΕΑΙ. Ἐρωγε.

ΞΕ. Δηλοὶ γὰρ ἤδη που τότε περὶ τῶν ὄντων ἢ γιγνομένων ἢ γεγονότων ἢ μελλόντων, καὶ οὐκ ὀνομάζει μόνον, ἀλλὰ τι περαίνει, συμπλέκων τὰ ῥήματα τοῖς ὀνόμασι. διὸ λέγειν τε αὐτὸν ἀλλ' οὐ μόνον ὀνομάζειν εἶπομεν, καὶ δὴ καὶ τῷ πλέγματι τούτῳ τὸ ὄνομα ἐφθεγξάμεθα λόγον.

ΘΕΑΙ. Ὅρθως.

XLVI. ΞΕ. Οὕτω δὴ καθάπερ τὰ πράγματα τὰ μὲν ἀλλήλοις ἤρμωττε, τὰ δ' οὐ, καὶ περὶ τὰ τῆς φωνῆς αὐτῶν σημεῖα E τὰ μὲν οὐχ ἀρμόττει, τὰ δὲ | ἀρμόττοντα αὐτῶν λόγον ἀπειργάσατο.

ΘΕΑΙ. Παντάσασι μὲν οὖν.

ΞΕ. Ἐτι δὴ σμικρὸν τόδε.

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Λόγον ἀναγκαῖον, ὅτανπερ ἦ, τινὸς εἶναι λόγον, μὴ δὲ τινὸς ἀδύνατον.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ ποιόν τινα αὐτὸν εἶναι δεῖ;

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὐ;

ΞΕ. Προσέχωμεν δὴ τὸν νοῦν ἡμῖν αὐτοῖς.

ΘΕΑΙ. Δεῖ γοῦν.

ΞΕ. Λέξω τοίνυν σοι λόγον συνθεῖς πρᾶγμα πράξει δι'

még pedig körülbelül tő- és legegyszerűbb (puszta) mondattá.

THEAIT. Hát ezt hogy érted?

ID. Mikor azt mondja valaki: az ember tanul, ezt puszta és tőmondatnak nevezed?

THEAIT. Én részemről annak.

D

ID. Világos dolog tehát, hogy mikor igéket főnevekkel köt össze az ember, akkor tulajdonképpen létező, vagy létesülésben levő, vagy már létesült, vagy csak ezután létesülő dolgokról nyilatkozik s nemcsak kimondja őket, hanem itél is velök. Ezért is mondjuk, hogy mond is valamit, nemcsak kimond és így adtuk ennek a kapcsolatnak azt a nevet: ítélet.

THEAIT. Úgy van.

XLVI. ID. Valamint tehát némely dolog összefér egymással, némelyik meg nem, szakasztott így a beszédbeli jelek némelyike is összeillik, némelyike pedig nem. S azok, a melyek összeillenek közülök, ítéletet alkotnak.

E

THEAIT. Mindenesetre.

ID. No még valamicskét.

THEAIT. S ugyan mit?

ID. Az ítéletnek, ha már megvan, valamire vonatkozó mondatnak kell lennie, hogy semmire se vonatkozzon, az lehetetlenség.

THEAIT. Úgy van.

ID. Ennélfogva valamilyen tulajdonságúnak is kell lennie?

THEAIT. Már hogyan?

ID. Fordítsuk csak most mimagunkra figyelmünket.

THEAIT. Hát fordítsuk.

ID. Mondok most már neked majd egy mondatot, összekötök egy dolgot egy cselekvéssel egy főnév és

ὀνόματος καὶ ῥήματος· ὅτου δ' ἂν ὁ λόγος ᾗ, σὺ μο φράξεις.

263 ΘΕΑΙ. | Ταῦτ' ἔσται κατὰ δύναμιν.

ΞΕ. Θεαίτητος κάθηται. μὴν μὴ μακρὸς ὁ λόγος;

ΘΕΑΙ. Οὐκ, ἀλλὰ μέτριος.

ΞΕ. Σὸν ἔργον δὴ φράζειν περὶ οὗ τ' ἐστὶ καὶ ὅτου.

ΘΕΡΠ. Δήλον ὅτι περὶ ἐμοῦ τε καὶ ἐμός.

ΞΕ. Τί δὲ ὅδ' αὖ;

ΘΕΑΙ. Ποῖος;

ΞΕ. Θεαίτητος, ᾧ νῦν ἐγὼ διαλέγομαι, πέτεται.

ΘΕΑΙ. Καὶ τοῦτον οὐδ' ἂν εἶς ἄλλως εἴποι πλὴν ἐμόν τε καὶ περὶ ἐμοῦ.

ΞΕ. Ποῖον δὲ γέ τινα φάμεν ἀναγκαῖον ἕκαστον εἶναι τῶν λόγων.

B ΘΕΑΙ. | Ναί.

ΞΕ. Τοῦτων δὴ ποῖον τινα ἑκάτερον φατέον εἶναι;

ΘΕΑΙ. Τὸν μὲν ψευδῆ που, τὸν δὲ ἀληθῆ.

ΞΕ. Λέγει δὲ αὐτῶν ὁ μὲν ἀληθῆς τὰ ὄντα ὡς ἔστι περὶ σοῦ.

ΘΕΑΙ. Τί μὴν;

ΞΕ. Ὁ δὲ δὴ ψευδῆς ἕτερα τῶν ὄντων.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὰ μὴ ὄντ' ἄρα ὡς ὄντα λέγει.

ΘΕΑΙ. Σχεδόν.

ΞΕ. Ὅντων δὲ γε ὄντα ἕτερα περὶ σοῦ. πολλὰ μὲν γὰρ ἔφαμεν ὄντα περὶ ἕκαστον εἶναι που, πολλὰ δὲ οὐκ ὄντα.

ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

C | ΞΕ. Ὅν ὑστερον δὴ λόγον εἶρηκα περὶ σοῦ, πρῶτον μὲν, ἐξ ὧν ὠρισάμεθα τί ποτ' ἔστι λόγος, ἀναγκαιότατον αὐτὸν εἶνα τῶν βραχυτάτων εἶναι.

egy ige által. Hogy miről szól a mondat, neked kell megmondanod nekem.

THEAIT. Meglesz, persze erőmhöz képest.

263

ID. Theaitetos ül. Ez már csak nem hosszú mondat.

THEAIT. Nem, egészen megjárja.

ID. A te feladatod most már megmondani, hogy mire vonatkozik és miről szól.

THEAIT. Tiszta dolog, hogy rám és rólam.

ID. Hát viszont ez?

THEAIT. Melyik?

ID. Theaitetos, a kivel most beszélgetek, repül.

THEAIT. Erről se mondhatna senkifia mást, minthogy rólam és rám.

ID. Azt állítjuk pedig, hogy minden egyes mondat valamilyen tulajdonságú.

THEAIT. Persze.

ID. Ezek közül most már milyen tulajdonságúnak kell B mindegyiköket mondanunk?

THEAIT. Az egyiket valótlannak, a másikat valónak.

ID. A melyikök való, az a létezőt, a hogy van, mondja rólad.

THEAIT. Mit is mondana mást?

ID. A valótlan pedig mást, mint a létező.

THEAIT. Persze.

ID. E szerint tehát nemlétező dolgot létezőnek mond.

THEAIT. Körülbelül.

ID. Olyasvalami létezőnek, a mely más, mint a rád vonatkozó létező. Mert mondtuk, hogy mindenkire külön-külön sok létező és sok nemlétező dolog van.

THEAIT. Természetesen.

ID. Annak a rólad utóbb említettem mondatnak tehát azon az alapon, a melyen, hogy mi a mondat, ezt határoztuk meg, először is szükségképpen a legegyszerűbbek egyikének kell lennie.

ΘΕΑΙ. Νῦν δὴ γοῦν ταύτη ξυνομολογήσαμεν.

ΞΕ. Ἐπειτα δέ γε τινός.

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Εἰ δὲ μὴ ἔστι σός, οὐκ ἄλλου γε οὐδενός.

ΘΕΑΙ. Πῶς γάρ;

ΞΕ. Μηδενός δὲ ὦν οὐδ' ἂν λόγος εἴη τὸ παράπαν· ἀπεφίναμεν γάρ ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἦν λόγον ὄντα μηδενός εἶναι λόγον.

ΘΕΑΙ. Ὅρθότατα.

Δ ΞΕ. | Περὶ δὴ σοῦ λεγόμενα μέντοι θάτερα ὡς τὰ αὐτὰ καὶ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, παντάπασιν ὡς ἔοικεν ἢ τοιαύτη σύνθεσις ἔκ τε ῥημάτων γιγνομένη καὶ ὀνομάτων ὄντως τε καὶ ἀληθῶς γίνεσθαι λόγος ψευδής.

ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα μὲν οὔν.

XLVII. ΞΕ. Τί δὲ δῆ; διάνοιά τε καὶ δόξα καὶ φαντασία, μῶν οὐκ ἤδη δῆλον ὅτι ταῦτα τὰ γένη ψευδῆ τε καὶ ἀληθῆ πάνθ' ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐγγίγνεται;

ΘΕΑΙ. Πῶς;

ΞΕ. Ὡδ' εἴσει ῥᾶον, ἂν πρῶτον λάβης, τί ποτ' ἔστι καὶ
Ε τί | διαφέρουσιν ἕκαστα ἀλλήλων.

ΘΕΑΙ. Δίδου μόνον.

ΞΕ. Οὐκοῦν διάνοια μὲν καὶ λόγος ταυτόν· πλὴν ὁ μὲν ἐντὸς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτὴν διάλογος ἀνευ φωνῆς γιγνόμενος τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἐπωνομάσθη, διάνοια;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὔν.

ΞΕ. Τὸ δὲ γ' ἀπ' ἐκείνης ρεῦμα διὰ τοῦ στόματος ἰὼν μετὰ φθόγγου κέκληται λόγος;

ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.

THEAIT. Ebben épp most állapotunk meg.

ID. Azután meg bizonyos valamire kell vonatkoznia.

THEAIT. Úgy van.

ID. Már pedig, ha nem rád vonatkozik, akkor semmi másra nem vonatkozik.

THEAIT. Már hogy is vonatkozna?

ID. De ha semmire se vonatkozik, akkor nem is lehet ám ítélet, világosan megmondottuk ugyanis, hogy lehetetlenség egy oly ítélet, a mely semmire se vonatkozó mondat.

THEAIT. Nagyon helyes.

ID. A mennyiben most már a más azonosnak, a nem-D létező létezőnek van rólad állítva, annyiban, a mint látszik, ez az igéből és főnévből alakuló kapcsolat a maga igazi valóságában valótlan mondat.

THEAIT. Tökéletesen igaz.

XLVII. ID. Hát aztán, a gondolat, képzelet és vissza-képzelés, vajjon nem világos-e már, hogy ezek a fajok mind mint valók, vagy valótlanok jönnek létre lelkünkben?

THEAIT. Hogy-hogy?

ID. Könnyebben megérted akkor, ha először azt fogod fel, hogy micsoda és miben különbözik mindegyikökö egymástól. E

THEAIT. Csak ide vele hát.

ID. Tehát gondolat és mondat nem ugyanazonegy dolog-e? Csakhogy az a léleknek magán belül önmagához való hangtalan gondolva-mondása, azért is nevezzük gondolatnak.

THEAIT. Mindenesetre.

ID. Míg azt, a mi belőle szájon keresztül hangos mondással kiárad, mondatnak hívjuk.

THEAIT. Igaz.

ΞΕ. Καὶ μὴν ἐν λόγοις αὐτὸ ἴσμεν ὄν —

ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;

ΞΕ. Φάσιν τε καὶ ἀπόφασιν.

ΘΕΑΙ. Ἴσμεν.

264 ΞΕ. Ὅταν οὖν τοῦτο ἐν | ψυχῇ κατὰ διάνοιαν ἐγγίγνηται
μετὰ σιγῆς, πλὴν δόξης ἔχεις ὅτι προσείπης αὐτό;

ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς;

ΞΕ. Τί δ' ὅταν μὴ καθ' αὐτὴν ἀλλὰ δι' αἰσθήσεως παρῆ
τινι τὸ τοιοῦτον αὐ πάθος, ἄρ' οἶόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν ἕτερόν
τι πλὴν φαντασίαν;

ΘΕΑΙ. Οὐδέν.

ΞΕ. Οὐκοῦν ἐπεὶπερ λόγος ἀληθῆς ἦν καὶ ψευδῆς, τούτων
δ' ἐφάνη διάνοια μὲν αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν ψυχῆς διάλογος,
B δόξα δὲ διανοίας ἀποτελεούσης, φαίνεται δὲ ὁ | λέγομεν
σύμμιξις αἰσθήσεως καὶ δόξης, ἀνάγκη δὴ καὶ τούτων τῷ
λόγῳ ξυγγενῶν ὄντων ψευδῆ τε αὐτῶν ἕνια καὶ ἐνίστε εἶναι.

ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὐ;

ΞΕ. Κατανοεῖς οὖν ὅτι πρότερον εὐρέθη ψευδῆς δόξα καὶ
λόγος, ἢ κατὰ τὴν προσδοκίαν ἦν ἐφοβήθημεν ἄρτι, μὴ παν-
τάπασιν ἀνήνυτον ἔργον ἐπιβαλλοίμεθα ζητοῦντες αὐτό;

ΘΕΑΙ. Κατανοῶ.

XLVIII. ΞΕ. Μὴ τοίνυν μηδ' εἰς τὰ λοιπὰ ἀθυμῶμεν.
C ἐπειδὴ γὰρ πέφανται ταῦτα, τῶν | ἔμπροσθεν ἀναμνησθῶμεν
κατ' εἶδη διαιρέσεων.

ΘΕΑΙ. Ποίων δὴ;

ΞΕ. Διειλοίμεθα τῆς εἰδωλοποιικῆς εἶδη δύο, τὴν μὲν
εἰκαστικὴν, τὴν δὲ φανταστικὴν.

Id. S azt is tudjuk, hogy a mondatokban még ez is megvan —

THEAIT. Micsoda?

Id. Az állítás és a tagadás.

THEAIT. Tudjuk.

Id. S ha ez most már a lélekben csak hallgatva²⁶⁴ gondolat útján keletkezik, nevezhetnéd-e más egyébként, mint képzelet?

THEAIT. Már hogy nevezhetném?

Id. Aztán meg ha ez az állapot nem önmagától, hanem érzéklet útján jelentkezik valakiben, vajjon minő más találó nevet adhatnánk neki, mint visszaképzelés?

THEAIT. Semmi mást.

Id. Mivel tehát a mondat való volt és valótlan s a gondolat a léleknek önnönmagához való mondásaként tünt fel, a képzelet pedig a gondolatnak eredménye s a mit kimondunk, az, úgy látszik, hogy az érzékletnek^B és a képzeletnek vegyülete, éppen ezért ezen, a mondattal rokon dolgok közül is némelyiknek és néha-néha szükségképpen valótlannak kell lennie.

THEAIT. Már hogyan?

Id. Veszéd-e hát észre, hogy a valótlan képzeletet és mondatot előbb megtaláltuk, mint épp abbéli aggodalmunkban gondoltuk, hogy vizsgálgatva a dolgot, egyáltalán megoldhatatlan feladatra bukkanhatunk.

THEAIT. Veszem bizony.

XLVIII. Id. Ne veszítsük hát el most már a többire se bátorságunkat. Hiszen ha már ez világos, akkor^C csak azokat a gondolati képek szerinti felosztásokat idézzük vissza emlékezetünkbe.

THEAIT. Már melyeket?

Id. Az utánképző mesterségnek két fajtát különböztettünk meg: a másoló és a látszatos mesterséget.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Καὶ τὸν σοφιστὴν εἶπομεν ὡς ἀποροῖμεν εἰς ὀποτέραν
θῆσομεν.

ΘΕΑΙ. Ἦν ταῦτα.

ΞΕ. Καὶ τοῦθ' ἡμῶν ἀπορουμένων ἔτι μείζων κατεχύθη
σκοτοδινία, φανέντος τοῦ λόγου τοῦ πᾶσιν ἀμφισβητοῦντος,
ὡς οὔτε εἰκὼν οὔτε εἶδωλον οὔτε φάντασμα εἶη τὸ παράπαν

D οὐδὲν | διὰ τὸ μηδαμῶς μηδέποτε μηδαμοῦ ψεῦδος εἶναι.

ΘΕΑΙ. Λέγεις ἀληθῆ.

ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐπειδὴ πέφανται μὲν λόγος, πέφανται δ'
οὔσα δόξα ψευδής, ἐγχωρεῖ δὴ μιμήματα τῶν ὄντων εἶναι
καὶ τέχνην ἐκ ταύτης γίνεσθαι τῆς διαθέσεως ἀπατητικῆν.

ΘΕΑΙ. Ἐγχωρεῖ.

ΞΕ. Καὶ μὴν ὅτι γ' ἦν ὁ σοφιστὴς τούτων πότερον, διω-
μολογημένον ἡμῖν ἐν τοῖς πρόσθεν ἦν.

ΘΕΑΙ. Ναί.

E ΞΕ. Πάλιν τοίνυν ἐπιχειρῶμεν, σκίζοντες διχῆ τὸ | προτε-
θέν γένος, πορευέσθαι κατὰ τοῦπι δεξιὰ ἀεὶ μέρος τοῦ τμη-
θέντος, ἐχόμενοι τῆς τοῦ σοφιστοῦ κοινωνίας, ἕως ἂν αὐτοῦ
τὰ κοινὰ πάντα περιελόντες, τὴν οἰκείαν λιπόντες φύσιν ἐπι-
265 δεῖξωμεν μάλιστα μὲν ἡμῖν αὐτοῖς, ἔπειτα δὲ | καὶ τοῖς ἐγγυ-
τάτω γένει τῆς τοιαύτης μεθόδου πεφυκοσίν.

ΘΕΑΙ. Ὅρθῶς.

ΞΕ. Οὐκοῦν τότε μὲν ἠρχόμεθα ποιητικῆν καὶ κτητικῆν
τέχνην διαιρούμενοι;

ΘΕΑΙ. Ναί.

THEAIT. Úgy van.

ID. S azt mondtuk, hogy zavarban vagyunk, melyikhez számítsuk a sophistát.

THEAIT. Ezt mondtuk.

ID. S mikor ebben a zavarban voltunk, egyszer csak még szédítőbb zavarodás lepett meg bennünket, mert felmerült az az állítás, a mely mindent kétségbe vont, hogy sem másolat, sem kép, sem látszatkép egyáltalán nem létezik, mert általában soha és sehol semmiféle D valótlan^{ság} nem lehetséges.

THEAIT. Igazad van.

ID. Most azonban, miután kisült a valótlan mondatnak is, meg a valótlan képzeletnek is a lehetősége, már lehetséges, hogy van utáztatuk a létezőknek s az ilyféle előállításból keletkezik a csalóka mesterség.

THEAIT. Lehetséges.

ID. S azt meg már az előbbieken megállapítottuk, hogy a sophista ő közülök valamelyik.

THEAIT. Persze, hogy meg.

ID. Próbáljuk meg hát most újra, osszuk kétfelé ezt E a kérdéses fajt, haladjunk mindig az osztásnak jobbra eső részével, szemünk előtt tartva persze a sophistának másokkal való közösségét, mindaddig, a míg csak ki nem fejtjük őt az ő összes közös tulajdonságaiból s csakis a saját egyedi valóságát hagyva meg először is mimagunknak, azután pedig azoknak, a kik ehhez az okoskodásmenethez fajuknál fogva legközelebb esnek, színről-színre meg nem mutatjuk.

265

THEAIT. Helyes.

ID. Vajjon nem azzal kezdtük-e akkor, hogy készítő és szerző mesterséget különböztettünk meg?

THEAIT. De ezzel.

ΞΕ. Καὶ τῆς κτητικῆς ἐν θηρευτικῇ καὶ ἀγωνίᾳ καὶ ἐμπορικῇ καὶ τισιν ἐν τοιούτοις εἵδεσιν ἐφαντάζεθ' ἡμῖν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐπειδὴ μιμητικὴ περιεῖληφεν αὐτὸν τέχνη, δῆλον ὡς αὐτὴν τὴν ποιητικὴν δίχα διαιρετέον πρῶτην. ἢ Β γάρ που μίμησις | ποίησις τίς ἐστίν, εἰδῶλων μέντοι, φαμέν, ἀλλ' οὐκ αὐτῶν ἐκάστων ἢ γάρ;

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΞΕ. Ποιητικῆς δὴ πρῶτον δύο ἔστω μέρη.

ΘΕΑΙ. Ποίω;

ΞΕ. Τὸ μὲν θεῖον, τὸ δ' ἀνθρώπινον.

ΘΕΑΙ. Οἴπω μεμάθηκα.

XLIX. ΞΕ. Ποιητικὴν, εἴπερ μεμνήμεθα τὰ κατ' ἀρχὰς λεχθέντα, πᾶσαν ἔφαμεν εἶναι δύναμιν, ἣτις ἂν αἰτία γίγνηται τοῖς μὴ πρότερον οὖσιν ὕστερον γίνεσθαι.

ΘΕΑΙ. Μεμνήμεθα.

C ΞΕ. Ζῶα δὴ | πάντα θνητὰ καὶ φυτὰ, ὅσα τ' ἐπὶ γῆς ἐκ σπερμάτων καὶ ῥιζῶν φύεται καὶ ὅσα ἄφυχα ἐν γῇ ξυνίσταται σώματα τηκτὰ καὶ ἄτηκτα, μῶν ἄλλου τινὸς ἢ θεοῦ δημιουργοῦντος φήσομεν ὕστερον γίνεσθαι πρότερον οὐκ ὄντα; ἢ τῷ τῶν πολλῶν δόγματι καὶ ῥήματι χρώμενοι —

ΘΕΑΙ. Ποίω;

ΞΕ. Τῷ τὴν φύσιν αὐτὰ γεννᾶν ἀπὸ τινος αἰτίας αὐτομάτης καὶ ἄνευ διανοίας φυσούσης, ἢ μετὰ λόγου τε καὶ ἐπιστήμης θείας ἀπὸ θεοῦ γιγνομένης;

D ΘΕΑΙ. Ἐγὼ | μὲν ἴσως διὰ τὴν ἡλικίαν πολλάκις ἀμφοτέρω μεταδοξάζω· νῦν μὲν βλέπων εἰς σὲ καὶ ὑπολαμβάνων

Id. S a szerző mesterségnek vadászó, küzdve kényszerítő utazó kereskedő s más ilyenféle fajaiban tűnt fel előttünk?

THEAIT. Mindenesetre ott.

Id. Most pedig, mivel az utánzó mesterség tartja őt fogva, világos, hogy először magát a készítő mesterséget kell kétfelé választanunk. Mert hiszen az utánzás mégis csak készítés, igaz, hogy képeké, ezt állítjuk, s nem maguké az egyes dolgoké. Nem igaz? **B**

THEAIT. Tökéletesen igaz.

Id. A készítő-mesterségnek először is két faja legyen hát most már.

THEAIT. Melyek?

Id. Egy isteni s egy emberi.

THEAIT. Ezt még nem értem.

XLIX. Id. Létrehozó hatékonyságnak, ha ugyan még emlékszünk a kezdetben mondott dolgokra, mindazt a hatékonyságot mondottuk, a mely oka annak, hogy az előbb nemlétező dolgok később létesülnek.

THEAIT. Emlékszünk.

Id. Tehát minden halandó állat és növény, a mely a **C** földön magvakból és gyökerekből tenyészik és a mennyi élettelen test csak e földben mint olvasható és nem olvasható együtt van, ha előbb nem létezett, vajjon egy más valaminek köszöni-e, ezt állítjuk, a későbbi létesülését, mint egy teremtő istenségnek? Vagy talán a tömegnek véleményét és állítását fogadjuk el —

THEAIT. Melyiket?

Id. Hogy a természet hozza őket létre valami véletlen okból és értelem nélkül, vagy hogy belátás és istentől eredő isteni tudás?

THEAIT. Már én talán fiatal koromnál fogva gyakran **D** hol így, hol úgy cserélgetem ezt a két véleményemet.

οἴεσθαι σε κατὰ γε θεὸν αὐτὰ γίγνεσθαι, ταύτη καὶ αὐτὸς
 νενόμικα.

ΞΕ. Καλῶς γε, ὦ Θεαίτητε· καὶ εἰ μὲν γέ σε ἠγοούμεθα
 τῶν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἄλλως πως δοξαζόντων εἶναι, νῦν
 ἂν τῷ λόγῳ μετὰ πειθοῦς ἀναγκαίως ἐπεχειροῦμεν ποιεῖν
 ὁμολογεῖν· ἐπειδὴ δέ σου καταμανθάνω τὴν φύσιν, ὅτι καὶ
 Εἴνευ τῶν παρ' ἡμῶν λόγων αὐτὴ | πρόσσεισιν ἐφ' ἅπερ νῦν
 ἔλκεσθαι φήεις, ἐάσω· χρόνος γὰρ ἐκ περιττοῦ γίγνοιτ' ἂν·
 ἀλλὰ θήσω τὰ μὲν φύσει λεγόμενα ποιεῖσθαι θεῖα τέχνη,
 τὰ δ' ἐκ τούτων ὑπ' ἀνθρώπων ξυριστάμενα ἀνθρωπίνῃ, καὶ
 κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον δύο ποιητικῆς γένη, τὸ μὲν ἀνθρώ-
 πινον εἶναι, τὸ δὲ θεῖον.

ΘΕΑΙ. Ὅρθως.

ΞΕ. Τέμνε δὴ δυοῖν οὔσαιν δίχα ἑκατέραν αὔθεις.

ΘΕΑΙ. Πῶς;

266 ΞΕ. Οἷον | τότε μὲν κατὰ πλάτος τέμνων τὴν ποιητικὴν
 πᾶσαν, νῦν δὲ αὖ κατὰ μῆκος.

ΘΕΑΙ. Τετμήσθω.

ΞΕ. Τέτταρα μὴν αὐτῆς οὔτω τὰ πάντα μέρη γίγνεται,
 δύο μὲν τὰ πρὸς ἡμῶν, ἀνθρώπεια, δύο δ' αὖ τὰ πρὸς θεῶν,
 θεῖα.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Τὰ δέ γ' ὡς ἐτέρως αὖ διηρημένα, μέρος μὲν ἐν ἀφ'
 ἑκατέρας τῆς μερίδος αὐτοποιητικόν, τῷ δ' ὑπολοίπῳ σχεδὸν
 μάλιστα ἂν λεγοῖσθην εἰδωλοποιικῶ· καὶ κατὰ ταῦτα δὴ πά-
 λιν ἡ ποιητικὴ διχῆ διαιρεῖται.

Β ΘΕΑΙ. Λέγε | ὅπη ἑκατέρα αὔθεις.

Λ. ΞΕ. Ἡμεῖς μὲν που καὶ τᾶλλα ζῶα καὶ ἐξ ὧν τὰ

Most például, hogy rád nézek és gondolom, hogy te bizony istentől származtatod, így vélekedem magam is.

Id. Szép dolog, kedves Theaitetos. És ha most sejténők rólad, hogy jövőben a másvalamilyen véleményűek közé csapsz át, megpróbálnók, hogy okoskodásunkban meggyőző erejű bizonyítékokkal megegyezésre bírjunk. De mert jól ismerjük a természetedet, hogy a mi okoskodásunk nélkül is eljut oda, a hova szavaid **E** szerint már most hajlik, tehát abba hagyjuk a dolgot. Hiszen ez csak merő időfecsérlés volna. Inkább kimondom hát azt a feltevést, hogy a természeti dolgokat isteni mesterség, az embereknek belőlük való alkotásait pedig emberi hozza létre. S ezen okoskodásnál fogva két faja van most már a készítő-mesterségnek: az egyik emberi, a másik isteni.

THEAIT. Helyes.

Id. S most oszd fel mind a kettőjüket újra két-két részre.

THEAIT. Hogyan?

Id. A mint akkor az egész készítő mesterséget szé-²⁶⁶ lességben osztottad, úgy oszd most fel hosszában.²⁶

THEAIT. Hát oszd.

Id. Így aztán négy új faja származik, kettő miránk vonatkozik, emberi, kettő pedig az istenekre, isteni.

THEAIT. Persze.

Id. Mikor pedig ezeket máskép újra felosztottuk, mindkét felosztásnak egy-egy része önmaga készítő, a két hátramaradt másik pedig a legtalálóbban körülbelül így volna elnevezhető: képutánzó. S e szerint a készítő-mesterség újra két részre oszlik.

THEAIT. Mondd, hogy újra hogyan mind a kettő. **B**

L. Id. Azt csak tudjuk, hogy mi is meg a többi lények is és a mikből ezek lettek, a tűz és a víz s a

πεφυκότ' ἐστί, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ τὰ τούτων ἀδελφά, θεοῦ γεννήματα πάντα ἴσμεν αὐτὰ ἀπειργασμένα ἕκαστα ἢ πῶς;

ΘΕΑΙ. Οὕτως.

ΞΕ. Τούτων δέ γε ἑκάστων εἶδωλα, ἀλλ' οὐκ αὐτὰ παρέπεται, δαιμονία καὶ ταῦτα μηχανῇ γεγονότα.

ΘΕΑΙ. Ποῖα;

ΞΕ. Τὰ τε ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ ὅσα μεθ' ἡμέραν φαντάσματα αὐτοφυῆ λέγεται, σκιά μὲν ὅταν ἐν τῷ πυρὶ σκότος C ἐγγίγνηται, | διπλοῦν δὲ ἦνίχ' ἂν φῶς οἰκειόν τε καὶ ἀλλότριον περὶ τὰ λαμπρά καὶ λεία εἰς ἐν ξυνελθὸν τῆς ἔμπροσθεν εἰωθυίας ὄψεως ἐναντίαν αἴσθησιν παρέχον εἶδος ἀπεργάζεται.

ΘΕΑΙ. Δύο γὰρ οὖν ἐστί ταῦτα θείας ἔργα ποιήσεως, αὐτό τε καὶ τὸ παρακολουθοῦν εἶδωλον ἑκάστω.

ΞΕ. Τί δὲ τὴν ἡμετέραν τέχνην; ἄρ' οὐκ αὐτὴν μὲν οἰκίαν οἰκοδομικῇ φήσομεν ποιεῖν, γραφικῇ δὲ τιν' ἑτέραν, οἷον ὄναρ ἀνθρώπινον ἐγρηγορόσιν ἀπειργασμένην;

D ΘΕΑΙ. | Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τἄλλα οὕτω κατὰ δύο διττὰ ἔργα τῆς ἡμετέρας αὐ ποιητικῆς πράξεως, τὸ μὲν αὐτό, φαμέν, αὐτουργικῇ, τὸ δὲ εἶδωλον εἰδωλοποιικῇ.

ΘΕΑΙ. Νῦν μᾶλλον ἔμαθον, καὶ τίθημι δύο διχῇ ποιητικῆς εἶδη. θείαν μὲν καὶ ἀνθρωπίνην κατὰ θάτερον τμήμα, κατὰ δὲ θάτερον τὸ μὲν αὐτῶν ὄν, τὸ δὲ ὁμοιωμάτων τινῶν γέννημα.

velök rokon dolgok, mint istennek alkotásai, külön-külön mind csak alkotások. Vagy nem?

THEAIT. De azok.

ID. Őket valamennyiöket pedig képek, de nem maguk a dolgok, kísérik; ezek is mind isteni tevékenységből származtak.

THEAIT. Miféle képek?

ID. Hát az álombeliek, meg a mélyeket nappal természeti jelenségeknek mondanak, így az árnyék, mikor a fényben sötétség támad, vagy a képzelődés, mikor a saját fénye és az idegen fény a csillogó és sima tárgyakon egybefolyik s oly képet hoz létre, mely az azelőtt megszokott látványnak ellentétes érzékletét ébreszti.²⁷

THEAIT. Ez a két alkotása van tehát az isteni tevékenységnek: maga a dolog s a mindegyikkel külön-külön velejáró kép.

ID. S hogy állunk a mi mesterségünkkel most már? Vajjon nem azt fogjuk-e állítani, hogy az építőmesterség segítségével házat épít, a képírás segítségével pedig az emberi álom módjára egy másikat csinál az ébrenlevők számára.

THEAIT. Mindenesetre.

D

ID. S nemde így a többi dologban is a két résznek megfelelően kettős viszont a mi készítő tevékenységünknek a munkája is: a dolgot magát, azt mondjuk, az önmaga teremtő, a képet pedig a képutánzó mesterséggel hozza létre.

THEAIT. Most már jobban értem s kétszer két fajtát teszem fel a készítő mesterségnek: egy istenit és egy emberit az egyik felosztás szerint, a másik szerint pedig maguknak a dolgoknak és bizonyos másolatoknak készítését.

LI. ΞΕ. Τῆς τοίνυν εἰδωλουργικῆς ἀναμνησθῶμεν ὅτι τὸ μὲν εἰκαστικόν, τὸ δὲ φανταστικόν ἔμελλεν εἶναι γένος, εἰ
 Ε τὸ | φεῦδος ὄντως ὃν φεῦδος καὶ τῶν ὄντων ἔν τι φανείη
 πεφυκός.

ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν.

ΞΕ. Οὐκοῦν ἐφάνη τε καὶ διὰ ταῦτα δὴ καταριθμήσομεν
 αὐτῶ νῦν ἀναμφισβητήτως εἶδη δύο;

ΘΕΑΙ. Ναί.

267 ΞΕ. Τὸ τοίνυν φανταστικόν αὐθις | διορίζωμεν δίχα.

ΘΕΑΙ. Πῆ;

ΞΕ. Τὸ μὲν δι' ὀργάνων γιγνόμενον, τὸ δὲ αὐτοῦ παρέχον-
 τος ἑαυτὸν ὄργανον τοῦ ποιούντος τὸ φάντασμα.

ΘΕΑΙ. Πῶς φῆς;

ΞΕ. Ὅταν, οἶμαι, τὸ σὸν σχῆμά τις τῷ ἑαυτοῦ χρώμενος
 σώματι προσόμοιον ἢ φωνὴν φωνῇ φαίνεσθαι ποιῆ, μίμησις
 τοῦτο τῆς φανταστικῆς μάλιστα κέκληταί που.

ΘΕΑΙ. Ναί.

ΞΕ. Μιμητικὸν δὴ τοῦτο αὐτῆς προσειπόντες ἀπονευμώμεθα·
 τὸ δ' ἄλλο πᾶν ἀφῶμεν μαλακισθέντες καὶ παρέντες ἐτέρῳ
 Β συναγαγεῖν τε | εἰς ἓν καὶ πρέπουσαν ἐπωνυμίαν ἀποδοῦναι
 τιν' αὐτῷ.

ΘΕΑΙ. Νενεμήσθω, τὸ δὲ μεθείσθω.

ΞΕ. Καὶ μὴν καὶ τοῦτο ἔτι διπλοῦν, ὦ Θεαίτιτε, ἄξιον
 ἡγεῖσθαι· δι' ἃ δέ, σκόπει.

ΘΕΑΙ. Λέγε.

ΞΕ. Τῶν μιμουμένων οἱ μὲν εἰδότες ὁ μιμοῦνται τοῦτο
 πράττουσιν, οἱ δ' οὐκ εἰδότες. καίτοι τίνα μεῖζω διαίρεσιν
 ἀγνωσίας τε καὶ γνώσεως θήσομεν;

LI. ID. Emlékezzünk csak most a képkészítő mesterségre vissza, hogy egyik fajának a másoló, a másiknak pedig a látszatos mesterségnek kellene lennie, ha a valótlanság valóban valótlanságnak és természeténél fogva egy bizonyos létezőnek bizonyulna.

THEAIT. Persze, hogy így állt a dolog.

ID. S vajjon nem bizonyult-e hát be s ennél fogva ne soroljuk-e kétségbevonhatatlanul hozzá most azt a két fajt is?

THEAIT. Persze, hogy soroljuk.

ID. S most osszszuk ismét a látszatost is kétfelé. 267

THEAIT. Miképpen?

ID. Az egyik bizonyos szerszámok segítségével jön létre, a másik pedig, mikor a látszatképes alkotó önmagát állítja oda magának a szerszámnak.

THEAIT. Hogy érted ezt?

ID. Úgy értem, hogy, mikor valaki a saját teste segítségével a te alakodnak megközelítő mását, vagy hangjával látszólag a te hangodat adja vissza, akkor a látszatos mesterségnek főképp ezt a faját nevezik utánzásnak.

THEAIT. Persze.

ID. Ezt a faját tehát utánzónak nevezve különítsük el. A többit pedig kényelemszeretetből mind mellőzzük s átengedjük egy más valakinek, hadd foglalja egybe s adja meg neki a megfelelő nevet.

THEAIT. Hát különítsük, ezt meg mellőzzük.

ID. Máskülönben ezt a fajt is érdemes ám, édes Theaitetos, kettősnek vennünk. Nézd csak, hogy miért.

THEAIT. Ugyan mondd.

ID. Egynémelyik utánzó tudja, mit cselekszik, mikor utánoz, egynémelyik meg nem tudja. Vajjon minő találobb osztásalapot állíthatunk itt fel, mint a nemtudatos-
ságot és tudatosságot?

ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν.

ΞΕ. Οὐκοῦν τό γε ἄρτι λεχθὲν εἰδότεων ἦν μίμημα; τὸ γὰρ σὸν σχῆμα καὶ σὲ γινώσκων ἂν τις μιμήσαιοτο.

C ΘΕΑΙ. | Πῶς δ' οὖ;

ΞΕ. Τί δὲ δικαιοσύνης τὸ σχῆμα καὶ ὅλης ξυλλήβδην ἀρετῆς; ἄρ' οὐκ ἀγνοοῦντες μὲν, δοξάζοντες δὲ πῆ, σφόδρα ἐπιχειροῦσι πολλοὶ τὸ δοκοῦν σφίσι τοῦτο ὡς ἐνὸν αὐτοῖς προθυμεῖσθαι φαίνεσθαι ποιεῖν, ὅτι μάλιστα ἔργοις τε καὶ λόγοις μιμούμενοι;

ΘΕΑΙ. Καὶ πάνυ γε πολλοί.

ΞΕ. Μῶν οὖν πάντες ἀποτυγχάνουσι τοῦ δοκεῖν εἶναι δίκαιοι μηδαμῶς ὄντες; ἢ τούτου πᾶν τοῦναντίον;

ΘΕΑΙ. Πᾶν.

D ΞΕ. Μιμητὴν δὴ τοῦτόν γε ἕτερον ἐκείνου | λεκτέον οἶμαι, τὸν ἀγνοοῦντα τοῦ γινώσκοντος.

ΘΕΑΙ. Ναί.

LII. ΞΕ. Πόθεν οὖν ὄνομα ἑκατέρῳ τις αὐτῶν λήφεται πρέπον; ἢ δῆλον δὴ χαλεπὸν ὄν, διότι τῆς τῶν γενῶν κατ' εἶδη διαιρέσεως παλαιά τις, ὡς ἔοικεν, αἰτία τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἀσύννοους παρῆν, ὥστε μηδ' ἐπιχειρεῖν μηδένα διαιρεῖσθαι· καθὼ δὴ τῶν ὀνομάτων ἀνάγκη μὴ σφόδρα εὐπορεῖν. ὅμως δέ, κἂν εἰ τολμηρότερον εἰρησθαι, διαγνώσεως ἕνεκα τὴν μὲν E μετὰ δόξης μίμησιν δοξομιμητικὴν | προσείπωμεν, τὴν δὲ μετ' ἐπιστήμης ἱστορικὴν τινὰ μίμησιν.

THEAIT. Semmifélet.

ID. S vajjon az épp most említettük utánzás tudatos volt-e? Mert hiszen téged csakis olyasvalaki utánozhat, a ki ismeri az alakodat és a személyedet.

THEAIT. Már hogyne? C

ID. Hát az igazságosságnak alakját, meg az összes erényét együttesen? Vajjon nem ismerve ugyan, de bizonyos képzeletet alkotva róla nem sokan próbálgatják-e nagy buzgalommal, hogy ezt az ő képzeletüket mint magukban a dolgokban rejlő tulajdonságot tudják feltüntetni, a mennyiben tetteikben és szavaikban lehetőleg utánózzák?

THEAIT. De még nagyon is sokan.

ID. S talán csak nem érik el valamennyien, hogy igazságosaknak lássanak, mikor nem azok? Vagy teljesen az ellenkezője áll?

THEAIT. Teljességgel.

ID. Az ilyen utánzót mégis csak másnak kell tartanunk, azt hiszem, mint amazt, mert nemtudatosan cselekszik, amaz pedig tudatosan. D

THEAIT. Persze.

LII. ID. Honnan vesz most már valaki az egyiknek is, a másiknak is megfelelő nevét? Vagy ez világosan bajos dolog is, mert a régiekben a fajoknak gondolati képek szerinti felosztásával szemben, úgy látszik, valami régi és érthetetlen előítélet vert gyökeret, úgy, hogy senkifia se kísérelt meg semmiféle felosztást. Ezért aztán természetesen nem is igen bővelkedünk elnevezésekben. Mindazonáltal, bárha szerfölött merész dolog is ilyet ajánlani, már csak a megkülönböztetés kedvéért is a képzeletekre vonatkozó utánzatot képzeletutánzatnak, az ismeretre vonatkozót pedig tudományos E utánzatnak nevezzük el.

ΘΕΑΙ. Ἔστω.

ΞΕ. Θατέρφ τοίνυν χρηστέον· ὁ γὰρ σοφιστής οὐκ ἐν τοῖς εἰδῶσιν ἦν, ἀλλ' ἐν τοῖς μιμουμένοις δῆ.

ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα.

ΞΕ. Τὸν δοξομιμητὴν δὴ σκοπώμεθα ὥσπερ σιδήρον, εἴτε ὑγίης εἴτε διπλόην ἔτ' ἔχων τινά ἐστιν ἐν ἑαυτῷ.

ΘΕΑΙ. Σκοπῶμεν.

268 ΞΕ. Ἔχει τοίνυν καὶ μάλα συχνήν. ὁ μὲν γὰρ εὐήθης | αὐτῶν ἐστιν, οἴόμενος εἰδέναι ταῦτα ἃ δοξάζει· τὸ δὲ θατέρου σχῆμα διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις κυλίνδησιν ἔχει πολλήν ὑποψίαν καὶ φόβον, ὡς ἀγνοεῖ ταῦτα ἃ πρὸς τοὺς ἄλλους ὡς εἰδῶς ἐσχημάτισται.

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν ἔστιν ἑκατέρου γένους ὧν εἴρηκας.

ΞΕ. Οὐκοῦν τὸν μὲν ἀπλοῦν μιμητὴν τινα, τὸν δὲ εἰρωνικὸν μιμητὴν θήσομεν;

ΘΕΑΙ. Εἰκὸς γοῦν.

ΞΕ. Τούτου δ' αὖ τὸ γένος ἐν ἧ δύο φῶμεν;

ΘΕΑΙ. Ὅρα σύ.

B ΞΕ. Σκοπῶ καὶ μοι διττῷ | καταφαίνεσθόν τινε· τὸν μὲν δημοσίᾳ τε καὶ μακροῖς λόγοις πρὸς πλήθη δυνατόν εἰρωνεύεσθαι καθορῶ, τὸν δὲ ἰδίᾳ τε καὶ βραχέσι λόγοις ἀναγκάζοντα τὸν προσδιαλεγόμενον ἐναντιολογεῖν αὐτὸν αὐτῷ.

ΘΕΑΙ. Λέγεις ὀρθότατα.

ΞΕ. Τίνα οὖν ἀποφαινώμεθα τὸν μακρολογώτερον εἶναι; πότερα πολιτικὸν ἢ δημολογικόν;

ΘΕΑΙ. Δημολογικόν.

THEAIT. Legyen.

ID. S csakis az egyikre van most már szükségünk; mert a sophista nem a tudatosak közé tartozott, hanem csakis az utánczóké közé.

THEAIT. Természetesen.

ID. Vizsgáljuk meg hát a képzeletutánczót, hogy mint a vas sértetlen egész-e, vagy van valami repedés rajta.

THEAIT. Vizsgáljuk meg.

ID. Nos, tehát van, még pedig nagyon is nagy. Mert az egyikök annyira együgyű, hogy azt hiszi, tudja is ²⁶⁸ mindazt, a mit képzeli; a másik pedig annyira ide-oda csetlő-botló magatartást tanusít okoskodás közben, hogy azt a félelmet keltő gyanút ébreszti, hogy tulajdonképp nem tudja mindazt, a miben okosabbnak adja ki magát másoknál.

THEAIT. Nagyon is van bizony mind a két említettek fajból.

ID. S vajjon az egyiket nem egyszerűen csak utánczónak, a másikat pedig tetteve utánczónak kell-e neveznünk?

THEAIT. Persze, hogy ennek.

ID. S ennek ismét egy fajtát állítunk-e, vagy kettőt?

THEAIT. Vizsgálj meg te.

ID. Megteszem. S nekem úgy tetszik, hogy kettőt. B Az egyik, már a mennyire én látom, nyilvánosan hosszú beszédekben a nyilvánosság előtt tudja jól adni a tettetőt, a másik pedig csak magánkörben és mondatokkal kényszeríti vitatársát önnönmagával ellenmondásba.

THEAIT. Teljesen igaz, a mit mondasz.

ID. S minek nevezzük a hosszúbeszédűt most már? Vajjon államférfiúnak-e, vagy népszónoknak?

THEAIT. Népszónoknak.

ΞΕ. Τί δὲ τὸν ἕτερον ἐροῦμεν; σοφὸν ἢ σοφιστικόν;

C ΘΕΑΙ. Τὸ μὲν που σοφὸν ἀδύνατον, ἐπεὶπερ οὐκ εἰδότα αὐτὸν ἔθεμεν· μιμητῆς δ' ὢν τοῦ σοφοῦ δῆλον ὅτι παρωνύμιον αὐτοῦ τι λήφεται, καὶ σχεδὸν ἤδη μεμάνθηκα ὅτι τοῦτον δεῖ προσεῖπειν ἀληθῶς αὐτὸν ἐκείνον τὸν παντάπασιν ὄντως σοφιστήν.

ΞΕ. Οὐλοῦν συνδήσομεν αὐτοῦ, καθάπερ ἔμπροσθεν, τοῦ νομα συμπλέξαντες ἀπὸ τελευταῖης ἐπ' ἀρχήν;

ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

ΞΕ. Τὸ δὴ τῆς ἐναντιοποιολογικῆς εἰρωνικοῦ μέρους τῆς D δοξαστικῆς μιμητικόν, τοῦ φανταστικοῦ γένους ἀπὸ τῆς | εἰδωλοποικῆς οὐ θεῖον ἀλλ' ἀνθρωπικόν τῆς ποιήσεως ἀφωρισμένον ἐν λόγοις τὸ θαυμαστοποικὸν μόριον, ταύτης τῆς γενεᾶς τε καὶ αἵματος ὅς ἂν φῆ τὸν ὄντως σοφιστήν εἶναι, τἀληθέστατα, ὡς ἔοικεν, ἐρεῖ.

ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

Id. S minek mondjuk a másikat? Bölcsnek-e, vagy sophistának?

THEAIT. Hát bizony azt lehetetlenség bölcsnek, mert hiszen nemtudatosnak állítottuk. Mivel azonban a bölcseset utánozza, világos, hogy valami olyanféle nevet fog kapni. S most már körülbelül tudom is, hogy csakugyan ennek kell őt elneveznünk, tetőtől-talpig igazi álbölcsnek.

Id. Ne fonjuk és kössük tehát most már, mint előbb is, az elejétől a végéig a nevet össze?

THEAIT. Mindenesetre.

Id. Tehát a képzeletekkel foglalkozó mesterség tettető részének ellenmondásos feleletekbe keverő mesterségét utánzó rész, továbbá a képutánzó mesterségből származó látszatos fajnak a készítés mesterségéből elkülönödő, nem isteni, hanem emberi s beszédekben szemfényvesztő része — a ki ebből a «fajból és vérből» származónak mondja az igazi sophistát, az, úgy látszik, a való igazságot mondja.

THEAIT. Tökéletesen azt.

JEGYZETEK.

1. A *sophista* . . . A σοφιστής név eredetileg egyértelmű volt a σοφός, böles kifejezéssel. A sophista mint a bölcsesség tanítója szerepelt, még pedig minden lenéző, vagy megvető mellékgondolat nélkül. De mert egyre jobban és jobban szaporodtak, a kik sophista néven nem az igazi bölcsesség, hanem csakis a látszatos bölcsesség után törekedtek, álokoskodásokkal s más egyéb beszédbeli fogásokkal iparkodtak sarokba szorítani hallgatóikat, a kiket úgyszólván agyonbeszéltek, ezért aztán lassan-lassan elhalványult a böles jelentés a sophista fogalmában. Sokrates korában már meglehetősen kevés volt a tekintélyök. Hiszen még Sokratest magát is kigúnyolta Aristophanes, mint a szócsavaró, kérkedő és nagyzó sophistáknak főemberét. Aristoteles már világosan azt mondja róluk (elench. Soph. 1., 2.), hogy «a sophista ugyanis nem meglévő, hanem csak látszatos bölcseségből húzza a hasznát». De Platonnál és a korabeli költőknél még hébe-hóba a régi értelemben is előfordul a sophista. Ez a jelentése a sophistának kicsillan jelen beszélgetésünkben is (p. 231.), a hol az igazi és valódi sophistának feladatául a látszaton alapuló bölcsességnek megczófolását és megszegyenyítését tűnteti fel Platon.

2. *Tegnapi* . . . A Theaitatos cz. beszélgetés utolsó sorai-
ban ezt mondja Sokrates: «De most már a vizsgálóbíró hivatalába kell mennem a Meletos vádja ügyében, a melyet ellenem emelt. Holnap azonban ismét ide jövünk majd, édes Theodoros.» Erre a helyre vonatkozik itt Theodorosnak ez a *tegnap* kifejezése.

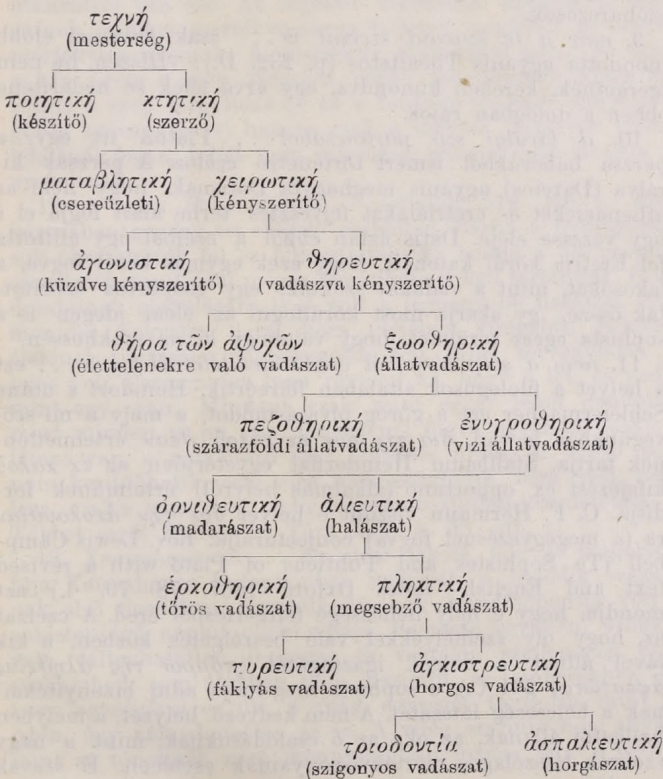
3. *a mint Homeros mondja* . . . Homeros Odysseiajának két helyére gondolhatott itt Sokrates. Az egyik (Odys. XVII. 485.), mikor az egyik hetyke kérő Antinoosnak, a ki Odysseust jobb vállán dobta egy zsámolylyal, így szólt: «. . . Te eszeveszett! hátha valami égi isten ő? Mert az istenek, máshová való idegenek képében, meg szoktak fordulni mindenféle alakban az emberek városaiban, hogy szemmel tart-

sák jó és rossz tetteiket.» A másik pedig (IX. 270.), mikor Odysseus a kyklopsnak ezt mondja: «Zeus bosszút áll az ótalmért esdő idegenekért, mert ő az idegenek istene, a ki a tisztességtudó idegeneket kísérni szokta.»

4. *hazájabelici* . . . t. i. az eleaiak, az idegennek földiei.

5. *Parmenidest* . . . a Parmenides című beszélgetésben előadottakra hivatkozik itt Platon. De mivel nem a kész beszélgetésre történik itt hivatkozás, éppen azért ebből a mostani vonatkozásból nem igen lehetne bizonyítékot kovácsolni arra, hogy a *Parmenidest* előbb írta Platon, mint a *sophistát*.

6. *horgászat* . . . íme a mesterségek felosztásának táblázata :

7. *maga a hatalmas király . . . tudniillik a perzsák királya.*

8. *Protagorasnak a birkózásról s a többi mesterségekről szóló dolgait említetted volna . . .* Hogy Protagoras a birkózásról s más affélékről írt volna valamit, ezt Schleiermacher kétségbe vonja, bárha Diog. L. IX. 8. 6. *περὶ πάλης*, (a birkózásról) czimmel említ is tőle egy ilyen iratot. Lehetséges, hogy más irataiban (*ἐν ἀντιλογικοῖς*, Diog. L. III. 25. — *ἀντιλογίων βιβλία δύο*, Diog. L. IX. 8. 6.) szólt erről a mesterségről. Hogy értett e mesterséghez, ez nagyon valószínű. Platon (Euthydemos p. 271. D.) dicsóíti Protagorasnak, Euthydemosnak és Dionysodorosnak tanítványait, hogy épp oly kitűnő pankratiasták és fegyverharczosok, mint szóharczosok.

9. *már a te szavaid szerint is . . .* csak kevéssel előbb mondotta ugyanis Theaitetos (p. 232. D.): «Hiszen, ha nem ígéretnék, kereken kimondva, egy árva lélek se hederítene ebben a dologban rájuk.

10. *a királyi szó parancsából . . .* Platon itt egy, a perzsa háborúból ismert történetre czéloz. A perzsák királya (Dareios) ugyanis meghagyta Datisnak, hogy neki az athenaeieket és eretriaikat fejvesztés terhe alatt fogja el s úgy vezesse eléje. Datis aztán ebből a czélból úgy állította fel Eretria körül katonáit, hogy ezek egymás kezét fogva, a lakosokat, mint a vadakat szokták, egy csoportba szorították össze. —gy akarja most körülfogni az eleai idegen is a sophista egész területét, hogy valahogy ki ne szökhessen.

11. *nem a szép tárgyból eredő szemléletnél fogva . . .* ezt a helyet a filologusok általában félreértik. Heindorf s utána Schleiermacher ezt a görög olvasásmódot, a mely a mi szövegünkben is van, *διὰ τὴν οὐκ ἐκ καλοῦ θέαν* értelmetlennek tartja. Stallbaum Heindorffal egyetértően az *ἐκ καλοῦ* kifejezést *ex opportuno* (alkalmas helyről) értelműnek fordítja. C. F. Hermann viszont e helyet *διὰ τὴν ἀκολουθίαν* ra (a megegyezésnél fogva) conjecturálja. Rev. Lewis Campbell (Te Sophistes and Politicus of Plato with a revised text and English notes Oxford 1867. 78—79. l.) azt mondja, hogy e hely nehézsége félreértésből ered. A czélzat az, hogy oly személyekkel való beszélgetés közben, a kik távol állnak a dolgok igazságától (*πόρρω τῆς ἀληθείας ἀφεστῶτας* 234 C.), a sophista meg tudja adni bizonyítékainak a bölcsesség látszatát. A nem kedvező helyzet, a melyben hallgatói állanak, az oka az ő csalódásuknak, mint a nagy szobrok látszólagos mértékviszonyainak esetében. E szavak

δύναμιν δ' εἴ τις λάβοι τὰ τηλικαῦτα ἰκανῶς ὁρᾷν magukban foglalják és követelik, hogy az *οὐχ* megmaradjon. «Az, a mi hasonlítani látszik ahhoz, a mi szép, mert a szemlélő nem kedvező (szép) helyzetben van.» Ez volna Campbell szerint a szövegbeli mondatnak fordítása. A magyar fordító szerint azonban ez is félreértés. Ez a hely ugyanis az előbbi pontnak ama helyével áll ellentétben: «mikor valaki hosszúságban, szélességben és magasságban teljesen a mintának mértékviszonyai szerint, sőt a nekik külön külön megfelelő szint is megadva hozza létre az utánzatot.» (E) S csakis azt fejezi ki, hogy most pedig nem e szerint a szemlélet szerint, hanem a művész képzeleti szemlélete szerint jó létre az utánzat, más szóval nem objektív, hanem szubjektív utánzatról van szó. Az objektív utánzatnál ugyanis az utánzatnak minden mértékviszonya teljesen megfelelt az eredeti mértékviszonyainak. A szubjektív utánzatnál nem; itt tehát a kép «nem a szép tárgyból eredő szemléletnél fogva hasonlít a szép tárgyhoz» (s ez a fordítás teljesen megfelel a görög szövegnek is) hanem csak a művész képzeleti szemléleténél fogva, tehát nem másolása, hanem csak látszata az eredetinek.

12. *a nagy Parmenides* . . . született 519. Kr. e. Elea városában gazdag és előkelő családból. Bárha a pythagoreusok ébresztették fel és fejlesztették ki benne a philosophia szeretetét, tanítójául mégis Xenophanest kell tartanunk. Gondolatainak alakulására is ő volt a legnagyobb hatással. Parmenides Sokrates fiatal kora idejében virágzott. Erkölcsi életének tisztasága példabeszéddé lett. Mint törvényhozó is jeles volt. Parmenides tana röviden az, hogy a lét, és pedig mint egy, van. Mindent csak mint egyet lehet gondolni, mert minden, a mi van, lényegénél fogva ugyanaz. Csakis a létező van, a nemlétező és a létesülés nincs. A létező sem nem kezdődhetik, sem meg nem szűnhetik, nem volt, nem lesz, csakis van, még pedig teljesen osztatlan jelenlétében . . . Többet erről Philos. Ir. Tára XIV. k. 95. stb. 1.

13. *Xenophanestól* . . . Az eleai iskola feje és megalapítója Xenophanes Kolophonban született, a hatodik századnak első tizedében. Gondolkodásának kiindulópontja volt a sokistenségű néphit elleni vitája. Szerinte egyetlen, örökkévaló, változhatatlan, fenséges és végtelen szellemiség. Sem szellemben, sem alakban nem hasonlít az emberekhez. Az isten egységével együtt a világ egységét tanította, mint az isten, úgy változhatatlan ez is. A világ szerinte nem anyag, mint az iónoknál, nem mennyiségtani forma, mint a pytha-

goreusoknál, hanem az az örökkévaló őslény, a mely semmi végeshez nem hasonlít. Inkább theologus, mint metaphisikus; ebben tér el Parmenidestől . . . Többet erről Phil. Ir. Tára XIV. k. 92. stb. 1.

14. *a jobban feszítő múzsa* . . . Ilyen múzsa Herakleitos, a *πάντα ῥεῖ*, minden létesülésben van philosophusa. Ephesusban született, uralkodó családból. Virágzása ideje 500 körül volt. V. ö. Phil. Ir. Tára XIV. 45. stb. 1.

15. *A kevésbé feszítők* . . . pl. Empedokles, Agrigentumban született tekintélyes családból. Tanaiban Parmenidest és Herakleitost közvetíti. Levés és enyészés ő szerinte sínes, az eredeti anyag minőségileg el nem változhatik. Ennyiben Parmenidest követi. De igazat ad Herakleitosnak is, hogy nemcsak az egyes dolgok változnak, támadnak és enyésznek, hanem a világnak, mint egésznek állapotai is változásnak vannak alávetve. Ezért az egyes dolgokat a minőségileg változhatatlan anyagok egyesüléséből és elválásából magyarázza: V. ö. Philos. Ir. Tára XIV. 129. stb. 1.

Az itt levő görög kifejezések *συντονώτεραι Μοῦσαι*, a jobban feszítő múzsa és *μαλαχώτεραι* a kevésbé feszítők, tulajdonképp szójáték. Némelyek a zenei *σύντονος* és *μαλαχός* kifejezésre gondolnak itt; azt hiszik, hogy Platon a diatonikus hangnemnek két árnyalatára (akár a mi dur és moll hangnemünkre) gondolt s így czélt az illetők tanaira. Egy kissé erőltetett magyarázat. Inkább a lyra erősebben és gyöngébben feszített, tehát harmonikus hangolására kell itt gondolnunk. Tehát a kik a világalkotó elemek közt erősebb feszülést állítanak, elemeiket erősebben feszítik, mint a kifejlesztett húrozatú lantot; s viszont a gyöngébben feszítők, a kik már engednek valamit az elemek állandó feszültségéből.

16. *mint csakis az egyhez tartozó egy* . . . más szóval: az egygyel, mint dologgal s itt különösen a létezővel azonosított egy. Némelyek azt hívnék, hogy így nincs a mondatnak helyes értelme, különféleképp javították ezt a mondatot. Így Hermann (præf. p. XXVII.) abból indulva ki, hogy itt nem az egynek önmagához vagy az ő nevéhez való viszonyáról lehet szó, a kifejezést *ἑνός ἐν ὄνομα ὄν*-ra javította. Steinhart (Anm. zur Einleit. in den Sophist in Müller's Übers. Bd. III. S. 560.) úgy magyarázza a dolgot, hogy Platon itt nem az egy viszonyairól akar beszélni (!), hanem csakis azt akarja kiemelni, hogy a létező, mint csakis az egy számára való pusztán név, szükségképp mindig eredetileg ettől különböző fogalmat fejez ki, ha csak mind a kettőt, az egyet és a létezőt teljesen jelentés nélküli névnek nem akarja az ember

mondani, a mikor csakugyan a névnek neve volna. Ő tehát így javítja ki a kifejezést: *καὶ τὸ ὄν γε, ἐνὸς ὄν ὄνομα, καὶ ταύτου ὄντος ὀνόματος αὐτὸ ὄν ὄνομα* (és a lét is, mivel az egynek a neve, önmaga is csak ennek a névnek neve maga lenne). A magyar fordító megtartotta a Wohlrab szövegét, mert a helyet elég világosnak látta.

18. *Parmenides is mondja* . . . Parmenides' Fragm. v. Karsten S. 38. ff., 182. ff. Brandis Comment. Eleat. p. 119., 19. — Dr. Sebestyén Károly (A görög gondolkodás kezdetei. Philos. Ir. Tára XIV. k 109—110. l.) a helyet így fordítja:

Jól kikerekített gömb tömegére hasonlatos ebben,
A közepéről egyenlő minden részre. Nagyobb sem
És kisebb se lehet súlyára emitt vagy amottan . . .

(43—45. Simpl. in Phys. 145, 1.)

18. *Némelyek például mindent lehúznak az égből.* . . . Schleiermacher bizonyítása szerint itt az első megaraiak értendők. Tanuk körvonala magából a szövegből is kiviláglik.

19. *sem a földre-vetettek (σπαρτοί) sem a földből-termettek (αὐτόχθονες)* . . . «A földre-vetettek» kifejezés a Kadmos elvetette sárkányfogakból nőtt emberekre értendő. Egyrészek, mikor egymást ellenségesen leverte, Kadmoszal Kadmeiat, a későbbi Thebæet alapította. «A földből-termettek» kifejezés egyszerűen a bennszülötteket jelenti ellentétben a bevándorlókkal és letelepülőkkel. Így nevezik gyakran az athenæieket, míg az előbbi kifejezés a thebæiekre értendő. E helyen azonban Platon hihetőleg nem reájok gondol, hanem a földdel összeköttetésben levő, vele szorosabban összefüggő, hogy úgy mondjuk az érzékiekhez tapadó philosophokra, a kik nem igen tudnak magasabbra felemelkedni. Erre vonatkozik a későbbi *γηγενεῖς* (földszülöttek) (p. 248. C.) kifejezés is.

20. *több (gondolati) alakot (εἶδη)* . . . a német fordítók Ideen (eszmék) szóval adják legtöbbször ezt a helyet vissza. Hát ez lehet vita tárgya. A magyar fordítás gondolati kép, gondolati alak kifejezésnek adja vissza. Mert először is tény, hogy minden dolognak egy őseredeti gondolati képe, alakja van a gondolati szemléletben, a mely, a mint Platon maga is mondja (p. 253. D) minden egyes dolgon, azaz érzéki tárgyon keresztülhúzódik. Másodszor a beszélgetésben kép-utánzásokról lévén szó, ezt is találóbban visszaadottnak tartja a fordító a gondolati kép vagy alak kifejezéssel, a melynek az érzéki lét, mint az isteni eredetűnek emberi és természeti utánzata, annál erősebben feltüntethető ellentétét al-

kotja. De harmadszor nagyon is modern philosophiai szint ad Platon naiv philosophálásának az, ha a mi fogalom- és eszmekifejezéseinket már az ő gondolkodására is reá kényszerítjük, vagy az ő sokkal naivabb és kezdetlegesebb lét-szemléleteit a mi sokkal absztraktabb szemléleteinkkel azonosítjuk.

21. *a mi mozdulatlan azt mozgónak is . . .* Ez a hely a magyarázóknak sok fejtörést okozott már. Schleiermacher s utána Heindorf is a *ἴσα* szó helyett *ὄσ*-t tesz s aztán az egész helyet így fordítja: «mint a vágyakozó gyermekek, ő is szükségképen mindkettőt mondja a létezőről és az összességről, hogy mozdulatlan is és mozgó is legyen.» Stallbaum ezt nem helyesli. Szerinte a gyermekeknek egy játékára kell itt gondolnunk, a melynél azt szokták mindig mondani: *ἴσα ἀκίνητα καὶ κεινημένα εἶη*. Steinhart részint zavarónak tartja a *καί* szót, részint azt tartja, hogy a gyermekek ily absztrakt kifejezést nem igen használhattak játékaiknál, ezért aztán körülírja az eredeti szöveget: *ἀλλὰ, κατὰ τὴν τῶν παιδῶν εὐχὴν, ξυναμφοτέρα λέγειν τὸ ὄν τε καὶ τὸ πᾶν, καὶ ἴσα ἀκίνητα καὶ κεινημένα (λέγειν)* azaz «hanem mint a gyermekek, ha két egyformán pompás dolog közt kell választaniok, mindkettőt kérni szokták, úgy minékünk is mind a kettőt kell a létezőre és az összességre ruháznunk, a nyugvást és mozgást.» Steinhartnak a javítása erőszakos. Cousin ugyan elismeri, hogy ebben van igazság. Itt ez a vágyakozás tárgyát alkotó két dolog *ἴσα ἀκίνητα καὶ κεινημένα* s elhez gondolandó a *λέγειν* szó. Platon is közbeszúrja a *τὸ ὄν τε καὶ τὸ πᾶν* kifejezést, hogy az értelem egészen világosabb legyen. S az értelem egészen világos is, de nem a «Steinhart»-féle magyarázattal. Mert hogy a gyermekek, ha választaniok kell két szép dolog között, mindig mind a kettőt akarnák, ez aligha egyetemesíthető vágyakozás. Sokkal valószínűbbnek tartja itt a magyar fordító a gyermekeknek azt a vágyakozását, a melylyel semmiféle dolgot se hagynak meg eredeti állapotukban, hanem mindent megváltoztatni, javítani, megigazítani törekszenek. Így a mi mozog, azt nyugvónak, a mi nyugvó, azt mozgónak akarják, a nyugvót mozgatják, a mozgót megállítják stb. Tehát ő így értelmezi ezt a helyet, hogy mint a gyermekek, mindig azt óhajtják és azt akarják, hogy a mi mozdulatlan, az mozogjon is (vagy megfordítva), így nekünk is a létet meg az összességet mindkettőnek kell mondanunk (akarnunk).

22. *a csudálatos Euriklest . . .* valami hasbeszélő, a kinek Platon korában is meglehetősen híre volt.

23. megszokta, hogy hozzá bújjon . . . *τριβῆ προσεπτόμενος αὐτῆς*, helyesebben: sorakozik, közeledik az ő dörzsöléséhez, hozzászókkott az ő dörzsöléséhez, megszokta, hogy hozzá dörgölődjön.

24. *itélet* . . . A magyar fordításnak a helyén valaki kifogásolhatja, hogy a *λόγος*, a mely az előbbi fejezetekben *okoskodás* értelemben szerepel, most itt *itélet*, sőt kevéssel később már *mondat* jelentésben fordul elő. Ámde akkor az illető mintegy egységes és állandó terminológiát követel Platonnál (!) Egységes terminologia pedig csak megállapodott tudományban lehetséges. A philosophiában — a mint ezt a philosophia története igazolja — még csakis a törekvés van meg e terminologia felé. S nemcsak a különböző gondolkodók, de különböző időkben és különböző munkáikban ugyanazon gondolkodók is fejlődésük szerint más és más értelemben használják ugyanazon terminusokat. Platonnál, ennél az igazán egyszerű és naiv gondolkodónál pedig egy ily meghatározottan következetes terminológiát követelni teljesen egyértelmű volna nemcsak a philosophia eddigi történetének, hanem magának épp Platon philosophiai gondolkodásának nemismerésével.

A *λόγος* jelentése itt csakis mint *itélet* bírhat értelemmel. Kevéssel később (p. 262. B) azonban már *mondat*, sőt még lejjebb (p. 263. C) ugyanazonegy *mondatban mondat* is és *itélet* is egyszerre. Több fordítás nem adja ezt helyesen vissza s ezért nincs is a mondatnak helyes értelme, más szóval a mondatuk nem *itélet* is egyszersmind. Philosophus ember megéri ezt, a mit a philologus talán nehezen érthetőnek, vagy épp érthetetlennek gondol. Mert ha a német fordító e görög mondatot: *ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἦν λόγον ὄντα μηδενὸς εἶναι λόγον* így fordítja: das es unter die Unmöglichkeiten gehöre, das, was eine Rede ist, eine Rede von Nichts sei, akkor nem érti Platont és helytelenséget fordít. Mert bizony épp Platon is mondja, hogy lehetséges olyan beszéd, a mely semmit se mond, tehát semmire se vonatkozik. Az üres, semmitmondó mondatoknak és beszédnek illusztrálására éppen csakis a philosophia történetét kellene idéznünk. E görög mondatnak tehát nem az az értelme, hogy nem lehet *mondat* és *beszéd*, a mi semmiről se mond és beszél semmit, hanem az, hogy «lehetetlenség egy oly *itélet*, a mely semmire se vonatkozó *mondat*.» Mert a *mondatot* és a *beszédet* nem teszi lehetetlenné az, hogy szól e valamiről, vagy éppen semmiről sem szól-e, de az *itéletet* már igenis lehetetlenné teszi. És hogy Platon is ezt

akarja bizonyítani, az kitűnik épp abból a mondatból, a melyet Theaitetosról mond. «Theaitetos, a kivel most beszélgetek, repül.» S kevésselebb: «Már pedig, ha nem rád vonatkozik, akkor semmi másra nem vonatkozik.» Más szóval: mondat a semmiről, beszéd a semmiről.

25. *visszaképzélést* ... a fordító csak ezt a magyar szót találta a görög *φαντασία* megfelelő fordításának, mert lejjebb (p. 264. A.) világosan megmondja Platon, hogy «érzéketlet útján» keletkezik, érzéketletből származik, érzéketletnek eredménye, annyi tehát, mint az emlékkép, a *visszaképzelés*.

26. *úgy oszd most fel hosszában* ... Platon más helyeken is nagyon szereti a geometriai képeket és vonatkozásokat. A mesterséget úgy képzeli itt, mint valami területet. Eddig csak egy irányban osztotta, a melyet ő szélességnek mond, most a másik irányban is fel akarja osztani, haladni akar tehát hosszában is. Képzeljük csak a mesterséget egy négyzetnek. S gondoljuk el, hogy ezt szélességében két részre osztjuk; az egyik rész balra lesz az isteni, a másik jobbra az emberi mesterség. Most, mivel az istenit is, az emberit is fel akarja még Platon osztani, halad tehát lefelé, hosszában. Ezt akarja e mondattal megvilágítani.

27. *az azelőtt megszokott látványnak ellentétes érzéketletét ébreszti* ... A képtükröződésnek ugyanis az a sajátja, hogy az eredeti tárgynak baloldalát jobbra, a jobboldalát pedig balra veri vissza. A megszokott jobboldali részek tehát mind balra, a baloldaliak pedig jobbra érzékelhetők.

MŰSZÓTÁR.

IV. FEJEZET.

Τὸ σκεδός, az eszköz, szerszám.
μιμητική (τέχνη), utánzó (mesterség).
ποιεῖν, készíteni.
ποιεῖσθαι, készülni.
δύναμις ἢ, jellemző tulajdonság.
οὐσία ἢ, a lét.
εἰς οὐσίαν ἄγειν, létrehozni.
ποιητική, készítő (mesterség).
κτητική, szerző (mesterség).

V. FEJEZET.

ἀσπαλιευτική, horgászat (mesterség).
μεταβλητική, csereüzleti (mesterség).
χειρωτική, kényszerítő m.
κολυμβητική, a víz alá búvás mestersége, a búvár m.
ζωοθηρική, állatvadászat.
πεζοθηρική, szárazföldi állatvadászat.
ἐνυγροθηρική, vízi állatvadászat.
ὄρνιθευτική, madarászat.
ἀλιευτική, halászat.
ἐρκοθηρική, törös vadászat.
πληκτική, megsebző vadászat.
ἀγκιστρευτική, horgos vadászat.

VIII. FEJEZET.

ιδιώτης, ó, mesterséghez nem értő.
 τέχνην ἔχων, ó, mesterséghez értő.
 πεζὴ θήρα τῶν ἡμέρων, szárazföldi szelidállatvadászat.
 πεζὴ θήρα τῶν ἀγρίων, szárazföldi vadállatvadászat.

IX. FEJEZET.

ἡμεροθηρική, szelidállatvadászat.
 βίαιος (-α) θήρα, erőszakos vadászat.
 ληστική, rablás m.
 ἀνδραποδιστική, lélekkufárság.
 τυραννική, zsarnokság.
 πολεμική, hadviselés m.
 δικανική, ügyvédeskedés.
 δημηγορική, népszónokoskodás.
 προσομιλητική, társalogva csalogató mesterség.
 πιθανουργική, rábeszélő.
 ιδιοθηρευτική, magánéletbeli vadászat.
 πιθανουργική ἰδία γιγνομένη, magánéletben előforduló
 rábeszélő m.
 πιθανουργική δημοσία γιγνομένη, nyilvános életben elő-
 forduló rábeszélő m.
 μισθαρνική = μισθαρνητική, díjért szolgáló m.
 δωρητική = δωροφορική, ajándékozó m.
 ἔρωτική, szerelmi m.
 κολακική, hizelgő m.
 ἡδυντική, édesgető m.
 νομισματοπωλική, készpénzért vadászó mesterség.
 δοξοπαιδευτική, puszta véleményeket tanítgatva vadászó
 mesterség.

X. FEJEZET.

σοφιστική, sophistaság mestersége.
 οἰκειωτική, eltulajdonító m.
 χερσαία, szárazföldön előre vadászat.
 ἀνθρωποθηρία, embervadászat.
 ἰδιοθηρία, maga hasznáért való vadászat.

ἀλλακτική, csereüzleti mesterség.
 ἀγοραστική, üzérkedő m.
 αὐτοπωλική, saját terményeit elárúsító m.
 μεταβλητική, csereárulás.
 καπηλική, kiskereskedés.
 ἐμπορική, utazó kereskedés.

XI. FEJEZET.

ψυχμπορική, lelki utazókereskedés.
 ἐπιδεικτική, kiállító mesterség.
 μαθηματοπωλική, tudományárúsító mesterség.
 τεχνοπωλική, műkereskedés.
 ἀρετῆς πωλητική, erényelárúsító m.

XII. FEJEZET.

ἀμιλλητική, versenyző m.
 μαχητική, küzdve viaskodó m.
 βιαστική, birkózó m.
 ἀμφισβητική, vitázó m.
 δικανική, törvényszéki vitázó m.
 ἀντιλογική, vitatkozó m.
 ἐριστική, perlekedő m.
 χρηματοφορική, vagyontékozló m.
 χρηματιστική, vagyonszerző.
 ἀδολεσχική, fecsegő m.

XIII. FEJEZET.

διηθεῖν, megszüdni.
 διατᾶν, megszítálni.
 βράττειν, meglapátolni.
 διακρίνειν, megszemelni.
 ξαίνειν, meggerébenezni.
 κατάγειν, megfonni.
 κερκίζειν, megszőni.
 διακριτική, elkülönítő mesterség.
 καθαρμός, tisztítás.
 καθαρτικὸν εἶδος, tisztító faj.

XIV. FEJEZET.

γραφειτική, ványolás mestersége.
κοσμητική, csinosító mesterség.

XV. FEJEZET.

ἄγνοεῖν, nem tudni.
παραφροσύνη, visszazökkenés az igazságtól.
ψυχὴ ἀνόητος, nemtudó lélek.
ἄγνοια, nemtudás.

XVI. FEJEZET.

ἄμαθια, tudatlanság.
διδασκαλική, tanító mesterség.
δημιουργική, kézmíves tanítás.
παιδεία, nevelés.
κολαστική, büntető mesterség.
νουθετητική, intő mesterség.

XVII. FEJEZET.

ἔλεγχος, megczáfolás.

XVIII. FEJEZET.

δοξοσοφία, álbölcsesség.
λόγος, fejtegetés, (előbb pedig) okoskodás, vizsgálódás.

XIX. FEJEZET.

δόξαι, vélemények.
μαθήματα, ismeretek.

XX. FEJEZET.

ζήτησις, vizsgálódás.
ἰδῖαι σ(ἐ)βουσίαι, magánbeszélgetések.
γένεσις, létesülés.

ἀντειπεῖν δεινός, mester a vitatkozásban.
 ἐπιστάμενος ἀντειπεῖν, szakértő a vitatkozásban.
 ἀνεπιστήμων ἀντειπεῖν, szakértelem nélküli a vitatkozásban.

ἐπιστημόνως ἔχειν, tisztában lenni valamivel.
 ἀντιλέγειν, vitázva megtámadni.

XXI. FEJEZET.

δοξαστική ἐπιστήμη, látszatos ismeret.
 ἔμπαντα, összes — mind.
 πάντα, mind.
 ὀλίγου καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διδάσκειν, potomárért és rövidesen megtanítani.

XXII. FEJEZET.

παθήματα, benyomások.
 τὰ ὄντα, a létvilág.
 μεταβάλλειν τὰς δόξας, szakítani véleményeivel.
 τὰ ἐν τοῖς λόγοις φαντάσματα, a beszédbeli tünemények.
 ἐν ταῖς πράξεσιν ἔργα παραγεγόμενα, a cselekvésekben megnyilatkozó tények.
 γοήτων τις, valami szemfényvesztő (γόης, -ητος ὁ).
 μιμητής, utánzó.

XXIII. FEJEZET.

εἰδωλοποιική, képutánzó, utánképző mesterség.
 εἰκαστική, másoló mesterség.
 εἰκός, másolás.
 εἰκῶν, másolat.
 φανταστική, látszatos mesterség.
 φάντασμα, látszatkép.
 ψεῦδος, hamis dolog, (később) valótlanság.
 διὰ τὴν οὐκ ἐκ καλοῦ θεῶν, nem a szép tárgyból eredő szemléletnél fogva.
 ψευδῆς δόξα, hamis, valótlan képzelet.

XXIV. FEJEZET.

τὸ φαίνεσθαι, a jelentkezés.
 τὸ δοκεῖν, a látszat.
 τὸ μὴ εἶναι = τὸ εἶναι μὴ a némlét.
 τὸ λέγειν, valaminek állítása.

XXV. FEJEZET.

ἔρις, szónvita.
 παιδία, tréfa.
 τὸ ὄν, a létező, a lét.
 τὸ τί, a valami.
 τὸ μὴ τί, a nemvalami.
 τὸ μηδέν, a semmi.
 τὸ ἓν, az egy.
 λέγειν, beszélni és mondani.

XXVI. FEJEZET.

διάνοια, gondolat.
 φθέγεσθαι, kimondani.
 εἰπεῖν, megnevezni.
 διανοέομαι, elgondolom.
 ἀδιανόητον, elgondolhatatlan.
 ἄρρητον, kimondhatatlan.
 ἀφθεγκτον, megnevezhetetlen.
 ἄλογον, érthetetlen.

XXVII. FEJEZET.

εἰδωλοποιός, képutánzó.
 εἰδωλον, kép.
 οἱ λόγοι, a beszéd (mint okoskodás).

XXVIII. FEJEZET.

ἀπόκρισις, felelet.
 πλάσμα, készítmény.
 ἕτερον θάτερον, a más.

τὸ τοιοῦτον, az ilyen.
 τὸ ἀληθινόν, a valóság.
 τὸ μὴ ἀληθινόν, a nemvalóság.
 ὄντως ὄν, igazán létező.
 τὸ εἰκός, a hasonló.
 συμπλοκή, kapcsolat.

XXIX. FEJEZET.

συγγνώμη, elnézés.
 λόγοι ψευδεῖς, hamis okoskodás.
 πατρικὸς λόγος, az apánkról maradt állítás.
 ἀπόδειξις, bizonyítás.
 ἐπὶ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἵέναι, beleboesájtkozni
 a czáfolatba és bizonyításba.

XXX. FEJEZET.

διάκρισις, elkülönödés.
 σύγκρισις, egyesülés.

XXXI. FEJEZET.

τὸ πᾶν, a mindenség, az összesség.

XXXII. FEJEZET.

τὸ ἀποδέχεσθαι τοῦ λέγοντος, annak az állításnak el-
 fogadása.

λόγον οὐκ ἔχειν, értelem nélküli dolognak lenni.

τὸ ἓν, ἐνὸς ἓν ὄν μόνον, az egy, mint csakis az egyhez
 tartozó egy (az egygyel, mint létezővel azonosított egy).

τὸ ὅλον, az egész.

τὸ ἀληθῶς ἓν, az egység a maga valóságában.

πᾶν, összeg.

τὸ μὴ ὅλον, a nem egész.

XXXIII. FEJEZET.

ὃ παρέχει προσβολὴν καὶ ἐπαφὴν τινα, a mi megfogható és megtapintható.

ταῦτόν, ugyanazonegy.

νοητὰ ἄττα καὶ ἀσώματα εἶδη, bizonyos gondolati és testetlen alakok (képek).

ἡ λεγομένη ἀλήθεια, az állított valóság.

γένεσις φερομένη, változásban levő létesülés.

XXXIV. FEJEZET.

θνητὸν ζῶον, halandó teremtmény.

φρόνησις, belátás.

ἐμφυῆς γεγονός, bennök rejlő közös valami.

δύναμις, hatékonyság.

ποιεῖν, tevékenykedni.

ὄρον ὀρίζειν, meghatározást adni.

XXXV. FEJEZET.

ἀσθησις, érzéklés, érzéklet.

γενέσει κοινωνεῖν, közösségben lenni a létesüléssel.

πάθημα καὶ ποιήμα, szenvedés és tevékenység.

λόγον λέγειν, okoskodással állani elő.

γνώσις, megismerés.

κινεῖσθαι διὰ τὸ πάσχειν, a szenvedésnél fogva mozgásba jönni.

κίνησις, mozgás.

ζωή, élet.

ψυχή, lélek.

φρόνησις, gondolkodás.

φρονεῖν, gondolkodni.

ἀκίνητον ἐστὸς εἶναι, merev mozdulatlanságban lenni.

παντὶ λόγῳ μάχεσθαι, az okoskodásnak minden erejével küzdeni.

XXXVI. FEJEZET,

κίνησις, mozgás.
στάσις, nyugvás.

XXXVII. FEJEZET.

πενία τῆς περὶ φρόνησιν κτήσεως, a belátás megszerzésében való gyámoltalanság.
πάσσοφον, a bölcsesség kútforrása.
στοιχεῖα, elemek.
διαίρειν, felosztani.
συντιθέναι, összerakni.
τὸ χωρὶς, a nélküle (kifejezés).
τὸ καθ' αὐτό, az önmagában (kifejezés).
μέγισται ἀνάγκαι, a legsarkalatosabb törvények.

XXXVIII. FEJEZET.

τὰ γράμματα, a betűk.
φωνήεντα, magánhangzók.
οἱ τῶν ὀξέων καὶ βαρέων φθόγγοι, a magas és mély hangok.
τὰ γένη, a fajok.
μίξις, keverés.

XLII. FEJEZET.

ἐπιστήμη, tudomány.
φύσις, mibenlét, valóság.

XLIII. FEJEZET.

ἐναντίωσις, ellenmondás.

XLIV. FEJEZET.

εἶδωλον, árnykép.
εἰκῶν, látszat.
φαντασία, üres ábránd (s kevéssel lejjebb) visszaképzelés.
λόγος, ítélet és mondat.
δόξα, képzelet.

* XLV. FEJEZET.

τὰ ὀνόματα, a szók, (lejobb) főnevek.
 τὰ ῥήματα, az igék.
 σημεῖον τῆς φωνῆς, beszédbeli jel.
 πράξις, tevékenység.
 ἀπραξία, állapot.
 λόγων ὁ πρῶτος καὶ σμικρότατος, tő- és legegyszerűbb
 (puszta) mondat.
 λέγειν — ὀνομάζειν, mondani is valamit, — csak ki-
 mondani.

XLVI. FEJEZET.

ποιός τις ἕκαστος τῶν λόγων, minden egyes mondat
 valamilyen tulajdonságú.

XLVII. FEJEZET.

φάσις, állítás.
 ἀπόφασις, tagadás.
 λόγος ἀληθῆς καὶ ψευδῆς, való és valótlan mondat.

L. FEJEZET.

φαντάσματα αὐτοφυῆ, természeti jelenségek.
 διπλοῦν (φάντασμα), képtükröződés.
 ὄψις, látvány.
 τῆς ἔμπροσθεν εἰωθυίας ὄψεως ἐναντία αἰσθησις, az azelőtt
 megszokott látványnak ellentétes érzéklete.

LII. FEJEZET.

δοξομιμητική, képzeletutánzat.
 ἱστορικὴ μίμησις, tudományos utánzat.
 εἰρωνικὸς μιμητής, tettetve utánzó.
 εἰδώς, tudatos.
 οὐκ εἰδώς, nem tudatos.

